

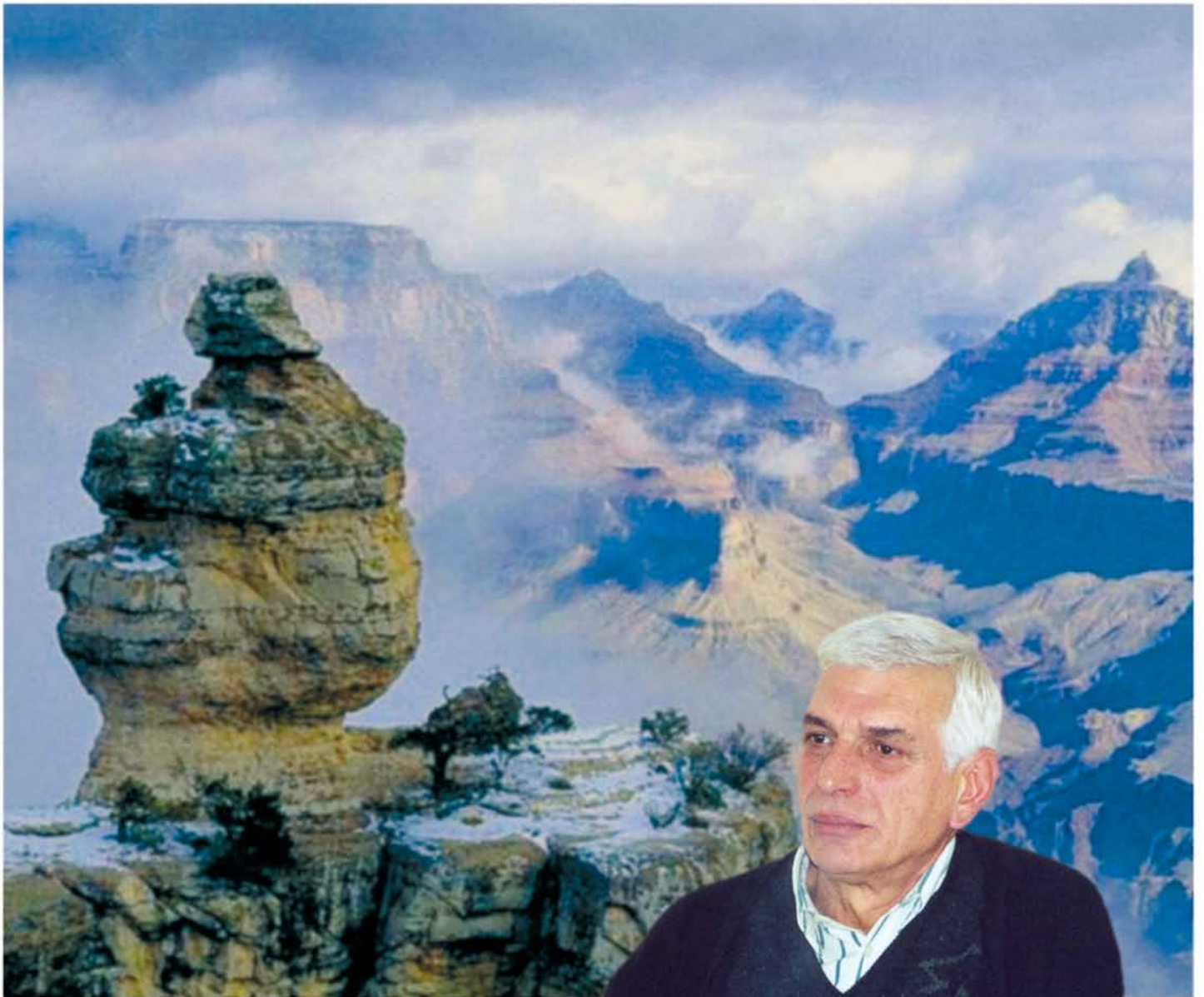
ჩვენი მწერლობა

გამოდის თვეში ორჯერ პარასკეობით

ფასი 1,50 ლარი

2 მარტი 2007

№5 (31)

სამოთხე უსიყვარულოდ
ლორენსის დემოკრატია
ჰოლივუდის თეთრი ყვავი
დავით წერედიანის ახალი თარგმანები
მწერალი პერსონაჟებში იცნობა
ფოლკნერის დეტექტივი

შინაარსი

ეპსკრეს-ინტერვიუ	2	ღვება ჟამი ცვლილებათა (საუბარი კლავს გ. რინთან)
	3	დემოკრატიისა მნამს, მამრამ... (საუბარი სტივენ შნეკთან)
ბადი ნიგინა	4	ეკა ბუჯიაშვილი პირველად იყო... ფიზიკა
პროზა	9	ჯემალ მონიავა სქანი გოლუაფირო
პირველი შთაბეჭდილება	12	ივანე ამირხანაშვილი მწერალი პერსონაჟებში იცნობა
პოეზია	13	გიორგი კეკელიძე რატომ კვდებაინ პოეტები
	17	სოსო მეშველიანი ღამე და სხვა ლექსები
ესეისტკა	19	მაკა ჯოხაძე სამოთხე უსიყვარულოდ
გამონათქავე	25	ნინო ტლაშაძე ისევ ჯდა მტირალი
უსწოთის ცხოვრებიდან	26	სიმონ ლეისი MEMENTO MORI
როგორ ვითხოვოთ კლასიკას	27	როსტომ ჩხეიძე იქვე, შარაზე დაუჩოქებენ
ფიქრები	32	გივი ალხაზიშვილი შთაბეჭდილებათა ნაკვალავი
ფიქრი და განსჯა	36	ირაკლი ბათიაშვილი ისტორიული მემკვიდრეობა და მომავლის კონტურები
ეპისტოლე	38	როზა დევდარიანი ავანტიურისტის ცხოვრება ვრცელ ეპოქადა
დაუნიწყარი სხვალები	39	თამარ მიქაძე გურამ პატარაის მონატრება
ეპისტოლე	43	ვაჟა ხორნაული უნდა გააბრკალოთ!
	43	ქარდა ქარდუხი დასანანი იქნება
ლიბრის წუთები	44	მარტი ლარნი კუბო სართად
სპორტი	46	გივი გამრეკელი როცა „პასადენელი განდებელი“ „რეიკიანივიკელ დევენილად“ იქცა
რეპორტაჟი	47	თევდორე ბენდელიანი წარსულთან – მისტიკური კავშირი (სპარსული პოეზიის საღამო „კავკასიურ სახლში“)
კრიტიკა	49	ნინო სადღობელაშვილი ნუბეშის ნიგინი
ერთი მოტივი ორ ხეში	51	ოსიპ მანდელშტამი უძილო ღამე. ჰომეროსი...
	51	პოლ ვალერი ელენე, მჭმუნვარე დედოფალი
პოეზიის მერიდიანები	52	ალი მოჰამადზადე მე ზეცის გვარ-ტომის ვარ
ღებეჭები	54	უილიამ ფოლკნერი შეცდომა მიმიავი
მოზაიკა	63	მოლოდინი

დამფუძნებელი „ილიონი“

მისამართი: თბილისი,
ჩუბინაშვილის №41

რედაქცია – (995 32) 96-20-62

რეკლამა – (995 77) 48-12-24

გავრცელება – (995 99) 93-18-52

ფაქსი: (995 32) 96-20-62

E-mail: info@mtserloba.ge

დაბეჭდილი საბეჭდო „ომეგა ტეგი“
საბეჭდო, თბილისი, სარაიშვილის 17
ტელეფონი: +995 32 53 03 62

PRINTED BY "OMEGA TEGI" PRINT HOUSE
TBILISI, GEORGIA, 17 SARAJISHVILI STREET
TELEPHONE +995 32 53 03 62

მთავარი რედაქტორი – როსტომ ჩხეიძე

პროზის რედაქტორი – მაკა ჯოხაძე პოეზიის რედაქტორი – გიორგი ლობჯანიძე

კრიტიკისა და თარგმანის რედაქტორი – თამაზ ნატროშვილი

დიზაინერი – მალხაზ იაშვილი მხატვრული რედაქტორი – კარლო ფაჩულია

კორექტორი – ნინო დეკანოიძე დაკაბადონება – ლევან ჩხეიძე

ოპერატორი – თამარ ჩიხლაძე სარეკლამო მენეჯერი – მაკა ჯაფარიძე

გავრცელების სამსახური – ლევან ბინაძე

გარეკანზე: გრანდ კანონი ამერიკაში

ჯემალ მონიავა

„ჩვენი მწერლობის“ მომდევნო ნომერი გამოვა 16 მარტს

სტივენ შნეკი და კლავს რინი ამერიკის წამყვან პოლიტოლოგთა ანუ პოლიტიკის მეცნიერთა შორის მოიხსენიებიან. უფროსად „ჩვენი მწერლობის“ რედაქციამ რამდენიმე კითხვით მიმართა ამ ცნობილ და სანდო ამერიკელ პოლიტოლოგებს, რომელთაც ამჯერადაც დაუფარავად გამოთქვეს თავიანთი შეხედულება ამერიკის მომავლით. ამ ორ პიროვნებას შორის განსხვავება ის გახლავთ, რომ სტივენ შნეკი ცენტრისტიკა, ხოლო კლავს რინი კლასიკური კონსერვატორი, თუმცა, როგორც ხედავთ, მათი შეხედულებანი ამერიკის პრეზიდენტისა და მისი პოლიტიკის გამო ერთმანეთს უახლოვდება. ორივე ფიქრობს, რომ „მსოფლიო დემოკრატიისათვის“ ბრძოლა გლობალურ პრობლემათა გადაჭრის პრიმიტიული და არარეალისტური გზაა.

სტივენ შნეკი და კლავს რინი აქტიური პოლიტიკოსები არ არიან, ამდენად მათი ნააზრევი უშუალო ზეგავლენას ვერ ახდენს ამერიკის თანამედროვე პოლიტიკაზე. ამერიკის პოლიტოლოგიურ წრეებში ჯერ კიდევ მძლავრობენ ნეოკონსერვატორი მოაზროვნეები, მაგრამ აკადემიურ წრეებში უკვე იგრძნობა მკვეთრი შემობრუნება; თუკი ერთნი ჯერ კიდევ ამტკიცებენ, რომ ამერიკა „თითქმის“ ღვთის რჩეული ერია და მთელ მსოფლიოს უნდა მოჰფინოს ამერიკული, პროგრესული ცხოვრების წესი, სხვანი დაეჭვებით გადასინჯავენ პოპულარულ უნივერსალურ იდეოლოგიას, ამერიკელ ხალხს მოუწოდებენ დაუბრუნდნენ კონკრეტულ, ეროვნულ ღირებულებებს და თავისი უნიკალური სახე გადაირჩინონ.

თუმცა ამგვარ მოღვაწეებს ხშირად ვერ შეხვდებით ტელეეკრანებზე, მათი ნიგნები წარმატებით იყიდება და ამერიკელებიც სულ უფრო ხშირად უბრუნდებიან დიდი ბრიტანელი მოაზროვნის, ედმუნდ ბერკის შეგონებას, რომ თავისუფლება ყოველთვის არ უდრის დემოკრატიას და, რომ თავისუფლება ყოველთვის უდრის კონსტიტუციონალიზმს.

დგება ჟამი ცვლილებათა

*

საუბარი
კლავს ზ. რინთან

– რას ფიქრობთ ამერიკის პოლიტიკის უახლოეს მომავალზე. შესაძლებლად მიგაჩნიათ თუ არა რადიკალური ცვლილება საშინაო და საგარეო პოლიტიკაში?

– პრეზიდენტი ბუშის თავისუფალი მოქმედებანი საგარეო და საშინაო პოლიტიკაში მკაცრად შეიზღუდება. გარკვეულ სფეროებში ეგებ მთლიანად არ გაუცხოვდნენ, მაგრამ ერთმანეთს დაშორდებიან პრეზიდენტი და კონგრესი. ბუშს შეეძლება ითანამშრომლოს კონგრესთან ისეთ საკითხებში, როგორცაა ამერიკის მეტი ენერგოდამოუკიდებლობა. როგორც მთავარსარდალი, შეინარჩუნებს ერთგვარ დამოუკიდებლობას საგარეო პოლიტიკასა და ერაყის ომში, მაგრამ ძალზე მცირე დახმარების იმედი უნდა ჰქონდეს ერაყის პოლიტიკაში, რადგან ამ საკითხში საკუთარ პარტიაშიც კი სერიოზული ოპოზიცია გამოუჩნდა.

გარკვეული დროის შემდეგ კონგრესმა შეიძლება უარი უთხრას ერაყის საომარ ქმედებათა დაფინანსებაზე. ვშიშობ, პრეზიდენტმა შეიძლება მაინც გადაწყვიტოს ირანის წინააღმდეგ საომარ მოქმედებათა დაწყება, ან ისრაელი დაესხას თავს ირანს და ომი ახლო აღმოსავლეთში გაძლიერდეს და გაფართოვდეს. ვიმედოვნებ, ბუშის ოპოზიცია კონგრესში ისე გაძლიერდა, პრეზიდენტს შეეშინდება ამგვარი ქმედების შედეგებისა. ამერიკის შეერთებული შტატების პოლიტიკაში რაიმე რადიკალურ ცვლილებებს არ ველი, მაგრამ შემცირდება ამერიკის ერთპიროვნული მმართველობა. თუმცა მძლავრი და ფესვგადგმული პოლიტიკური დინამიკის გამო ამერიკის საგარეო პოლიტიკა კვლავაც გაძლიერდება ახლო აღმოსავლეთში.

– როგორი იქნება თქვენი შენიშვნები ამერიკის პრეზიდენტის წლევანდელი მიმართვის გამო ერისადმი?

– წლევანდელ მიმართვაში ერისადმი ბუში შეეცადა შეეცვალა საკითხი, ანუ ყურადღება მოეცილებინა ერაყი-

სა და ახლო აღმოსავლეთის უბედურებებისაგან. ცდილობდა ისეთი საკითხები მოენახა, რაც საერთო ენას გამოაძეხებინებდა დემოკრატებთან, და იმედოვნებს „ფუნქციონალურ“ იპოვნის. ამავე დროს მიმართვაში გააგრძელა ძველი და გამაღიზიანებელი თემა: „ამერიკა ჩვენი დროის გადამწყვეტ ბრძოლაშია ჩაბმული. თავისუფლება უპირისპირდება ტერორიზმს და მუსლიმურ „ტოტალიტარულ“ ექსტრემიზმს. შეერთებული შტატები არ უნდა დამარცხდეს ამ ბრძოლაში. ბრძოლა უნდა გადავიტანოთ მტრის სახლში, რათა ამერიკა დაცული იყოს. მარცხი ერაყში კატასტროფა იქნება და გააფართოვებს კონფლიქტებს მსოფლიოს იმ ნაწილში.“

წლევანდელი მიმართვა გვიჩვენებს, რომ პრეზიდენტი ჯერაც არ გათავისუფლებულა მარტივი იდეოლოგიური აზროვნების, გულუბრყვილობისა და არარეალისტური იმედებისაგან. ან ცოტა კიდევ გამოფიზოლდა, მაგრამ სიამაყე ხელს უშლის შეცვალოს კურსი. იგი ძალზე ჯიუტია.

– თუ შეიძლება ორიოდ სიტყვა გვითხარით ახალდაარსებული ფილოსოფიისა და მწერლობის აკადემიის შესახებ.

– ფილოსოფიისა და მწერლობის აკადემია დააფუძნეს წამყვანმა სწავლულებმა, როგორც ფორუმი, სადაც უნდა წარმართოს მსჯელობა ამერიკისა და დასავლური ცივილიზაციის გადასარჩენად. მე გახლავართ ერთ-ერთი თაოსანი და დირექტორთა საბჭოს წევრი (პრეზიდენტი არა გყავს). მიზნად ისახავს უფრო თავისუფალ, ნაკლებ იდეოლოგიზებულ და ნაკლებ ბანალურ დისკუსიებს, ვიდრე იმ ორგანიზაციებში ვხვდებით, სადაც ე.წ. სტრატეგები და ნეოკონსერვატორები თამაშობენ წარმმართველ როლს.

აკადემიის დაფუძნებას დიდი გამოხმაურება მოჰყვა და მრავალთ სურთ მის წევრად გახდომა (წევრობა შესაძლებელია მხოლოდ კანდიდატურის წარდგენისა და არჩევის შედეგად).

ვიმედოვნებ, დაგაკმაყოფილებთ ჩემი პასუხები.

დემოკრატიისა მნამს, მაგრამ...

*

საუბარი სტივენ შნაქთან

– რას ფიქრობთ უახლესი მომავლის ამერიკულ პოლიტიკაზე; შეაძლებინებს თუ არა კონგრესის ორივე პალატაზე კონტროლის მიღწევა და საპრეზიდენტო არჩევნებში მოსალოდნელი გამარჯვება დემოკრატიულ პარტიას, რადიკალურად შეცვალოს ამერიკის როგორც შიდა, ასევე საგარეო პოლიტიკა?

– უახლოეს მომავალში მოველი დემოკრატიებისა და პრეზიდენტ ბუშის თანამშრომლობას საშინაო საქმეებში. ეს შეეხება ენერგეტიკას, გარემოს პრობლემებს, ჯანმრთელობის დაცვას და, ალბათ, ემიგრაციის საკითხებს. მაგრამ სექტემბრიდან, როცა საპრეზიდენტო არჩევნების კამპანია დაიწყება, ეს თანამშრომლობაც დასრულდება.

ჯერ მეტიმეტად ადრეა იმის თქმა, რომ დემოკრატიები გამარჯვებენ 2008 წლის საპრეზიდენტო არჩევნებში. საგარეო მოვლენები (მაგალითად, ტერორიზმი) ან დემოკრატიების სუსტი პოლიტიკური ინიციატივები (ვთქვათ, კულტურის სფეროში) რესპუბლიკელთა კანდიდატების სასარგებლოდ იმოქმედებს.

– რა შენიშვნებს გამოთქვამდით პრეზიდენტ ბუშის წლევანდელ მიმართვაზე ამერიკელი ერისადმი?

– ამასწინანდელმა მიმართვამ ერისადმი გვიჩვენა დასუსტებული პრეზიდენტი ბუში.

მისი რეიტინგი, გამოკითხვების მიხედვით, უტოლდება რიჩარდ ნიქსონის რეიტინგს უოტერგეიტის სკანდალის შემდგომ.

პრეზიდენტის სიტყვის პირველი ნაწილი გახლდათ მორცხვი და გაუბედავი. ამ დროს ბუში ნამდვილად არ გრძნობდა თავს ლალად, როცა საშინაო პოლიტიკაზე საუბრობდა და ცდილობდა დემოკრატებთან თანამშრომლობის სურვილი გამოეხატა. თუმცა ბუშის სიტყვის ბოლო ნაწილი ერაყს, ირანსა და საგარეო პოლიტიკას შეეხებოდა – ამ თემების გამო მას ჯერ კიდევ შენარჩუნებული აქვს მეტი მგზნებარება. იგი დაჟინებით იცავდა ახალი და ახალი ჯარის გაგზავნის აუცილებლობას ერაყში იმ მიზეზით, მარცხი გაცილებით უარესი იქნება და ახლანდელზე მეტ ქაოსს მოუტანს ამ ქვეყანასო.

ვფიქრობ, იგი რაღაც უპასუხისმგებლოდ ლაპარაკობდა იმ დროს, როცა ირანი დაგვიხატა ტერორის მთავარ წარმმართველად ახლო აღმოსავლეთში, ჰეზბოლას შემნედ ლიბანში და ერაყელ შიიტთა სიკვდილის ბრიგადების დამხმარედ.

როგორც ყოველთვის სჩვეოდა, პრეზიდენტ ბუშს საგარეო პოლიტიკა წარმოედგინა აქვს კეთილისა და ბოროტის შეჯახებად. იმ საღამოს იგი კვლავ სწორხაზოვანი იყო და ამტკიცებდა, „სიკეთე“ განისაზღვრება თავისუფლებითა და დემოკრატიით. დემოკრატია უპირისპირდება ტერორიზმს, რომელსაც ტოტალიტარიზმთან აიგივებს.

– რა შედეგებს მოიტანს დემოკრატიის გავრცელების ამერიკული პოლიტიკა აღმოსავლეთის ქვეყნებში და რა გავლენა შეიძლება იქონიოს მან პოსტსაბჭოურ ქვეყნებზე?

– დემოკრატიის გათანაწილება თავისუფლებასა და სიკეთესთან ნიშანდობლივია ბუშის აზროვნებისათვის მისი პრეზიდენტობის მანძილზე. მაგალითად, იგი გაბრწყინებული საუბრობდა ლიბანის „კედრების რევოლუციაზე“, სირიელები რომ გარეკეს ქვეყნიდან. ბრწყინავდა მაშინაც, როცა ახსენა რიგებში ჩამწკრივებული მოქალაქეები, ვინც, საფრთხის მიუხედავად, ხმის მისაცემად გამოსულიყვნენ ერაყის საპარლამენტო არჩევნების დროს, რის შედეგადაც მალიკის მთავრობა მოვიდა ქვეყნის სათავეში. ეგებ ნაძალადევა ასეთი განზოგადება, მაგრამ აშკარაა, რომ ეს აზრი ბუშის გონებაში საქართველოს „გარდების რევოლუციას“ ნამოტივტივებდა.

გულით მნამს დემოკრატიისა, მაგრამ, ცოტა არ იყოს, მანუხებს პრეზიდენტ ბუშის გამარტივებული მიდგომა დემოკრატიისა და თავისუფლებისადმი.

ლიბანში შიიტები მოსახლეობის უმრავლესობაა და ისინი თავს იყრიან ჰეზბოლას გარშემო, რომელიც ახლანდელი მთავრობის ჩამოგდებას ისახავს მიზნად, ვიმედოვნებ, დემოკრატიული ხერხებით. ერაყის მოსახლეობაშიც უმრავლესობა შიიტები არიან. როგორი იქნება ეს გამარტივებული დემოკრატია ერაყში სუნიტებისა და ქურთებისათვის? და რაც უნდა მძაფრად ილაშქრებდეს ჯორჯ ბუში ირანის წინააღმდეგ ბირთვული ამბიციისა და ანტი-ამერიკულ ძალთა მხარდაჭერისათვის, ირანი უფრო დემოკრატიულია, ვიდრე ამერიკის მრავალი მოკავშირე ახლო და შუა აღმოსავლეთში.

ვეჭვობ, დღეისათვის ბუში ბევრს ფიქრობდეს პოსტსაბჭოთა ქვეყნებზე. თუ საქართველო გაახსენდება, ვფიქრობ, უფრო ახლანდელი „გარდების რევოლუცია“ და აღრინდელი გაბედული ბრძოლა, საქართველოს დამოუკიდებლობისათვის. მისი აზრები აქაც ცოტა გამარტივებულია, მაგრამ დიდად ეიმედება ქართული დემოკრატიისა.

სამშაბათს, 6 მარტს
ჟურნალ „ჩვენი მწერლობის“
დარბაზში
პაატა ჩხეიძე
ისაუბრებს

**ამერიკულ
შთაბეჭდილებაზე**

დასაწყისი 14 საათზე
ჩუბინაშვილის №41

ეკა ბუჯიაშვილი

პირველად იყო... ფიზიკა

მერე კი ის ამბები, ახლა რომ უნდა მოგიტხროთ.

პროფესიით ფიზიკოსი ბატონი **კახმეგ კუდავა** საგამომცემლო ასპარეზზე, პირველად არაქართული (აზერბაიჯანული, რუსული, სომხური) სკოლებისთვის მომზადებული ქართული ენის სახელმძღვანელოებით გამოჩნდა. გამომცემლობამ თავი „**ინტელექტის**“ სახელით გაგვაცნო.

ეს იყო 1995-96 წლები... და ამ საქმეს უდიდესი მნიშვნელობა ჰქონდა, განსაკუთრებით ჩვენი ქვეყნის იმ რეგიონებისთვის, სადაც ქართული ენის სახელმძღვანელოს შეტანა ნიშნავდა თქმას: შენ საქართველოს მოქალაქე ხარ!

„**ინტელექტმა**“ თითქმის ათი წელი ეს საქმე სახელმწიფოს დაუხმარებლად აკეთა, ხუთასამდე ასეთი სკოლისათვის. არც კი იცოდნენ, რომ საამისოდ თურმე ბიუჯეტშიც ყოფილა გათვალისწინებული თანხები. მერე ქართული სკოლის სახელმძღვანელოებსაც მოკიდეს ხელი და, დღესდღეობით, არაერთი კონკურსის წარმატებით გავლის შედეგად მოპოვებული ლიცენზიით, სამოცზე მეტი დასახელების სახელმძღვანელოს გამოსცემენ.

თუმცა... „**ინტელექტის**“ სახელს, დღევანდელი მკითხველი, უკვე არა მხოლოდ ამ საქმით, არამედ მრავალი საინტერესო წიგნით იცნობს. გამომცემლობის ხელმძღვანელი სამ ძირითად საგამომცემლო პროექტს გამოყოფს. ერთ-ერთი პირველი და გახმაურებულია სერია „**ნობელის პრემიის ლაურეატები**“, რომელსაც მკითხველის დიდი ინტერესი მოჰყვა. ყველაფერი კი აი, ასე დაიწყო.

დასურული თემა და შედეგული კარი

მსოფლიოში ცნობილი ფიზიკოსი **ლევ ლანდაუ** ავტოკატასტროფაში მოხვდა, მიაშობს ბატონი კახმეგი, – მას უმძიმესი ტრავმები ჰქონდა. ექიმები საიმედოს ვერაფერს ამბობდნენ. ლანდაუს მაშინ ჩვენი სტუდენტი ახალგაზრდობაც გულშემატივრობდა. ეს ის ფიზიკოსია, რომელზეც ერთი ამერიკული ჟურნალი წერდა: „**ლანდაუს** შრომების კრებული იგივე გრძნობებს აღძრავს, როგორსაც **შექსპირის** პიესები ან **მოცარტის** ნაწარმოებები“ (!)... და სიკვდილს სასწაულებრივად გადარჩენილი პაციენტი მოსკოვის საავადმყოფოს საკონფერენციო დარბაზში იღებს ნობელის პრემიას! ამის შემდეგ კიდევ ექვსი წელი იცოცხლა დაუმ (როგორც მას

ეძახდნენ სიყვარულით). მე კი დავინწყე მასალების შეგროვება ნობელიანტებზე. სსრკ-ში „**ნობელი**“ თითქმის დახურულ თემად ითვლებოდა, მითუმეტეს, **ბორის პასტერნაკის** ამბების შემდეგ...

ფიზიკოსებით დავინწყე, თუმცა მოძიებულ მასალებში მხვდებოდა ცნობები ქიმიის, ბიოლოგიისა და მედიცინის, მშვიდობის, ლიტერატურის ნობელიანტთა შესახებ... ზღვა მასალა დაგროვდა. წარმოიდგინეთ, საერთოდ, ნობელის პრემია **800**-მდე ადამიანს აქვს მიღებული, მათ შორის **102** ლიტერატურის დარგში გაიცა. ცხადია, ამ სიაში არიან დიდი მწერლები და ისეთებიც, გარემოებათა გამო რომ აღმოჩნდნენ დაჯილდოებულთა რიგებში, მათი ნაწარმოებებიც იმ დროს და იმ ეპოქას გაჰყვა. ისე, კარგად არის ნათქვამი: „**ნობელიანტთა** შორის ოროსანთა რაოდენობა პროცენტულად დაახლოებით იმდენივეა, რამდენიც ნებისმიერ თანაკლასელთა შორის“.

ჩვენ გვინდა ლიტერატურული ნობელის ყველა მფლობელი გავაცნოთ ქართველ მკითხველს, თუმცა ადამიანი ფიქრობს, უფალი განაგებს. ნობელიანტ პოეტებს, ალბათ, ერთ წიგნად გამოვცემთ...

რატომ ვაკეთებთ ამას?

რომ გითხრათ კომერციული პროექტიაო, არ ვიქნები სწორი. მაგრამ, ვფიქრობ, რომ ამ კარის მიღმა ძალზე საინტერესო სამყაროა. მეორეც, მინდა ქართველ მწერლებს ვაჩვენო, რომ ამ თვალსაზრისით, არც ერთ კონტინენტზე განსაკუთრებული არაფერი ხდება. მჯერა, მსოფლიოს სამწერლო ასპარეზზე ქართველი შემოქმედი ღირსეულ ადგილს დაიმკვიდრებს და ამ უპირველეს პრემიასაც დაიმსახურებს (სამწუხაროა, ნობელის პრემია სიკვდილის შემდეგ რომ არ გაიცემა)... ნაპოლეონის პერიოდში რომ მოვიშველიოთ, „**შეუძლებელი**“ ქართული სიტყვა არ არის!

ქართველებსა და ნობელზე ცოტა მოგვიანებით, ახლა კი...

ეს უცნაური, უცნაური ნობელიანტები და... როგორ დავხარჯოთ მილიონი

ლიტერატურის დარგში ჩვენს მიერ გამოცემული წიგნების შესახებ ხშირად მეკითხებიან: ამ ნაწარმოებისთვის მიიღო მწერალმა ნობელი?

მინდა გითხრათ, რომ, საერთოდ, ნობელიანტთა სიას თუ გადახედავთ, ნახავთ, რომ სულ ხუთიოდე შემთხვევაა, სადაც კონკრეტული ნაწარმოები სახელდება (**კნუტ ჰამსუნის, რეიმონტის, თომას მანის, ჯონ გოლზუორთის, ჰემინგუეის** შემთხვევაში), ძირითადად მაინც მთელი შემოქმედების გათვალისწინებით გაიცემა. ჩვენ გამოსაცემად ნაწარმოებს იმის მიხედვით ვირჩევთ, რამდენად საინტერესო იქნება ის ქართველი მკითხველისთვის... ასე მაგალითად, გასაგები მიზეზების გამო, **ჰამსუნის** ნაწარმოებებიდან შევარჩიეთ **„განცდილი და ნანახი კავკასიაში“**. აქვე მაღლობა

უნდა ვუთხრა თქვენს ჟურნალს ყურადღებისათვის, ძალზე საინტერესო და პროფესიული რეცენზიები დაბეჭდა „ჩვენმა მწერლობამ“ ნობელიანტთა სერიით გამოცემული **ჰამსუნის, პასტერნაკის, მაჰფუზის** ნაწარმოებთა შესახებ.

ოცამდე მწერალი – ნობელიანტი უკვე გამოვეცით და თითოეული ავტორი თავისებურად გამახსოვრებს თავს. აი, თუნდაც ბოლო ნობელიანტი, ლიტერატურის დარგში, გახდა თურქი მწერალი **ორჰან ფამუქი**. ეს ის კაცია, ვინც თურქეთში ქურთებისა და სომხების საკითხი წამონია, ამიტომ თურქები გულგრილად შეხვდნენ მის ლიტერატურულ ნობელს. მწერალმა სტოკჰოლმში გამართულ პრესკონფერენციაზე საუბარი ასე დაიწყო: „ვილაპარაკოთ მხოლოდ ლიტერატურაზე!“ მის ნაწარმოებს – „**თეთრი ციხე-სიმაგრე**“ – თურქულიდან **ქეთევან ტომარაძე** გვითარგმნის, გამოცემა წიგნის ფესტივალისთვის მზად გვექნება.

ამავე სერიით გამოიცა 2004 წლის ნობელიანტი ავსტრიელი მწერლის, **ელფრიდე იელინეის** „**პიანისტი ქალი**“ (გერმანულიდან თარგმნა **ლაშა დადიანმა**). გახსოვთ, ალბათ, ამ რომანის მიხედვით გადაღებულმა ფილმმა 2001 წელს მიიღო კანის ფესტივალის გრან-პრი და არაოფიციალური სტატუსი – „ახალი საუკუნის პირველი მნიშვნელოვანი ნაწარმოები კინოხელოვნებაში“. ძალზე საინტერესო შემოქმედია, ოღონდ არაორდინარული, თავისებური. მისი წიგნები სკანდალურ გამოცემებად ითვლება და ბესტსელერებად იქცა.

რაც გინდა გაგიკვირდეთ, ჩვენს გამოცემამდე **ალექსანდრ სოლჟენიცინის** მხოლოდ „**ივან დენისოვიჩის ერთი დღე**“ იყო თარგმნილი, **რევაზ თვარაძეს** ეს მოთხრობა გადასახლებიდან დაბრუნებული მამის თხოვნით უთარგმნია.

მზადდება კიდევ ექვსი ნობელიანტის წიგნი და, რაც მთავარია, გამოსაცემად მზად გვაქვს ლიტერატურის ნობელიანტთა შვედური ლექციები. მასში შედის უკლებლივ ყველა ლექცია (და საბანკეტო სიტყვა), ნაკით-

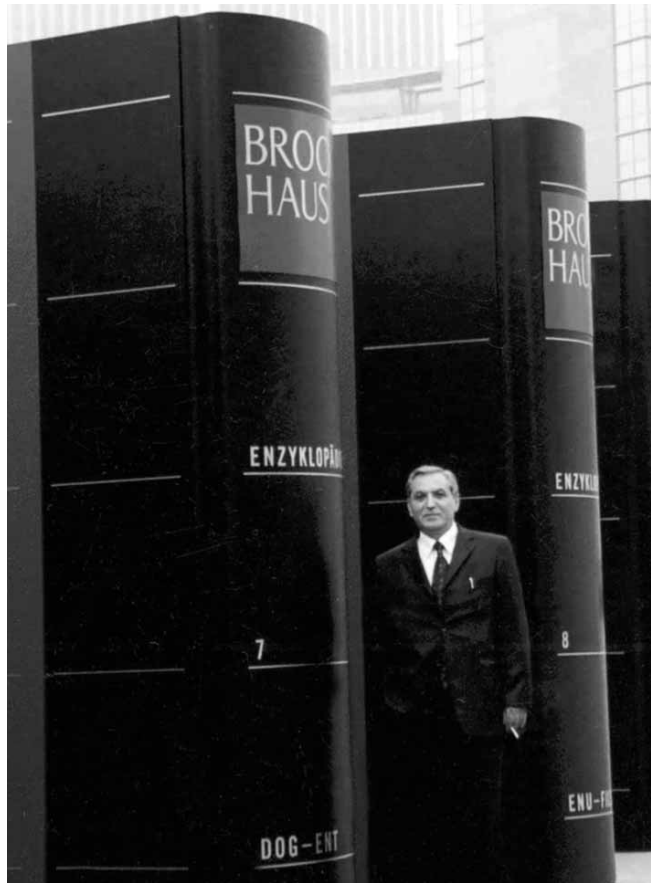
ხული სტოკჰოლმში, პრემიის მიღებისას, 1901 წლიდან დღემდე.

ერთ-ერთი ძლიერი მოხსენება, ვფიქრობ, სწორედ სოლჟენიცინისაა (**ალბერ კამიუს** ლექციას თუ არ ჩავთვლით)... აი, **იოსიფ ბროდსკის** ლექცია კი, ჩემი აზრით, საუკეთესოა. ბროდსკის შეხედულებები პოეზიაზე ქართულ ცნობიერებას არ შეესაბამება. საერთოდაც, ევროპაშიც, ამერიკაშიც პოეტი არ არის იმ რანგში აყვანილი, ჩვენ **ილია, აკაკი**

და **ვაჟა** რომ გვყავს (იმ განზომილებას ვგულისხმობთ, არც მინისა ვარ, არც ცისაო, – აკაკი რომ ამბობს), ამიტომ მის მოსაზრებებს ვერ გაიზიარებ, მაგრამ ძალზე ღრმად და საინტერესოდ რომ აზროვნებს, ეს უდავოა. ამიტომ მგონია, ამ ადამიანთა ნააზრევს ქართველი მკითხველიც უნდა იცნობდეს, – ამბობს კახმეგ კუდავა.

ერთი მილიონი ევრო – ამ თანხით განისაზღვრა ჯილდო ერთი ნობელიანტისათვის 2006 წელს. საერთოდ, ეს თანხა ცვალებადია, იმის მიხედვით, თუ რამდენია ფონდის მოგება, თუმცა პრემია საკმაოდ სოლიდურია. ის, თუ ვინ რისთვის ხარჯავდა ამდენ ფულს ან როგორ ხვდებოდა ცნობას „ნობელიანტობის“ შესახებ, ცალკე თემაა. სწორედ ამის შესახებ მიაბზობს ახლა ბატონი კახმეგი:

„**ინტელექტი**“ გამოსაცემად ამზადებს ნობელიანტი მწერლის **სელმა ლაგერლოფის** ნაწარმოებს (**აკაკი ბრეგაძის** თარგმანი). მწერალი სამი წლის ყოფილა, მძიმე სენმა საწოლს რომ მიაჯაჭვა. ბებია ეჯდა სასთუმალთან და უყვებოდა ზღაპრებსა და საინტერესო ამბებს ქვეყნიერების შესახებ. მერე ის სოფლის სახლი გაუყიდათ, იმ ფულით მამას ქალაქში წაუყვანია, უმკურნალია და ფეხზე დაუყენებია. წლები გავიდა მას შემდეგ. ლაგერლოფი სკოლაში მუშაობდა მასწავლებლად და სახელმძღვანელოებს წერდა ბავშვებისათვის... ცნობილი მწერლის სახელიც მოიხვეჭა, და აი, ათწლეულების მერე, როცა ნობელის პრემიის ლაურეატი გახდა, პირველი, რაც იღონა, იყო ის, რომ ბავშვობის სახლი დაიბრუნა – სადაც დაიბადა, ფეხი აიდგა, ლოგინს მიჯაჭვული ბებიის ზღაპრებს

კახმეგ კუდავა

ისმენდა, მამამ მისი გულისთვის რომ გაყიდა და ფეხზე დააყენა – აი, ის სახლი დაიბრუნა... ნობელის თანხით.

ვლადისლავ რეიმონტს უთქვამს: „რა საშინელებაა – ნობელის პრემია, ამდენი ფული, საყოველთაო აღიარება, დიდება და... სხვის დაუხმარებლად ტანსაცმლის ჩაცმაც კი არ შემიძლია“.

ივან ბუნინი, საფრანგეთში გადახვეწილი, კინოთეატრში იჯდა და ფილმს უყურებდა, ცოლს რომ მიუკითხავს, დარბაზში მოუძებნია და ყურში უჩურჩულებია: სასწრაფოდ წამოდი, სტოკჰოლმიდან გირეკავენ და გკითხულობენო.

– მოიცა, ჯერ ფილმი დამთავრდესო, – უპასუხა თურმე მწერალმა.

1929 წელს **თომას მანს** ნობელის პრემიის მიღება რომ აცნობეს, მხრები აიჩეჩა თურმე: – როგორ? ამ ნაწარმოებისთვის? დავიჯერო? თუ „**ბუდენროკებისათვის**“ მომანიჭეს, მაშინ 25 წლის წინათ რატომ არ მომცეს? აი, როგორია თომას მანის აზრთა მდინარება: „ექვციც არ მეპარება, ნობელის კომიტეტი დამოუკიდებლად იღებს გადაწყვეტილებას, მაგრამ არცთუ მთლად თავისი ნებით. კომიტეტი გრძნობს, რომ პრემიის მინიჭება არ შეუძლია მსოფლიო აღიარების გარეშე... მეტისმეტი აღიარება, ეტყობა, ჩემი ხვედრი იყო... შეიძლებოდა ამ ამბიდან მეტად საამო განცდა დამოუფლებოდა და ჩემი თავი **მომზენის, ფრანსის, ჰამსუნის, ჰაუპტმანის** ტოლად მიმეჩნია. მაგრამ იმაზე მეტად არაფერს შეუძლია დაგიცხროს ამგვარი საოცნებო ეგზალტაცია, ვიდრე ფიქრს იმაზე, ვისაც ეს პრემია არ მიუღია“.

ფრედერიკ მისტრალმა ლიტერატურულ ნობელში აღებულნი თანხით საგვარეულო ციხეში გახსნა პროვანსის ეთნოგრაფიისა და ფოლკლორის მუზეუმი.

– „აილეთ თქვენი ჯილდო, მიეცით თერაპევტებს და იყავით ბედნიერი!“ – უთქვამთ რიგით მეთათე ნობელიანტი ქალბატონისათვის. – ერთ მილიონ ევროს ექიმებს ნამდვილად არ მივცემ, ამას მირჩევნია იაპონური კაბა ვიყიდო! – უპასუხა თურმე **ელფრიდე იელინკმა**.

ჰემინგუეი? ნობელის პრემიის მიღებასთან დაკავშირებით მწერალმა ჰავანაში გადაიხადა დიდი წვეულება. კუბის წამყვან ინტელიგენციასთან ერთად ნობელიანტმა ბანკეტზე მოიწვია ყველაზე ძვირფასი სტუმრები – მისი მეგობრები, რამდენიმე წერა-კითხვის უცოდინარი მეთევზე, სოფელ კოხიმარადან. მათ შორის იყო პრემირებული ნაწარმოების „ბერიკაცი და ზღვა“ მოხუცი პერსონაჟის პროტოტიპი, გრიგორიო ფუენტენა. ეს ამბავი მოგვიყვა ექსკურსიამძღოლმა კუბაში, ჰავანის გარეუბანში მდებარე ჰემინგუეის სახლ-მუზეუმში.

– ნობელიანტებზე კიდევ გავაგრძელოთ? ერთი კვირა არ გვეყოფა. იუმორი? ერთ-ერთ სუფრასთან ჩემზე დანერილი ექსპრომტი შემიძლია გითხრათ, კი ბატონო:

**ნაპირას რომ დაიბადა,
დიდი მდინარის ნოღელის,
ლაურეატი რომ არის
ჩვენი ალფრედის, ნობელის,
მარტილის ცენტრში უდგამენ
კვარცხლბეკზე მაღალ ობელისკს.**

ქართველები და ნობელი

პირველი ქართველი, ვინც ნობელის პრემიაზე წარადგინეს, ცნობილი მხატვრის, ფიროსმანის კინოროლის შემსრულებლის **ავთო ვარაზის** მამა ყოფილა. გასული საუკუნის ოცდაათიან წლებში პროფესორი **ვასილ ვარაზაშვილი** თბილისის სახელმწიფო სამედიცინო ინსტიტუტის ბიოქიმიის კათედრის გამგედ მუშაობდა და პარაზიტოლოგიისა და ტროპიკული მედიცინის საკითხებს იკვლევდა. ერთი სიტყვით, სტოკჰოლმიდან მოწვევა მისვლია, მაგრამ მას საბუთები არ გაუგზავნია. ეს ამბავი არც არვის გაუგია, თურმე, მისი გარდაცვალების შემდეგ გაუხმაურებიათ ახლობლებს, ისიც მას მერე, რაც შემთხვევით, თაროზე, ერთ-ერთ ნიგნში საგულდაგულოდ დამალული მოწვევა უპოვნიათ.

სხვაგვარად ვერ მოიქცეოდა, გასული საუკუნის ოცდაათიანი წლები იდგა, ნობელის პრემიამდე ასვლა, შესაძლოა, დახვერტით დამთავრებულიყო.

ამ პრემიაზე წარუდგენიათ ნევროპათოლოგი **იური მოლაშხია**, რომელიც ტვინის უჯრედებში მიმდინარე პროცესებს იკვლევდა ახალგაზრდობაში.

მშვიდობის ნობელზე **ზვიად გამსახურდია** და **მერაბ კოსტავაც** ყოფილან წარდგენილნი, სხვა დისიდენტებთან ერთად. მწერლებიდან, ამ სიაში, **გრიგოლ რობაქიძე** მოხვედრილა; ამბობენ, **ჭაბუა ამირეჯიბი**ც იყო წარდგენილი, ბოლო წლებში კი – **ოთარ ჭილაძე**. ისე, წარდგენილთა სია საიდუმლოა, თვით კანდიდატმაც არ იცის ხშირად. მაგალითად, პასტერნაკი ამის შესახებ ირიბად გებულობდა, სამამულო კრიტიკის თავდასხმათა გამწვავების მიხედვით. არქივები მხოლოდ 50 წელიწადში ერთხელ იხსნება. სხვათა შორის, ნობელის პრემიის მიღების სურვილს **სტალინსაც** აბრალებდნენ.

– სტალინისა რა გითხრათ, აი, **ხრუშჩოვს** რომ ნობელიანტობა უნდოდა, ამის შესახებ უამრავი დამადასტურებელი მასალა არსებობს, – ამბობს ბატონი კახმეგი, – ნიკიტას თურმე საგანგებო კომიტეტიც შეუქმნია საიმი-სოდ, რომ მიზანმიმართულად ემუშავათ შევედეთის საელჩოსთან. სხვათა შორის, ის პრემია, მშვიდობის დარგში, ხრუშჩოვს აუხდენელ ოცნებად რომ დარჩა, ათწლეულების შემდეგ მიხეილ გორბაჩოვს მისცეს სსრკ-ს დაშლისათვის.

მშვიდობის ნობელის პრემიაზე **მიხეილ სააკაშვილიც** იყო წარდგენილი, **ვიქტორ იუშჩენკოსთან** ერთად.

ასი ლექსი და ერთი მიზანი

პირველად „ასი ლექსი“ **გალაკტიონს** გამოუქვეყნებია. **პაოლო იაშვილი** შეხვედრია ქუჩაში და ასი კი არა, ოთხმოცდათვრამეტიყო, – დაუძახია შორიდან – რამ დაათვლევინა ამ ოჯახაშენებულს, გაკვირვებია გალაკტიონს.

დღესდღეობით კი ცნობილ ქართველ პოეტთა ლექსებს გამომცემლობა „ინტელექტი“ ითვლიან და მკითხველისთვის ამზადებენ სერიას „ასი ლექსი“. უკვე ოცამდე პოეტის კრებული გამოიცა. ეს „ინტელექტის“ მეორე მნიშვნელოვანი საგამომცემლო პროექტია.

– საერთოდ, პოეზია ცუდად იყიდება, – ამბობს გამომცემელი – ოღონდ ამ შემთხვევაში ფორმატმა მოიგო. წიგნი პატარაა, ჯიბეში ჩაიდებს კაცი. ეს არ არის აკადემიური გამოცემა სქოლიოებით, შენიშვნებით და ა. შ. უბრალოდ უბით სატარებელი ლექსებია მათთვის, ვისაც პოეზია უყვარს. ახალგაზრდები დაინტერესდნენ ძალიან, აგროვებენ. ამ სერიით ასი პოეტის ას-ასი ლექსის გამოცემა გვინდა. ახლა ვამზადებთ **ირაკლი აბაშიძის, ბესიკ ხარა-ნაულის, შოთა ნიშნიანიძის და ზურაბ გორგილაძის** კრებულებს. მზადაა **„ცისფერყანწელთა“** „ასი ლექსი“ (შემდგენელი და წინათქმის ავტორი **მაია ჯალიაშვილი**). მალე გამოვა **„ასი ლაზური ლექსი“**. იგი აერთიანებს როგორც ხალხური პოეზიის ნიმუშებს, ასევე სარფს იქეთა და სარფს აქეთა პოეტების ლექსებს (შემდგენელი ახალგაზრდა სპეციალისტი **თეა კალანდია**).

ლაზებთან დაკავშირებით ჩვენი რესპონდენტი ასეთ სენტიმენტალურ ამბავს მიყვება:

ამ ზაფხულს სტამბოლში ვიყავი. თარჯიმნად უმცროსი შვილი, მაია წავიყვანე. საღამო ხანი იყო. ვსეირნობდით. მაიკო წინ მიდის. უცბად, სასტუმროსთან ორმა მამაკაცმა გააჩერა. გურჯი ხარო? – ჰკითხეს. – დიახო, – უპასუხა. – ლაზიო? – ლაზი მამაჩემიაო. ამ დროს წამოვე-ნიე, თან მეცინება: მე თუ ლაზი ვარ, შენ ლაზი არ ხარ-მეთქი, – ვუბნები შვილს. ერთი სიტყვით, იმათგან ერთ-ერთმა მთხოვა: დედა მყავს ლაზი, სტამბოლში ცხოვრობს, ალბათ ოცი წელი იქნება ლაზური არ გაუგონია და იქნებ დაელაპარაკოთო. დაურეკა. გვიანი იყო და ოჯახის წევრმა უპასუხა: სძინავსო. გააღვიძეთო, – უთხრა შვილ-მა. ყურმილში მოხუცი ქალის ხმა გაისმა. – ბებო, როგორ ხარ? – ვეკითხები მეგრულად, იქიდან ის მელაპარაკება ლაზურად, სიტყვებს კარგად ვერ ვარჩევ, მაგრამ ვგრძნობ მეფერება, მეფერება... გურჯისტანის ამბებს მე-კითხება, სამშობლოს ამბებს...

ვარული განზომილება

ალბერტ აინშტაინისთვის ნობელის პრემია რომ არ მიეცათ, ამით მას არაფერი დააკლდებოდა, ეს უწინარე-სად, ალბათ, თვით პრემიას მატებდა პრესტიჟს – ასე ფიქრობს ფიზიკოს-გამომცემელი, თუმცა ეს ჯილდო აინშტაინს ფარდობითობის თეორიის შექმნისათვის კი არა, ფოტოეფექტის მოვლენის ახსნისათვის მისცეს. ნობელის კომიტეტში აზრი გაიყო, ნევრთა ნაწილი ეჭვობდა, საკმარისად მკაცრად არის თუ არა დამტკიცებული ეს თეორია ფიზიკის თვალსაზრისით? (ცნობილია, რომ მათემატიკაში ნობელის პრემია არ გაცივმა).

ალბერტ აინშტაინიც და მისი თეორიაც ახლა იმიტომ გავიხსენეთ, რომ **„ინტელექტის“** მესამე მნიშვნელოვანი საგამომცემლო პროექტის შესახებ ვიამბოთ. კახმეგ კუდავა ამ პროექტს „ინტელექტის“ სახედაც მიიჩნევს. ეს არის სამეცნიერო-პოპულარული ლიტერატურის სერია. ამ ციკლით უკვე თხუთმეტამდე წიგნი გამოიცა. მათ შორისაა **შალვა საბაშვილის „ასტრონომია ყვე-ლასათვის“, თამაზ რობაქიძის „ატომი ატომი არ ყო-ფილა“** და **„მოლეკულებიდან კვარკებამდე“**, გივი ნი-

კობაძის „სამყაროს ფარული განზომილებები“... სხვათა შორის, ეს მეცნიერული თეორია აშშ-ში მოღვაწე ქართველ ფიზიკოსს, **გიორგი დვალს** ეკუთვნის (ორ უცხოელ თანაავტორთან ერთად). ის ერთ-ერთი პირველი მეცნიერია მსოფლიოში. საქმე ის არის, რომ გიორგი დვალი ჩვენს სამყაროში მეოთხე განზომილების არსე-ბობის დამტკიცებას ცდილობს, და თუ მისი თეორიის შედეგები პრაქტიკულადაც დამტკიცდა, მაშინ „ნობელ-ზე“ აღარც არის ლაპარაკი. აი, ასეთ საინტერესო მასა-ლებს, ქართველი (და არა მხოლოდ ქართველი) მეცნიე-რების მიერ პოპულარული ენით დაწერილს, გამოსცემს გამომცემლობა „ინტელექტი“ თავისი მკითხველისთვის და ჰპირდება, რომ ეს სერია გაგრძელდება და გაგვაც-ნობს ყველაზე მნიშვნელოვანს, რაც მსოფლიოს სამეც-ნიერო ელიტაში ხდება.

ამ სერიის ერთ გამორჩეულ, ნატიფი გემოვნებით და-წერილ წიგნზეც მინდა გითხრათ (მთარგმნელი **დავით ჯიქია**): **ლანდაუსა და რუმერის** თანაავტორობით შედგენილი მომცრო ფორმატის წიგნი: **„რა არის ფარდო-ბითობის თეორია“** ფიზიკის ერთ-ერთი ურთულესი თე-მის პოპულარიზაციის საუკეთესო ნიმუშია. თუმცა ამის თაობაზე ლანდაუ ასე ხუმრობდა: „ორი თაღლითი არწმუ-ნებს მესამეს, რომ მას ორ შაურად შეუძლია გაიგოს, რას წარმოადგენს ფარდობითობის თეორია“.

**პრობლემა, ფუფუნება და...
ენერჯი ასი ტონა წყლის ასადუღებლად**

ამას წინათ ტელეეკრანიდან, წიგნების ერთ-ერთი მა-ლაზიის მეპატრონემ ბესტსელერებად სამი ყოვლად უმნიშვნელო წიგნი დაასახულა. ეს ცნობა გამახსენდა ახ-ლა, როცა საუბარში თანამედროვე მკითხველის თემა ვახ-სენეთ და აღმოჩნდა, რომ არც მთლად ცუდადაა საქმე. ბატონი კახმეგის თქმით, „ინტელექტი“ ბევრ ახალ წიგნს უკვე განმეორებით გამოსცემს, აი, მაგალითად **პასტერ-ნაკის „ექიმი ჟივაგო“**, მთელი ტირაჟი გაყიდულა. **ტე-რენტი გრანელისა და ნიკო სამადაშვილის** კრებულებმა რეკორდები მოხსნა! ამიტომაც გამომცემელი თანამედ-როვე მკითხველის თემას იმედიანად უყურებს. კიდევ ის ახარებს, რომ ახალგაზრდა მწერლებშიც, ხანდახან, მარ-გალიტებიც გამოერევა-ხოლმე. ახლახან, მაგალითად, „ინტელექტს“ სრულიად ახალგაზრდა გოგონას, **ნინო სადღობელაშვილის** მოთხრობების კრებული **„ბამბაზი-ის სამოთხე“** დაუსტამბავს.

– დარწმუნებული ვარ, ნინო კარგი მწერალი დადგება, – ამბობს ახალგაზრდა ავტორის პირველი წიგნის გამომ-ცემელი.

„ინტელექტის“ ხელმძღვანელს ქართული მთარგმნე-ლობითი სკოლის წარმატებებიც ახარებს:

– ადრე თითქმის ყველაფერს რუსულიდან ვთარგმნი-დით, ახლა შეგვიძლია პირდაპირ ორიგინალებიდან გად-მოქართულებული ტექსტები შევთავაზოთ მკითხველს. ძველი თაობის მთარგმნელებთან ერთად ჭაპანს ეწვეიან ახალგაზრდებიც. უნდა ჩამოვთვალო: ებრაულიდან **მა-მუკა ბუცხრიკიძემ** გვითარგმნა **შშ-ურ აგნონი**, არაბუ-

ლიდან – მაია ანდრონიკაშვილმა მაჰფუზი, ლილი მჭედლიშვილმა – ბუნინი რუსულიდან, ბაჩანა ბრეგვაძემ ფრანგულიდან – ანატოლი ფრანსი თარგმნა; ზაურ კილაძემ ინგლისურიდან – ფოლკნერი; ინგლისურიდანვე რუსულად მასხათაძემ – ჩერჩილი; პოლონურიდან, ნათელა გავაშელმა – სენკევიჩი; ნოდარ ნონიაშვილის არის – პასტერნაკის „ექიმი ჟივაგოს“ თარგმანი; ჰამსუნის გერმანულიდან რეზო კვესელავამ გადმოაქართულა... შესანიშნავი მთარგმნელები არიან: ნინო სილაგაძე, ცილა კალმახელიძე, აკაკი ბრეგვაძე, გოდერძი რუხაძე, ვახტანგ პაიკიძე, ომარ დონნაძე... მიხარია, რომ ჩვენს მკითხველს ამის ფუფუნება აქვს.

საგამომცემლო-პოლიგრაფიულ საქმეში დღესდღეობით ერთ-ერთი მთავარი პრობლემა ტექნიკური ბაზაა, – ამბობს „ინტელექტის“ დირექტორი, – საერთაშორისო დონის სტამბა საქართველოში, სამწუხაროდ, მხოლოდ ორია: „ომეგა თეგი“ და „სეზანი“.

საგადასახადო სისტემის თვალსაზრისით ნიგნი დღესგან რომ გათავისუფლდა, ეს კარგია. აი, მოგების გადასახადზეც რომ იყოს შეღავათები, ძალზე დაეხმარებოდა ქართულ ნიგნს. საზღვარგარეთ დაბეჭდილი ნიგნის შემოტანა გათავისუფლებულია გადასახადისაგან, მაშინ, როდესაც ქალაქის იმპორტი იბეგრება. ეს ქართველ გამომცემელს უბიძგებს ნიგნი დასაბეჭდად უცხოეთში გაიტანოს.

ჩვენი საგამომცემლო ბაზარი კონკურენტუნარიანი ნამდვილად არის. ნიგნის ინდუსტრიას მომავალი აქვს. სახელმძღვანელოები ჩვენს ქვეყანაში მაღალი დონისაა, არა მხოლოდ პოლიგრაფიულად, არამედ პედაგოგიკურ-მეთოდური თვალსაზრისით და შინაარსობრივადაც. ამას ხელს უწყობს რეფორმაც. შესაძლოა ვინმე გააღიზიანოს ჩემმა ნათქვამმა, მაგრამ, ვფიქრობ, ეს პროცესი ჩვენთან წარმატებულად და სწორად მიმდინარეობს. აი, მაგალითად, მოსკოვში ყოფნისას ფიზიკის სახელმძღვანელოთი დავინტერესდი. ბრწყინვალე გარეკანი აქვს. გადავშალე და... მობილურების ეპოქაში ისევე პოპოვის რადიოზეა საუბარი. საქმე ის არის, რომ „პოპოვის რადიო“ პოპოვს არ გამოუგონებია, ეს აღმოჩენა იტალიელ მეცნიერს – გულიელმო მარკონის ეკუთვნის და მას ამისთვის ნობელის პრემიაც მისცეს. ასეთი „პოპოვის რადიოს სქემა“, სსრკ-ში, ყველა სფეროში „მუშაობდა“ – ეს საბჭოთა იდეოლოგიის ერთ-ერთი ნაწილი იყო, მაგრამ მას მერე ხომ ბევრი რამ შეიცვალა. ხომ გავიდა ის დრო, ლენინს და მარქსს რომ გვაზუთხვინებდნენ? ერთ ტონა წყალს აადულებდა ის ენერგია, რაც ამაში გვაქვს დახარჯული მაშინდელ თაობას.

ახლა ერთი ამბავი გამახსენდა:

უნივერსიტეტში მეორად ფაკულტეტზე სწავლისას ბატონი რეზო კვესელავა გვიკითხავდა ლექციებს. ერთხელ ერთ სტუდენტს უთხრა: დიდი ქართველები ჩამომითვალეო. დაიწყო იმანაც ჩამოთვლა: სტალინი, ვაჟა-ფშაველა...

– ამ ორი პიროვნების მძიმით გამოყოფა შეიძლება?! – შეანყვეტინა ბატონმა რეზომ.

ორი „კურდღლის“ ბემო და... მთავარი

– ბატონო კახმეგ, როგორ ფიქრობთ, მართლა არსებობს მეოთხე განზომილება?

– რა გითხრათ... ეს თეორია ფიზიკოსებისთვისაც არ არის ადვილი წარმოსადგენი, ვნახოთ, ექსპერიმენტი რას დაამტკიცებს. ისე, ჟოლიო კიურის აქვს ნათქვამი: „რაც უფრო შორდება ექსპერიმენტი თეორიას, მით უფრო უახლოვდება ნობელის პრემიას“.

– გისმენთ და ვფიქრობ: იმოდენა ძალისხმევას ხარჯავთ თქვენი საქმისთვის, მგონი დიდი ენთუზიასტი უნდა იყოთ... განა ეს მეოთხე განზომილებაში ცხოვრებას არ ნიშნავს?

– თქვენ მხატვრულად აზროვნებთ. საბოლოოდ „ინტელექტი“ მაინც განათლების საკითხებს უტრიალებს, ამ საქმისთვის ირჯება. ეს კი ის სფეროა, მომავალზე ზრუნვას რომ ნიშნავს. გარდა ამისა, საერთოდ, ნიგნის დაბადება ისეთი საოცარი სამყაროა... ვერც კი ავიხსნით. ამას წინათ ბატონი ლევან ბრეგვაძე მიყვება:

ბროდსკის ჰკითხეს:

– ნიგნი სად უნდა იყიდებოდესო?

– მარკეტებშიო, – უპასუხნია პოეტს, – შეიძლება აფთიაქშიცო...

„მართალს ამბობდა ბროდსკი. ნიგნი მართლაც ჰგავს სულის აფთიაქს“... – დასძინა ბატონმა ლევანმა.

– თქვენი აზრით ეს XXI საუკუნეშიც ასეა?

– მგონი ადამიანები ძალიან დაილაღნენ ყოფითი პრობლემებით, მათ შვება სჭირდებათ... ანა კალანდაძე რომ გამოჩენილა, ჰაერში ჯერ კიდევ ომის სუნის ტრიალებდა, კონცლაგერების თემა კვლავაც მტკივნეულად აქტუალური იყო ყოფაშიც, ხელოვნებაშიც... უცებ გამოდის ერთი პატარა გოგონა და ამბობს:

– ლამის სახლში შემოიჭრას თუთა, ლამის წელზე შემომხვიოს ხელიო...

მგონია, რომ ნიგნს დღეს სწორედ ეს ფუნქცია უნდა ჰქონდეს. დღესაც და... ყოველთვისაც!

– თქვენ არა მხოლოდ საგამომცემლო საქმეში, არამედ ძირითად პროფესიაში – ფიზიკაშიც გქონდათ წარმატებები, ხარისხიც დაიცავით. ეს ის შემთხვევაა, როცა ორი „კურდღელიც“ დაიჭირეთ და, ასე ვთქვათ, „გემოც“ გაუსინჯეთ?

– დიახ, პირველთგან იყო ფიზიკა და ფიზიკა იყო ღმრთისა თანა; იყო სწავლა და სწავლება, ფიზიკის დიდაქტიკით გატაცება, იყო ნიჭიერ ახალგაზრდებთან მუშაობის უდიდესი სიამოვნება; იყო დაფა, ცარცი, აუდიტორია... და იყო „ფიზიკა და მათემატიკა სკოლაში“ – ჟურნალი, რომელმაც გადო ხიდი ჩემს ორ გატაცებას შორის. ნიგნი ის სამყაროა, რომლის მიღმაც დღეს სხვას ვეღარაფერს ვაკეთებ... ეს ის შემთხვევაა, როცა პროფესია და ჰობი როლებს ცვლიან.

– თავს წარმატებულ ადამიანად თვლით?

– პერანგში ნამდვილად არ დავბადებულვარ... ცხოვრების წესი თვითონ ავირჩიე. ბედს არ ფუჩივი. ალბათ იმიტომ, რომ ყოველთვის, ყველა ეტაპზე იმ საქმეს ვაკეთებდი, რომელიც მიყვარდა.

ასეა დღესაც.

ჩემო ძვირფასო მკითხველო, ასე იმიტომ მოგმართავ, რომ დღეს, თუკი ვინმე კითხულობს – ყველა მეძვირფასება.

ჰოდა, ჩემო ძვირფასო მკითხველო, აბა, გულზე ხელი დაიდე, თვალის გამოისწორე და მითხარი – რამდენი ხანია არ გითქვამს სიტყვები: ჩემო თვალნათელო, ჩემო სულისდგმავ, ჩემო ჩაუქრობელო კელაპტარო, ჩემო ათასნაირო, შურიგე, თოლიგე, სქანი გოლუაფირო, შემოგვევლე, შენი კვნესამე, გეთაყვა, გენაცვალე...

დიდი ხანია, არაა?!

ჰოდა, რაკი დიდი ხანია, როგორც გოგლა იტყოდა ხოლმე: – „უამსიტყვებოდ არა გცივა?“

გცივა, ჰაი-ჰაი რომ გცივა და აკი მეც იმიტომ ვკრიმანჭულობ – ქართული უმშვენიერესი სამეტყველო სუფრიდან წამოკენილი ამ უგემრიელესი კერძებისა აღარც სურნელი და აღარც გემო რომ აღარ მომდის.

ჯემალ მონიავა

სქანი გოლუაფირო

აღდგომის დილა

შიშს ხო დიდი თვალები აქვსო, მაგრამა დუქანანთ იორამს უფრო დიდები ჰქონია. ეს უზარმაზარი კაცი, ვირგლა, დომბური, აღდგომის დილა-სისხამზე სასაფლაოს ფერდზე „ვაი-ვუის“ ძახილით მოკლევზე რო მოგორავდა, ყორანანთ ჭიპჭიასა და წიტასა ჯაჭვზე გამობმული ძაღლებივით რო მოითრევდა და იმისი კაფანდარა ცოლი წივილანთ ლიზაი კი თმაგაშლილი უკან რო მოუწიოდათ „გვიშველეთ ხალხნო, გვიშველეთო!“ – სოფელი ქვემო-დან ელდანაცემი მოლოდინით შესცქეროდა.

ფერდი ჯერ კიდევ ლილო-ჭრილოიანი იყო. შედგებოდა ეს აგორებული გუნდა ჭუჭყიან, გაყინულ თოვლზე და დასხლტებოდა, დაცურდებოდა, მერე მინას მიღწეული აპლაკულ ფეხებს ისევ მოიკრეფდა, წამოიშლებოდა და „ვაი-ვუით!“ ისევ სოფლისაკენ დაეშვებოდა. თან გზაზე მიმოიხედავდა კალათებიდან გადმოცვენილ ნაზუქებს, ხაჭაპურებს, ქათმის ბარკლებს, წითლად მოლუდლუდე კვერცხებსა თუ ხაშლამის ბელტ-ბელტა ნაჭრებს.

ან ამ ძაღლების ხროვამ როდისღა იგუმანა ღრენა-წკავწკავით უკან რო მოსდევდა და ფერდზე მიმოხეულ სანოვავეს ძაღლური ერთგულებით მოისუფთავებდა.

ეს აგორებული ტალღა სოფელს რო მოასკდა, ვინც გარეთ იყო ხო ზვავად დაედვენენ, შინიდან გამოცვენილები კი გამოუძინებელი თვალების სრესვით მოჰკიოდნენ – „რა ხდება, ხალხო, გაგვაგებინეთ რა გეცათ, ეს რა აღდგომის დილა გაგვითენეთო!..“

ხალხი ორლობეში ველარ შეეტია. გაინელა, გაინლანა და წინები რო დუქანანთ ეზოში შეცვივდნენ, სოფელიც შეჰყვა. თუკი სადმე ფეხის მოსაკიდებელი ალაგი იპოვნეს მოეწყვენენ, მიქუჩდნენ, მითაკვრით მილაგდნენ, ისე რო, მართლაც ნემსის ყუნწი ვედარსად ჩავარდებოდა და სულგანაბლები მიაჩერდნენ იორამს, რომელიც წყლიდან ამოგდებული ღლავივით უაზროდ აღამუნებდა ტუჩებს, გულამოვარდნილი ყლაპავდა ჰაერს და თვალები კი

დასწყეცტოდა დიდად, დიდრონად, აი, ალბათ შიშს რო აქვს იმაზე დიდადაც კი. ჭიპჭიაცა და წიტაცა უსიცოცხლოდ მიყრილიყვნენ. ერთი იორამის ცოლს, წივილანთ ლიზას შერჩენოდა სიცოცხლის ნიშატი. მარილის კვნიტივით გალღეული იჯდა, შუბლს მუხლისთავებს ახლიდა და ბარძაყებს ითქვეფდა.

ორლობეში გაჭექილ ხალხს არაფერი ესმოდა. ჯიუტად მიინევდა წინ. ლობეზე გადმოყუდებულებმა მოწოლილები ველარ შეიკავეს და დუქანანთ მესერმაც აქა-იქ ავის-მაუნყებლად გაიჭახანა.

– შეჩერდით, ხალხნო! – ისევ შიო პაპა მოეგო გონს, – შეჩერდით აღარ უნდა გავიგოთ რა დოზანაა ჩვენს თავსა? ხალხი შედგა, გაისუსა. უბედურების მოლოდინში გაქვადა და სულგანაბული მიაჩერდა იორამს.

„რაო-რაო?“ უკანებმა, მაგრამ ისინიც ხელდახელ ჩააცხრეს. სამარისებურმა სიჩუმემ მოიცვა სოფელი. არსადიან ჩქამი აღარ გამოისმოდა.

– აღარ იტყვით რა მოხდა? – ისევ შიო პაპა მეთავებოდა, – როდემდე ვეყარნოთ ეგრე შლეგაიანებივითა?

– აღსდგნენ, აღსდგნენ! – ცივი ხმით წამოიწვილა იორამის ცოლმა და გაშლილ თმას უაზროდ დაუნყო მოკრეფა.

– ვინ აღსდგნენ, ქალო? – რძლისკენ დაიხარა შიო. დანარჩენები უიმედოები ჩანდნენ.

– მკვდრები, – ისევ წაიკნავლა ლიზამ, – მკვდრები აღსდგნენ, პაპავ!..

– აბა, მკვდრები?

– ჩვენი, სასაფლაოზე მკვდრები აღსდგნენ. მეორედ მოსვლა დაინყო, მეორედ მოსვლაი.

– რაებსა როტავ, დედაკაცო? – გაცხარდა პაპა.

– ჰო, ეგრეა, – სული მოიბრუნა ჭიპჭიამაცა, – ჩვენი მკვდრები დაცოცხლდნენ, პაპავ...

– აბა, უცქირეთ ამათა.

– თუ არა გჯერათ, ადით კატაულაზე და თავადა ნახეთ, – იქნა ამოიდგა ნიტამაც.

– დაილოცა ღმერთის სამართალი, – პირჯვარი ისახა ლიზამ და ისევ ბარძაყებს მიუბრუნდა.

– მაინც რამდენი აღსდგა? – თვალები მოჭუტა პაპამ.

– სულა, – როგორც იქნა გაშლილი თმა მოიგროვა ლიზამ და კეფაზე მოიგრაგნა.

– რა სულა, დედაკაცო?!

– სულა, – კვერი დაუკრა ჭიპჭიამაც.

– არა, სულ არა, სულ არა, – ხელები გაასავსავა ნიტამ, – ასე, რვა-ათნი თუ იქნებიან. სუ შესუდრულები არიან, თეთრად გამონყობილები, ქათქათები.

– ნავიდეო, ვნახოთ, – მეზობლებს თვალი მოავლო შიო პაპამ, მაგრამ არავინ გატოკებულა. კრიჭაშეკრულები გამოიციქიერებოდნენ და ადგილიდან დაძვრას არავინ ეპირებოდა. მერე ხალხმა ნელ-ნელა დაინია, ლობეებს მიანყდა, ზედ აეკრო, ბილიკი გაათავისუფლა, წამსვლელებს გზა უტია, მაგრამ მსურველი მაინც არავინ გამოჩნდა. ხალხი დაზაფრული იდგა, შეშინებული. სოფელს იორამის თვალები ჰქონდა.

გონიერი მევენახე ვაზს სხვას გაასხვლევინებსო – ნათქვამია. სხვა უფრო დანდობილად გაიმეტებს ვინემ პატრონიო. ჰოდა, ჭია გოგამაც ისეთებს დაადგა თვალი – დიდი გულმონყალებით არც ერთი რო არ გამოირჩეოდა, თორემ აშარ ჯანჯალანთ მაჯლაჯუნას, ავყია ტოლბუხინანთ რობიზონას, გულზვიად შაყულანთ იაგორასა და ლიციან ჩურჩუნანთ ვანოს ისე ეხატათ გულზე ერთმანეთი, როგორც კატებსა და ძაღლებსა. ამიტომ ჭია გოგამ ისინი შორი-შორ განანესა, ერთმანეთს არაფერი ავწონო და საქმეს რო მორჩნენ, შინ კი არ შეიყვანა – ზავრადანთ დათას სასაუზმეში დასხა. სუფრა გაუნყო, ოთხი ბოთლი არაყიც ჩამოუმწკრივა და დახლიდარი დაამუნათა – „მე მაგ შარინი ხალხის მომვლელი არა ვარ. აბა, შენ იცი, ჯამ-ჭურჭელი არ დამსხვრევიანი და როგორმე მშვიდობიანად გაისტუმრეო. თუ კიდევ რამე მოგთხოვონ, ასე ათი ლარის ანგარიშში მიუმატე და მოიცვილეო“, – თავად საქმე მოიმიზეზა და გაერადა.

დათამ პატოსნად შეასრულა დავალება. სუ „თქვენი ჭირიმეთ, თქვენ გენაცვალოთ დათაო“, – ემსახურა და მისდა გასაკვირად ესენიც რო ტკბილად ჩაჟივთოდნენ და ჩაშაქრდნენ, თავადაც გვერდით მიუჯდა. თავისი არაყიც ჭია გოგამს ხარჯში შემოიღდა და გაიხალისა. თანამეინახებმა ოთხი არაყი კიდევ შეიმატეს, პირზე საკოცნელადაც წაიწიეს და სულ მალე ერთმანეთის სახელებიც აერიათ.

შუალამემ უშფოთველად მოანია, მაგრამა უცებ მაჯლაჯუნა აიძვრა, შუბლდაკოპილმა მაგიდას მუშტი დასცხო და დაიღრიალა – „მოდით, ჩვენ მკვდრებს გაუმარჯოთ, იმათ საფლავის ქეებსაცაო!“

„შენ ვის აშინებ, გაუმარჯოს და გაუმარჯოს, მაინც აღდგომა დღეაო!“ – წამოიმართა ტოლბუხინანთ რობიზონა.

– მო-მო-მოიცათ, აღდგომა ხო სხვა-სხვალეაო“ – წაიჩურჩუნა ვანომ.

– ა, აღდგომა და ა, სხვალეო,“ – შაყულანთ იაგორამ. „ხვალ-ზეგ არ ვიცი მე, როცა მომინდება აღდგომაც მაშინ იქნებაო!“ – სკამზე შედგა მაჯლაჯუნა, – „ვინც ახლა სასაფლაოზე არ ავიდეს, მე იმისი!“

„შენზე ნაკლები გულადისაცაო!“ – რობიზონამ და თავადაც შეეცადა სკამზე შედგომას, მაგრამ გულალმა გადაიქცა.

წამოაყენეს და რაკილა გაიწიეს, იმათ რალა დააკავებდათ. ჰოდა, დათამ ჭია-გოგამს ანგარიშში დახლქვემოდან კიდევ ხუთი არაყი გამოაძვრინა, ანგარიში მაინც არეული ჰქონდათ და იმისი დამთვლელიც აღარავინ იყო. ყველი, პური, ხორცი და მყავვე ცელოფანის პარკებში მოაქურჩეს და სასაფლაოს ლილო-ჭრილოიან აღმართს ღრიალ-ხრიალით შეუყვენენ.

ნესი არ არის, მაგრამ სოფლებში ხო აღდგომას იციან მიცვალებულთა მოფერება. ჰოდა, დილისათვის, შიო პაპას, იორამი და იმისი ცოლი ლიზაი წინდანინვე ჰყავდა შეგულბული, რო სასაფლაოზე ადრიანადვე ასულიყვენენ და ვიდრე ქალაქელი ნათესაობა ამოუსწრებდათ, იქაურობა მოენესრიგ-მოეკოკლოზინებინათ. იმათ, ყორანანთ ჭიპჭია და წიტაც აედევნენ და ჯერ კიდევ სისხამზე, მზის ამოსვლამდე აუყვენენ კატაულას აღმართს.

ნელს ადრე მოატანა დღესასწაულმა. გაზაფხული ჯერ ვერ მომძლავრებულიყო და დილის მწველი სუსხი ნესტოებს უწინკნიდათ. იორამს ღვინიანი შტოფი აეკრა მკერდზე და აღმართში ხენებით მიიზლაზვნებოდა. ლიზას კალათებით სანოვავე მოჰქონდა. ჭიპჭიაცა და წიტაც დატვირთულიყვნენ. ასე ქონდათ გადაწყვეტილი – ჯერ დუჭიანანთ საფლავებს დააკოხტავებდნენ და მერედა მიხედავდნენ ყორანანთ მიცვალებულებს. ბოლო-ბოლო ბიძაშვილ-მამიდაშვილებს მომხსენიებლებიც ხო საერთო ეყოლებოდათ.

აღმართი აიარეს. იორამი ქშუილით შედგა და ირგვლივ თვალი მოატარა. „აღარ გეთმობა ეგ ბოცაი, არა? – თვალები დაუკვესა ლიზამ, – ბალღვით რო ჩაგიკრამ, აღარ უნდა დადგა, კაცო?“

„აღმართი აიარეს. იორამი ქშუილით შედგა და ირგვლივ თვალი მოატარა.“

„აღარ გეთმობა ეგ ბოცაი, არა? – თვალები დაუკვესა ლიზამ, – ბალღვით რო ჩაგიკრამ, აღარ უნდა დადგა, კაცო?“

„გამამართვით, ამის პატრონი დედაცა, მეშინიან კენჭზე არ დამედგას, ვახ!..“ – ამოიღრიალა გაბიჯგულმა იორამმა.

მხატვარი კარლო ფაჩულია

რამმა და, უცებ გვერდითა საფლაფზე რალაცამ დაიბუყ-
ბუყა, მერე მძლავრად ამოიქშინა და ვიღაც მთელი ტანით
აიმართა, აქანავებული აიზაყა. თეთრად დათრთვილული
თვალისმომჭრელად ქათქათებდა.

„ვაიმეო!..“ – იორამმა. შტოფი ხელიდან გავარდა,
ბეტონის ფილას დაასკდა და შხეფები გარეშემო მიმო-
ფანტა.

ამ ხმაურზე იქითა საფლავიდანაც წამოიჯაგრა ვილა-
ცის თეთრი აჩრდილი. მერე აქედან, იქიდანაც... ჰოდა,
ამოსულებმა დაავლეს ხელი თავ-თავიანთ კალათებს და
თავდაღმართში წიოკით დაეშვნენ. აბა, ქვევით რაც ჩა-
მოჰყვათ, ხო უკვე იცით და მანანნალა ძალღებმა რაც
იხიერეს – ისიცა.

მცირე ხანში კი სოფელში აბაბანებულ-აძაგდაგებულნი,
გაფიჩხულ-გაფხავებულნი, მთლად შესუდრული ჯანჯა-
ლანთ მაჯლაჯუნაი, ჩუჩუნანთ ვანოი, ტოლბუხინანთ
რობიზონაი და შაყულანთ იაგორა შემოხანხალდნენ. გა-
ხევებულ ფეხებს ვერა ხრიდნენ, ჩოჩიალით მოითრევე-
დნენ. კრიჭაშეკრულებს, მხოლოდ დათრთვილული ქუ-
თუთოების სიღრმეშილა მოუჩანდათ სიცოცხლის მკრთა-
ლი სხივი. ბედი, რო ნაარყალები იყვნენ, თორე ამ ცივ ლა-
მეს ნამდვილად ვერ გაატანდნენ.

დუქანანთ იორამმაც მოიხედა – სააქაოსკენა ჰქნა პი-
რი...

ჰო, მართლა, ზავრადანთ დათო ხეირად ცელოფანის
პარკებით არყის „ტარას“ მოითრევედა. იმისი ბარბარი
ბოთლებსაც გადასდებოდა, ერთმანეთს ეხლებოდნენ და
რაკა-რუკით შემოდოდნენ სოფელში.

ეგრეა, ნათქვამია – აღდგომამდე არ უნდა გაიხსნი-
ლო...

... ხეში წყალი ჩადგაო

გაზაფხულმა და თინანომ ერთად იფეთქეს...

შარშან გოგოს მკერდზე კვირტები რო დაასხდა, შე-
მოდგომაზე ხო მოუბუტკოვდა, მაგრამ ზამთარმა სულიე-
რიცა და უსულოც რო მობუდნა და თბილ სიზანტეში გა-
ახვია, აღარაფერი ჩანდა. ეგრე უჩინრად უფუთფუთებდა
სხეულში აქამდე რალაც უცნობი ჟრჟოლა, საამო ნეტარ-
ყურობა.

ჰოდა, თებერვალიც დადგა და რა თქმა უნდა ხეშიც
ჩადგა წყალი. მინამ სათბუნებელი გადაიძრო, ხეც გამო-
იკვირტა, ჩიტებიც აჟიჟივდნენ და მინდორიც ამოზალახ-
და.

თინანომაც გადაიძრო ბებოს ნაქონი თავშალი, დის
გამონაცვალი პალტოც გაიხადა, ჟაკეტიცა და გამოანა-
თა. გამოანათა კი არა და, იგრე გამობრწყინდა – ავ თავალს
აღარ ენახებოდა. შარშან რო ქვედანელი თითქოს რიგია-
ნად ედგა ტანზე, ეხლა მუხლისთავებამდეც ველარ ატან-
და. თეძოებზე აქაჩულს აღარაფერი ესაშველა – გამოყვა-
ნილი მუხლისთავები და ფითქინა ბარძაყები თვალისმომ-
ჭრელად უჭიატებდა. განზე გაქცეულ ძუძუებს ბლუზაც
გადასკდომამდე გადაეჭიმა, გაჭიფხული ღილები გამწა-
რებულები ჩაბლაუჭებოდნენ პირდაღებულ საღილებს
და ცხადი იყო დიდხანს ველარც გაუძლებდნენ, სულ მალე
შხუილით დააწყებოდნენ.

ბებოს თავშალი ახლა მკერდზე მოახვიეს და ზურგს
უკან გაუკრეს, მაგრამ ყოველ ამოქმენაზე ნასკვი ებოშე-
ბოდა და ეხსნებოდა.

„ასეთი რა ჩაუდგა ამ გოგოს მკერდში, აუკარით ძუძუ-
ები, აუკარით, ვერა ხედამთ განზე გაექცაო!“ – ფოფინებ-
და დიდედა, მაგრამ მისთვის ვინ იცლიდა, საგაზაფხულო
საქმიანობას მთელი სოფელი გარეთ გამოეფინა.

„ფუი, ეშმაკს... ეგრე უცებ რამ მოამწიფა? აუკარით,
აუკარითო!“ – გულს ასკდებოდა დიდედა.

არა და, თინანოს კლასელი, სახედამუნუკებული პაპი-
ანთ ემზარა, თვალებდაელმებული იმით ჭიშკართან
ხენეშა-ხენეშით ათენ-ალამებდა.

დათბა, თავშალიც მოიფრიალა თინანომ, მთელი ქა-
ლიშვილური მშვენიერებით გამობრწყინდა და დიდედამ
ისევე ჩამოიხოკა ლოყები – „აუკარით, ვერა ხედამთ, გაექ-
ცა, გაექცაო...“

ველარ მოასწრეს.

თინანო თავად გაიქცა. ჭიშკართან ატუზულ ემზარას
მხარქვემ შეუდგა, სახლში ააყვანინა თავი და მის მშობ-
ლებს თავდახრილმა გამოუცხადა: – „მე აქედანა წამ-
სვლელი აღარა ვაარო“...

ვილა გაუშვებდა?!

ბაბუ

სულ ველზე იყო გავარდნილი. ჭაბურღილების ოს-
ტატს სხვა რა ექნა? იშვიათად ვხვდებოდი. სევდანარევი
სიყვარულით მოგვიკითხავდა კლასელებს.

„აბა, ეს საქმეა? თქვენ სადაცაა შვილიშვილებსაც მო-
ესწრებით, მე კი ისევე ტყე-ღრეში დავწონიალობ. განა არ
ვიცი, რომ გვიან ოჯახს მოკიდებული კაცი შვილებს ადრე
აობლებს, მაგრამ რა ვქნაო?..“

როგორც იქნა, ცოლიც შეირთო. ბედის ირონია იყო
თუ რა – ბავშვი შეუგვიანდათ. ბოლოს ეყოლათ მწყაზარი,
ანგელოზი გოგო. იმას შეჭოფოფინებდა, ახლა იმის ადრე
გათხოვების იმედით ცოცხლობდა.

„თქვენ უკვე შვილიშვილების დაბინავებას იწყებთ,
ჩემმა კი, ჯერ ასპირანტურა მოინდომა, მერე ბარემ დი-
სერტაციასაც მოვიმთავრებო. რა მეშველებო“, – წუნუ-
ნებდა.

ქალიშვილიც გაათხოვა, შვილიშვილიც შეეძინა, ლუ-
კა, მკვირცხლი, გონიერი ვარსკვლავებიჭუნა.

რუსთაველზე შემხვდა. ნეტარი ღიმილი გადაჰფენოდა
სახეზე.

„იცო რა ბიჭია? ღმერთმა იქნებ მაგის შვილსაც მომას-
წროსო“.

მობილური აუხმინდა ჯიბეში.

„ბაბუ, ბაბუ, ბაბუ, ბაბუ!!!“ – მოძიებული ბარტყის თავ-
გადაკლული აბეზრობით ჭყლოპინებდა ბავშვის ხმა.

„ლუკაა, ზარის მაგივრად მყავს ჩანერილიო“, – გაკრე-
ჭილი დასჩერებოდა.

„მერე გაეპასუხე, ცოდოა-მეთქი“.

„რას ქვია ცოდოა? იძახოს ცოტა ხანს, რომ ვუსმენ მი-
ხარიაო“.

„ბაბუ, ბაბუ, ბაბუ, ბაბუ!!!“ – არ ცხრებოდა ტელეფონი. ეს
კი დასჩერებოდა ბედნიერი, სახეგასხივოსნებული.

ტირიფი

დგას კოდმეზე მუხა ყინჩად. ამაყი, გაფუყული, თავ-დაჯერებული – თავისი სიძლიერით კმაყოფილი. მძლავრად ჩაბლუჯვია მიწას. აუყრია ცისკენ თავისი დაძარღვული ტოტები. ნაბდის კალთებივით ჩამოუშლია გალაქული, შეხუჭუჭებული ფოთლები და მზერა სადღაც შორეთისაკენ მიუქცევია – თითქოს „შორი გზიდან სატრფოს ელისო“, – არა და ეს საცოდავი ტირიფი აქვე ახლოს, ხელის განვდენაზე ამონვერილა. სუსტი, უსასოო, იმედიანი. შესციცინებს ცრემლჩამდგარი თვალებით ამ გულიკრულსა. სურს გაინვართოს, გაინვდინოს მკლავები და მოეფათუროს – „აქა ვარ, აქაო“ – მაგრამ ამაოდ. გაიშვერს უილაჯო, სუსტ ტოტებს და ჩამოუცვივდება ისევ უსიცოცხლოდ. დასთრევს მიწაზე ძალაგამოცლილი.

მუხას კი აინუნშიაც არ მოსდის მისი ფათი-ფუთი. ისევ იქით იმზირება მიუნვდომლისაკენ.

ამოვარდება ქარი, ააფათფათებს ტირიფს, აიშვერს ეს საცოდავიც ხელებს, წაიღებს ქარი, უწევს მუხის ტოტებს და ჩახლართავს შიგ. აბაბანდება ნეტარებისაგან სიცოცხლეჩამდგარი ხე, ვნებამორეული, ელამუნება მუხის უგრძობელ ჯაგარს და გააქვს კანკალი.

ის მაინც ვერაფერსა გრძნობს. დგას კოპშეყრილი და ისევ შორეთისკენ გაიცქირება.

დაიღლება ქარიც, აიკრეფს თავის კალთებს და გადაიკარგება. ჩამოუშვავდება ისევ ტირიფს მკლავები, მოტირალი დედაკაცივით ფეთხუმად აფუგნული თმა მიწაზე დაუფხავდება. დგას და ტირის ეს უბედური.

ერთხელაც იქნება ამოვარდება ტაროსი, მოათხრევენებს ტირიფი თავს, აპყვება გრიგალს და მიეხლება სატრფოს. ჩაეკონება ამაყ ტოტებში ჩაეკრობა, ჩაენასკვება და შეაჭკნება კიდენაცა ამ უგრძობელსა და გულნამცეცას.

მანამდე კი დგას ტოტებჩამოშლილი და მისი შემყურე ხალხი ამბობს: – „სულ რა ატირებს ამ ტირიფსაო?“

იტირებს, აბა, რა მოუვა?!

პირველი შთაბეჭდილება

ივანე ამირხანაშვილი

მწერალი პერსონაჟებში იცნობა

ბუნებაში უთუოდ არსებობს კულტურულ-ინფანტილური შიშის ეს სახეობა: უყურებ სპექტაკლს და სულ იმის შიში გაქვს, რომელიმე მსახიობს რომელიღაც მომენტში სიტყვები დაავიწყდება და გაჩერდება.

რა ხდება მას შემდეგ, რაც მსახიობს სიტყვები ავიწყდება?

ან თუნდაც: რა ხდება, როცა სიტყვებს მსახიობი ავიწყდება?

ძნელი სათქმელია. თუმცა ის კი ვიცით, რომ არც ერთ, არც მეორე შემთხვევაში დაავიწყებას გაჩერება არ მოსდევს, რადგან დაავიწყების სიცარიელეს საგნები ავსებენ.

ბუნებაში არაფერი იკარგება. არც მაშინ, როცა მსახიობი წერას იწყებს.

ეს მხოლოდ მწერლებს ჰგონიათ, რომ თუ მსახიობმა წერა დაიწყო, ის აღარც მსახიობია და აღარც მწერალი.

სინამდვილეში მსახიობიც არის და მწერალიც. სწორედ რომ „მსახიობი და მწერალი“, თორემ „მსახიობი მწერალი“ და „მწერალი მსახიობი“ ჩვენში ბევრია ბევრნაირი გაგებით.

არ მინდა შესავალი დავამსგავსო რევერანსს ან შეღავათის მოთხოვნას.

ჯემალ მონიავას ეს არ სჭირდება.

მისი არაჩვეულებრივი ნიჭი, მაღალი ადამიანური კულტურა და მოქალაქეობრივი პრინციპულობა ჩემთვის სრულიად საკმარისია, რომ ფრთხილი ვიყო შეფასებებში.

იგი თვითონ არის სიტყვის შემფასებელიც და დამფასებელიც, გემოვნება არასოდეს ღალატობს.

კაცმა რომ თქვას, შეფასებებს არც ვაპირებ, უბრალოდ, მინდა, შეკითხვები დავსვა და ამ შეკითხვებს შეკითხვებითვე ვუპასუხო.

რატომ მიღის მსახიობი მწერლობაში? ანდა, არის კი ლიტერატურა იმდენად ღია, რომ როცა გინდა ადგები და შეხვალ?

სნობისტური შეკითხვებია, ვალიარებ. ნეტავ არსებობს მკითხველი, სნობიზმის ჭია რომ არ უღრღნიდეს გულისგულს.

იქნებ ეს „წასვლა“ კი არა, შინაგანი იძულებაა, ან მოვალეობა სიტყვის წინაშე, თუნდაც სინდისის გამოცდის ახალი გზა, ან სიცოცხლის მშვენიერების შეგრძნების ახალი საშუალება?.. თავისუფალი აზროვნების წესი?

გარდასახვის ბუნებრივი ფორმა?

ოცნების ასრულება?

მინდა ვიცოდე, საიდან ჩნდება ფორმისწარმოქმნელი ძალა. საიდან მოდის იმის შეგრძნება, რომ ხარ სწორედ „აქ და ახლა“.

ხომ შეიძლება მოგიბრუნდეს საკუთარი თავი და გკითხოს: სად „აქ“? როდის „ახლა“?

ეჭვს ხომ უნდა დაძლევა, ფსიქოლოგიურ ბარიერებს – მოხსნა; ხომ უნდა იცოდე, სიმალის დასაპყრობად მარტო მიდიხარ თუ თოკზე ხარ ჩაბმული; ხომ უნდა დარწმუნდე, რომ გზას მიაგენი, რომ ეს სიტყვები, ხმები, საგნები, მოვლენები შენიდან ამოდის.

გენდობა თუ არა მთავარზე მთავარი რედაქტორი – შენი სინდისი?

ადამიანები ხომ დრამატული არსებები ვართ. ყველანი სცენაზე ვდგავართ, ყველანი თავს ვიქცევთ, ყველანი ვარტისტობთ, მაგრამ მხოლოდ პროფესიონალ მსახიობებს შეუძლიათ განიცადონ ჭეშმარიტების მომენტი, როცა სიტყვა არის უფრო მეტი, ვიდრე უბრალოდ სიტყვა.

დარწმუნებული ვარ, პროფესიონალური სცენიდან სულ სხვანაირად შეიგრძნობა სიტყვისმიერი კავშირის მისტერია.

პროზა

იქიდან, სხვა თუ არაფერი, თვალდათვალ მაინც ჩანს, როგორ აღიქვამენ ადამიანები სიტყვას, როგორ მოქმედებს ტექსტი აუდიტორიაზე.

ჯემალ მონიავა სცენიდან არ გასულა, პირიქით, ავანსცენაზე გამოვიდა და თავისი ტექსტით განაგრძო ლაპარაკი.

სხვისი ტექსტი „დაავინყდა“.

სამაგიეროდ, სიტყვამ „გაიხსენა“ მასში მწერალი.

ამიტომ არის იგი მართალი და სანდო.

ჯემალ მონიავა ამბებს კი არ თხზავს, არამედ შინაგან-ცდებიდან ამოაქვს მზამზარეული ფორმები. მისი თემები მეტისმეტად ქართულია და არის ამ მეტისმეტობაში ზუსტი რეალიზმი, ემოციური სიღრმე და ნოსტალგიური ჰუმანიზმი.

ნერს თავისუფლად, ლალად, მხიარულად, თამამ-თამაშით, ოღონდ არა საერთო გართობისათვის, არამედ საერთო ტკივილისათვის. მან იცის თამაშის ფილოსოფია. იცის, როგორ გამოხატოს ტკივილი თამაშით.

მომწონს მისი მოთხრობების მახვილგონიერი სიუჟეტები, ცოცხალი გარემო და რალაციით გამორჩეული, უცნაური პერსონაჟები, – ტვირთმძიმენი თუ მძიმე ტვირთები ამ ცხოვრებისა, – რომლებსაც ერთადერთი საკუთრება შერჩენიათ – სიცოცხლე და რომლებიც ისე ჰკვალავენ გზას უსასრულო არარაობიდან უსასრულო ადამიანურობამდე, რომ ერთი საყვედურიც არ დასცდებათ, ერთხელაც არ დაარღვევენ ბუნების წმინდა კანონებს.

გადავიკითხოთ კიდევ ერთხელ, კიდევ ერთხელ გადავამოწმოთ და ვნახოთ, კარგი მწერალი პერსონაჟებში იცნობა.

პოეზია

გიორგი კვეკელიძე

დაიბადა 1984 წელს ქალაქ ოზურგეთში.
2004 წელს გამოსცა ლექსების კრებული „ძებნა სამოთხის კარისა“.
2005 წელს დაამთავრა ივ.ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი.
ფილოლოგიის ფაკულტეტი.
ამავე უნივერსიტეტის ჰუმანიტარული ფაკულტეტის პირველი კურსის მაგისტრანტი.
ლიტერატურულ პორტალ www.lib.ge მხატვრული რედაქტორი
რედაქტორი ლიტერატურული გაზეთისა „ლილ“.

სიკვდილი ივლისისთვის

... ეს ივლისია,
როგორც წესი –
შუალამისას დათქმულივით ვიღვიძებ ხოლმე. . .
ეს ივლისია,
ფრთაუცნაური დაბორგავენ ირგვლივ ლანდები
და ძილს დავეძებ, სიზმრები რომ დავაბნინავო. . .
... უღვწევი გვალვის მდუმარებით გაგუდულ ბალებს,
გახრწნილი ქარის უამური წამოსცდა სუნი და ოთახების
მონაცრისფრო კედლებს მოედო. . .
... სამარხში ახლად გაღვიძებულ ფარაონს ვგავარ
და როგორც წესი,
თავთან მიღვეს ორი ბარათი. . .
ერთი დედისგან...
შევიწახავ სხვათა მსგავსად გაუხსნელს სადმე;
იქ უსათოდ წაიკითხავთ –
რომ წვიმებია,
რომ სულ პატარა ვეზმანები
და ჩემი ხმა გადაავინყდა. . .
... დანარჩენი თქვენ არ განაღვლებთ. . .
მიჯნური ძველი იწერება –
რომ სიკვდილს ელის,
რომ ის მშვიდია
და ამ ზაფხულს ვერ გადაიტანს...
... ეს ივლისია, როგორც წესი დათქმულივით იღვიძებს

ხოლმე. . .
მე კი მინდა თქვენთვის დავწერო –
რად მიკაკუნებს ყოველდამით ახალი დარდი,
ვერ ვუმასპინძლებ, ბატონებო,
ამოდენ სტუმარს. . .
ისე მომბეზრდა,
არსაკადრისს შეგთხოვთ სამსახურს;
თქვენ ხმა დაააგდეთ –
თითქოს ღია დავტოვებ კარს
ყველასთვის,
ჰოდა,
მენვიონ მალე. . .
... თვითონ ავდგები და სარკმლიდან გავიპარები. . .

მითვარე

ნუ გაიოცებთ
ამ მთა-ველებს შიშის საფერ გაფითრებულებს –
დედამინას გარდაცვლილი მზე ესიზმრება. . .

ბატონი პის ჭობრიტი

ბ.პ.-ს ფოტოალბომიდან

ნაზამთრალ ცის სულის
წვეთ-წვეთ
დაქცეული და შედედებული
სისხლი-
ენძელა. . .
ნაზამთრალ მზის სულის

წვეთ-წვეთ
დაქცეული და შედედებული
სისხლი-
ყაყაჩო. . .
ნაზამთრალ ქალის სულის
წვეთ-წვეთ
დაქცეული და შედედებული
სისხლი –
მინა.

**სუფთა წარა
ანუ საპრობის შესაქმა**

ვუძღვნი წინაპრებს

ღმერთი ბავშვივით წერდა ვარსკვლავებს
და მთვარე დაეღვარა. . .
და მერე შვილებს უყვებოდნენ ზღაპრებს ღრუბლებზე.

**და შენა თმავა
მოიწყინეს უსამააულოდ**

მუხლამდე თოვლში ჩაეძინათ ფრთათეთრ გვირილებს
და აღარასდროს მისულან სახლში.

შთაბეჭდილება

შენ გახსოვს მთების შიშველი
თეძონი,
თეძამი -
- მდინარის სახელია. . .
შენ სხვა სახელებიც გახსოვს,
სოფლები გახსოვს –
- სამაჭალო და გარიყულა. . .
სიკვდილის სამარეს –
თამარის ხიდს იგონებ,
ციცაბო ბილიკებზე
და სევდიან ციხეებზე,
ვერნახულ ჩანჩქერებზე
და არყოფილ მღვიმეებზე ჰყვები თურმე –
- მე კი მხოლოდ შენი
თვალების
ლიმილი
გამომყვა. . .

პოემა ჩვენა

*აეშავი ვარ, ოჩოკოჩის გამოგზავნილი
ზაალ ჩხეიძე*

ამ კედლებს რომ სისხლი
ჰქონდეთ,
სისხლი დამახრჩობდა
უთუოდ,
დემონებო ნუ მომპარავთ

მათ აღერსში
დამსხვრეულ ფრჩხილებს!
ეს მოხდა ვირთხის წელიწადში;
შესცივდათ ჩვენს სულებს
ჯოჯოხეთში
და
დედამინას ჩაესახლნენ. . .
რა ეშველებათ ამ დაკანრულ კედლებს,
რა ეშველებათ ამ სხეულებს კედლებში
გამოკეტილთ!
ჩვენ ოდესლაც ვიყავით ბავშვები,
სიზმარი გვეწვეოდა საზარელი, ბავშვებს
და
გალვიძება გვიხაროდა . . .
ჩვენ ახლაც გვსტუმრობს საზარელი სიზმარი,
მაგრამ ახლა უარეს ღვიძილს ვუფრთხით!
ჩვენ პოეტები გვქვია
და
მე მეცოდება
ამ ოთახის კედლები
და დემონები მეცოდება;
ისინი ყოველღამ გვსტუმრობენ ბეჯითად
და
ფრჩხილებს გვიან..
ჩვენ კი ოთახიდან გასვლა გვეზარება..
ღიაა ოთახის კარი,
შესაბამისად მე არ მეცოდები
ისევე, როგორც
შენ.

კაპლი

ტყიდან გამოდი ალ,
ალ!
ტყეს ნუ ეფარები,
ტყეში სიცივეა ალ,
ტყეში მე არ ვარ . . .
ბოლოა
ეს ძახილი, ალ,
ბოლოა
რახან მზეს ვემალები . . .
. . . ისე მომბეზრდა სამყაროს
ზვერა,
რომ მინდა ვინმემ
ჩამირაზოს
სიზმრის კარები -
- ძილად წასვლა მწადას
ალ,
სიბრმავე მომესურვა -
- აღარ მინდა ამ გზებს
ვხედავდე,
ამ ქალაქს,
ამ სოფელს,
ამ ხალხს!

ბინდი მინდა, ალ!
ნათელი შემეზარა!
ნათელი შემეზარა!
ტყიდან გამოდი, ალ!
ტყიდან გამოდი
და
ჩემი სულის
გახელილ
თვალებს
შეაყარე გარდაცვლილი
ფოთლების მტვერი!!!

ბავშვებო იპოვნეთ თორმეტი განსხვავება

„თამარს ვაქებდეთ მეფესა...“
ღმერთმა შეუნდოს ჩვენს ძმას
შოთას შეცოდებანი, ძმანო,
უფალმა ნათელი მიაგოს მის სულს.

შენ დედოფალი არ გერქმეოდა,
შენ ალბათ მისი მხევალი იქნებოდი
- უფალი გვირგვინს
ამყოფინებს დედოფლებს,
შენ ლამაზი ხარ . . .
მე მეჭურჭლე არ მერქმეოდა
მე ალბათ თიხის მძერნი ვიქნებოდი -
- უფალი ლარებს ამყოფინებს
უხუცესთ,
მე პოეტი ვარ . . .
შენ გეყოლებოდა ქმარი,
შენ ქმარი გეყვარებოდა,
მე - ჩრდილი და სიშორე . . .
მე არ დავწერდი ლექსებს შენზე,
შეეძლებდი კი,
მაგრამ არ დავწერდი -
- არცროს მქონია დაქცეულ მეღანზე ეჭვი . . .
შენ გეყოლებოდა ქმარი,
შენ ქმარი გეყვარებოდა
და
თუ მე დამინახავდი,
თუ მე შემეყვარებდი,
თუკი ქმარს გაეყვარებდი ჩემთვის -
- მოვპარავდი მეზობელს ჯორს,
სხვის ოცნებას - ბერის ჩოხას
და
გავიქცეოდი
იერუსალიმს . . .

არჩევანი

როცა ვერძი შობს კუროს,
ფოთლებს უკვე ჭეშმარიტად
დაეტყობათ შენი თვალების
ფერი...

შენი თვალების ფერი -
- ფერი ტყიდან უცაბედად
გამოსული ქარის სამოსის..
და მით უფრო ვერ შეგიპყრობ, კარგო...
ასეთია პოეტების სვე-
- იფრინონ ქარებზე წუთით ნელა...
ყოველთვის.....

ღამე

თქვენ წადით სოკოზე
და ისე გვიან დაბრუნდით,
ქალბატონო,
რომ ამოდ მეძახით ახლა-
- ეს კარავი ვერ დაგვიტევს
სამს...

ნატურმორტი

ღმერთი ბავშვივით წერდა
ცის უსაშრობო რვეულში
ვარსკვლავებს
და მთვარე დაეღვარა...

„ჰოლანდიური ჰაიკუ“

„ცოცხალი პოეტი ანაქრონიზმია“

ჟან კოკტო

„ერთხელ მიჩვენეთ გაიუს ჩემო კუბიკულუმი“

ცოცხალი პოეტი

მე მეგვიპტელი ვაჭარი ვარ
ტფილისს ვცხოვრობ რვა წელია
და ქვიშას ვყიდი.
ჩემი სახლი.
- უმინაო მანსარდაა -
- მოვლენ ჰინდო მონები
მოვლენ და უკრავენ ჩემს ფანჯრებთან
ზღვის ნიჟარაზე
- ტფილისში ხშირია ქარი -
- ქარი ჩემი თვისტომი
ქარის სახლიც სხივგადამფრთხალი
ახლო სხვენია
მკვდრადშობილი შემოდგომის ძვალშესალაგი -
- მე მეგვიპტელი ვაჭარი ვარ
ფოთლებში ვცხოვრობ
და ქარში ვცხოვრობ
და ქვიშას ვყიდი,
უდაბნოდან ტომრით მოტანილს.
. . . . ჩემი და -
მთვარე -

ჩემი ცოლია
 სხვა ცოლები საქორწინო
 სარეცელზე გარადამეცვალნენ
 და მერე ცაზე გადმოჰკიდეს
 ვარსკვლავები,
 ვარსკვლავები,
 - საძეძაო ნითელი ფანრები
 რახან მინად ვერ ნახული,
 მალლით ეგრძნოთ
 დიდებული ღალატის გემო.
 და ჩემი და -
 მთვარე
 ჩემი ცოლია . . . ჩემი ბოლო ცოლი
 მე მეგვიპტელი ვაჭარი ვარ
 და ქვიშას ვყიდი,
 და საფასურად გაოცების
 ოქრო მივიღო.
 ვყიდულობ ფუნჯებს,
 პურს და ფუნჯებს
 და შუადღისას
 დაღალული სხვენში ვბრუნდები. . . .
 ნუ გაიკვირვებთ ჩემს სიღარიბეს!
 - მე ვხატავ ქარს!
 მე ვხატავ ქარის უმკაცრეს პროფილს
 კიდეაკეცილ ზეცის ტილოზე
 მზის სისხლით -
 - და შემოდგომის ფოთლებით
 ვხატავ
 ცოდვილი სული
 დავმარხე
 ცხრამეტ წყრთაზე
 ნაკურთხ ფურცლებში
 მეოცე წყრთა იყო სამარე მისი
 მე მეგვიპტელი ვაჭარი ვარ
 მე ვხატავ ქარს!
 მე ყოველლამ ვგრძნობ
 ცაზე
 ღმერთს
 რომელიც დამეძებს
 ღმერთს მოაქვს პური,
 ღმერთს მოაქვს სამოსი,
 მე კი მშიერი,
 მე შიშველი
 ვემალეები
 ღმერთს
 და
 თუ მკვდარი მოპოვოთ
 სადმე
 ნუ გაიკვირვებთ
 ჩემს სახეზე
 უცნაურ ღიმილს
 მე ამაყი ვარ

რატომ კვდიან პოეტები

ციკლიდან "ნიუანსური პოეზია"

თქვენ მიყრდნობილხართ
 ახლახან შეღებილ ფანჯარას,
 გაცვიათ თეთრი,
 მყინვარის სულზე
 უფრო თეთრი
 ხალათი,
 და მალლა იყურებით...
 ო, თუ ეს არ გსურთ;
 ყვავილოვან მდელოზე ზიხართ
 და ისე შესცქერით ცას...
 ცა არის ლურჯი,
 ცაზე უთუოდ შეამჩნევთ
 მთვარეს...
 მერე მიხვდებით
 ან სულაც იგრძნობთ,
 რომ უკვე დაიღალეთ,
 იმდენად ნაცნობი
 გახდა სამყაროს მუზეუმში
 ოდესღაც დაკიდული ეს სურათი,
 დღეს ხომ მეთათსევე გინევთ
 მისი გადმონერა...
 მაშინ დახუჭეთ თვალები,
 ღრმად დახუჭეთ
 და როცა გაახვლეთ-
 - თქვენ ისევ შესცქერით ცას,
 ცა არის ლურჯი,
 ცაზე უთუოდ
 შეამჩნევთ
 დედამინას...

სამთჰრალიო

ციკლიდან "ალ"

მთვარე სალამბო,
 მთვარე დალის დახრილი
 ლანდი
 და ფრთა მოტეხილ მთვარესავით
 ანთია ლამფა,
 დაისის ფერფლი დაეფიფქა
 თეთრ გირლიანდებს
 და მთვარის სულის დაბებკილი
 კაბა შელამბა. . .
 თუ კარის ჩემის იდუმალი
 კლიტენი განდე,
 უჩემო ნელთა მაისებზე ეგებ
 გეამბა!
 მთვარე სალამბო,
 მთვარე დალის
 დახრილი ლანდი
 და ფრთამოტეხილ მთვარესავით
 ანთია ლამფა. . .

აგესალომ და მუზა

მე მითხრეს;
რომ მზემდე შენი სახლია,
რომ მღვრიე ღრუბელს
ახლავს ამ სახლის კარები
და თუ თეთრ ოცნებებს
ქარებს დაახლიან
– შემოგეფარები . . .
არავის უნახავს
ჩვენსა ჩემზე დიდი მკრეხელი;
სამი წლის მზერა გამხელილი
სხივების ნაწნავზე ავცოცდი
და სამასი საუკუნით
მოხუც ქალზე ვიქორწინე,
ნისლის ხეზე
ვიპოვნე ობოლი
ეთერი,
სულს რთავდა,
მომეწონა

და
ვიქორწინე . . .
ოცი წლისა დაებრუნდი,
დაებრუნდი ცოლით,
მეფე დაებრუნდი
და მთელმა დედამინამ შეგვაყარა
ფეტივი . .

სად მთავრდება პოეზია

გენიალურად გასრულდა
ამბავი –
– აივნიდან გადმოვიხედე
და
კარის ზღურბლთან ქალის
ნაფეხური წავიკითხე–
– წერტილი მთელი დღე ნაწერი
თოვლის...

დავიბადე 1974 წელს, ქვემო სვანეთის ერთ-ერთ ულამაზეს სოფელ ნანარში, და-
ვამთავრე ლენტეხის საშუალო სკოლა, 1993 წელს ჩავაბარე ქუთაისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტში ისტორიის ფაკულტეტზე, მაგრამ ოჯახური პირობების გამო ვერ
მოვახერხე დამთავრება. 7 წელი ვიცხოვრე საზღვარგარეთ, იტალიასა და ესპანეთში.
პოეზიით ბავშვობიდანვე ვიყავი გატაცებული, ლექსების წერა კი ოცი წლისამ
დავიწყე და უკვე ცხოვრების ნაწილად მექცა და არა მხოლოდ ნაწილად.

სოსო მემშველიანი

ღამე

ღუმილი ჟონავს სახლის კედლებში,
ვაშლის ფოთლებში სძინავთ ბელურებს,
ფერადი ფიქრი, შეეზარდა ფოთლებს ბალახის,
ხოლო სხეული...
მიზიდულობას კარგავს მინასთან,
ვწევარ,
ლეიბად ღრუბლის ქულა მიგია ახლა,
და ზედაპირზე ვტივტივებ ბიბდის,
ოცნებები კი,
ყველაფრისგან განცალკევებით,
ჩიტის სხეულის ტემპერატურით,
იჩეკებიან თივის ბუდეში,
ანუ გამხმარი ბალახის ქოხში.
ყვავილ დაყრილი წაბლის ფოთლებში.
მოძრაობს ბინდი.
და ყანებში ციციანათელებს,

აყვავებული სიმინდი ხიბლავთ.
დულს სიმფონია, მხოლოდ ხილული,
ყველანაირი სმენის გარეშე.
სივრცეებს არწევს, შემოდის ჩემში,
ვარ ჩასახული, ნებისმიერ არსების შიგნით,
მთელი სამყაროს სიცოცხლით ვცოცხლობ,
ენერგიული ფუტკრის ინსტინქტით,
და...
და მოლოდინით უსასრულობის.

* * *

ავფორიაქდი, როცა უცებ მზემ
შემოანათა ჩემს მყუდრო ედემს,
სადაც ფუტკრები მკბენენ ტუჩებზე,
სადაც ჩიტები ყურებზე მჩხვლეტენ.

და გიმწიფდება გრძნობით სხეული
და ვიღვენთები მთლიანად ლექსად

და მაჯისცემა ათასწლეულის
თითქმის სხეულის ნაწილად მექცა.

* * *

არის ქუჩები, პარალელურად,
სკვერებიცა და ხეივანებიცა,
მოდის გოგო და ტანისამოსი,
შეუნოვია სხეულს ვნებისგან.

ცოცხალ ორგანოდ მიკვრია ჭინჭიც
და კივის ტანი ვნების არიას,
ჩაფიქრებული კაფედან ბიჭი,
თვალს გააყოლებს და უხარია.

ზის და სიგარეტს ენევა, თან სვამს,
რომ დაყრდნობია ნიკაპით ცალ ხელს,
ფიქრის მიგნება, არ უჭირს მთვრალსაც,
ბედნიერებას თვალებით ამხელს.

* * *

გადამეყლაპა შენი სუნთქვა,
როცა გაკოცე,
გაზაფხულივით შეგიწოვა ოცნების კვირტმა,
მზის ბრწყინვალეობა იმარცვლება, ნაწვიმარ ტოტზე,
წვრილი ნისკარტით,
დამიჩხვლიტა ყურები ჩიტმა.
წუხელ მესიზმრა, დაფრინავდნენ ჭრელი ძროხები,
ატმის ყვავილით შეღებულ ქარში,
შენ ღრუბლიანად ძირს ჩამოხვედი,
მნახე და დარჩი,
კმაყოფილი ჩემს გამოხედვით.
გაკითხე – თუ ხედავ – აყვავებულ ვეება მსხლელებზე,
მამლისოდენა ლურჯფორთიანი სკვინჩები სხედან,
კომბოსტოს თავის ოდენა კვირტებს,
– ხედავ?!
თუ ხედავ არ გაგიკვირდეს,
სიდიდე ხეთა.
იყო სიზმარი, ნოყიერი და სასურველი,
იქნებ არც იყო,
ვერ ვიხსენებ, რაღაც შიშში ვარ
იქნებ, სიზმარში დავიკარგე ბავშვი სულელი,
და იღუმალმა სულმა მიშვილა.

* * *

ანინკნის ქარი,
ერთკვირიან ყვავილებს ასკილს,
ცოცხლდება სივრცე.
ტოროლები წრეს, რომ შეკრავენ,
შემანჯღრევს ქარი,
ჩემს დამარცვლულ ყურთასმენას კი
ჩიტები ჩემში, ნოტებივით ამოკენკავენ.
და კვლავ ივსება, გაზაფხულით ჩემი სხეული,
გუბდება ჩემში, სუნთქვა მამაპაპისეული,

და ველაპავ ელვას,
იგუდება ჩემში მენის ხმა,
და მებერება პოეზიის წნევით სხეული,
დავდივარ ადგილს ვერ ვპოულობ,
რახან მეღირსა,
აჩურჩულება გაზაფხულის,
დაღამებისას, ტანში რომ გრძნობა იკლავება ელვისებური.

* * *

დათარეშობენ ქარები მთაში,
ადგილზე მდგარი, თითქოს მივქრი და...
ამიდულდება მუსიკა ტანში,
და კვლავ დაორთქლავს თვალებს შიგნიდან.

სტვენენ ჩიტები, ვგუბდები სუნთქვით,
ღრუბლის გრილ ჩრდილში თავდახრით მდგარი,
მაგრამ ბუმბულით შეფუთულ ხმას კი
ჩემამდეც ძლივსლა მოათრევს ქარი.

* * *

(პოეზია XXI 2006 V)

ნავანყდი, როგორც მდიდრულ რესტორანს,
სად საუცხოო კერძების სუნმა,
მიძინებული მადა აღმიძრა,
ყვოსავ, მგონია ყველგან ნესტო მაქვს,
ჩემი ცხოვრების გახდა ნაღდი ძმა.

აპოლინერის ლექსის თარგმანი,
როგორც თავიდან,
გაცხელებული ფრანგული კერძი,
სიტყვები ოქროს იატაგანით,
ამოკვეთილა ჩემს ველურ მკერდზე.

ჩემი ქართული გემოვნება კი,
ხარს გავს, რომელიც ყვავილებს ლეჭავს,
ნატურალური პოეზიაა,
რომელშიც მხოლოდ ჩემი სახე ჩანს.

ოთხშაბათს, 14 მარტს
ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტის
სხდომათა დარბაზში
გაიმართება
ტრადიციული
გალაკტიონის დღე
დასაწყისი 14 საათზე
კოსტავას №5

მაკა ჯოხაძე

სამოთხე უსიყვარულოდ

ჰერმან ჰესე, ჩემი ახალგაზრდობისდროინდელი გატაცება...

მძლავრი, სერიოზული, უცნაური...

თბილისის იტალიურ ეზოში გავიზარდე და დავქალიშვილდი.

მობინადრეთა იარუსებად გარშემორტყმული მრგვალი ტერიტორია თითქოს მთელი ქალაქის მიკრომოდელს აირეკლავდა თავისი მრავალეროვანი მეზობლებით, სხვადასხვა აკუსტიკური ფლერადობის მქონე ინტონაციებით, მეტყველებების მანერით, საერთო ხურმის ხისა არ იყოს, საერთო ქალაქური ჟარგონით, ურთიერთრიდით, პატივისცემით, სიტბოთი, სიყვარულით, გულგახსნილობით... პერიოდული გალიზიანებებით, მოულოდნელად დანთებული ჩხუბის კოცონებითა და კეთილშობილი გამშველებლებით, სიერის-მოყვარეთა გულისგასახეთქად არასოდეს რომ არ აცლიდნენ კოცონს ხანძრად ქცევას...

შეიძლება ითქვას, რომ არაფერი მაკლდა, ყველა ადამიანური განცდა და ემოცია, ყოველგვარი მუსიკა და ყველა გასტრონომიული სურნელი, ათასგვარი პორტრეტი, ნატურმორტი, მრავალი ადამიანური ბედი, კომიკურ-დრამატული სიტუაციები (მინდოდა, თუ არ მინდოდა) ჩემს თვალწინ თამაშდებოდა.

ცხოვრება თავისი ხიბლითა და ამაოებით ზედ ხელის გულზე მედო და მეც ძალაუნებურად ვაკვირდებოდი, ვფიქრობდი, განვიცდიდი, ვსწავლობდი...

თუმცა „ყოფიერების აუტანელი სიმსუბუქის“ ამ ტრაგიკომიკური მონაცვლეობისადმი ხშირად ინტერესს ვკარგავდი და ერთგვარ მოწყენილობაშიც კი ვვარდებოდი... სწორედ ამ დროს, რომ იტყვიან, სულზე მიუსწროო, იწყებოდა ზაფხულის სამთვიანი არდადეგები, თავისი მანგლისებითა და კიკეთებით, ნაღვერებითა და ბიჭვინთებით... უფრო ხშირად კი სვანეთის ცისკენ გაქცეული უშბითა და თეთნულდით, ფუტკრებისა და ჭრიჭინობლების ბზუილით გაბრუებული შუადღის ლეჩხუმური ნირვანებით... დედულეთისა და მამულეთის ძვირფასი სახეებითა და სანახებით...

ოოო! რა შეედრებოდა ნაკვერჩხლების დასახსრულ შრიალს, გახურებული თონის კედლებზე აცახცახებული შოთების ტკაცუნს. ყოველდღიური არსებობის სურნელი საყდრიდან გამოღწეული საკმეველივით რომ მოედებოდა სოფლის საგვარეულო უბნებს, მალამოდ ეფინებოდა აფორიაქებულ სულებს. ჩარკვიანების გორიდან გიორგობიანების გორამდე თალივით აღწეული ცაში გადებულ ხილს ნააგავდა, მერე მობრუნდებოდა, მოტრიალდებოდა კაცივით, ჭელიძეების ვენახებიდან ბაკურაძეების კაკლებით დაჩრდილულ ეზოებში გადავიდოდა, მერე მანუგემებლად მიადგებოდა ობოლაძეების ჭიშკარს... და მიდიოდა ასე უჩინრად, უცნაურად, მიედინებოდა არსობის პურში გახვეული დრო, დრო აწყული, გამოზომილი... რიტუალთა შორის ყველაზე ღვთაებრივი და ყველაზე მინიერი ერთდროულად.

და მაინც ნალღატაკე ალიონებზე, მამლის ყვილისა არ იყოს, არაფერს ისეთი სევდა არ მოჰქონდა, როგორც ახლადგამომცხვარი პურის ჩუმ ფშვინვას... სადღაც ქვეცნობიერში სიცხიანი ბავშვის მაჯისცემასავით გამალებით ფეთქავდა განცდა – ადამიანი არსობის პურისათვის არ იყო მხოლოდ გაჩენილი. ჟამიდან-ჟამზე სხვა აღმურები შემოენთებოდა სულსა და გულს, სხვანაირად აჩქროლებული სისხლი მოაწყდებოდა ჯვებრებს. კეფას მობჯენილი ფიქრი წრიალებდა, რაღაც მნიშვნელოვანსა და დიადს დაეძებდა – ამ კლდეებივით ძლიერსა და მყარს, ჰორიზონტივით ვრცელსა და უსასრულოს...

მაშინ ჯერ არ ვიცოდი, რომ არსებობდა ორი რეალობა, ორი ცხოვრება, ორი სინამდვილე...

ჯერ არ ვიცოდი, რომ ამ ორიდან ერთ-ერთს თამაში ერქვა ყალბი მარგალიტებით...

მაშინ სამყაროში ვიყავი ჩარგული სუსტი მცენარის ლეროსავით. მხოლოდ საქციელებითა და სიტყვა-პასუხებით ვახსივებდი ოჯახური თუ სოციალური სტატუსის შესატყვის ნაყოფებს, – ჩემი სიბუნებისა და ფრიადოსნობის მშობლიურ დღესასწაულებს. ჯერ მხოლოდ ეს შემეძლო, ამით ვაქარვებდი დედ-მამის დარდიან გულს.

არადა, რაღაც სხვას მთხოვდა სული, სხვა სივრცეებისაკენ მენეოდა, სხვა აფრებს მამბერინებდა წარმოსახვის ქარები, სხვა ნემსისყუნწში, სხვა სვრელებში ვძვრებოდი, სხვის ტყავს ვირგებდი და სხვის ცრემლებს ვალვარღვარებდი...

ჯერ არ ვიცოდი, რომ ამ სხვად ყოფნისა და სხვაში ყოფნის სურვილს გარდასახვა ერქვა ხელოვნების ენაზე.

მაინც რა იყო ეს ამხელა ამბიციო მთელი სამყაროს გაგებისა თუ შემორიგებისა, – თამაშის სურვილი, მიბაძვის ნიჭი თუ უბრალოდ ახალგაზრდობიდან, თითქმის ბავშვობიდანვე აყოლილი უცნაური შიში, რომ ყველაფერს, რაც მიყვარდა და რასაც მიველტვოდი, დრო მომტაცებდა და აღარასოდეს დამიბრუნებდა.

ამიტომ წრიალებდა წარმოსახვა, ფოტობიექტივის თვალვით ყველაფრის მოხელთებასა და აღწუსხვას ცდილობდა...

ჯერჯერობით კი მთელი სამყარო ჩემი იყო – ხალისიანიც და უხალისოც, გულთბილიცა და გულგრილიც, ინტელიგენტურიცა და პლებურიც. არისტოკრატიულზე ბოდიში!

მისი ნამცვრევებილა შერჩენოდა საგვარეულო რელიკვიებივით ქალაქს.

და მაინც მაშინდელ თბილისში ნაკლებად ჩანდა წრეობანას, მით უფრო, ფენობანას თამაში. ერთ ეზოში ვცხოვრობდით და ერთ მერხზე ვისხედით – აკადემიკოსის, ბალერინას, მღვდლის, გადამდგარი გენერლის, მეფურნის, ფოტოგრაფის, მუსიკის მასწავლებლის, ექიმისა თუ „ცეხავიკის“ (თანამედროვე ენაზე, – ბიზნესმენის) შვილები და შვილიშვილები. აზრად არ მოგვიდოდა, რომელიმე ჩვენთაგანისათვის ასეთი მწირი დახასიათება მიგვეცა – ეს მდიდრის შვილია, ის კიდევ ღარიბის...

ასე გავიზარდეთ, ასე ჩამოვყალიბდით მეტ-ნაკლებად თავისუფალ, ბუნებრივ, შეზღუდულ თუ საინტერესო ადამიანებად.

ეს ისეთი ბაზისი იყო, მთელი ჩვენი შემდგომი ცხოვრება რომ უნდა განესაზღვრა, ყოველ შემთხვევაში, ჩვენს მარადიულ ხეტიალს პრაქტიკული ცხოვრების, შემეცნებისა თუ რწმენის გზაზე გამოუღვეველ საგზლად რომ უნდა გაჰყოლოდა.

ამ დროისათვის ჯერ კიდევ შემორჩენილი გენიალური პედაგოგების, ლექტორებისა და ჭკვიანი მშობლების წყალობით უკვე წაკითხული გვექნა ქართული და რუსული კლასიკა. ზოგიერთი ჩვენთაგანი ორიგინალში, ზოგიც თარგმანში ვეცნობოდით ფრანგულ, ინგლისურ, გერმანულ, ესპანურენოვან ლიტერატურას...

და აი, ჰესეც გამოჩნდა, ჰერმან ჰესე, ასეთი უჩვეულო და უცნაური. კავკას მერე უცნაურობაზე ლაპარაკი თითქოს გამოორიციხული იყო, რადგან მისი „პროცესის“ კოშკებსა თუ ლაბირინთებში ჯერ კიდევ გაოგნებული დავწრიალებდით.

ჰესე კი სხვა იყო, მანუგებულად მშვიდი და ჰარმონიული. მის ხაზგასმულ ევროპულ სიმშვიდეს საოცარი ბუნებრიობით დაატარებდა თბილისის ქუჩებში ჰერმან ჰესეს შემოქმედების დიდი თავყანისმცემელი და მცოდნე, ქართველი გერმანისტი, ბუბა (რეზო) ყარაღაშვილი...

ჰესეს დიალოგის ნონასნორობა მოკამათე პერსონაჟებს, ოპოზიციურ წყვილებს ღირსების სიმალლეზე წარმოაჩენდა.

ინტელექტუალურ სამყაროში სხვადასხვა მსოფლგანცდის ადამიანები ისეთი ტოლერანტობით თანაარსებობდნენ, როგორც თბილისის მთაგორიან რელიეფზე მეჩეთი, სინაგოგა, მართლმადიდებლური თუ კათოლიკური ტაძრები.

მკითხველი გაფაციცებული ადევნებდა თვალს მწერლის მიერ სასწორის პინებზე დაწყობილ სხვადასხვა არგუმენტებს და მისი ინტერესიც ამ „ძნელი“ მოსაუბრეებისადმი პროპორციულად ნაწილდებოდა.

ორი სამყაროს, ორი რეალობის უპირატესობის წარმოსაჩენად ორივე პერსონაჟს – იოზეფ კნეხტსაც და პლინიო დეზინიორისაც თავთავიანთი სიმართლე გააჩნდათ. მწერალი კი ისეთი ობიექტური, ზედმიწევნითი სიზუსტით მოქმედებდა რომანში „თამაში ყალბი მარგალიტებით“, აღარ იცოდი, რომელ მათგანს მიმხრობოდი, რომელი მათგანი აგერჩია.

არჩევანში ისევ კასტალია გშველოდა. კასტალია კი, – მეცნიერებისა და ხელოვნების სადაფისფერი ნაკრძალი, რომლის წიაღიდანაც დაბურული მარგალიტების გამოციმციმებას მთელი ცხოვრება უფრთხილდებოდა თამაშის მაგისტრი, – მცურავი კუნძულივით თანდათან შორდებოდა თვალსაწიერს. ეს დაშორებაც ისევ და ისევ კნეხტის წყალობით, სულიერ ზრდასთან ერთად სხვა განზომილებაში რომ გადადიოდა, წინ მიიწევდა, მაღლა და მაღლა, ნელ-ნელა, მუშუმწველად რომ კარგავდა ეგოცენტრიზმს, თანდათან რომ შეიგრძნობდა და მოიხარებდა არა მხოლოდ კასტალიის ელიტარულ ნაწილად თავს, არამედ მთელი სამყაროს, კოსმოსის ნაწილად; ჭეშმარიტი საყრდენის მოძიებით კი მშვიდდებოდა და თავისუფლდებოდა.

ასე რომ ხელოვნების საუფლოდ წოდებული ეს მარადიული „სპილოს ძვლის კოშკი“ – საუკუნის პირველ ნახევარში შვაბური წარმოშობის გერმანელმა ასეთი სერიოზული თრთოლვით რომ ააგო კასტალიის კუნძულის სახით, საუკუნის მეორე ნახევარში ინგლისელმა ფაულზმა ირონიულად დაამცრო და „ხის კოშკის“ სიმბოლიკამდე ჩამოაქვეითა ამავე სახელწოდების რომანში.

რალა თქმა უნდა, სხვადასხვა იყო მათი მიზნები და მიზნები.

ფაულზმა ნამდვილი, ჭეშმარიტი ხელოვნების კვდომის პროცესი გამოხატა მეოცე საუკუნეში, როცა მსოფ-

ლიოს სხვადასხვა მხატვრული სკოლებისა და მიმდინარეობების ათვისების გააფთრებულ ტენდენციას გაუსვა ხაზი საკუთარი ეროვნული ფესვებიდან სრული მონყვეტის ხარჯზე.

ამ თვალსაზრისით ფესვებს ე.ი. სიღრმეს მონყვეტილი, გლობალიზაციის სამსხვერპლოზე მიტანილი ხელოვნება ხერხეულ ხელოსნობად იქცა და მასკულტურაში ჩაიხრჩო.

ჰესემ მოულოდნელი, გაცილებით საბედისწერო სიტუაცია შექმნა იმისათვის, რომ შემოქმედს, ლვთაებრივს რომ თავი დავანებოთ, მორალური არჩევანი მაინც გაეკეთებინა:

ხელოვნება თუ სიცოცხლე?

რომელი უფრო ძვირფასია?

არჩევანი ამ უკანასკნელის, სიცოცხლის უპირატესობით დამთავრდა. არაჩვეულებრივი დამაჯერებლობით განხორციელებული სიცოცხლის გადარჩენის ეს აქტი რომანში გმირობის ტოლფასია, რადგან გააჩნია, ვინ აკეთებს არჩევანს – კაცი, რომელმაც ხელოვნება კერპად აქცია და მის მსახურებაში სამსხვერპლოზე მიიტანა საკუთარი ცხოვრებისა და სიცოცხლის საუკეთესო წლები. ასეთი კაცისთვის ხელოვნება სიცოცხლის ფორმაა და მნიშვნელოვანია ეს განუყოფლობა ფორმა-შინაარსისა (ზოგადად ჰესეს მხატვრულ სამყაროში გაცილებით აქტუალურია გმირის შინაგან სულიერ სამყაროში მიმდინარე ურთულესი პროცესები, სულიერი წინსვლა და პიროვნული ზრდა, ვიდრე მისი წარმატება თუ წარუმატებლობა ამსოფლიო ორომტრიალში).

რალაცით ნააგავს კასტალია დიდ საერთაშორისო ვეგეტარიანული საზოგადოების მიერ მცირე აზიაში შექმნილ მინის უზარმაზარ ნაკვეთს, რომელიც მოკრძალებულად კი არ მოიხარება, არამედ ვეგეტარიანელთა ყველაზე ამბიციური კასტის მიერ სამოთხედ სახელდება მოთხრობაში, „დოკტორ კნიოლგეს აღსასრული“.

როგორც ჩანს, ფანატიზმის არსში გარკვევა ჰესეს გაცილებით ადრეული წლებიდან აინტერესებდა, უფრო ადრე, ვიდრე ფაშისტური გერმანია შეიქმნებოდა. და თუკი ქრონოლოგიური სიახლოვის თვალსაზრისით შესაძლებელია ისტორიულ „დამთხვევებზე“ საუბარი, საუბარი იმაზე, რომ ოცდაათიანი წლებიდან გერმანიაში გვერდიგვერდ, პარალელურად იქმნებოდა ორი რეალობა: ინდივიდუალურ-შემოქმედებითი და მასობრივ-პოლიტიკური, და ჰიტლერის ძალაუფლებაში მოსვლას სულ რაღაც ორი-სამი წლით წინ უსწრებდა მუშაობის დაწყება რომანზე – „თამაში ყალბი მარგალიტებით“, ამაში თითქოს გასაკვირი არაფერია. პირიქით, ეს ბუნებრივიცაა, რადგან საყოველთაო სულიერი თუ ფიზიკური ფორიაქი, ნაციისტური იდეების აფეთქებამ რომ გამოიწვია გერმანიაში, თავისებურ აურას ქმნიდა იმისათვის, რომ ხელოვანთა ისედაც გააფიქრებული ინტუიცია კიდევ უფრო მეტად გამძაფრებულიყო და გააქტიურებულიყო.

მოთხრობა, ზღაპრების ციკლიდან „დოკტორ კნიოლგეს აღსასრული“, ჰესეს ჯერ კიდევ 1910 წელს გამოუქვეყნებია მიუნხენში გამომავალ ჟურნალ „იუგენდში“.

ჟურნალმა „ჩვენი მწერლობა“ 2006 წლის №3-ში დაბეჭდა ეს მცირე მოცულობის შედეგრი, რომელშიც აირეკლა მთელი XX საუკუნის არსი, მისი სულიერი მდგომარეობა.

პირადად ჩემთვის, „დოკტორ კნიოლგეს აღსასრული“ ლიტერატურულ ზღაპარზე მეტად ზღაპრული რეალობაა. ამ ჟანრისათვის დამახასიათებელი ყოველგვარი ირეალური შეგრძნებების გარეშე. იმდენად დიდი იყო ცხადის ზღვარზე მყოფი ზმანებით მიღებული შთაბეჭდილება, რომ დღემდე

გამომყვა და რატომღაც განსაკუთრებული სიმწვავით ყოველთვის მაშინ მახსენდება, როცა ევრონიუსის მაუნყებლობა საერთაშორისო, გლობალურ კატასტროფებს ასახავს, როცა ნანგრევებში მოყოლილთა გმინვას გამოსცემს და ტერორიზმის ცეცხლში გახვეულ ქალაქებს გვიჩვენებს უკომენტაროდ.

„დოკტორ კნიოლგეს აღსასრული“ – თვალხილული მეტაფორაა უღვთოდ დარჩენილი საუკუნისა, რომლის ნიაღში ათასგვარმა გულუბრყვილო, უცნაურმა, შეშლილმა თუ შემზარავმა იდეამ უნდა იბარტყოს, რათა ადამიანთა ჯგუფები, გაერთიანებები, პარტიები, საზოგადოებები, სექტები, ორგანიზაციები მიიზიდოს, ისევე, როგორც მღვმელები და გამოქვაბულები იზიდავენ და იფარავენ შუქით დაბრმავებულ ღამურებს მზისგან.

მზე კი, შპენგლერის აღიარებით, უკვე ჩაესვენა, ყოველ შემთხვევაში, ევროპაში – ნამდვილად, დაბეჯითებით. ეს თითქმის მთავარი აზრი გახლდათ ცოტა უფრო ადრეც მე-19 საუკუნის მოაზროვნე ინტელექტუალთა შორისაც. მაგრამ სამართლიანად მიიჩნევდნენ, რომ „ევროპის ცხოვრების განცდა და გახმოვანება“ ფილოსოფიური სისტემის სახით ყველაზე ზუსტად სწორედ შპენგლერმა შესძლო.

სიტყვა „ჩასვენება“, რომელიც თავისი დინამიკით აშკარად ასოცირდება უპირველესი მნათობის ჩასვლა-ამოსვლის ღვთაებრივ ტემპთან, თვით ყველაზე პესიმისტი ადამიანის ცნობიერებაშიც კი ტოვებს დროებითი მიტოვებულობის, თვალსმიფარებულობის განცდას. დოსტოვესკიმ და ნიცშემ საბოლოოდ გამოუყვანეს წირვა დროებითობის ამ ოპტიმისტურ ილუზიას, როცა სიტყვა „ჩაესვენა“ მახვილივით ბასრი და პირდაპირი სიტყვა სიკვდილით შეცვალეს:

„ღმერთი მოკვდა! ყველაფერი ნებადართულია!..“

ეს ფორმულა ჩამომხრჩვალის თოკივით პერიოდული სიხშირით დღემდე ირხევა თითოეული ჩვენგანის წარმოსახვაში.

„ღმერთი მოკვდა!“ – ეს იყო დიაგნოზი.

„ყველაფერი ნებადართულია!“ – ეს უკვე პროცესი იყო, ღმერთის სიკვდილის მერე რომ განვითარდა. ამ პროცესში მთელი მეოცე საუკუნე აღმოჩნდა ჩართული არა მხოლოდ პრაგმატულ დონეზე, ყოველდღიური ყოფისა და ურთიერთობების დონეზე, არამედ შემოქმედებითადაც.

ჩემი თაობა უღმერთობით მოგვრილი სიცარიელის განცდას, რაგინდ გასაკვირიც არ უნდა იყოს ევროპელთა და ამერიკელთათვის (ჩვენ ხომ დიად საბჭოეთში ვიზრდებოდით!), უმაღლეს ფრანგული ეგზისტენციალიზმით ეზიარა, ვიდრე საკუთარი ცხოვრებით, ანდა თუნდაც მშობლიური ლიტერატურით. ეს ალბათ იმის ბრალიცაა, რომ აკრძალული ქრისტიანობის ტერორი ქართულმა მწერლობამ მთელი ორი საუკუნის მანძილზე ღირსეულად ზიდა.

მაგრამ სამართლიანობა მოითხოვს ითქვას, რომ სარტრსაც და კამიუსაც, ეგზისტენციალური ფილოსოფიის ამ თვალსაჩინო მწერლებს, ბევრი არაფერი ნაურთმევიათ სი-

ცოცხლისმოყვარე ჩვენი ახალგაზრდული ბუნებისათვის. შემდგომი თაობების საუკეთესო ნაწილს, რომელიც კარგად იცნობს ზოგადად თანამედროვე ხელოვნებაში მიმდინარე პროცესებსა და პრობლემატიკას, დღემდე ჰეროიკული წარსულისაკენ გაურბის თვალი და „ქალდეას მონატრებითაა“* დალდასმული.

მიუხედავად იმისა, რომ უკვე შენიშნული გვექონდა მანველიძეთა კარმიდამოს გახვეებული მდუმარება, რომელიც სხვა არა იყო რა, თუ არა სულიერი კრიზისი, გაუქმებული არსებობის, საზოგადოების რაობის დაკარგვით მოგვრილი უპერსპექტივობის განცდა, ე.წ. ეგზისტენცია და საერთოდაც. მიუხედავად იმისა, რომ ამ ყბადაღებულმა გაუცხოებამ ცხოვრებასთან ერთად ჩვენს მშობლიურ ლიტერატურაშიც გადაინაცვლა (გზისკენ მაცქერალი კლდისაშვილის ცვილისფერი მოხუცები ამაოდ ელიან ბარათის მიღებას, სოფლიდან აყრილი და ქალაქს შეჩიზნული შვილების ასავალ-დასავალი რომ შეიტყონ), მაინც ძალიან უცხო და მიუღებელი აღმოჩნდა ქართველებისათვის წლობით უნახავი დედის ცხედართან მდგარი კაცის უგრძობლობა კამიუს „უცხოში“.

„მზისა და ვარდების მხარეში“ გაზრდილი გოგო-ბიჭებისათვის სარტრის „გულზიდვაც“ მეტისმეტი იყო და ბეკეტის ნაგვის ურნებში ჩასმული ცოლ-ქმრის ვერშემდგარი დიალოგიც. მაგრამ, როგორც რუსები იტყვიან: „Это было давно и не правда“ – ჩვენც თავი დავიმშვიდეთ ამ „იყო და არა იყო რაო“.

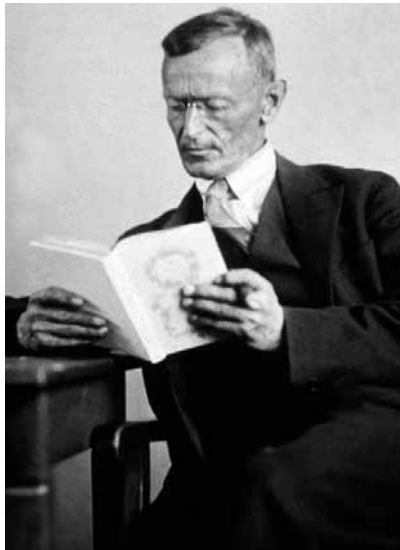
თუმცა ამასობაში ტრადიციების ერთგული ქვეყანაში ისეთი ტემპით ამოძრავდა ე.წ. დემოკრატიზმისა და ლიბერალიზმის მაგია, თავისუფლებისა და ზოგადად „უფლებების ერაში“ (მოვალეობათა ცნება საერთოდ გაუქმდა) პოსტმოდერნიზმად მონათლული ისეთი აბსურდული, სიურეალისტური სურათ-ხატები ამოიყარა ქვეცნობიერებიდან, ისე მეთოდურად, მიზანმიმართულად გადაიფარა ნორმალური, ჯანსაღი ურთიერთობები არანორმალური, არაჯანსაღი ურთიერთობებით („აბსურდი – ნორმაში“), რომ ამის შემხედვარე შემოქმედებით ფანტაზიას დამბლა დაეცა და აშკარა მოდუნება დაენყო.

გაჩნდა განცდა, რომ შემოქმედება ცხოვრებას ვეღარ ეწევა.

ამერიკის კათოლიკური უნივერსიტეტის პოლიტიკურ მეცნიერებათა პროფესორი, ეროვნული ჰუმანიტარული ინსტიტუტის დამფუძნებელი და თავმჯდომარე, ჟურნალი „ჰუმანიტას“, გამომცემელი, კლაეს გ. რინი თავის წიგნში – „დასავლეთის დემოკრატიის კრიზისი და იაკობინიზმის წარმოშობა“ – წერს:

„მაშინ, როცა მრავალი ქვეყანა თავს აღწევს ტოტალიტარიზმს და იბრუნებს ან ქმნის ეროვნულ სახეს, დასავლური დემოკრატიები, მთელი თავისი სიმდიდრით, ფუფუნებით, ტექნოლოგიური მიღწევებით, ცოტა არ იყოს, ლატაკ მაგა-

* იგულისხმება როსტომ ჩხეიძის მონოგრაფიის სათაური

პერმან პესე, 1927 წელი

ლითს უჩვენებენ. უცნაური არ უნდა იყოს, თუკი მთელი მსოფლიოდან მომზირალი და დაკვირვებული თვალები-სათვის ისინი აკნინებენ დემოკრატიას.

ვარაუდი, რომ შეერთებული შტატებისა და დასავლეთის კრიტიკა მსოფლიოს სხვა ნაწილებში მხოლოდ შურის შედეგია, ამპარტავნებასაც გვიჩვენებს და წარმოსახვის ნაკლოვანებასაც...

დემოკრატია ყველა სხვა რეჟიმზე უფრო მეტად სჭირდება მტკიცე ზნეობის მოსახლეობა.

სახალხო მთავრობის ცივილიზებული ფორმის ჩამოსაყალიბებლად იგივე ზნეობრივი პრინციპებია საჭირო, რაც მნიშვნელოვანია ჯანსაღი ეროვნულობის დასაფუძნებლად.

მე ვფიქრობ, რომ ამერიკელი პროფესორის ეს დაკვირვებები განსაკუთრებული აქტუალობით სწორედ ჩვენთანაა შესასწავლი და გასაანალიზებელი:

აღბათ, სამყაროში ძნელად მოიპოვება ინდივიდუალიზმისაკენ ეგზომ მიდრეკილი ისეთი ერი, როგორც ჩვენ ვართ. ამ თვისების წყალობით ქართულ გენიას, მართალია, არაერთგზის გაუბრწყინებია, მაგრამ იმავე ინდივიდუალიზმით („უჩემოდ ვინ იმღერეთა“) არაერთგზის ტრაგიკულ ბედისწერადაც ქცეულა ჩვენი ისტორიული ცხოვრების მანძილზე. თუმცა ეს ინდივიდუალობა თავისი საუკეთესო გამოვლინებით აბსოლუტურად დაკარგულია ზოგადად დღევანდელ მსოფლიო პოლიტიკაში, სადაც პიროვნებათა ამკარა დეფიციტია და სადაც პოლიტიკოსები მარიონეტებით იმართებიან.

და სწორედ ამ თვისების გამოცაა საოცარი, რომ ქართულმა ცნობიერებამ ერთობლიობაში, მთლიანობაში არაფერი მიიღო ისე გულმხურვალედ და ნებაყოფლობით, ისე არაფერს მოუდრიკა თავი, როგორც საკუთარ სარწმუნოებას – მართლმადიდებლობას.

დღეს ძალზედ გააქტიურდა მართლმადიდებლობისა და დასავლეთ ევროპის კულტურული თავსებადობის თეორია, რომლის შესახებაც თეოლოგიის ავტორიტეტები და ექსპერტები აღნიშნავენ, რომ ეს პროდასავლური პოლიტიკოსებისა და ინტელიგენტების იდეოლოგიური შტამპია, რათა დაფაროს რეალური სიტუაცია და შეცდომაში შეიყვანოს ისინი, ვინც ამ ისტორიის შესახებ არაფერი იცინა.

მართლაც, ისტორიულმა გამოცდილებამ დაადასტურა, რომ თავისთავად რელიგიური საფარველი ჰუმანიზმის დაცვის გარანტიად ვერ გამოდგება.

ინკვიზიციას რომ თავი დავანებოთ, მარტო იმის გახსენება რად ღირს, რომ მეცამეტე საუკუნის მეორე ნახევრიდან (1252 წლიდან პაპის, ინოკენტ IX-ის დროს) შემოიღეს წამება, როგორც ძიების მეთოდი, რაც უშუალო სტიმული აღმოჩნდა მოგვიანებით გაჩენილი ყველა ევროპულ-ტოტალიტარული სახელმწიფოსათვის.

ეს მეთოდი სახელმწიფოს მართვის ერთ-ერთი უმთავრესი ინსტრუმენტი გახდა.

როცა სარწმუნოების იდეოლოგიადა გადაქცევას ახერხებენ, ეს იმას ნიშნავს, რომ რელიგია სასტიკ დაცემას განიცდის.

დაცემის თვალსაზრისით კი დღევანდელი დასავლეთი სულაც არ განსხვავდება დღევანდელი აღმოსავლეთისაგან და ის ფაქტი, რომ ექსტრემისტები ჰყავს როგორც მაჰმადიანურ, ისე ქრისტიანულ სამყაროს, თვალსაჩინოდ გამოჟღავნდა ოცდამეერთე საუკუნის გარიჟრაჟზე – 2001 წლის 11 სექტემბერს.

მიუხედავად იმისა, რომ ამ პერიოდთან მოყოლებული, როგორც ამბობენ, ბიბლიის გაასკეცებული ტირაჟები გაიყიდა ამერიკაში, ტერორისტების ე.წ. „სავლეთი ომის“ მსგავსად „ქრისტიანული ღმერთის შურისძიების“ სახელით დასავლეთიც „წმინდა შურისგებაზე“, „ჯვაროსნულ ომზე“ ალაპარაკდა და გამოფხიზლება-მობილიზება „ახალ ენაზე“, „უნივერსალურ რელიგიაზე“ ზრუნვით გამოხატა. არადა, სწორედ ამგვარად ახდენენ ქრისტიანობის ანტიპროპაგანდას.

ამჯერადაც მოხდა ის, რაც ყოველთვის ხდებოდა. თანამედროვე პოლიტიკოსებიც ნებისმიერ ტრაგედიას შესანიშნავად იყენებენ გარკვეული მიზნებით.

ასე რომ, ყველაფერი ღიად და გამჭვირვალედ ჩანს – ყველაფერი გათვლილი და დაგეგმილია მსოფლიო რელიგიათაშორისი თანამშრომლობის მიზნით (ის, თუ რისთვისაა საჭირო ეს გლობალური ფუსფუსი, რომელი მესიის მისაღებად ამზადებენ კაცობრიობას, ცალკე განსჯის თემაა. ერთი კი აღბათ დაბეჯითებით შეიძლება ითქვას: მართლაც, დღეს უფრო გვიანაა, ვიდრე ჩვენ გვგონია...).

ძალა, რომელიც ხელმძღვანელობს ჭეშმარიტ ქრისტიანულ შემეცნებას, არის სამართლიანობა, მაგრამ სამართლიანობა – სიყვარულში. წარმოუდგენელია, მივიღოთ თუნდაც „ომის საწინააღმდეგო ომის თეზისი“. მართლმადიდებლური თვალსაზრისით ომი არის გაუცხოება ღვთისაგან და საკუთარი მტრების მიმართ ქრისტიანული სიყვარულისაგან. ეს ჩვენი რწმენის ერთ-ერთი ყველაზე უფრო მომხიბვლელი, მაგრამ ძნელად გასაგები „პარადოქსია“.

თუმცა მაცხოვარი გვეუბნება „უფროსი ამისა სიყვარული არავის აქუს, რაათა სული თვისი დადვას მეგობართა თვსთათვს“ (იოანე 15, 13), რაც იმას ნიშნავს, რომ დაშვებული და გამართლებულია თავდაცვითი ომები, როდესაც იბრძვი შენი ოჯახის, შენი ნათესავის, მეზობლის, მეგობრის, შენი მამულის გადასარჩენად. მაგრამ ამ ქმედებას მოყვასისათვის თავგანწირვა ჰქვია და არა შურისგება...

აღბათ, ეს იყო უმთავრესი მიზეზი იმისა, რომ თავის დროზე არა მხოლოდ პოლიტიკური განხეთქილებებით, არამედ მომრავლებული სექტებით, რელიგიური შუღლითა და შეუწყნარებლობით დაღლილი და დაბნეული თომას მანი აღიარებდა – იმდენად სარწმუნოების, რელიგიის არ მჯერა, რამდენადაც სიყვარულისო.

სწორედ სიყვარულია ქრისტიანული სარწმუნოების უპირველესი შთაგონების წყარო, ამიტომ ყველანაირი ნიჭი არაფერია (არაფრადაა მიჩნეული) სიყვარულის გარეშე:

„თუ მე ადამიანთა და ანგელოზთა ენით ვლაპარაკობ, ხოლო სიყვარული არ გამაჩნია, მაშინ ჟღარუნა რვალი ვარ, ან ჩხარუნა წინილა.“

წინასწარმეტყველებაც რომ მქონდეს, ყოველი საიდუმლო და მთელი ცოდნა რომ ვუნყოფე, სრული რწმენაც რომ მქონდეს, ისეთი, მთების გადაადგილება რომ შემეძლოს, ხოლო სიყვარული არ გამაჩნდეს, არააობა ვიქნებოდი.

მთელი ჩემი ქონება რომ დავარიგო და ჩემი სხეული დასანავად გავწირო, ხოლო სიყვარული არ გამაჩნდეს, არაფერი სარგებელი მაქვს (1 კორინთელთა, 13, 1-3).

ასე ბუნებრივად მივადექით საუკუნის იმ უმნიშვნელოვანეს დაავადებას, რასაც სიყვარულის დეფიციტი, უსიყვარულობა ჰქვია.

დღეს ინტენსიურად საუბრობენ ე.წ. ეკოლოგიურ კატასტროფაზე, ნიადაგის გადაღლაზე, გამოფიტვაზე, ჰაერის დაბინძურებაზე, ოზონის სფერულზე, უჟანგბადობაზე,

არაბუნებრივ დათბობაზე, ჩრდილო-ყინულოვანი ოკეანის უცნაურ დნობაზე, საჰარის უდაბნოს რადიუსის გამოგნებელი სისწრაფით ზრდაზე, ხანძრებზე, მინისძვრებზე, ზღვებზე, მენყრებზე, ვულკანური ლავების გახშირებულ ამოფრქვევებზე, გაცოფებულ სტიქიონებზე... არადა, ესაა პასუხი უსიყვარულობაზე, დაუდევრობაზე, ამბიციურობაზე, უცრემლობაზე...

სამყაროს ამ გაგაფების, ბუნების ამ შურისგების მიზეზი რომ ადამიანია, ისე ღრმად და ზუსტად არავინ იცის, როგორც წმინდანმა და როგორც ხელოვანმა, რადგან ყველაზე მძაფრად სწორედ ისინი გრძნობენ საკუთარ ადამიანურ სისუსტეებს.

ჩემი აზრით, მონანული გულებითა და ამ სინანულის ამოთქმის ანუ აღსარებისაკენ გამუდმებული ლტოლვით ჰვეანან ისინი ერთმანეთს. თუმცა აღსარების ხარისხითა და მისი განხორციელების გზებით მათ შორის ისეთივე სხვაობაა, როგორც მდინარისა და ოკეანის, ჩანჩქერისა და ნაკადულის სიღრმესა და სიმძლავრეებს შორის.

მე არ მახსენდება, ლიტერატურაში, დოსტოევსკის გარდა, ჰესემდე ვინმეს გულისყური (აღსარებაზე) ამ კუთხით შეჩერებულა თუ არა, მაგრამ ის, რაც გერმანელმა მწერალმა გაგვიზიარა, უაღრესად ღრმა და მნიშვნელოვანი დაკვირვებაა. ჰესეს წმინდანისა და ხელოვანის (ლიტერატორის) აღსარებათა შედარებისას, კერძოდ რუსოსა და ნეტარი ავგუსტინეს აღსარების შედარებისას, ასეთი დასკვნები გამოაქვს:

„პირველი საკუთარი თავის განსჯას მთლიანად ღმერთს ანდობს, მეორე კი თავს იმართლებს.

ორივე იწყებს ერთი და იმავე მოტივით, მაგრამ სხვადასხვა პოლუსებზე ამთავრებენ:

ერთი ხდება წმინდანი, მეორე – პოეტი, ერთი გადალახავს თავის პიროვნულობას და ხდება დიდი ადამიანი, მეორე კი თავის კომპლექსებში იხლართება და, საუკეთესო შემთხვევაში, ხდება საინტერესო ადამიანი“.

მიუხედავად იმისა, რომ ჰესე ხელოვანი იყო და არა წმინდანი, მხოლოდ დიდ ადამიანს შეუძლია, გააცნობიეროს რწმენის ძალა ასე ზუსტად, გააცნობიეროს რწმენის „უპირატესობა“. ამიტომ ღრმად ვარ დარწმუნებული ღმერთთან მისაახლებლად (სიყვარულის სასწავლებლად) ხელოვნება, როგორც აღსარების ერთგვარი ფორმა, მისთვის წინგადადგმული ნაბიჯია ღვთისმადობის ურთულეს გზაზე. პირადად ჩემთვის, ჰესეს მთელი შემოქმედება ამ გზის – ღვთისა და სიყვარულის ძიებაა.

ამ თემას, ამ გზას იგი, როგორც მოაზროვნე და ხელოვანი, მთელი ცხოვრება უტრიალებდა, რომ აღარაფერი ვთქვათ რომანებზე: „თამაში ყალბი მარგალიტებით“, „ტრამალის მგელი“, „მომლოცველობა აღმოსავლეთის ქვეყანაში“ და სხვა მოთხრობებზე. ამის ნიმუშია გასული საუკუნის ათიან წლებში შექმნილი ერთი ციცქნა ლიტერატურული ზღაპარიც, რომელიც, როგორც წვეთი ოკეანისა, ისე აირეკლავს ეპოქის გემოსა და გამჭვირვალე სულისკვეთებას.

არსებობის საზრისის საკითხი XX საუკუნის ყველაზე დიდ ფილოსოფიურ პრობლემად რომ რჩებოდა, არა მგონია, ასე ერთბაშად და მოულოდნელად გადაწყდეს XXI საუკუნეში. ამისათვის დიდი, ხანგრძლივი ღვაწლის გაღებაა საჭირო როგორც სულიერად, ისე ფიზიკურად და არა ღვთისხელისშემყურეთა გულუბრყვილო, პასიური მოლოდინი – აი, აგერ მოახდენს სასწაულს უფალი და ერთი ხელისდაკვრით უკეთესობისკენ შეცვლის სამყაროსო.

არ შეიცვლება სამყარო, რადგან ყველაზე დიდი ჯილდო – არჩევანის თავისუფლება, ასე უანგაროდ რომ მოგვანიჭა უფალმა მის მიერ შექმნილ ხილულ სამყაროში მხოლოდ ადამიანებს, ჩვენვე ვიქციეთ ყველაზე დიდ სასჯელად. უსაფუძვლო ამბიციია ქვირითივით ყრის ეგოიზმის ბაცილებს; წამდაუნუმ ცდილობს სამოთხის ბალიდან, ღვთისა და სიყვარულის მონობიდან გამოგვიხსნას და გამოგვაქციოს.

საკუთარი ცოდვებისა და ვნებების მძევლები იმ ჯოჯოხეთურ წრეში ვტრიალებთ, ჰეგელი „ცუდ უსასრულოად“ რომ მოიხსენიებდა.

სასულეში გადამცდარი გულნამცეცობითა და პატარ-პატარა შურისგებებით დაცხრილული ჩვენი დღეები დიადი მიზნებით ველარ ხარობენ.

როგორი ჰერმეტიული, როგორი დახუფებული უნდა მოგვეჩვენოს სივრცე „დოკტორ კნიოლგეს აღსასრულში“ რომ წარმოსახა მწერალმა, როგორი განცალკევებულიც, ფიზიკურად როგორი მოცილებულიც უნდა იყოს მცირე აზიამი შექმნილი ეს კუნძული გარე სამყაროს, აქ მაინც არაფერი ხდება განსაკუთრებული, მით უფრო, ამაღლებული.

ისევე როგორც ზოგადად ჰესეს ფანტასტიკურ წარმოსახვებს საფუძვლად ყოველთვის რეალისტური მოტივაციები, კონკრეტული ადამიანების მიერ განხორციელებული კონკრეტული პროცესები და ტენდენციები უდევს საფუძვლად, ასევეა „დოკტორ კნიოლგეს“ შემთხვევაშიც. ეს პატარა მოთხრობა ჰესეს გარეგნულად მშვიდ, მაგრამ სულიერი ღვთისმადობით მშფოთვარე შემოქმედებით ტალღებზე ისე მოტივტივებს, როგორც ბავშვის ხელით აგებული ქალაქის პანია ხომალდი და ერთ უბრალო, მარტივ ჭეშმარიტებას გვაზიარებს:

განწირულია სამყარო, რომელშიც ადამიანებს ერთმანეთი აღარ უყვართ.

სულერთია რა იდეებსაც უნდა ემსახურებოდნენ – ამაღლებულსა და ზოგადსაკაცობრიოს, გლობალურსა თუ ეროვნულს... სულერთია ვინც უნდა იყვნენ ისინი – კოსმოპოლიტები თუ ნაციონალისტები, დოკტორ კნიოლგესავით ფილოლოგი პატრიოტები თუ მისი თანავეგეტარიანელები, სოციალური რეფორმების იდეებითა თუ გათანაბრებისა და გლობალიზაციის რიტმით შეპყრობილები.

დღევანდელი გადასახედიდან, როდესაც თუნდაც ინფორმაციულად დაშიფრულ ამ უცნაურ ზღაპარს კითხულობ, როცა კითხულობ პასაჟებს, რომლებიც ასე გამოგნებლად ემთხვევა ღვთისმშობლის ნილხვედრი ქვეყნის ტერიტორიაზე ერთი შეხედვით დარდიმანდულ, სინამდვილეში კი მკაცრად გათვლილ უცხოელთა მონვევა-მოპატიჟებას, კრედიტ-ინვესტორთა გამუდმებულ ლაშქრობებს და საკუთარი სამშობლოს დიდ აუქციონზე გატანას, ზოგჯერ ისეთი სასონარკვეთილება გიპყრობს, რომ ფიქრობ – რაღა აზრი აქვს ადგილობრივ კონკისტადორებს, როგორც ალქაიდელ ტერორისტებს იტალიელი ორნელია ფალაჩივით „ღვთისმოყვარე სისხლისმსმელებს“ დაუძახებ, გამყიდველებს თუ საერთოდ გაჩუმდები.

„ამ მიწაზე საოცრად ნაზი და ბარაქიანი ხილ-ბოსტანი მოდიოდა, დიდი ცენტრალური სახლის სამზარეულოს „სამოთხისაკენ მიმავალი გზების“ ავტორი ხელმძღვანელობდა, ბევრს კი განსაკუთრებით სიამოვნებდა ის გარემოება, რომ იქ მშვიდად, ღვარძლიანი მსოფლიოს დაცინვის გარეშე იცხოვრებდა. ვეგეტარიანიზმისა და ჩაცმულობის რეფორმისადმი მისწრაფების ყველა ნაირსახეობა ნებადარ-

თული გახლდათ, აკრძალვით კი – ხორცისა და ალკოჰოლის მიღების გარდა არაფერი იკრძალებოდა.

მსოფლიოს ყველა კუთხიდან მოდიოდნენ ლტოლვილი ახირებულები, ნაწილობრივ იმისთვის, რომ იქ, მცირე აზიაში ბოლოს და ბოლოს სიმშვიდე და შვება ეპოვათ მათი ბუნებისათვის შესაფერის ცხოვრებაში, ნაწილობრივ კი იმისათვის, რომ განკურნების მოზღვავებულ მოსურნეთაგან ხერი და გამორჩენა ენახათ. ჩამოდიოდნენ ყველანაირი ეკლესიების გამოქცეული მღვდლები და მასწავლებლები, ცრუ ჰინდუსები, ოკულტისტები, ენის მასწავლებლები, მასაჟისტები, მაგნეტოპათები, ჯადოსნები, ექიმბაშები. ექსცენტრიულ არსებათა მთელი ეს ჯამაათი უფრო უწყინარი წვრილ-წვრილი ცრუპენტელისაგან შედგებოდა, ვიდრე ყალბაბანდი და ბოროტი ადამიანებისაგან, რადგან იქ დიდ ხერს ვერ ნახავდა კაცი და უმეტესობას მეტიც არა უნდოდა რა, გარდა თავის შენახვისა, რაც მცენარისმჭამელთათვის ისეთი იაფი ჯდება სამხრეთის ქვეყნებში“.

მეტი რაციონალური აზროვნების მქონე მწერლისათვის, როგორც ჰესე, მის დარბაისლურ ინტონაციაში, თხრობის მშვიდ მანერაში მთელი გვერდების მანძილზე რომ გასვენებს და, შესაძლოა, ზოგჯერ სიფხიზლესაც გიდუნებს, არც ერთი ტროპი, არც ერთი მეტაფორა შემთხვევითი არაა. ისინი ფრთებდაკეცილი ფრინველებივით ნიშანს ელიან და ასაფრენად ემზადებიან.

მით უფრო, შემთხვევითი ვერ იქნება პირდაპირ გეოგრაფიული სახელდებით მოხსენიებული მცირე აზია. უზარმაზარი ტერიტორიის შესაძენად რაღა მაინცდამაინც ეს მონაკვეთი აირჩია გერმანელმა მწერალმა ვეგეტარიანელთა მსოფლიო საზოგადოებისათვის, გერმანელი, ავსტრიელი, პოლანდიელი მცენარისმჭამელების იდეალისტურ დაჯგუფებათა წამოწყების ასპარეზად... ოცნებამ რომ სადმე, მსოფლიოში საკუთარი ქვეყანა, საკუთარი მმართველობითა და საკუთარი წესრიგით შეექმნათ ძალაუფლებურად ახალი მსოფლიო ქვეყნის ახალი მსოფლიო წესრიგი გაგვახსენა.

სარეკლამო რგოლის მაცდური პათოსით უღერს მონოდება – „ვეგეტარიანული და ვეგეტაბილისტური ცხოვრების წესის, სიმშვილის კულტურისა და ცხოვრების რეფორმირების ყველა მეგობარს“ ამ „სამოთხეში“ ეპატიუება, რათა განერიდოს პრაგმატული ევროპის ბოროტების ყვავილებს – სკეპსისა და ნიჰილიზმს, რათა თავი მოიზღუდოს „ღვარძლიანი მსოფლიოსაგან“.

ვეგეტარიანელთა გონიერებითა და სულიერებით გამორჩეული კასტა!

კაციჭამია არილებმაც ასე დაიწყეს თავის დროზე, გამორჩეულობისა და ცისფერი სისხლის შემოცურებული იდეით განწყალდა ტვინიც და გულიც.

რაღა აზია და არა რომელიმე სხვა კონტინენტი?!

იქნებ იმდროინდელ სამხრეთს (ჰესესდროინდელ აზიას) სურნელოვანი მიწისა და არომატული ხილის გარდა ჯერაც შერჩენილი ჰქონდა ურთიერთობათა მისტიური ხიზლი, იქნებ მისი რიტუალური ადათ-წესები და იერარქიული ტრადიციები, დროისადმი აზიური დამოკიდებულება იყო ის მიმზიდველი ძალა, რომელიც მათ მცონარე, ზარმაც ბუნებას გაცილებით შეესაბამებოდა, ვიდრე თუნდაც მაშინდელი ევროპის სამენარმეო და პოლიტიკური ცხოვრების აჩქარებული ტემპი.

„ღვარძლიანი მსოფლიოსაგან“ რომ თავი მოეზღუდათ, თავად უნდა ყოფილიყვნენ სიყვარულისათვის გახსნილები:

ყოველგვარი კლასობრივი, სოციალური სტატუსი, წარმომავლობა, პოლიტიკური შეხედულებანი, რასობრივი კუთვნილება, თვალის ქრილი, კანისფერი და ა.შ. გაცილებით მაღალი იდეის სამსხვერპლოზე უნდა მიეტანათ, გაექროთ და გაეუქმებინათ.

ყოველივე ამაზე „ამაღლებული“ ვეგეტარიანისზმის ჩუმი პათოსი კი დოგმატური პრინციპებისა და არჩევანის შეუზღუდავი უფლებით თავად ქმნიდა ვეგეტარიანელთა ახალ კლასობრივ ბანაკებს, თავად ახარისხებდა და განასხვავებდა (მოსისხლე მტრებივით) პურისა და ბრინჯისჭამიებს, რძისმსმელებს, ნაყოფისმჭამელებსა და ასკეტურ მომიშლიელებს.

და აი, ფანატიზმის სიბნელეში თანდათან ამოიზარდა ნაყოფისმჭამელთა კასტის ბელადი, ძმა იონა, რომლის ტვინშიც, რახანია, მნიფედებოდა ბუნებრიობისა და ხელახალი გაადამიანურების აკვიატებული ამბიცია.

თითქოს უზინო დარვინისტები ღვთის წინააღმდეგ ხელახალ შეთქმულებას აწყობდნენ უკან უღრანებში დასაბრუნებლად.

იონა იყო ამ თეორიის აღმომჩენი და მათი ბელადი, მათი მარცხებისა და ხელმოცარვების ყველაზე უტყუარი დოსტაქარი.

იონა, რომელმაც ყველაზე უკეთ იცოდა ბუნების უცდომელი ენა და ისიც, თუ რა სურდა ბუნებას კაცთა მოდგმისაგან.

ეს თმანვერგაბურძნული, ქუსლებდახეთქილი და კანდაშაშრული დედიშობილა მოარული „ბუნების გვირგვინი“ წვრთნიდა და ამათრახებდა საკუთარ სხეულს (თავს). ღრეჭვით, ღრენითა და ხარხარით იძლეოდა რეაქციებს და მინიშნებებს იმის შესახებ, რომ როგორც ყველაფერი ამ ქვეყნად, სრულყოფილების მისაღწევად აღარც სიტყვა იყო საჭირო. თითქოს მესვეტე და მდუმარე ბერივით იონასაც თავისი მისია ჰქონდა შესასრულებელი.

მართალია, ვინც მარხვამიც ზომიერების მომხრე იყო, ამ ახლადგამოჩეკილ ბელადს ჩუმად ქირდავდა და გულში „გორილას“ ეძახდა, მაგრამ რადიაციასავით სულ უფრო და უფრო იზრდებოდა ხესზე ზრდილი ველურის გამოსხივება. ასეა, მძულვარებასაც თავისი გამოსხივება აქვს. სიძულვილით კი ყველა სძულდა, როგორც ეს ფანატიკოსებს სჩვევიათ. ყველა, ვინც არ ეთაყვანებოდა და არ იზიარებდა სიცოცხლის მიმოქცევის მისეულ სრულყოფას, გაადამიანურების უკუღმა გავლის გზას და სანყის წერტილთან მიბრუნებას.

ბუნებადქცევის მომხრე ფანატიკოსები კი მოთხრილი ხეებით დახეტებოდნენ კუნძულზე. ამ უსაქმურთა ხროვის ირგვლივ ამოყრილი ფესვები ურჩხულებივით იკლანებოდნენ... რაღაც საავდროდ იქუფრებოდა ზღაპრული გარემო.

დოკტორი კნიოლგე, ავადმყოფობის გამო რომ დაიწყო თავის დროზე დიეტის დაცვა, თითქოს ავ წინათგრძნობას შეეპყრო. იქნებ ამიტომაც გადაეწყვიტა მომავალ თვეს სამშობლოში დაბრუნება. მაგრამ არ დასცალდა. ერთ მთვარეან ღამით კუნძულზე მოსეირნე ბედნიერი სტუდენტობისდროინდელი მოტივი რომ წაუსტვინა, მოულოდნელად „ბუჩქნარიდან ტყის კაცი გამოშლიგინდა, მელოდისაგან გაღიზიანებული და გახელბეული. მუქარით გადაუდგა წინ მოსეირნეს, თან უშველებელ კომბალს იქნევდა. მაგრამ გაცილებული დოქტორი ისე იყო გააფთრებულ-გაგულისებული, რომ კი არ გაიქცა, არამედ იმ წუთის დადგომა იგრძნო, როცა თავის მტერს უნდა შეებოდა. სასტიკი ღიმილით მო-

ესაინსტიკა

იდრიკა თავი და შეურაცხყოფა ჩააქსოვა: ნება მიბოძეთ, წარმოგიდგეთ, დოქტორ კნიოლგე.

გორილამ ერთი საშინლად დაიღრიალა, კომბალი მოისროლა, ეცა უძღურს და ერთ წამში თავისი სასტიკი ხელეებით მოახრჩო. დოქტორი მეორე დილას იპოვეს. ზოგი ხვდებოდა, რაც მომხდარიყო, მაგრამ ვერავინ გაბედა გორილა იონასთან დაპირისპირება“.

ვინ მოთვლის, რამდენი ასეთი ფილოლოგი, ჰუმანიტარი, ზოგადად ჰუმანიტი შეუწირავთ (მოუკლავთ) სამყაროს გარდაქმნის სახელით „რეფორმატორებს“. სულერთია, რას დაეარქმევთ მათ – კომუნისტებს, დემოკრატებს, ლიბერალებს, კოსმოპოლიტებსა თუ ვეგეტარიანელებს... სულერთია, რისი სახელით მოხდება ეს გარდაქმნა – სამყაროს სამოთხედ გადაქცევისა თუ სახელმწიფო ინტერესების სადარაჯოზე დგომის სახელით.

სანამ სამყაროს სივრცეებში გაყინული ზოგადი იდეები და კაცობრიობაზე ზრუნვის მისიები კონკრეტულ ხალხზე, კონკრეტულ ერზე და კონკრეტულ ადამიანებზე ზრუნვამდე არ „ჩამოქვეითდება“, მანამდე ფანატიზმს ყოველთვის ექნება პრეტენზია, სამყარო გადაარჩინოს.

„დოქტორ კნიოლგეს აღსასრული“ – ზღაპრის ამ წვეთში ჰერმან ჰესეს არა მხოლოდ იმდროინდელი, არამედ მთელი დღევანდელი სამყაროს სახე და ბედისწერა განჭვრიტა...

ყოველგვარი არჩევანი საიდუმლოა.

აგერ თითქმის წელი გადის, რაც ჟურნალში „ჩვენი მწერლობა“ ჰერმან ჰესეს ეს ლიტერატურული შედეგები დაიბეჭდა...

მაშინაც, როცა პირველად წავიკითხე ეს ზღაპარი და ახლაც, როცა მასზე დანერჩილ ესეის ვამთავრებ, გერმანიაში მცხოვრებ იმ ნიჭიერ ახალგაზრდა ქართველ კაცზე ვფიქრობ, ჰესეს უმდიდრესი მემკვიდრეობიდან მაინცდამაინც ეს მოთხრობა რომ აირჩია სათარგმნელად.

ვეგეტარიანელთა საერთაშორისო კუნძულზე ჩამოსულ ადამიანებზე ნათქვამი ჰესეს ერთი ფრაზა გიორგი ბრეგაძემ ასე თარგმნა: „ვეროპიდან და ამერიკიდან გამოსხლეტილ ამ ადამიანთა უმეტესობა...“

საოცარი სინონიმი მოძებნა – არა გადმოხვენილი, არა გადმოსული, არამედ „გამოსხლეტილი“.

ეს ზუსტი შესატყვისი ქართული სიტყვის გენიითაა დაშიფრული.

რალაც არამყარის, ლორწოვანის, მოუხელთებლისა და არასაიმედოს მატარებელია ამ სიტყვის ფორმაცა და შინაარსიც.

სამაგიეროდ, ჰერმან ჰესეს ეს ლიტერატურული ზღაპარიც, ისევე როგორც მთელი მისი შემოქმედება, ძალზედ მკაფიოდ ასახავს უსიყვარულოდ დარჩენილი სამოთხის მთელს აბსურდულობას.

გამოხმაურება

ისევ ჯდა მტირალი

მშვენიერია რუბრიკა „პოეტის ერთი ლექსი“.

მშვენიერია ელა გორიანშვილის ლექსი, „ჯდა მტირალი“.

როცა ამაღლებული პოეზიით მოგვრილი სიხარული ოდნავ დაცხრება, მხატვრულ სახეებში გამოხვეული სინამდვილე ასოციაციებში გაგიტყუებს და ყოველდღიურობის „ანალოგიებს“ დაგიხვავებს. და ნანობ, რომ ქართველმა პოლიტიკოსებმა ან სარდლებმა ქართული ენა არ იციან და ქართულ პოეზიას არ კითხულობენ და, რომ პოეზიას არა აქვს ძალა ქვეყნის ცხოვრებაზე, მძლავრთა აზროვნებაზე სწრაფი და უშუალო ზემოქმედებისა.

„ჩვენი მწერლობის“ ფურცლებზევე დაბეჭდილ წერილში ვკითხულობთ, რომ სტაინბეკი გაოცებული ყოფილა პოეზიის პოპულარობით საქართველოში; ასე იყო მეოცე საუკუნის შუა ხანებში; დღეს კი ქართულის არმცოდნე პოლიტიკოსები იქაძნებიან, თუ მწერალი არ დაწერს, ჩვენ დავეწერთ და ყურს აღარ უგდებენ ან კი როდის უგდებდნენ ყურს, კასანდრადან მოყოლებული, წინასწარმეტყველს, პოეტს, ვინც მათზე გაცილებით შორსა და ღრმად ხედავს.

დიდი პროზაიკოსი პოეზიას ყველაზე წინ აყენებს და ამბობს, პოეტი ერთ სტრიქონში ჩატყვს იმას, რასაც ჩვენ მთელ რომანშიც კი ვერ გადმოვცემთო; ასეთია ელა გორიანშვილის ლექსი!

ვრცელია მისი ყოფით-ეროვნული სივრცე და ღრმაა წვდომა ერის ხასიათში.

ელა გორიანშვილი ახსნა-განმარტებას ძველ, რუსთაველისულ ნესსა და ანდერძში ეძებს და არა ახალიაკობინურ გლობა-

ლიზმსა, რუსოისტულ „სამოქალაქო ხელშეკრულებასა“ თუ ჰეგელისეულ „სამოქალაქო საზოგადოებაში“.

არავინ ირწმუნებს რუსთაველისეული გზის სისწორეს ჩვენს სნობურ, ფსევდოდასავლური კვაზიკულტურის მოტრფივალე, გლობალისტური უნივერსალობით თვალმოჭრილ საზოგადოებაში.

ვის დააჯერებ, რომ უბედურებაა, როცა ქართველი გმირი აღარ არის „უცხო მოყმე“, ვისაც ტირილი ისევე უხდება, როგორც მტრის ჯარში ქორივით გარევა; აღარც ავთანდილი ჰყავს, არც „არაბეთი“ მიეშველება „ქაჯეთის“ წინააღმდეგ ბრძოლაში და არც არავინ „გადადებს ქორწინლს“ მისთვის და არც „სადილ-სამხარს“ „შეიშლის“ ვინმე.

დანურულია და ოთხ სტრიქონში ჩატყული დღევანდელი ყოფა, მოჩვენებითობა, ბაქი-ბუქი, ფართი-ფურთი:

**თითქოს ვეფხის ტყავი გეცვას,
თითქოს ნეკით ჭიდაობდე,
თითქოს გესხას მარგალიტი
შავი ცხენის ჯიდაოზე...**

ეს არის, რასაც დღეს PR-ს უწოდებენ და გაჰყვირინ: პიარი, პიარი. . . ყველაფერი პიარია, ყვირილიც პიარია, ტირილიც პიარია და აღარ უხდება დორბლიანი ყვირილ-ტირილი „ნაცემსა და ყოვლის მთმენ“ ქართველს, სხვის იმედად (თუნდაც ერთადერთი სუპერსახელმწიფო იყოს) მოქადაულს, საკუთარი ფესვების ამომძირკვავს და უმზეოდ, ბერნად დარჩენილს.

აფსუსს, „ნახეს უცხო მოყმე ვინმე“!

ეჰ, რამდენ ფიქრებს აშლის ქართველი პოეტი ქალის მიერ გამოთქმული საყვედური, მშვენიერი ლექსით.

ნინო ტლაპაქი

გორი

სიმონ ლეისი

MEMENTO MORI

*

მარხვის ჟამს ნაწიქრი

დარდობთ, რომ წუთისოფლის დატოვება მოგიწევთ? უარესიც შეიძლება მომხდარიყო და ეს სვიფტმა კარგად დაგვანახა. ლუგნაგში ჩასული გულივერი შეიტყობს ადგილობრივი მოსახლეობის წიაღში „უკვდავთა“ არსებობის შესახებ: დროდადრო ჩნდება ბავშვი, რომელსაც შუბლზე მრგვალი დალი აჩნევია, უტყუარი ნიშანი იმისა, რომ საქმე ეხება შტრულდბურგს – პიროვნებას, რომელიც არასოდეს მოკვდება. ეს ფენომენი მემკვიდრეობითი არ არის, პირიქით, შემთხვევითია და თანაც უიშვიათესი. გულივერი აღტაცებას ვერ მალავს: გამოდის, რომ შესაძლოა იარსებონ ადამიანებმა, რომლებიც თავისუფალნი იქნებიან ჩვენი საერთო ხვედრის თანამდევნი ძრწოლისაგან? ანდა რამხელა მორალური და მატერიალური სიმდიდრის – ცოდნის, გამოცდილებისა და სიბრძნის მარგალიტების დაგროვება შეეძლება ამ შტრულდბურგებს წლების მანძილზე! მისი ენთუზიაზმის შემხედვარე მასპინძლებს მხოლოდ ელიმებათ. რადგან, მიუხედავად იმისა, რომ შტრულდბურგები უკვდავნი არიან, ისინი მაინც ბერდებიან. რამდენიმე ასეულ წელიწადში მათ დასცივდებათ კბილები და თმები, დაკარგეს მუხსიერება, ძლივსღა ინძრევინან, ყრუები და ბრმები არიან, მოკაკვულ და შემზარავ არსებებად ქცეულან (განსაკუთრებით ქალები), იმ დროს, როცა ენის ბუნებრივი ევოლუცია მათ ახალ თაობასთან ურთიერთობის ყოველგვარ საშუალებას ართმევს – და, ამგვარად, საკუთარი მოდგმისთვის გაუცხოებულნი, სიბერის ყველა სიავით შეჭირვებულნი, უსასრულოდ აგრძელებენ არსებობას გაოგნებასა და სასონარკვეთილებლაში. თანამედროვე მედიცინის მიღწევები ამ წინასწარმეტყველური ხილვის მრავალრიცხოვან ილუსტრაციებს იძლევა.

ერთხელაც, ალბერტ შპეერის „დღიურს“ რომ ვფურცლავდი, უეცრად ერთ საგულისხმო ნაწყვეტს წავაწყდი. შპანდაუში პატიმრობის მეჩვიდმეტე წელს შპეერი ჩაინიშნავს: „დღეს ტურგენევის წიგნში „მამები და შვილები“ ვკითხულობ სიტყვებს, რომლებიც ჩემს ბოლოდროინდელ გამოთვლებს ეხმიანება (შპეერი მტანჯველ მოწყენილობას იმით იქარვებდა, რომ სასჯელის მოხდამდე დარჩენილი დროის მათემატიკურ ვარიაციებს ადგენდა): „ამბობენ, რომ ციხეში დრო უფრო სწრაფად გადის, ვიდრე რუსეთში“. როგორ უნდა შენელებულიყო დროის მსვლელობა მაშინდელ რუსეთში!“

თუმცაღა, როდესაც თვითონვე გადავიკითხე „მამები და შვილები“, აღმოჩნდა, რომ იგივე ნაწყვეტი სრულიად საპირისპირო აზრს გამოხატავს. ტურგენევი აღწერს შუახნის მამაკაცს, რომელიც გულგატეხილია იმის გამო, რომ საყვარელმა მიატოვა და რუსეთში ბრუნდება: ბევრს

ალარაფერს მოელის არც საკუთარი თავისგან, არც სხვებისგან და მარტობასა და მოწყენილობაში ბერდება; „ასე პირქუშად და უნაყოფოდ განვლო ათმა წელიწადმა; კი არ განვლო, შემადრწუნებელი სიჩქარით გაიბრძინა. არსად ისე არ მიქრის დრო, როგორც რუსეთში; ამბობენ, რომ ციხეში ის კიდევ უფრო სწრაფად მიქრის“. აქ ტურგენევი გარკვევით ამბობს, რომ რადგან ყოველი დღე ცარიელი და უშინაარსოა, დრო ელვის სისწრაფით გადის. მაგრამ შპეერისთვის, რომელიც ჯერ კიდევ ახალგაზრდა იყო და საკმაოდ სიცოცხლისუნარიანიც, ციხეში ყოფნა და იძულებითი უმოქმედობა ტანჯვას წარმოადგენდა. ამიტომ ტურგენევის სიტყვებს თვითნებურად (სპონტანურად) ისე განმარტავს, თითქოს ირონიულად იყოს ნათქვამი: რუსეთში დრო წელა გადის, თითქმის ისევე წელა, როგორც ციხეში.

წიგნში „ეს უცნობი ადამიანი“¹ ალექსის კარელი ანალიზებს განსხვავებას ქრონომეტრისა და კალენდრის ასტრონომიულ დროსა, რომელიც ადამიანთან მიმართებით უძრავი და გარეგანია, და შინაგან დროს შორის, რომელიც ყოველი ინდივიდისთვის განსხვავებულია და თვით ერთსა და იმავე ადამიანისთვისაც განსხვავდება სხვადასხვა ასაკში. ასე მაგალითად, ჩვენს ბავშვობაში წელიწადი უსასრულოდ გრძელდება, რადგან აღსავსეა, ერთი მხრივ, ფიზიოლოგიურ (ზრდა) და, მეორე მხრივ, ფსიქოლოგიურ (ახალი ინფორმაციისა და შთაბეჭდილებათა განუწყვეტელი მიღება) მოვლენათა სიჭარბით. დროის გასვლასთან ერთად ეს სტიმულები სულ უფრო მწირი ხდება (ივლინ ვო ჩიოდა, რომანისთვის ახალი იდეების პოვნა მიჭირსო: „რაც ჩვენს თავს ხდება ორმოცი წლის მერე, ჩვენზე არანაირ შთაბეჭდილებას აღარ ახდენს“). ამას მოჰყვება დროის აჩქარება, რომელიც საბოლოოდ მის მიერვე შექმნილ უფსკრულში ინთქმევა.

79 წლის ტოლსტოი თავის „დღიურში“ შენიშნავდა, მხოლოდ ბავშვები და მოხუცებულები ცხოვრობენ ნამდვილი ცხოვრებით. პირველნი ჯერ არ დამონებულან დროის ილუზიას, ხოლო მეორენი მისგან საბოლოოდ თავისუფლებიანო.

ასე განსაჯეთ, სიცოცხლის ბოლოს ჩვენ ვემსგავსებით იმ ფანჯრების მრეცხავს, რომელიც მეასე სართულიდან გადმოვარდა. მისი ვარდნის სიჩქარე იმატებს, მაგრამ ვიდრე ქვაფენილზე დაენარცხებოდეს, მარადიულ სიცარიელეშია გამოკიდული.

გამუდმებით გვიკვირს, რა სწრაფად გადის დრო: „როგორ! ჯერ კიდევ გუშინ ეს მელოტი და უღვაშებიანი ოჯახის თავკაცი მოკლემარვლიანი პატარა ბიჭი იყო!“ ეს იმაზე მეტყველებს, რომ დრო არ არის ჩვენთვის ბუნებრივი წიაღი. შეგვიძლია კი წარმოვიდგინოთ თვეზი, რომელსაც წყლის სისველე გააკვირვებდა? ეს იმიტომ, რომ ჩვენი ნამდვილი სამშობლო მარადისობაა; დროს მხოლოდ გავლით ვესტუმრებით.

რა მოხდა, თუ სწორედ დროში აშენებს ადამიანი შარტრის საკათედრო ტაძარს, მოხატავს სიქსტეს გუმბათის ჭერს და უკრავს შვიდსიმძიან კითარაზე – რაც უილიამ ბლეკის ელვარე ინტუიციას ამ სიტყვებს შთააგონებდა: „მარადისობას უყვარს დროის ქმნილებანი“.

ფრანგულიდან თარგმნა
ალინა ქადაგიშვილი-ოქროპირიძე

როსტომ ჩხეიძე

იქვე, შარაზა დაუჩოქებენ

*

დეივიდ ლორენსი
და დემოკრატია

მაინც რას გულისხმობს დემოკრატია? დეივიდ ჰერბერტ ლორენსი თვალსაჩინოებისათვის იმ სიმბოლურ სურათს მოიშველიებს, რაც სატირულს ჩამოჰგავს, მწერლისათვის კი რეალისტურია და მხოლოდ რეალისტური.

აი, სეპტიმუს დოჯი (პერსონაჟი ჯეიმზ ფენიმორ კუპერის რომანისა „გზა შინისაკენ“) მეფე ართურის კარზე მოხვედრილა და, თითქოს ტოლნი იყვნენ, ისე ელაპარაკება და სთხოვს, იქნებ შენი გრძელი ხმალი, თუნდაც შენი რაინდობისა და ხელმწიფობის სიმბოლოდ გეგულეობდეს, ახლა მე გადმომცე, ღვთის თვალში ხომ ყველა თანასწორნი ვართო.

ართური ეთანხმება და ხმალს გაუნვდის, ის კი, სეპტიმუსი, მაშინვე მკერდში აძგერებს ცინიკური სიტყვებით: მითხარი, ართ, მეხუთე ნეკნი სადა გაქვს?

აღმატებულება იგივე ხმალია, – დასძენს ლორენსი, – სეპტიმუსს თუ გადასცემ, დაბრუნების მაგიერ ნეკნებში გაგირჩობს – აი, დემოკრატის თავი და ბოლოო.

იგი ისე ირწმუნება: ამერიკამ მეფეების, ლორდებისა და ბატონების მოსპობა რომ განიზრახა ანუ მთელი იმ ავლადიდებისა, ევროპის აღმატებულებას რომ ჰქონდაო, – თითქოს ეს ისტორიული პროცესი ამერიკაში დაწყებულიყოს და ეს ქვეყანა უშუალოდ არ აგრძელებდეს ევროპის კონტინენტზე მომხდარ მკვეთრ საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ ცვლილებათა გზას.

რევოლუციებს მონივლეობდა ევროპა, ადრე თუ გვიან გადალახავდა ბუნებრიობისა და ღვთიური წესრიგის წინააღმდეგ დაძრულ ამბოხებათა ნაკადს, მაგრამ რასაც თვითონ გამოსცილდებოდა, ამერიკას იმას არგუნებდა მემკვიდრეობად და საკმაოდ მძიმე მემკვიდრეობადაც, რომელიც სახიფათოდ ემუქრება ევროპას ოკეანის გაღმიდან ახალი, არანაკლებ მკვეთრი ცვლილებებით.

ევროპა მთელი ძალ-ღონით ელოდება წინ თავისივე წინააღმდეგობა იმ ახალ ფასეულობებს, რაც ამერიკულ ყაიდაზე შეფერილი აღარ ექაშნიკება და ძალმომრეობად და ეროვნულ თავისებურებათა გაქარწყლებად ესახება; და ევროპის გაერთიანების მცდელობას XX საუკუნის დასა-

ყისშიც ეს გამოიწვევდა და ჩვენს თვალწინ კვლავ იგივე საზოგადოებრივ-კულტურული მოვლენა მეორდება ამერიკის პოლიტიკური და მორალური ექსპანსიის დასაოკებლად.

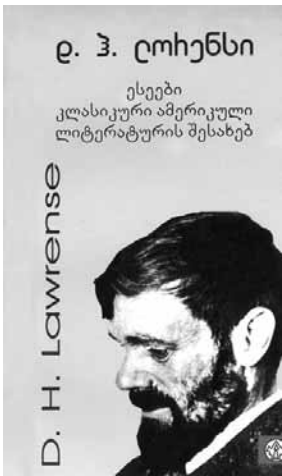
ამერიკის შეერთებული შტატების წინაშე ევროპის შეერთებული შტატები წარმომდგარა და გოჯისოდენა დათმობასაც აღარ ფიქრობს, ვაითუ მცირე დათმობას უეცრად ყოვლისნამლეკავი ნაკადი მოჰყვესო.

დაე ხელისგულზე გამოჩნდეს ამერიკის მორალურ-ფსიქოლოგიური პორტრეტის ფარული მხარე, მის უკეთეს შვილთა ლიტერატურული სილუეტების ანარეკლში – ასეთია განზრახვა და თავისთავად ძალიან რთულ მოვალეობასაც იტვირთავდა დეივიდ ლორენსი იმ ესეების ციკლის შექმნით კლასიკური ამერიკული ლიტერატურის შესახებ, რომელიც იმთავითვე გასცდებოდა ლიტერატურათმცოდნეობითი კვლევისა და ანალიზის საზღვრებს და პოლიტიკურ პამფლეტად უფრო წარმოგვიდგებოდა, პამფლეტად, რომელშიც საქვეყნოდ აღიარებული რომანები თუ ნოველები მხოლოდ ხელსაყრელ მასალად ჩალაგდებოდა.

ამერიკული კლასიკური მწერლობა მხოლოდ გარეგნული იერია ზნეობრივი ორმაგობისა თუ ელვარე, თუმცა ფუჭი ილუზიების გასათვალსაჩინებლადაც და იმ კლიშეების დასარღვევადაც, რომელსაც ლორენსის ბუნების შემოქმედი ვერც ვერასოდეს შეეგუებოდა. მას საზოგადოებრივ-პოლიტიკური რეალობის წარმოჩენა უფრო ენადა, მაგრამ ღრმა ერუდიცია ძალდაუტანებლად გამოათქმევინებდა უმნიშვნელოვანეს დაკვირვებებსა თუ შეხედულებებს ჯეიმზ ფენიმორ კუპერსა თუ ედგარ ალან პოზე, ბენჯამინ ფრანკლინსა თუ ჰექტორ სენტ-ჯონ დე კრევეკერზე, ნათანიელ ჰოთორნსა თუ რიჩარდ ჰენრი დენაზე, ჰერმან მელვილსა თუ უოლტ უიტმენზე.

სხვებზეცაა მიმოფანტული ცალკეული საგულისხმო თვალსაზრისები, მაგრამ ეს შემოქმედნი მისი წიგნის მთავარ ძარღვს ქმნიან, მთავარ მასალას სულიწმინდის წინაშე ლალატისა; და რაკილა ამ გადასახედიდან გადააჰყურებს ლორენსი საზოგადოებრივ-ლიტერატურულ მოვლენებს, უპირველესად თვისტომთ ამუნათებს: ჩვეულებისამებრ ძველ ამერიკელ კლასიკოსებს საბავშვო ლიტერატურად რომ ვრაცხთ, ჩვენი მხრივაც ძალზე ბავშვური საქციელი. ძველ ამერიკულ სალიტერატურო ენას უცნაური თვისება აქვს, რომელსაც ამერიკის გარდა ვერსად ნახავთ, მაგრამ ვიდრე ამ წიგნებს საბავშვო ზღაპრებად აღვიქვამთ, ამას, ცხადია, ვერ შევამჩნევთო.

ახალი ხმის მიყურადება რომ ძნელია, ისევე ძნელი, როგორც უცხო ენის მოსმენა, ამის გამო ლორენსი ვერავის გაამტყუნებდა, მაგრამ ის კი ველარ მოეთმინა, სურვილით მაინც რატომ არ სურდათ მოსმენა ევროპელებს საერთოდ და, კერძოდ, ინგლისელებს ამერიკელ კლასიკოსთაგან მომდინარე ახალი ხმისა.

მიშისაგანო, – თვითონ ასე ხსნის ლორენსი, მაგრამ ეს გამართლებად არ ესახება.

რისი შეიძლება ეშინოდეს მსოფლიოს ყველაზე მეტად?

ახალი გამოცდილებისა, „რადგან ახალი გამოცდილება მრავალი ძველი გამოცდილების ადგილს იკავებს. ეს იგივეა, რაც ამოდრამო კუნთები, რომლებიც ან არასოდეს გაგინძრევია, ანდა საუკუნეების მანძილზე უძრავად გქონდა. ეს საშინლად მტკივნეულია“.

ლორენსს მიაჩნდა, ამერიკელ კლასიკოსთა წიგნებს შერჩენილი აქვთ ის ახალი გრძობა, რისგანაც შემდგომი ხანის გამოცემები სრულიად დაცლილი არიან, და კლასიკოსთა ეს ახალი გრძობა რაღაც სხვანაირია: მათ ძველი ფსიქე მიატოვნი და სხვა, ახალი ადგილსამყოფელისაკენ გადაინაცვლეს, გადაინაცვლება კი ყოველთვის მტკივნეულია. ამიტომ ვცდილობთ ზედ ჭინჭი მაგრად შემოვიხვიოთ, თითქოს გაჭრილი თითი იყოსო.

მასაც სჯეროდა – და, ცხადია, არც საკუთარ თავს გულისხმობდა გამონაკლისთა შორის – ყოველი შემოქმედი, როგორც წესი, საზიზღარი მატყუარააო.

მაშ ქვემარტება არც უნდა ვეძიოთ წიგნებში?

აუცილებლად უნდა ვეძიოთ, რადგანაც „მისი ხელოვნება, თუკი ის მართლა შემოქმედი, მისი დროის ქვემარტებას გაუნყებთ. მისი დროის-მეტეი, რომ ვამბობ, მხოლოდ ესაა მნიშვნელოვანი. ძირს მარადიული ქვემარტება! ქვემარტება დღიდან დღემდე ცოცხლობს. გუშინდელი განსაცვიფრებელი პლატონი დღეს მეტწილად ნაგავია“.

პარადოქსული აზროვნება უცხო არ არის ლორენსისათვის და ამჯერადაც სწორედ საამისო ნიშნებს გავეცანით, პლატონიც პარადოქსებისადმი ლორენსის ამ მიდრეკილებას შეეწირა, და თვით ქვემარტებაც ისე გამოცხადდა დროებით და წარმავალ მოვლენად, ფრაზების შინაარსს ასე პირდაპირ რომ აღვიქვამდეთ, გაოგნებულნი დავრჩებოდით.

უბრალოდ ლორენსი ირონიული ღიმილით მიგვანიშნებს, რომ მირაჟების გამოდევნებამ ვაითუ არაფერი შეგვარჩინოს, ამიტომაც აუცილებელია მარადიულობისაკენ სწრაფვისას ჯერ იმ ქვემარტებაში გავერკვეთ, ჩვენს თვალწინ რომ ტრიალებს და უშუალოდ ჩვენგან მოითხოვს სახელის დარქმევას, საფეხურადაც მხოლოდ მაშინ გამოგვადგება იმ მარადიულისაკენ, რაც უამისოდ მართლა „ძირს“ აღმოჩნდება.

როგორც ყოველივე ამქვეყნად, ქვემარტებაც შეფარდებითია – ცნობიერი „მე“-სათვის ხელმისაწვდომი, თორემ ცნობიერის მიღმა არაცნობიერ „მე“-თა ისეთი გუფალი ტევრის, ტყუილუბრალოდ ნურავინ შეეცდება მათ გაღწევას, მოვალენი ვართ მხოლოდ, შესაფერისი მორიდებითა თუ მოწინებთ მოვეპყრით მათ სიუხვესაც და სულისმინდასთან უშუალო სიახლოვესაც, რათა არ შევცოდოთ უზენაესის წინაშე.

გადავლილია მამა-ღმერთის ეპოქა.

გადავლილია ძე მისი – იესო ქრისტეს ეპოქაც.

და ამჟამად სულიწმინდის ეპოქაში გვინევს სიცოცხლე, სამება ერთარსების მესამე დრო-ჟამულ განზომილებაში.

ასეთია დევიდ ლორენსის მხატვრული ქრონოლოგიაც და ზნეობრივი მრწამსიც, და რომანებში განფენილი ეს

თვალთახედვა და სისტემა ესეების ციკლშიც გადაინაცვლებდა, რომელიც ადრე თუ გვიან ქართულ ენობრივ სამოსელშიც მოექცეოდა თამარ კოტრიკაძის ჩინებული თარგმანის წყალობით, რამდენიმე წლის წინათ გაზეთ „ალტერნატივას“ ფურცლებზე გაგრძელებებით გამოქვეყნებული ეს ლიტერატურული ნარკვევები უკვე ერთ გარეკანშიც გამთლიანდებოდა („კავკასიური სახლი“, 2004), და წარმოგვიდგება არა მხოლოდ სახელმძღვანელოდ და გზისმკვლევად ამერიკული მხატვრული აზროვნების უმრავალფეროვანეს სამყაროში, არამედ ჩვენი საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ცხოვრების უშუალო მონაწილედაც, რაკილა ლორენსის ტკივილები ჩვენთვისაც არანაკლებ მახლობელია და ისევე გვაქვს გადასალახი ჩვენს სულიერ სინამდვილეში, როგორც ამ თვალსაჩინო ინგლისელ მწერალს, ვინც ამერიკული კლასიკური მწერლობის შესწავლა-გააზრებისას უპირველესად თავისი სამშობლოს ბედისწერას უტრიალებს.

მას დაბეჯითებით სწამს, რომ ყოველ ადგილს საკუთარი მაგიური ცენტრი, საკუთარი სული აქვს?

და ეს სული უცვლის სახეს მისი გავლენის არეალში მოხვედრილ საგნებსა და არსებებს, ეს სული განსაზღვრავს მათ ბედისწერას?

რაკილა ლორენსს საკუთარი მითოლოგია შეუმუშავებია და მის მთავარ საყრდენად ეს მაგიური შუაგული თუ სული უქცევია, კუპერსა თუ ჰოთორნზე, მეღვილსა თუ უიტმენზე მსჯელობისას ძალაუვნებურად ინგლისის თანადროულ რეალობასაც უნდა გადანვდეს და დაუფარავად განაცხადოს, რომ:

„კუნძულ დიდ ბრიტანეთის ნიადაგს საკუთარი სასწაულად დიდი მაგნეტიზმი ჰქონდა და ამას უნდა ვუმაღლოდეთ ინგლისელი ხალხის წარმოშობას. დღეს ეს ძალა თითქოს იმსხვერვა. ნეტავ შეიძლება ინგლისი მოკვდეს? და, თუ მოკვდა, რა გაჩნდება მის ადგილას?“

რა ხდება – თვით ინგლისის მომავალ არსებობაშიც დაეჭვება?

მაგრამ თუკი ველარ გრძობ იმ სასწაულად დიდ მაგნეტიზმს, შენი მშობლიური ერი ვისაც უშვია?

და თუ მის ადგილას ნამსხვრევები გელანდება?

თუ ინგლისი აღარ იქნა, მერე რაც გინდა ის გაჩნდეს მის ნაცვლად.

აპოკალიფსური შეგრძნება უფორიაქებს სულს დევიდ ლორენსს და სწორედ ამ ფორიაქსა და დაუშომშინებლობას გამოჰკვეთს მთარგმნელის წინასიტყვაობაში – „დევიდ ლორენსი ამერიკის სულის გზაზე“ – თამარ კოტრიკაძე, როდესაც „ესეების“ გამომწვევ ტონს ფრიდრიჰ ნიცშეს „ასე იტყოდა ზარათუსტრას“ მეამბოხურ სტილს შეუდარებს: ორივე ეს თხზულება, შეიძლება ითქვას, სახარებისეულ სტილშია შექმნილი, ორივე უმონყალოდ ანგრევს მოძველებულ სტერეოტიპებს და ახალ ქვემარტებაზე გველაპარაკებაო.

ლორენსმა თავის თავში გადალახა ის გაორება, როდესაც მოჩვენებით იდეალებს, ძველ მორალს თან უპირისპირდები და თან მის ტყვეობაშიც რჩები, ანდა ცდილობს სამყარო წარმოიდგინოს ისეთად, როგორც ეს შენ გაძლევს ხელს. ან კრევეკერივით თავს იტყუებდე, რომ ყველაზე საოცნებო შენთვის ვიგვამების ჩრდილია, ალტაცებული და ექსპრესიულად საუბრობდე ინდიელთა საზოგადოების

რალაც განსაკუთრებულ მომწესხველობაზე, ათასობით ევროპელსაც რომ გადაიბირებს და გააინდიელებს, მაშინ, როდესაც აბორიგენი ნებაყოფლობით არასოდეს გადაიქცევა ევროპელად, და... შენ თვითონ ამერიკიდან პარიზში გარბოდე და იქაური სალონებიდან გერჩივნოს ველურთა ყოფა-ცხოვრების გამორჩეულობის მტკიცება – ასე უფრო მშვიდად და უვნებლად გრძნობ თავს, სახელსაც მოიხვეჭ, როგორც ეგზოტიკური სამყაროს აღმომჩენი ეროპისათვის, მაგრამ ლორენსის გესლიან სიცილს კი ვერსად დაემალები, მატყუარად რომ მოგიხსენიებს და მკითხველთან ასე წარგადგენს: თუმცა ხორციელ შეცნობას ვერ ბედავს, წარმოსახვაში უსაზღვროდ გამბედავიაო.

დემოკრატიული იდეალის არსის წარმოსახენად კი კუპერის თეორი რომანების ციკლს მოიშველიებს: ამერიკამ მეფეების, ლორდებისა და ბატონების მოსპობით თვითონვე გაიყარა ქინძისთავი სხეულში და დღესაც მასზე დარწობილი პეპელასავით თრთის და საცოდავად იკლაკნება. ესაა თავისუფლება – დემოკრატიული თანასწორობის ქინძისთავიო.

მწარე სიმბოლო მოუძებნია ლორენსს დემოკრატიის განსაზღვრისათვის, მაგრამ ამის გაცხადებას იგი აუცილებლობად მიიჩნევს, რათა ამერიკაში მთელი არსებით ფეთქდეს სიცოცხლე, საამისოდ კი ერთადერთი გზა ქინძისთავის ამოძრობა და ღვთისაგან ნაბოძები უთანასწორობის აღიარებაა, ღვთისაგან ნაბოძები ბუნებრივი სიმაღლისა და სიმდაბლისა.

ამერიკელნი თავიანთი თავისუფლება-თანასწორობის ქინძისთავზე დარწობილი მწერებრებით რომ ბზუიან და ფუთფუთებენ, ჯეიმზ ფენიმორ კუპერის თეორი რომანები ამის ნათელსაყოფად ყველაზე მეტყველ ნიმუშადაა მოხმობილი „ესეებში“: ყოველი მისი გმირი ამა თუ იმ იდეალზე სოციალური ქინძისთავითაა დარწობილი. მათ ეს ხვედრი თვითვე აირჩიეს, ამ ქინძისთავთა გარშემო პროპელერებრებით ტრიალებენ და მომაბეზრებლად ზუზუნებენ დემოკრატიის იდეალზეო.

და თუ კუპერი – თავისებური ამერიკული ოდისეას შემქმნელი, ვისი ტყავის წინდის რომანებიც ახდენილ ოცნებად წარმოუდგებოდათ ევროპელ ყმანვილებს – საკუთარ თავში აერთიანებდა ორივე სწრაფვას – ძველი ცნობიერების ნგრევასა და ჩამოშორებას, და მის ქვეშ ახალი ცნობიერების შექმნას – ედგარ ალან პოს მხოლოდ ნგრევის ნადილი შერჩენოდა, და თუ მორალისტებს არასოდეს ესმოდათ პოს „ავადმყოფური“ ნოველების დაწერის აუცილებლობა, ლორენსისათვის მიზეზი საკმაოდ მარტივია: ყოველივე ძველს სიკვდილის დრო დაუდგა, რადგანაც ახლის აღმოცენებამდე თეთრკანიანი მოდგმის ძველი ფსიქე უნდა ამოიძირკოსო.

და თუ სხვანი მის შეურაცხყოფასაც არ დაერიდებოდნენ – როგორ თუ ეს უმძიმესი ადამიანური გამოცდილება იტვირთე, დაშლის კონველსიებით გახლეჩილ-განწილი საკუთარი სულის დაშოშმინება და იმავდროულად ამ პროცესის აღწერაო – ლორენსი ამ უაღრესად დრამატულ მხატვრულ ძიებებსა და მისიას აუცილებლობის აღსრულებად ჩამოართმევდა ედგარ პოს, რადგანაც: ადამიანის სულმა, თუკი გადარჩენა სურს, საკუთარი დანაწევრების ტკივილი გაცნობიერებულად უნდა განიცადაოსო.

საერთოდაც, იქნებ პოს სხვაზე მეტი თანაგრძნობით მოჰკიდებოდა, მაგრამ „ლიგეას“ შემოქმედს გამბედავ მოგზაურად რომ მოიხსენიებდა ადამიანის სულის ბნელ სარდაფებში, მინისქვეშეთსა და საზარელ დერეფნებში, საშინელებისა და განწირული წინათგრძნობის ზარის მრეკავად, ვინც საკუთარი სენი დაგვიტოვა, კიდევ შეეცადა მის მიერ შექმნილი ტილო მშვენიერი და მიმზიდველი ყოფილიყო და ეს განზრახვა წარმატებითაც აღასრულა, ლორენსი თავს მაინც ვერ შეიკავებდა: და სწორედ ამაშია ხელოვნების, განსაკუთრებით კი ამერიკული ხელოვნების, მატყუარა ორსახოვნებაო.

ნათანიელ ჰოთორნის მეწამული ასოს ალეგორია ჩემთვის უდიდესია მთელს ლიტერატურაში განსაცვიფრებელი ქვეტექსტითა და გენიალური ორაზროვნებითო, – ალტაცებით კი წამოიძახებს, მაგრამ ისე როგორ იქნება, მის ერთ ფრაზას – „ასე ჰაეროვნად არასოდეს მიგრძენია თავი“ – ასე თუ არ გადააკეთებს: სჯობდა ეთქვა, ასე სულელურად ჯერ არ მიგრძენია თავიო.

მიზეზსაც ახსნიდა:

შრომის გაიდევალებას მხოლოდ სულელი თუ შეეცდებოდა. სანამ მინის თხრას შეუდგებოდე, იდეალიზმის ქურთუკი უნდა გაიხადო, უხეში ფიზიკური შრომა კაცს იდეალიზმს უცვითავს და გონებას ბურუსით უფარავს. რაც მეტ ძალისხმევას დაახარჯავს კაცი გონებრივ შრომას, იდეალიზმითა და ტრანსცენდენტალიზმით რაც მეტად შეიქცევეს თავს, მით უფრო გაუთხელდება სისხლი, მით უფრო გაუფაქიზდება ნერვებიო.

რიჩარდ ჰენრი დენას მარცხის სათავეც აქ ეგულებოდა: უხეში შრომის გაიდევალებისას იდეალისტს ყოველთვის ეს დაემართებაო.

დაე იყოს დენას მისტიკური ხედვა ჭეშმარიტად დასაფასებელი, მისი თხრობა კი სადა და, იმავდროულად, ღრმა ემოციითა და სრული წვდომით გაჯერებული, დაე მისი შეგრძნებაც გიჩნდებოდეს, დენა თითქოს სულ სხვა სამყაროში, არამინიერ საუფლოში გადადის და მთელი არსებით ეგებება მის ჩასანთქმელად გადახსნილ შავ მორევსო, საბოლოოდ შინ მაინც იმიტომ ბრუნდება, რომ... იურისტი გახდეს და საკმაოდ უდიდებამო და სანიმუშო მოქალაქედ იქცეს. ერთხელ კინალამ ელჩადაც კი დანიშნონ.

ზღვის უდიდესი პოეტი და წინასწარმეტყველიო, – ალტაცებას ვერა ფარავდა ლორენსი ჰერმან მელვილის ხსენებისას და მეტი დამაჯერებლობისათვის სხვა თვალსაჩინო სახელებსაც გამოიხმობდა: მისეული ხილვა სუინბერნისაზე უფრო გულწრფელად მიმანია, რადგანაც არ ახდენს ზღვის გაპიროვნებას, და ჯოზეფ კონრადისაზე უფრო ჯანსაღი, რადგანაც ოკეანეს სენტიმენტების გარეშე ეპყრობაო.

და მაინც გაიმეტებდა, როგორც სიცოცხლისმოდულე რენეგატს, სხვა ამერიკელი „რეფორმატორებისა“ და „იდეალისტებით“ ისიც ველურების განდიდებით რომ გვაყრუებდა და... მძორისმჭამელ ფრინველს დაემგვანებოდა.

თუ მეძავივით ითვალთმაქცე, გაიხრწნები და განადგურდები, – დაურიდებელია ლორენსი, – გახრწნილი თეთრკანიანი კი, მელვილისა არ იყოს, ამაზრზენი სანახავიაო.

ეს იმიტომ – ველურებთან დაბრუნებამ მეღვილი კიდევ უფრო გაანადგურა, ვიდრე ეს კერამ და დედამ შეძლესო.

უოლტ უიტმენის სახელი თუ რატომ ნიშნავდა ძალიან ბევრს ლორენსისათვის, განუმარტავს არ დატოვებდა: იგი ერთადერთი იყო, ვინც წინ მიმავალი გზა გაკვალა, მხოლოდ უიტმენია პიონერი – არც ინგლისში, არც საფრანგეთში, საერთოდ ევროპაში სხვა პიონერი-პოეტი არ არსებობსო.

და კიდევ: მას კაცთა ძარღვებში სისხლის შეცვლა ხელნიფებოდა და მოსესავით დიდ წინამძღოლად რჩებოდა.

მაგრამ სავალალო შეცდომასაც უხსენებს და არც იმას დაფარავს, რომ იმ ადგილას, ზედ ვეება უფსკრულის პირას, სადაც უიტმენის პოეტური კარავია დაცემული და იქიდან კი ლაჟვარდოვანი სივრცეები და მომავალში მზირალი ლურჯი რღვეული მოჩანს, ქვემოთ ჩასასვლელი გზა მოჭრილია და ყოველივე ერთბაშად ჩიხში ემწყვდევა.

მე მსოფლიოს სიყვარულის ტკივილი მწვავსო, – ირწმუნებოდა „ბალახის ფოთლების“ შემოქმედი და განცდა, რომელიც გამჭოლ იდეად გასდევს მის პოეტურ ხილვებს, ლორენსისათვის სასაცილოზე სასაცილოც კია: პირველი უხერხული უნივერსალიზაცია. ვაი, დედა! ამას მუცლის გვრემა მიჩრევენია. კუჭის ტკივილს ოდნავი თვითმყოფალობა მაინც აქვს. თავი დაანებე მაგას, უოლტერ, თუ რაიმე ტკივილი გწვავს, ეს მსოფლიო სიყვარულის ტკივილის იმდენად მცირე ნაწილია, და იმდენად დიდი ნაწილი რჩება შენგან აუთვისებელი, რომ ნამდვილად მეტი სიმშვიდე გამართებსო.

ირონიასა და სარკაზმს იქ იპოვნით თუ იპოვნით, ამ პოლიტიკური პაფლეტის დასაწყისშივე, ბენჯამინ ფრანკლინის ლიტერატურული სილუეტის წარმოსახვისას, თავისუფლების დეკლარაცია ვინც შეუქმნათ, ლორენსის აზრით კი, პირველი ამერიკული მანეკენი ვინც დაამზადა.

ადამიანის სულის დაბურული ტყიდან, ველური სიცოცხლის ალსავსე უღრანი ჯუნგლიდან ბენჯამინმა მხოლოდ მცირე ნაკვეთის შემოღობვა შეძლო, – ქილიკსაც არ იშურებს „ესეების“ შემოქმედი დეკლარაციის მაკის მით, – შეარქვა მას ადამიანის სული და მის დამუშავებას შეუდგა. ესეც მისი ეკლიანი გისოსი – ჩამონერა სათნობათა სია და, თვითონაც დაფეხვილი ცხენით შეძუნძულდა თავის მიერ შემოღობილ მინდორში. ნუთუ ვინმეს ჰგონია, რომ ეს ეკლიანი გისოსის ნაგლეჯი საუკუნოდ დაგვაკავებსო?

და იმის დასტურად, რომ ეს ეკლიანი გისოსის ნაგლეჯი საუკუნოდ ვერაფრისდიდებით ვერ დაგვაკავებსო, ლორენსი ბენჯამინ ფრანკლინის მრწამსს თავის მრწამსს შეუპირისპირებდა, გისოსებში გამოჭედილ პანია მინდორს წინ დაბურულ ტყეს შეაგებებდა, რომლის შუაგულშიც გაცნობიერებული „მე“-ს პატარა მდელო შემორკალულიყო; უცხო ღმერთები ანუ გაუცნობიერებელ „მე“-თა მთელი ლაშქარი დროადრო კიდევ გამოჩნდებოდა ამ მდელოზე, რათა კვლავ გაუჩინარებულიყვნენ, პიროვნებისათვის კი დაეტოვებინათ რწმენა, რომ არასოდეს დამორჩილებოდა კაცობრიობის ნებას – თავზე მოეხვია თავისი სურვილები თვითეული ადამიანისათვის, არამედ ელიარებინა და დამორჩილებოდა ღმერთებს საკუთარ არსებაშიც და სხვა პიროვნებებშიც.

ამერიკელის ახალი ტიპი, რომელიც ჯეფერსონის დეკლარაციას თავის სამოქმედო პროგრამად აღიარებდა, ლორენსს აუტანლად ეჩვენებოდა, ეთიკოს-მისტიკოს-ტრანსცენდენტალისტის თავისებურ სახეობად, იუმორშიც კი დამლელად და საზეიმოდ გაბლენძილად, რის თვალსაჩინო ნიმუშადაც თავისი წიგნის გმირების (ჰოთორნი, მეღვილი) გარდა რაღაც უოლდო ემერსონსა და ჰენრი უორდსუორთ ლონგფელოსაც გაიხსენებდა.

თუმცე ჰოთორნსა და მეღვილს, პოსა და უიტმენტან ერთად, აღიარებდა იმ პიროვნებებად, რომელთაც ცნობიერების იმ უკიდურეს მიჯნას მიაღწიეს, ფრანგული მოდერნიზმისა და ფუტურისმის ყველაზე შორს წასულ ახირებებსაც რომ ვერ მიეგნოთ. და დასძენდა: თანამედროვე ევროპელი მხოლოდ და მხოლოდ ცდილობს იყოს უკიდურესი, ეს დიდი ამერიკელი კი უბრალოდ ასეთნი არიანო.

ყოველი ამერიკელისათვის – მისი რწმენით – სისხლისმიერ სამშობლოდ მაინც ევროპა რჩებოდა. ამერიკა მხოლოდ სულის სამშობლო გახლდათ. და ტრანსცენდენტალიზმი ამერიკელისათვის სწორედ ამას ნიშნავდა – გადაელახა სამშობლოს პირველადი ცნება და ცამდე აეზიდა შტატების იდეა, ვიდრე ის მსოფლიო იდეად არ იქცეოდა.

ამ გზაზე თავისი სისხლისმიერი სამშობლო გადალობებოდა და მსოფლიო იდეა ამერიკელისაგან ისევე მოითხოვდა პირვანდელი სამშობლოს – ევროპის – დამხობას, როგორც ბედისწერა მოელოდა ზევსისაგან საკუთარი მამის შთანთქმას ბერძნულ ღმერთთა პანთეონის უმაღლეს საფეხურზე ასამაღლებლად.

ამერიკული დემოკრატიაც ამიტომ დაცილებოდა ევროპულს, თანაც ისე ძალიან, რომ ლორენსს განცდა უჩინდებოდა, არც არასოდეს ჰგავდაო. ევროპულ თავისუფლებას სიცოცხლის დიად მაჯისცემასთან გააიგივებდა, ამერიკულ დემოკრატია კი ამ ფორმულაში მოაქცევდა: მუდამ სიცოცხლეს ეწინააღმდეგებოდაო.

მაშ აბრაამ ლინკოლნი?

მის პიროვნებასა და ღვანლს როგორღა გაიაზრებდა „ესეების“ შემოქმედი, მის მსგავსთ როგორღა შეაფასებდა?

წიგნში ასეთ დაკვირვებასაც აღმოვაჩინეთ: ლინკოლნისნაირ დიდ დემოკრატებს ხმაში მუდამ რაღაც მსხვერპლისეული, თვითგანადგურების სწრაფით შეფერილი ჟღერადობა ემჩნეოდათო. და იქვე მოსდევდა დამაფიქრებელი ფრაზა: ამერიკული დემოკრატია თვითგანადგურების თუ არა, სხვისი განადგურების ფორმა მაინც იყო ყოველთვისო.

მსოფლიო იდეა მოითხოვდა ამერიკელისაგან პირვანდელი სამშობლოს – ევროპის დამხობასო...

ლორენსი ფრანკლინს ადებს ხელს, მან გადადგა პირველი ნაბიჯები მთელი ევროპის დასამხობად, მან გამოუხრა ინგლისის კედელს მცირე, მაგრამ სახიფათო ხვრელი, რის შედეგადაც დღეისათვის მთელი ევროპა თითქმის ბოლომდე სისხლისაგან დაცილილი.

ამერიკელის მექანიკური, მშრალი, მორალური ხატის შექმნა უკვე ამ სისხლისაგან დაწრეტას განამტკიცებდა და კატასტროფის წინაშე მდგარი ლორენსი ევროპას გადასძახოდა: აიწყვიტე და შენი კუთვნილი დაიბრუნე, ახალ ზღვაში შეაცურე ნავი მანამ, სანამ ამერიკა თავის

ოქროს ნეხვსაყრელზე განისვენებს საკუთარ აკრძალვებში, იდეალებსა და მორალში ჩამხრჩვალნი, აინყვიტე და აინყვიტეო.

ნიცშესეხური გახელებით მისტანებია ლორენსი თავისუფლების დეკლარაციასაც და ამერიკულ მწერლურ გენიასაც, ამ დეკლარაციის ჩარჩოებს ვერაფრით რომ ვერ გააღწიეს?

თვალს არ მოუხუჭავდა, თვითეული თქვენგანი ძველ მორალს მთელი გრძობითა და ვნებით უტყევს, მაგრამ თქვენს გონებას უკეთესი მაინც არაფერი ეგულება, ამიტომ ის ერთგულების ფიცს სდებს იმ მორალის წინაშე, რომლის დასამხობადაც იღვწის მისივე ვნება. და თქვენი გაორებაც სწორედ აქედან მოდისო?

მაგრამ ამერიკელი კლასიკოსებიც თავიანთ ვალს დიდი ხელოვნებით აღასრულებდნენ და თამარ კოტრიკაძეც წინასიტყვაობაში ამ გარემოებას საგანგებოდ გამოჰკვეთს: თავიანთი შემოქმედებით მათ, თუნდაც უნებლიეთ, აღბეჭდეს ის გზა, რომელიც ამერიკის სულმა თავისი არსებობის მანძილზე განვლო და ამ გზის ჯერაც გაუვლელი მონაკვეთისთვისაც სცადეს თვალის შევლებაო.

ამიტომაცაა, თვითონ ლორენსს საკუთარი თავის პოვნაში უიტმენიც საკმაოდ რომ შეენოდა, იქნებ ყველაზე მეტადაც, რაკილა „ესეებში“ ასეთ ფრაზასაც აღმოვაჩინთ:

„უიტმენმა საკუთარი ბედი თავის სულსა და ღია შარას მიანდო – ამაზე ვაჟკაცურ გადარწმუნებებს კაცი ვერ მიიღებდა“.

იქვე დანახებასაც გამოთქვამს, ეს ბოლომდე ვერ შეასრულაო, – მაგრამ ასეა თუ ისე, ჭეშმარიტი დემოკრატიის განსაზღვრისას სწორედ უიტმენის მეტაფორას იშველიებს, ღია გზის სიმღერაში ასე ხელშესახებად გაცხადებულს, როცა სული სულს უნდა შეხვდეს.

სულს მაშინვე სცნობენ მისი სვლით, მაგრამ მაინც რითი:

სამოსითა და გარეგნობით?
 ღვთისმოსაობითა და სიქველით?
 არა და არა:

„სულს მხოლოდ და მხოლოდ იმით სცნობენ, რასაც თავად წარმოადგენს. ის თავისთვის, ფეხით მიდის და თავის თავად ყოფნის გარდა სხვა არა მოეთხოვება რა. მას ისე ხვდებიან და ისე ეგებებიან, როგორც სულის დიქტატი მოითხოვს. თუკი ეს დიადი სულია, მას იქვე, შარაზე, დაუჩოქებენ“.

დემოკრატიული თანასწორობის ქინძისთავი უშლიდა ხელს სულთა დინებას ღია შარაზე და ლორენსი კვლავ და კვლავ დაუბეჯითებდა მკითხველს ღვთით ნაბოძები უთანასწორობის აღიარებას. და რეკოლუციურ იდეალს რომ დაუპირისპირდებოდა, გუნებაში დაძრახავდა ჟან-ჟაკ რუსოს რობესპიერისა და ძმათა მისთა წაქეზებისათვის ფუჭ და ამაო იდეალთა აღსასრულებლად.

ისე ჰენრი ტოროსაც რომ მწარედ გაჰკრავს კბილს („... მან თავისი მკვიდრი მიდამო თითქოსდა შემოსაზღვრა, გამოაცალკევა და გამადიდებელი შუშის ქვეშ მოაქცია შესასწავლად. მან ლამის ანატომიურ დანაწევრებამდე დაიყვანა ბუნებით ტკბობა“), უთუოდ იმიტომ, ამერიკელ მწერალს რუსოს მიმდევრად რომ მიაჩნდა

თავი და პირველყოფილებასთან დაბრუნებით ლამობდა რუსოს იდეათა გადმონერგვას ახალი დროის სინამდვილეში.

ღვთისაგან ნაბოძები ბუნებრივი სიმაღლე და სიმაღაბლეო...

ყველა ადამიანი თანასწორიაო, – იქადოდნენ ბასტილის დამხობით გულმოცემული ფრანგები და დაუნდობლად ჟღერდნენ, ვინც სხვაზე აღმატებული მოეჩვენებოდათ; და სამუდამოდ ამოშლილი ეგონათ კაცობრიობის მესხიერებიდან ის შეხედულება, რაც ათასგვარად განმეორებულიყო, ჩვენთვის კი, რუსთველურ ენაზე, ასე გამოითქმოდა: კაცი არ ყველა სწორია, დიდი ძევს კაცით კაცამდისო.

მაცდური გახლდათ, ძალიან მაცდური და ბრჭყვიალეობით დამშვენებული თანასწორობის იდეალი, ერთხანს ილია ჭავჭავაძესაც რომ აღიტაცებდა, ვიდრე გარეგნული ელვარების მიღმა დიდსა და საბედისწერო საშიშროებას არ დალანდავდა, მცირერიცხოვანი ქვეყნებისათვის მაინც განსაკუთრებით სახიფათოს, და წამიერ აყოლიებას საკუთარი სისხლით გამოისყიდდა.

ლუარსაბ თათქარიძეს წამითაც ვერ აცთუნებდა საიდანაც შემოჭრილი ფანტომის მოჩვენებითი ხიბლი.

დიდი და პატარაობა სად არ არის? – დაარიგებდა მოურავს, – აი, თუნდ თითებზედ დაიხედე: ერთი დილია, მეორე პატარა. რისთვის? ამისთვის, რომ ღმერთს ეგრე გაუჩინია, დიდი და პატარაობა ყველგან უნდა იყოს. აბა, დაიხედეო!

განა არ დამიხედნია, შენი ჭირიმე! დიდი არის, პატარაც, მაგრამ, დაილოცა ღვთის სამართალი, ისე გაუჩინია, რომ ერთმანეთს არ უშლიანო, – მიუგებდა ცბიერი მოურავი და გულში შენატრებდა იმ დღეს, როდესაც რევოლუციის ტალღა საქართველოსაც მოაწყვებოდა.

გულუბრყვილო ლუარსაბი მის სიტყვიერეს ვერ ამოიცნობდა და კვერის დაკვრით გახარებული თავისას იმეორებდა:

– მამ! ყველგან არის დიდი და პატარაცა, ეხლა როგორ იქნება, რომ ჩვენში არ იყოს. ან რა დასაჯურია?

ნეტა ოდესმე რუსოც თუ დაჰყურებდა თავის თითებს ამ თვალთ?

ლორენსი უთუოდ დაჰყურებდა და ვერც დემოკრატიის წარმოედგინა ღვთისგან ნაბოძები უთანასწორობის გარეშე, დაე თავისუფლად ედინათ სულებს ღია გზაზე, და ადამიანებს მხოლოდ ის მართებდათ, ანგარიში გაენიათ სულის უღრმესი მოძრაობებისათვის, იქნებოდა ეს სიყვარული, სიძულვილი, თანაგრძნობა, უკმაყოფილება თუ გულგრილობა.

საითაც წავიყვანთ, იქ უნდა გაჰყვეთო, ურჩევდა ადამიანებს „ესეების“ შემოქმედი უიტმენის კვალად, რადგანაც თქვენი ფეხები, ბაგე და სხეული თქვენივე სულია. მას დამორჩილდითო.

თუ არადა, ყოფილიყავი სამუდამოდ მიზნეული სხეულზე ქინძისთავით და პეპელასავით გეთრთოლა და საცოდავად გეკლაკნა.

ფრენსის ოტო მატისენი თავისი ვეება მონოგრაფიით „ამერიკული რენესანსი“ სულ სხვა სურათს ქმნიდა XIX საუკუნის ამერიკული კლასიკური მწერლობისა. უმთავრესად იმავე სახელებს დაეყრდნობოდა, რასაც ლორენსი,

ოლონდ პირწმინდად ლიტერატურისმცოდნის მზერითა და ანალიტიკით გაიაზრებდა მხატვრული გენიის იმ მიღწევებს, არც ევროპული გავლენები გამოჩნებოდა, არც თვითმყოფადობის ნაკადი თუ უკვე აქედან დაძრული ტალღა ევროპულ მხატვრულ აზროვნებასა თუ ცხოვრების წესზე გავლენის მოსახდენად.

იმას რა ენაღვლებოდა, თითქოსდა საიმედოდ გამარტებული კედელი თუ გამოხროდა ევროპას და სისხლისგანაც თანდათან იწრიტებოდა. დამარცხდებოდა ევროპა ამ შეურიგებელ ჭიდილში? ვაი დამარცხებულსო, ოდესღაც ესეც ეთქვათ რომაელებს და ეს სენტენცია გახსნილ იარასავით გამოჰყვებოდა კაცობრიობის ცხოვრებას, ათასგვარად ამღვლეზარებულს, ღმერთსაც რომ მიაკარავდნენ სადღაც და მის ნაბოძებ უთანასწორობის იდეალსაც, და თუ ამ მძაფრ ტკივილებზე ფრიდრიხი ნიცშე, ნაცვლად ჩურჩულისა, მთელი ხმითა და განცდით იყვირებდა, დევიდ ლორენსიც მას მიბაძავდა, როდესაც სულის სიღრმიდან, იმ გაუვალის, უდაბური ტყვიდან, შეუპოვარი კივილი აღმოხდებოდა განწირულების დასაოკებლად:

აიწყვიტე ევროპავ, აიწყვიტე და კუთვნილი დაიბრუნე!

და კვლავინდებურად დიან სულელები ღია გზაზე, ვიდრე უმეტესობა დემოკრატიის ქინძისთავით მიებნეოდეს სხეულს და პეპელასავით დაიწყებდეს თრთოლასა და კლაკვნას.

ლორენსს კი ეამაყებოდა, რომ სწორედ მან აიყვანა ხელში ამერიკის ნაშიერი – ჩვრებში გახვეული ჭეშმარიტება, მოუვლელიობით გამხდარი და დაუძღურებული. ჩვრებში კი იმ იმედით გაეხვიათ, დაწნულ კიდობანში ჩაენვინათ და ლელიანში დამალათ, ოდესმე ეგვიპტელი ფარაონის ასული მოვა ბავშვის გადასარჩენადო.

ნაცვლად ფარაონის ასულისა, სწორედ ლორენსი გამოცხადებოდა ჩვრებში გახვეულ ჭეშმარიტებას მხსნელად, თუმც ვერც ევროპის დაწრეტას შეეგუებოდა სისხლისაგან და ძველ ფასეულობათა რღვევისას დაუნდობლად გააშიშვლებდა ყველა იმ სახლეს, რაც ძველის ადგილს ეპოტინებოდა, გააშიშვლებდა სიმართლისა და მაცდურების დასაცალკევებლად, რათა ქინძისთავზე პეპელასებურ თრთოლასა და კლაკვნას თავისი სახელი დარქმეოდა და არა მოჩვენებითობაში ახელილი. და ქინძისთავის ამოძრობას მითუფრო მოგანდომებდა – თანაც რაც შეიძლება დროულად.

სულელებს კი ედინათ ღია გზაზე.

ფიქრები

გივი ალხაზიშვილი

შთაბეჭდილებათა ნაკვალევი

„ჰაერის საფლავი“

გასული საუკუნის სამოციან წლებში მანდელშტამის ლექსებს საბეჭდ მანქანაზე ბეჭდავდნენ და ისე ავრცელებდნენ. ეგრეთ წოდებული „отпель“-ი მის შემოქმედებას ნაწილობრივ შეეხო და 1973 წელს „პოეტის ბიბლიოთეკის“ სერიით მანდელშტამის ლექსების წიგნი გამოიცა 15 000-იანი ტირაჟით.

მანამდე, პეტერბურგიდან (მაშინდელი ლენინგრადიდან), ან განსვენებულმა პოეტმა დალი ცაავამ მანდელშტამის ის ლექსები ჩამოიტანა თბილისში (მანქანაზე გადაბეჭდილი), ჩვენთვის საერთოდ რომ არ იყო ცნობილი და, გასაგები მიზეზების გამო, საბჭოთა ცენზურა მათ გამოქვეყნებას კრძალავდა.

2006 წელს ზაზა შათირიშვილმა მაჩუქა ოსიპ მანდელშტამის რჩეული – შემდგენელი, წინასიტყვაობისა და შენიშვნების ავტორი ნერლერია. ეს წიგნი 1989 წელსაა გამოცემული და უფრო თამამი და სრულია წინარე გამოცემებთან შედარებით.

ოსიპ მანდელშტამის შემოქმედება თავდაპირველად შალვა ალხაზიშვილმა გამაცნო. მთხოვდა, მეთარგმნა

ცნობილი ლექსი თბილისზე – „Мне Тифлис горбатый снится“... მაშინ ყმანვილი ვიყავი და ეს „Тифлис горбатый“ ავითვალწუნე, ერთ-ერთ ვერსიად განვიხილავდი „მთანმინდიანი თბილისის“ ვარიანტს, მაგრამ არც ეს დამიჯდა ჭკუაში და ამ ლექსის თარგმნა გადავიფიქრე.

2006 წელს ხელახლა და გულდასმით წავიკითხე ნერლერისეული რჩეული და კიდევ ერთხელ დავრწმუნდი მანდელშტამის პოეზიის გენიალობაში.

ჯერ კიდევ 1915 წელს მანდელშტამი ერთ-ერთ მოხსენებაში წინასწარმეტყველურად აღნიშნავდა: მხატვრისთვის სიკვდილი, შესაძლოა, მისი უმთავრესი შემოქმედებითი აქტია. ნერლერი წერს (და არამარტო ის), რომ მანდელშტამის გარეშე შეუძლებელია წარმოვიდგინოთ მეოცე საუკუნის რუსული პოეზია, საერთოდ რუსული პოეზია.

მანდელშტამი 1939 წელს გარდაიცვალა საბჭოურ საკონცენტრაციო ბანაკში, ვტარაია რეჩკაში, ვლადივოსტოკის მახლობლად.

საოცარია პოეტის მეუღლის ნადეჟდა მანდელშტამის და საერთოდ მისი მეგობრების, განსაკუთრებით კი ნატალია შტიმპელის თავდადება, გადაერჩინათ პოეტის მემკვიდრეობა. ბოლო პერიოდის ლექსები მათ მეხსიერებაში ჩაბეჭდილიყო და ხელნაწერები კი აღარ არსებობდა. ასე გადაურჩა განადგურებას მანდელშტამის მრავალი ლექსი უახლოეს ადამიანთა ხსოვნის ფურცლებზე აღბეჭდილი. ხსოვნა კი, მოგეხსენებათ, ოფიციალური ცენზურისთვის საბედნიეროდ ხელმიუწვდომელი იყო.

თქვენს ყურადღებას შევაჩერებ ოსიპ მანდელშტამის ერთ ლექსზე – „ლექსი უცნობ ჯარისკაცზე“, რომელიც

დაინერა 1937 წლის თებერვალ-მარტში. ჩემამდე სხვაც შეამჩნევდა ერთ საინტერესო გარემოებას, კერძოდ იმას, რომ მანდელშტამის ამ ლექსში რამდენიმეჯერ მეორდება მეტად უცნაური მეტაფორა – „გაზთუქოაჯ ნაღიმა“.

**Как мне с этой воздушной могилой
Без руля и крыла совладать...**

.....

**Как сутулого учит могила
И воздушная яма влечёт.**

ეს ლექსი მრავალპლანიანია, მრავალ დინებათა და შენაკადთა მთლიანობაა და საკმაოდ რთულია. მაგრამ „воздушная могила“ სრულიად ლოგიკურად მახსენებს ცელანის (პაულ ლეო ანჩელის) უცნობილეს ლექსს – „სიკვდილის ფუგას“, მის პირველ ნიგნში რომ დაიბეჭდა და 1948 წელს ვენაში გამოიცა.

**ჰაერში ვითხრით საფლავებს ჩვენსას.
იქ ადგილი ყველას ეყოფა...**

.....

**ღრუბლებში თქვენი საფლავებია.
იქ ადგილი ყველას ეყოფა...**

.....

ის ჩვენ საფლავებს გვჩუქნის ჰაერში.....

(ზვიად რატიანის თარგმანი)

ცნობილია, რომ ცელანი აქტიურად თარგმნიდა რუს პოეტებს – ალექსანდრე ბლოკს, სერგეი ესენინს, ოსიპ მანდელშტამს და ა.შ. საგარაუდოა, მას ნაკითხული ჰქონდა მანდელშტამის „ლექსი უცნობ ჯარისკაცზე“.

„სიკვდილის ფუგაში“ „ჰაერის საფლავი“ სრულ მეტა-მორფოზას განიცდის, იგი არც ალუზიაა და არც რემინის-ცენცია – უფრო ინტერპრეტაციაა, ციტაციაა, ასე რომ აძლიერებს იმ საშინელ განცდას, რასაც ცელანი „სიკვდილის ფუგაში“ გადმოგვცემს და მანდელშტამის „ჰაერის საფლავი“ განსხვავებულ დატვირთვას იძენს.

სხვაგვარადაც შეიძლება დავასკვნათ: შესაძლოა, მსოფლიო ისტორია რამდენიმე მეტაფორის სხვადასხვაგვარი ინტერპრეტაციით წარმოქმნის ისტორიას (ბორხესი).

შეყვარებულთა ღამეები

**არ გათენდება სთვლის ღამე,
ღამებნელობა კი არი...
მთქმელო, ვერ ამსრულებელო,
რალა შენ სიცოცხლე არი?!**

ხვარამზეს „ღამებნელობა“, გაუთენებელი ღამის დაუსაბამობა ანუხებს და ამოიკვნესებს კიდევ ღამის მტეხველი:

**ნეტავი ვაჟად მაქცია,
ქალი არა მქნა თმიანი...**

არც ამ ნატვრას იმყოფინებს, სულ რაიმედ თუ რასმედ ქცევას მოისურვილებს. სიყვარულით აღსავსე მისი ლექსებიც ხომ გაბმული ნატვრაა: „ნეტავი ფრინვლად მაქცია...“, „ვერცხლის თასადამც მაქცია“, „ანა მქნა ვერცხლის სათითე“ და ასე შემდეგ.

თუ ხვარამზე სთვლის „ღამის ღამებნელობას“ წუხს, მურმანის სადარდელი ისაა, რომ ღამე მალე არ გათენდეს: – „ამაღამდელი ღამეო, ნუ გათენდები მალეო.“ ხვარამზეს სანადელი აუსრულებელია და „ღამებნელობა“ ტანჯავს, მურმანს კი გათენება აშფოთებს, ცალმხრივ, არასრულ სიყვარულზეც თანახმაა, თუმცა იცის, რომ ეთერის გული აბესალომს ეკუთვნის.

რომეოსა და ჯულიეტას უშლიეგეს სიყვარულს სხვა ხიფათი ემუქრება, ამიტომაცაა, რომ გათენების ეშინია ორივეს. ჯულიეტა დარჩენას სთხოვს გულის სწორს და აიძულებს: „ჯერ ადრეა, ჯერ ხომ შორსაა. ეს ბუღბულია, ტოროლის ხმა ნუკი გგონია.“ „ტოროლა იყო, გამთენიის მაუნყებელი“, პასუხობს რომეო.

ღიას, ტოროლა იყო. საცაა ინათებს და ჯულიეტას სხვა არა დარჩენია, თავის გულისწყრომა ტოროლას დაატეხოს თავს, მხოლოდ იმის გამო, რომ ტოროლას ხმა გათენების მაუნყებელია:

**ო, არა, არა, გაეშურე! უკვე გათენდა!
ეს ტოროლაა, შემაზრხენად რომ ჭყვივის ასე,
უსიამოვნოდ, უხმატკბილოდ, შემადლონებლად.
ზოგს საამურად ეჩვენება მისი სიმღერა,
მაგრამ ცდებიან – სწორედ ეს ხმა გვაპორებს
ერთურთს.**

(ვახტანგ ჭელიძის თარგმანი)

გულში ჩამწვდომია ჯულიეტას სიტყვები: „დღე შემო-უშვი, მას სარკმელო, სული გაუშვი...“, „ყოველდღიურად, ყოველ საათში მომანვდინე შენი ამბავი. ჩემთვის კი წუთში ბევრი დღეა. ამ ანგარიშით მე დავბერდები, კვლავ რომეოს ვიდრე ვნახავდე.“

ჭეშმარიტი სიყვარული უმაღლესი გულწრფელობითა და ნაიჭურობით, თავგანწირვით გამოირჩევა და პოეზიითაა გამსჭვალული.

სამი სიყვარულის ამბავი გავისხენე. სამივე მკვეთრად განსხვავდება ერთმანეთისაგან და თავისებურად ტრაგიკულია.

თუმცა არსებობს ფოთოლათ მერცხალას „სიყვარულიც“, უფრო სწორად, ვნებიანი სურვილი, რომელიც ეროტიკითა და ბაკქური ექსტაზითაა გაჯერებული [როს-ტომ ჩხეიძე – „ისიც – ფრთოსნად ცისა“ (მერცხალას პოეტიური საგზალი), „ჩვენი მწერლობა“, 23, 2006]. მერცხალა სკაბრების დიდოსტატია, არც თუ იშვიათად მისი ლექსი წმინდანყლის პაროდიაა, გადაკრული სიტყვაა, ღიმილის მომგვრელი ირონიაა, ყოფითი ამბების გაპამპულებაა, დიონისური თავდავინყების ხალისიანი სურათებია. აქ ყველას და ყველაფერს ეროსი მართავს. ნაკლებად მინტერესებს, ეს ეროტიკულობა ნამდვილია თუ მოგონილი, მართლა იყო თუ მერცხალას ფანტაზიის ნაყოფია. მთავარია, რომ მერცხალას ნათქვამი ყველაზე ახდენს ზეგავლენას, მეტადრე მათზე, ვისაც სჯერა, რომ

„გონებით ღმერთის სჯულის მონაა, ხოლო სხეულით – ცოდვის კანონის.“

მერცხალას სიკვიმატე, ენამოსწრებულობა, ოცნების სინამდვილედ წარმოსახვა ყველა საზღვარს სცდება:

**ფოთოლათ მერცხალაი ვარ,
მთქმელი ოხერი სიტყვისა,
ქალ კი უმისოდ ვერ გაძლებს,
მგელ კი გაიძლებს შიმშილსა.**

სხვაა ხვარამხეს, მურმანის, აბესალომისა და ეთერის, რომეოსა და ჯულიეტას სიყვარული, სხვაა ფოთოლათ მერცხალას სკაბრეზული ხილვები: „ოცნება ოცნებად და ცაბაურთა ბენინას ქალს რომ შეფრფინავდა შორიდან, საიმედოს ვერც აქ ჰპოვებდა ვერას... მაგრამ მერცხალას ფიქრი სულ სხვაგან გადაიხრებოდა და დაუოკებელ სურვილს ლექსს გაანდობდა“ (როსტომ ჩხეიძე):

**მაგასთანამც დამაწვინა,
სუ ლამე ქნა ერთ კვირასა!**

მერცხალასგან არაფერია გასაკვირი. იქეიფა სადღაც, ყველა წავიდ-წამოვიდა, დარჩა მერცხალა დედაბრის სახლში ლამის გასათევად, იფიქრა, იფიქრა და ასეთმა სტრიქონებმა გაუელვა თავში ნაბახუსევს:

**დიდება შენდა უფალო,
მერცხალა დარჩა უქალო,
ხან ისეთა გულ მამილის,
ე ბებერ წამაუქანო.**

სხვაგანაც, სხვა მელექსე, გულის სწორთან სწრაფად გარბენილ ლამისთვის ნანობს:

**მეცხვარის ცოლსა მივუნექ,
აუქან-ჩამოუქანდი,
მაღე გათენდა, ტიალი,
თორო ვიც, რასაც ვუქამდი.**

კიდევ რას აპირებდა ეს მამაცხონებული, კაცმა არ იცის. ქადილი ყოველთვის ჰიპერბოლურია, ალბათ, ამ ლექსშიც.

არ წამოვიწყებ საუბარს „ეროსისა“ და „აგაპეს“ თემაზე. ეს საკმაოდ რთული საკითხია და ეროსი რომ იქცეს აგაპედ, საამისო რეცეპტი არ არსებობს, ამგვარ ზრდას მხოლოდ რწმენა განაპირობებს.

არც ნათქვამი და არც ბეჭდური სიტყვა არ იკარგება თუ გულსა და გონებაში ჩაითესა, ნუთისოფელი კი ვიდრე იარსებებს, შეყვარებულებს ლამეები უეცრად შემოათენდებათ ან გაუმხელელი სიყვარულის შემნახველებს „ღამეზნელობის“ გატეხვა მოუწევთ.

P.S.

ნიგინი „ფოთოლათ მერცხალაი ვარ“ შეადგინა, წინა-სიტყვაობა, შენიშვნები და ვარიანტები დაურთო ირაკლი

გოგოლაურმა, ურედაქტორა და მამის გარდაცვალების შემდეგ გამოსცა მისმა ქალიშვილმა თამილა გოგოლაურმა.

ამ პატარა კრებულს თავის კონსულტანტიც ჰყავს – დავით მჭედლური. მან ხომ შესანიშნავად იცოდა ფშავური ზეპირსიტყვიერება. ფოთოლათ მერცხალას არაერთი ლექსი, როგორც ნიგნში ჩართული შენიშვნებიდან ირკვევა, დავით მჭედლურს ჩაუწერია.

„ცნობადი სახეები“

ხშირად გაიგონებთ ტელევიზიით ასეთ სიტყვათ-წყობას. ალბათ გულისხმობენ ცნობილ ადამიანებს ან იქნებ მოღვაწეებს. თუმცა, სიმართლე გითხრათ, „ცნობადი სახეები“ ზუსტად გამოხატავს იმ ადამიანთა საზოგადოებრივ მდგომარეობას, რომელსაც განეუთვნებთან. მთავარია, რომ სახითა ხარ „ცნობადი“ და არა საქმით. ერთ-ერთი ცნობადი სახეა რომელიღაც ახალგაზრდა მომღერალი ქალი, ვოკალური მონაცემებითა და მუსიკალური ნიჭით რომ არ გამოირჩევა, მღერის ისე, როგორც ყოველი მესამე ქართველი გოგონა. ასეთივე საშუალო ან სულაც გაუნათლებელი და უნიჭო ადამიანების აღზევების ხანა დამდგარა. ჯგობარში მონაწილეობის (თუნდაც „წარუმატებელი“) მონაწილეობის შემდეგ ხომ უყოყმანოდ ჩაგრიცხავენ ცნობადი სახეების სიაში.

მეოცე საუკუნის ბოლო ორმოცწლეულში არაერთ ოდიოზურ პარტიულ მაღალჩინოსანზე მეტად პოპულარული, როგორც ახლა უწოდებენ, „ცნობადი სახეები“ იყვნენ თბილისში კიკა და მარინა. განსხვავებით იმათგან, ვინც საზოგადოების რომელიღაც გაპრანჭულ ფენას წარმოადგენდა, არც კიკა და არც მარინა არაფერს აშავებდნენ, მათი არსებობა ქალაქს უხდებოდა კიდევ, და ეს იმიტომ, რომ იყვნენ ისეთები, როგორებიც სინამდვილეში იყვნენ.

„ცნობად სახეებად“ მონათლულნი არ არიან ისეთები, როგორებადაც უნდა თავი მოგვაჩვენონ, სინამდვილეში თავის უზადრუკობას მალავენ.

ცნობადი სახეების ბუტაფორიულობა თვალშისაცემია და მათი უმთავრესი დამსახურება ტელეეკრანზე ხშირად გამოჩენით, სისულელის ლაქლაქით, უხმო სიმღერით ან სრული უვიცობით გამოირჩევა. მაგრამ ეს არაა მთავარი, მთავარია, ხშირად ჩანდე ტელეეკრანზე და ე.ი. იყო „ცნობადი სახე“.

როგორც ირკვევა, კიკა და მარინა თბილისის კოლორიტში უფრო ბუნებრივად იყვნენ ჩაწერილნი, ვიდრე ეს ცრუპოლიტიკოსები, ცრუმომღერლები, ცრუჟურნალისტები.

ეს სამწუხარო რეალობა კიდევ ერთხელ ადასტურებს ერთი ბრძენი კაცის ნათქვამს, რომ საზოგადოებრივი აზრი ცნობილი პროსტიტუტია – იგი გარემოებებისა და საჭიროების მიხედვით იცვლის ცნობად სახეებს და ცნობადი სახის დაკარგვის შემდეგ, რაც გარდუვალია, რჩება უცნობი სიცარიელე, ამაო გულისწყვეტა პოპულარული სახის დაკარგვის გამო.

**კაცი, რომლის წინაშეც
მთელი ქვეყანა ვალშია**

ვეკითხები: – როგორ ხარ ძმაო?
მეკითხება: – როგორ უნდა ვიყო?

მრავალი ბრიყვი მინახავს თავის შესაძლებლობაში თითქოსდა დარწმუნებული და თავალერილი, სინამდვილეში კი შურით შეჭმული და გამოშიგნული. ჟანგისფერ თვალებში ბოროტება უელავს და საკუთარ უძღურებას ცრუ სიამაყითა და მოჩვენებითი ქედმაღლობით ნიღბავს. შემბრალებია და კეთილი სიტყვა მითქვამს, მას კი მალლიდან დაუხედავს ჩემთვის, ისე მალლიდან, საიდანაც არაფერი მოჩანს საკუთარი ფიტულის მეტი, საყრდენი რომ გამოცლია და სადაცაა თვალნინ ჩაიფშენება, თავისივე ღვარძლიან თვალებში ჩაინთქმევა, რათა ხელახლა წამოიმართოს, მხოლოდ მას შემდეგ, რაც ყალბი სიტყვებით საკუთარ დანაწევრებულ უძღურებას შეაკონინებს, რათა კიდევ ერთხელ გადმოიხედოს ზევიდან და ამით დაიკმაყოფილოს პატივმოყვარეობა, ანუ კონკრეტული სიცარიელე.

სისინი შემომესმა. ეს შურით აღვსილი გულის ხმა იყო, კბილებიდან რომ გამოსცრიდა – მისივე ხორხი იქცა მკვდრადმოხილ სიტყვათა საფლავად (ფსალმუნური ალუზია).

მისი ხმის ტემბრი, მკვდარი სიტყვების სიცივით ავსილი, იმ შურის ექოს შერწყმოდა, თანდათანობით რომ შთანთქა ეს საბრალო, გაბლენძილი არსება.

- ღვთის შენეებით უკეთ ვიქნებით.
- უკეთესობა არ არსებობს. ჭეშმარიტება სხვა რამეს ქადაგებს!
- მაინც რას?!
- თვითონ უნდა მიხვდე. ცხოვრება მიგახვედრებს!

იგი რწმენაზე მალლა იდგა. თვითონ იქცა უმაღლეს ინსტანციად, ანუ საკუთარი თავის კერპად. თუ რამეს ამბობდა უკიდურესად თვითდაჯერებული ტონით, მის ნათქვამს და ჭეშმარიტებას შორის ტოლობის ნიშანი თვითონვე დასვა. განდიდების მანიით შეპყრობილი, ანუ არაჩვეულებრივი ბრიყვი – ფრიად საშიში კაცია, ვიდრე ნებისმიერი სულელი, რადგან მისი გული ბოროტებისა და შურის წვენი ისე მოხარშულა, რომ აღარც კი უცემს და თუკი უცემს, როგორც საათის მექანიზმი, მექანიკურად, მხოლოდ პირობით დროს რომ ითვლის. მისი თვალებიც გულგრილად, ძლივს ირეკლავენ ყველაფერს იმ გუბესავით, რომლის ფსკერზეც მღვრიე წყალი და შლამილა დარჩა და ისიც, სადაცაა, ამოშრება.

მებრალება, მაგრამ როგორ ვუშველი?!

ნაყილიც და ნაჩუქარიც

დიდი ფილოსოფოსისა და პოეტის ვლადიმირ სოლოვიოვის ლექსების კრებული 1974 წელს გამოსცა „სოვეტსკი პისატელის“ ლენინგრადის განყოფილებამ. სატიტულო გვერდზე მითითებულია – Большая серия.

Второе издание. ამ სერიით (Библиотека поэта) არა ერთი მნიშვნელოვანი წიგნი დაიბეჭდა, თუმცა სოლოვიოვის ტირაჟი 15 000-ია. ასეთივე ტირაჟით გამოიცა ოსიპ მენდელშტამი. იმ დროისათვის ეს მეტად მცირე ტირაჟი იყო და მხოლოდ ერთეულებს მიუწვდებოდათ ხელი.

ამ წიგნის გამოცემასაც კი ვერ შევიტყობდი, მეტადრე იმას, თუ ოდესმე ეს წიგნი ჩემს ბიბლიოთეკაში დაიდებდა ბინას და თუ რამდენიმე ათეული ლექსის თარგმნას საკმაოდ დროს მოვანდომებდი, რომ არა ერთი კურიოზული შემთხვევა.

იმ დროისთვის უკვე თარგმნილი და ცალკე წიგნად მქონდა გამოცემული ათანას ფეტის ლექსები, ვთარგმნიდი ალექსანდრე ბლოკის ლექსებს. აუსრულებელ ოცნებად დამრჩა ქართულად „გარდამეთქვა“ „სიკვდილის როკვა“ და „სკვითები“. რამდენიმე ვარიანტი ამ ლექსების თარგმანისა დღემდე უგზოუკვლოდაა ჩაკარგული ჩემს არქივში. „სკვითების“ ეპიგრაფად ბლოკს ვლადიმირ სოლოვიოვის საპროგრამო ლექსიდან („პანმონგოლიზმი“) აურჩევია შემდეგი სტრიქონები: „Панмонголизм! хоть слово дико, но мне ласкает слух оно“ და ეპაექრება ვლადიმირ სოლოვიოვს, რომელიც თავის ლექსს ასე ამთავრებს:

**დანგრეულია მესამე რომი,
ხოლო მეოთხე, აღარ იქნება.**

რუსეთისათვის სახიფათოსა და დამანგრეველს უწოდებს „პანმონგოლიზმის“ ავტორი ამ იდეას, ალექსანდრე ბლოკი კი ესარჩლება, იცავს და მკვეთრად უპირისპირდება სოლოვიოვის მართებულ მოსაზრებას.

ერთმა მამისტოლა პოეტმა ეს წიგნი 1974 წელს მაჩუქა: შენ გამოგადგება, რაკი რუსულ პოეზიას თარგმნი, მე ისედაც არ მომწონსო. წიგნის ფორზაცხეც წამინერა: „პოეტსა და მეგობარს სიყვარულით“-ო და ცოტა ხნის უხერხული პაუზის შემდეგ, ფული გადამიხადეო, ხმადაბლა მაუნყა. – რამდენი? გაკვირვება ვერ დავმალე. ფასი ზედ აწერია, დაამრგვალე და ეგ არიო. დავხედე წიგნს, გავოცდი. 94 კაპიკი ღირდა. რამდენად დავამრგვალე?! ჩავაცვივდი. – იყოს სამი მანეთი. ისევ გაიღიმა. ჯიბე მოვიქექე, როგორც იქნა შევაკონინე სამი მანეთი და სოლოვიოვის პოეტურ კრებულს დავეპატრონე.

დავყურებ ნაჩუქრობის წარწერას და დღემდე ვერ გავრკვეულვარ, როგორ შეძლო უფროსმა კოლეგამ – ერთდროულად ეჩუქებინა და მოეყიდა კიდევ ჩემთვის წიგნი, რომლის ხელში ჩაგდებასაც ვოცნებობდი...

თავშესაქცევი და თან დამლელი საქმეა ბიბლიოთეკის დალაგება. ახლა, 33 წლის შემდეგ, მერამდენედ დავყურებ ამ წიგნს და ვპოულობ გამოსავალს, რაზეც ადრე არ მიფიქრია. ალბათ, მამისტოლა პოეტს მაშინ ძალიან სჭირდებოდა სამი მანეთი, მაგრამ ის კი ვერ გამოგია, ნაჩუქრობის წარწერით რატომ „დაამშვენა“ სოლოვიოვის წიგნის ფორზაცი?! თან მაჩუქა, თან მომიყიდა.

დასასრული შემდეგ ნომერში

ირაკლი ბათიაშვილი

ისტორიული ეპიკვიდრობა და მომავლის კონტურები

1314 წელს საფრანგეთში კოცონზე დაწვეს ტამპლიერთა ორდენის დიდი მაგისტრი – ჟაკ დე მოლე. ორი წლით ადრე კი პაპმა თავისი დეკრეტით გააუქმა ეს ორდენი. ტამპლიერთა წინააღმდეგ დევნის გაშმაგებული ინიციატორი იყო საფრანგეთის მეფე – ფილიპე IV (იგი ისტორიაში ცნობილია ფილიპე ლამაზის სახელით). მან თავის დროზე მოახერხა უზენაესი პონტიფიკოსის ტახტზე საკუთარი მარიონეტის – პაპი კლიმენტი V-ის დასმა, რომელმაც აქტიურად მხარი დაუჭირა ამ რეპრესიებს. ამიტომ ფილიპე ლამაზის მიერ დაწყებული სასამართლო პროცესები აიტაცა ინკვიზიციამ და შესაბამისად, ორდენის წევრთა დევნა გავრცელდა მთელი ევროპის მასშტაბით. თუმცა განსაკუთრებით მკაცრი ხასიათი მას სწორედ საფრანგეთში ჰქონდა. ფილიპე IV-ის ეს აგრესია განპირობებული იყო სხვადასხვა მოტივებით: იგი აღიქვამდა მძლავრი სამხედრო ორგანიზაციის არსებობას საკუთარი ქვეყნის ტერიტორიაზე, როგორც რეალურ საფრთხეს მისი ხელისუფლებისათვის; მას მოსვენებას არ აძლევდა ფიქრი ორდენის უზარმაზარი სიმდიდრის შესახებ; და ბოლოს ფილიპეს ჰქონდა პიროვნული მძაფრი სიძულვილიც ტამპლიერთა მიმართ. აღსანიშნავია, რომ ორდენის წევრთა დაკითხვები მიმდინარეობდა საშინელი ზენოლისა და წამების პირობებში. მათ ბრალს სდებდნენ ერესში, ბავშვთა მკვლელობებში, ჰომოსექსუალიზმში და ა.შ. ამ აუტანელი წამების შედეგად ბევრი მათგანისგან მოახერხეს აღიარების მიღება. ისმის კითხვა: ვინ იყვნენ ტამპლიერები და რატომ არიან ისინი დღეს ჩვენთვის განსაკუთრებით საინტერესონი?

ტაძრულ რაინდთა ორდენი (სწორედ ამას ნიშნავს ტერმინი „ტამპლიერი“) შეიქმნა 1118 წელს. მათ ოფიციალურ მიზანს შეადგენდა იერუსალიმის სამეფოს დაცვა და პილიგრიმების უსაფრთხოების უზრუნველყოფა „წმინდა მიწაზე“. თავიდანვე ორდენის წევრები იყვნენ საკმაოდ დიდგვაროვანი პერსონები: გრაფი ჰუგო შამპანელი, მისი ვასალი – ჰუგო დე პეიენი, წმინდა ბერნარის ბიძა – ანდრე დე მონბარი, ანჟუის ჰერცოგი – ფულკ ნერა და ა.შ. სწორედ ჰუგო დე პეიენი გახდა პირველი დიდი მაგისტრი. საეკლესიო კრებაზე ტრუაში ორდენმა მიიღო წესდება, რომლის მიხედვითაც ქრისტიანულ ისტორიაში სრულიად ახალი ფენომენი გამოჩნდა: მეომარი-ბერი ანუ ბერი-მეომარი. ორდენი სწრაფად ფართოვდებოდა და ძლიერდებოდა: იზრდებოდა მისი წევრების რაოდენობა, შემოსდიოდა მას დიდი ფულადი და ნატურალური შემოსწორებები. სულ მალე ტამპლიერები მრავალ ტერიტორიას ფლობდნენ საფრანგეთში, ინგლისში, შოტლანდიაში, ესპანეთში, პორტუგალი-

აში, იტალიაში, ავსტრიაში, გერმანიაში და კონსტანტინოპოლში. დიდი მაგისტრი თავის პროვინციებში ნიშნავდა მაგისტრებს და ქმნიდა ფილიალებს, ე.წ. პრეცეპტორიებს. ორდენის ქსელი ფართოვდებოდა მთელი ევროპის მასშტაბით. თუმცა ტაძრულ რაინდებს აქაურ მონარქებთან არაერთმნიშვნელოვანი ურთიერთობები ჰქონდათ. ამ მხრივ გამოირჩეოდა მათი მჭიდრო თანამშრომლობა და მეგობრობა ინგლისის მეფეებთან, მაგალითად, რიჩარდ ლომგულთან, რომელსაც ხშირად საპატიო ტამპლიერადაც კი მიიჩნევდნენ. ხოლო მისი ძმის ჯონის (ხანმოკლე პერიოდში ასევე ქვეყნის მეფის) უახლოესი მრჩეველი იყო ინგლისის დიდი მაგისტრი – აიმერიკ დე სენ მარი, სწორედ, რომლის უშუალო შეგონებითაც მან ხელი მოაწერა თავისუფლებათა დიდ ქარტიას 1215 წელს.

ტაძრულ რაინდთა ორდენის სიძლიერე განპირობებული აღმოჩნდა რამდენიმე ფაქტორით: ა) მათი ბრწყინვალე სამხედრო მომზადებითა და ორგანიზაციით, ბ) პოლიტიკურ-დიპლომატიური აქტივობით, გ) უდიდესი ეკონომიკურ-ფინანსური პოტენციალით. რაც შეეხება ამ უკანასკნელს, საჭიროა აღვნიშნოთ, რომ მათ უზარმაზარი შემოსავლები შემოსდიოდათ არა მხოლოდ თავისი მიწებიდან, არამედ აგრეთვე წმინდა ფინანსური და კომერციული საქმიანობიდან. კომპეტენტური სპეციალისტების აზრით, სწორედ, რომ ტამპლიერები აღმოჩნდნენ იტალიური სავაჭრო სახლებისა და თანამედროვე საბანკო საქმის წინამორბედნი. დიახ, ისინი აქტიურად იყვნენ დაკავებული, როგორც ვაჭრობით (მაგალითად, შალის ექსპორტით), ასევე პროცენტის სესხების ანუ კრედიტების გაცემით. ამგვარად, ყოველივე ერთად აღებული განაპირობებდა ორდენის უზარმაზარ გავლენას და მტკიცე პოზიციებს ევროპულ სამყაროში. ტაძრულ რაინდთა ტრანსნაციონალურმა მოღვაწეობამ, ალბათ, განსაზღვრა მათი ის ინტერნაციონალისტური სულისკვეთება, რაზედაც ხშირად საუბრობენ ხოლმე ისტორიკოსები; ხოლო მათმა სიახლოვემ აღმოსავლურ კულტურებთან, შესაძლებელია, ხელი შეუწყო იმ თავისუფალი (დოგმატური) რელიგიური მრწამსისა და შეხედულებების განვითარებას (მათ შორის, ქრისტიანობის, იუდაიზმის და ისლამის ურთიერთშერიგების იმპულსებს), რაშიც მათ ინკვიზიცია ბრალს სდებდა. 1291 წელს დაეცა ჯვაროსნების უკანასკნელი ბასტიონი წმინდა მიწაზე – ქალაქი აკრა, რის შედეგადაც დასრულდა იერუსალიმის ქრისტიანული სამეფოს არსებობა. ფაქტობრივად, ტაძრულ რაინდთა ორდენი დარჩა ბაზირების ადგილისა და ფუნქციის გარეშე. თუკი სხვა ორდენები ამ დროისათვის ინარჩუნებდნენ თავიანთ სამოქმედო ასპარეზს (მაგალითად, ჰოსპიტალიერები – მალტაზე, ტევტონელები – ბალტიკაში), ტამპლიერები, როგორც უძლიერესნი და გამოირჩეულნი მათ შორის, სრულიად ხელმოცარულნი აღმოჩნდნენ. დაიწყო ორდენის დაისი. სწორედ ამ ვითარებით ისარგებლა ფილიპე ლამაზმა, როდესაც შეუდგა ტამპლიერების მასობრივ რეპრესიებს. საბოლოოდ კი, 1312 წელს ბერ-რაინდების ორგანიზაციამ ოფიციალურად არსებობა შეწყვიტა რომის პაპის გადაწყვეტილებით.

ტამპლიერების თემა იმიტომაცა ჩვენთვის განსაკუთრებით საინტერესო, რამდენადაც ავტორიტეტული მეცნიერული ვერსიების თანახმად, სწორედ ისინი გვევლინებიან მასონობის წინაპრებად. ამ ფენომენის გენეზისში არაერ-

თმა ფაქტორმა ითამაშა მნიშვნელოვანი როლი და მათ შორის ტაძრულ რაინდთა ორდენმაც. ცნობილი ბრიტანელი ისტორიკოსების – მაიკლ ბეიჯენტის და რიჩარდ ლის – კვლევები ცხადყოფენ, რომ მასონობის წარმოშობა დაკავშირებული იყო დევნილი ტამპლიერების ემიგრაციასა და დამკვიდრებასთან შოტლანდიაში, სადაც მათი ტრადიციები გარკვეულწილად მემკვიდრეობითად შემონახულ იქნა ქვისმთლელობა და მშენებლობა გილდიების მიერ. ერთი შეხედვით, შეიძლება გაგვიკვირდეს, თუ რა შუაშია უბრალო ქვისმთლელები და მშენებლები ამ პროცესებთან! მაგრამ ფაქტია, რომ ეს გილდიები განსაკუთრებული პატივით და ყურადღებით სარგებლობდნენ შოტლანდიაში (შემდგომ კი მთელ ბრიტანეთში) და მათ უფროსს (ანუ სიტყვასიტყვით „სამუშაოთა მმართველს“) მეფე ნიშნავდა მე-15 საუკუნიდან მოყოლებული. სწორედ 1441 წელს პირველი სამუშაოთა მმართველი გახდა დიდგვაროვანი სერ უილიამ სინკლერი შოტლანდიის მეფის იაკობ II-ის ხელდასხმით. გილდიების ქსელი სწრაფად ვრცელდებოდა და იქმნებოდა მისი ლოჟები სხვადასხვა ქალაქებში. მათი განსაკუთრებული მნიშვნელობა და შარავანდედი განპირობებული იყო იმ ეზოთერული დატვირთვით, რასაც ისინი, თუნდაც მხოლოდ რიტუალურ დონეზე თავის თავში ატარებდნენ და რაც მათ თავიდან შეთვისებული ჰქონდათ სწორედ რომ მიგრანტი ტაძრელებისგან. ეს ეზოთერიკა კიდევ უფრო მძლავრად შემოვიდა შოტლანდიასა და ინგლისში კონსტანტინოპოლის დაცემის შემდგომ: იქიდან დაძრულ ლტოლვილთა ნაკადთან ერთად დასავლეთ ევროპას მოაწყდა ჰერმეტიკოსების, ნეოპლატონიკოსების, გნოსტიკოსების, კაშალას ტექსტების, რამაც დიდი გავლენა მოახდინა თავად რენესანსის აღმოცენებაზე. კონტინენტიდან კი, ცხადია, ყოველივე ამან კუნძულზეც შემოაღწია. ამასთან ერთად 1492 წელს ესპანეთში ფერდინანდის და იზაბელას მიერ ნაპოვებულ სასტიკ ომს ისლამისა და იუდაიზმის წინააღმდეგ შედეგად მოჰყვა ლტოლვილ მუსლიმანთა და ებრაელთა ტალღა აღმოსავლეთისკენ და ჩრდილოეთისკენ, რომლებიც იქ ასევე თავისი ეზოთერული „კაპიტალიზმი“ მიდიოდნენ. ხოლო ლოტარინგიის საჰერცოგო კარმა შეასრულა იმ პირდაპირი ხიდის ფუნქცია, რომლის მეშვეობითაც ეს ახალი იდეები შევიდა შოტლანდიაში, ვინაიდან სწორედ დე-გიზები აღმოჩნდნენ მეთექვსმეტე საუკუნეში ევროპული ეზოთერიკის გულანთებული მფარველები, მარია დე-გიზი გახდა შოტლანდიის მეფის იაკობ V-ის მეუღლე, რამაც განაპირობა ლოტარინგიასა და შოტლანდიას შორის მჭიდრო ახლოობა. დიახ, მოგვიანებით აღმოცენებული მასონობის მსოფლმხედველობა დაეფუძნება აი, იმ ახალ „დაფარულ“ ცოდნას, რომელიც ქრისტიანული, იუდაური, ისლამური და ბერძნული ფილოსოფიის თავისებურ ნაზავს წარმოადგენდა და რომლის ქვაკუთხედიც იყო იდეა ღმერთის, როგორც არქიტექტორისა და ღვთაებრივი გეომეტრიით აგებული სამყაროს შესახებ.

და კიდევ ერთი უმნიშვნელოვანესი ფაქტორი მასონობის გენეზისისა გერმანული როზენკროიცერიანელობაა, რომელიც მე-17 საუკუნეში ენერგიულად შემოიჭრა ბრიტანეთში (სადაც ინგლისი და შოტლანდია უკვე გაერთიანებული იყვნენ ერთი მეფის – იაკობ I-ის ხელისუფლების ქვეშ) და აქ იგი ძალზედ ნაყოფიერად შეერწყა ქვისმთლელობის სისტემას. მასასადამე, შეიძლება ვთქვათ, რომ მა-

სონობა აღმოცენდა იმ მდიდარ ნიადაგზე, რომელიც შედგებოდა სხვადასხვა „ინგრედიენტებისგან“ და სახელდობრ, წარმოადგენდა ტამპლიერთა ტრადიციების, შოტლანდიელ ქვისმთლელობა გილდიების, ეზოთერული ცოდნისა და როზენკროიცერიანელობის უცნაურ სინთეზს.

საკუთრივ პირველი მასონური ორგანიზაციები გაჩნდნენ მე-17 საუკუნეში. სახელდობრ, ყველაზე ძველი დოკუმენტის მიხედვით, რომელიც 1641 წლით თარიღდება, სერ რობერტ მორეი მიღებულ იქნა ედინბურგის ძველი ლოჟის წევრად. იგი იყო ინგლისის მეფეების ჩარლზ პირველის და ჩარლზ მეორის დაახლოებული დიდგვაროვანი და საკმაოდ მაღალი თანამდებობაც ეკავა. მორეის აგრეთვე იცნობდნენ, როგორც ქიმიკოსს, ბრწყინვალე მათემატიკოსს და როზენკროიცერიანელთა მგზნებარე დამცველს. ამავე პერიოდში მოღვაწეობდა კიდევ ერთი ცნობილი ინგლისელი მასონი – ელიას აშმოლი, რომლის ხელდასხმაც ასევე დოკუმენტურად არის დამოწმებული. ის აქტიურად ეწეოდა მეცნიერულ, ფილოსოფიურ, ისტორიულ კვლევებს და სერიოზული ავტორიტეტითაც სარგებლობდა. სწორედ რობერტ მორეი და ელიას აშმოლი არიან ინგლისის სამეფო საზოგადოების ერთ-ერთი დამაარსებელი.

1717 წელს შეიქმნა ინგლისის დიდი ლოჟა, რაც იყო შედეგი მიმოფანტული მასონური ლოჟების ცენტრალიზაციის ტენდენციისა. მისი იურისდიქციის ქვეშ მოქცეულია სამი ხარისხი: მონაფე, შეგირდი და ოსტატი. თუმცა არსებობს დამატებითი უფრო მაღალი „გრადუსებიც“, რომლებსაც თავიდან ტრადიციულად სხვა ლოჟები განკარგავდნენ, როგორც იყო, მაგალითად, სამეფო თალის დიდი კაპიტული და ა.შ. რაც შეეხება საფრანგეთს, აქ მასონობამ შემოაღწია ემიგრირებულ იაკობიტებთან ერთად (ლაპარაკია ინგლისის დამარცხებული და განდევნილი კათოლიკე მეფის – იაკობ II-ის მომხრეებზე). მასონური ორგანიზაციების ქსელმა ამ ქვეყანაშიც სწრაფად დაიწყო გავრცელება და საბოლოო ჯამში, მე-18 საუკუნის ოციან წლებში ჩამოყალიბდა ცენტრალური ლოჟა – დიდი აღმოსავლეთი.

ჩვენ აღარ გავაგრძელებთ ამ ისტორიულ ექსკურსს, ვინაიდან მოცემული სტატიის ამოცანას არ შეადგენს მასონობის ფენომენის ფართო და დეტალური განხილვა. ეს ზოგადი, მაგრამ ობიექტური მიმოხილვა მიზნად ისახავს მხოლოდ და მხოლოდ გარკვეული სწორი დასკვნებისა და შეფასებების გაკეთებას. თუკი გავაგრძელებთ საუბრის თემას, აღვნიშნავთ შემდეგს: რალაც ისტორიულ ეტაპზე მასონობა, მართლაცადა, ჩამოყალიბდა იმ დიდ, ქმედით და ორგანიზებულ ძალად, რომელმაც მეტ-ნაკლებად განსაზღვრა უმნიშვნელოვანესი პოლიტიკური პროცესები მსოფლიო არენაზე. ინგლისში მან ძალზედ შეუნყო ხელი ლიბერალური პოლიტიკური გარემოსა და სოციალურად მოზილური საზოგადოების ჩამოყალიბებას; სერიოზული გავლენა იქონია საფრანგეთში აბსოლუტიზმის საწინააღმდეგო და განმანათლებლობის იდეების გავრცელებაზე (თუმცა, სამწუხაროდ, ყოველივე ეს რევოლუციის ტრაგიკულ შედეგებში გადაიხარდა); უზარმაზარი როლი ითამაშა იტალიის გაერთიანებაში; საკმაოდ წვლილი შეიტანა ისეთ დიდ მოვლენაში, როგორცაა ამერიკის შეერთებული შტატების დამკვიდრება დამოუკიდებელ სახელმწიფოდ და კიდევ მრავალ სხვა პროცესზე შეგვიძლია ვილაპარაკოთ. მასონები იყვნენ ვოლტერი, მონტესკიე, ლაფაიეტი, დანტონი, ტალიერანი, ნელსონი, ვე-

ლინგტონი, ვალტერ სკოტი, კიპლინგი, გოეთე, ბლიუხერი, კუტუზოვი, პუშკინი, ბოლივარი, ხუარესი, ვაშინგტონი, რუზველტი და სხვა ბუმბერაზი პიროვნებები. მასონები ქადაგებდნენ ადამიანის უფლებებს, თანასწორობას, ერთა შორის დაახლოებას, რელიგიურ შემწყნარებლობას და რაც მთავარია, მათი აქტივობის შედეგად ამ იდეებმა მოიპოვეს უდიდესი ეფექტი და ზეგავლენა. დიახ, ჩვენთვის შეიძლება მიუღებელი იყოს მათი რელიგიურ-ფილოსოფიური შეხედულებები მართლმადიდებლური სარწმუნოების თვალსაზრისიდან, მაგრამ ამჟამად ეს არ შეადგენს ჩვენი შეფასების საგანს. საუბარია მასონების როლზე გარკვეულ ისტორიულ პროცესებში და ამ მხრივ ისინი, უთუოდ, მნიშვნელოვან პროგრესს ემსახურებოდნენ დასავლეთის კათოლიკურ-პროტესტანტულ სამყაროში. დიახ, როდესაც ევროპაში ბატონობდა პოლიტიკური ტირანია, ინკვიზიცია, კონფესიათა შორის სასტიკი ანგარიშსწორება და მრავალწლიანი გამაჩანაგებელი ომები, აი, სწორედ მაშინ მასონები ამკვიდრებდნენ ლიბერალიზმის, ტოლერანტობის და ერთაშორის ძმობის იდეებს. ცხადია, ეს პროგრესული მოვლენა იყო იმ პერიოდში და ჩვენ გვმართებს შეფასებები გავაკეთოთ ყოველგვარი ემოციებისა და წინასწარი განწყობის გარეშე. მაგრამ ფაქტია, რომ ისტორია ერთ ადგილზე ვერ ჩერდება. ისტორია სიცოცხლის სფეროა და ამიტომ იგი (ბერგსონისეული ტერმინოლოგიით) მუდმივ შემოქმედებით ევოლუციას საჭიროებს. მას საჭიროება ახალი მამოძრავებელი იდეები. რა თქმა უნდა, უმნიშვნელოვანესია ის ფუნდამენტი, რომელიც უკვე მოვიპოვეთ ლიბერალური დემოკრატიის სახით და მისი დაკარგვა ყოვლად დაუშვებელია. მისი მოშლა და დაკარგვა დასავლური ცივილიზაციის კატასტროფის ტოლფასი იქნებოდა. მაგრამ ვდგავართ რა ამ ფუნდამენტზე, ჩვენ ისევ წინ ვიხედებით. რა შეიძლება იყოს ეს ახალი მამოძრავებელი იდეები? რამ შეიძლება დიდი განახლების სული შთაბეროს ევროპულ სამყაროს? კითხვა სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია ჩვენთვისაც, ე.ი. ქართველებისთვის, ვინაიდან საკუთარ

ქვეყანას ამ სამყაროს ნაწილად აღვიქვამთ. ცხადია, ჯერჯერობით მასზე ზუსტი პასუხის გაცემა არარეალურია. ჩვენ მხოლოდ ბურუსში დავლანდავთ მომავლის ტრანსფორმაციებს და შესაბამისად, პასუხიც მხოლოდ ვარაუდის ხასიათს შეიძლება ატარებდეს. თანაც ამ საკითხის ანალიზი მოცემული სტატიის ამოცანებში არ შედის. ჩვენ უბრალოდ გვსურს გავაკეთოთ ზოგადი მინიშნებები და აღვნიშნოთ შემდეგი: ალბათ, მხედველობაში უნდა გვქონდეს ის „ახალი“, მაგრამ „ძველი“ იდეები, რომლებიც მთელი მეოცე საუკუნის გენიალურ მოაზროვნეებს ასაზრდოვებდა: სახელგანთქცილი რელიგიის როლის გაძლიერების შესახებ საზოგადოებრივ ცხოვრებაში, რაზეც ლაპარაკობს შესანიშნავი პოსტმოდერნისტი გერმანელი ფილოსოფოსი პეტერ კოზლოვსკი. ანუ ეს გულისხმობს ევროპელი ერებისათვის ისტორიულად პრიორიტეტული რელიგიური ინსტიტუტების მნიშვნელობის და ფუნქციის ზრდას. და განა ჩვენც არ ვგრძნობთ უტყუარი ინტუიციით, რომ დიდი ცვლილებები ქართველი ერის ცხოვრებაში დაკავშირებული იქნება, სწორედ, მართლმადიდებლური ეკლესიის როლის აღორძინებასთან?! ალბათ, მხედველობაში უნდა გვქონდეს აგრეთვე უაღრესად აქტუალური იდეა ეროვნული სასიცოცხლო პოტენციალის (რაც მის დემოგრაფიამაც ვლინდება), ფასიულობების და ცნობიერების აღზევებაში, რის შესახებაც საოცარი დრამატიზმით გველაპარაკება ამერიკელი ფილოსოფოსი პატრიკ ბიუკენენი; და კიდევ სხვა სასიცოცხლო მნიშვნელობის იდეები ტრიალებენ ჩვენს დამუხტულ ატმოსფეროში. საქმე ისაა, შეიძენენ თუ არა ისინი ქმედით ძალას, როგორც ეს მასონურმა იდეებმა შეიძინეს! შეძლებენ თუ არა ისინი გარდაუვალი პროცესების და გარდატეხების ინიცირებას? დაიწყება თუ არა დიდი განახლება ევროპული ცივილიზაციის? დიახ, ყველაფერი ჯერ მაინც კითხვების დონეზე რჩება, მაგრამ ჩვენ მაინც თითქოსდა ვხედავთ მომავალი ტრანსფორმაციების ბუნდოვან კონტურებს. ვნახოთ, დრო გვაჩვენებს, თუ საით მივდივართ და რა გველოდება!

ეპისტოლე

ავანტიურისტის ცხოვრება ვრცელ ეპოპეად

გალაკტიონ ტაბიძის ცნობილი პალინდრომი „აი რა მზის სიზმარია“ („აი, რა მზის სიზმარია, აირევი ივერია, აი დროშა, აშორდია, აერების სიბერეა“) ყოველი ქართველის მიერ აღიქმება, როგორც წაღმა-უკუღმა, ერთნაირად წასაკითხი სიტყვებით შედგენილი ლექსის ნიმუში, რომელშიც აზრი სიტყვათქმნადობას ენერება, და ეს არც არის გასაკვირი, რადგან ასეთი ტიპის ნაწარმოებთა ავტორებს, როგორც წესი, აქცენტი მხოლოდ ფორმალურ მხარეზე გადააქვთ და აზრობრივ დატვირთვას მიზნად არ (თუ ვერ) ისახავენ.

ელგუჯა თავბერიძე პირველია, ვინც ამ პალინდრომს მეცნიერის თვალით შეხედა, მასში დაფარული სათქმელი

ამოიკითხა და დაგვარწმუნა, რომ „თუ თითოეულ სიტყვას ღრმად ჩაუვკვირდებით, მასში გამჟღავნებულ აზრს მოვიძიებთ, იმდროინდელ ამბებს გავიხსენებთ, ნათელი გახდება, ეს სიტყვები სულაც არაა შემთხვევით მოხმობილი, მათში რაღაც აზრია გაცხადებული“.

მკვლევარის „ჩაკვირვების“, „მოძიებისა“ თუ „გახსენების“ შედეგად იშვა პიკარესკული რომანი „აირევი ივერია ანუ ჯენტლმენ სოლომონ აშორდიას ცხოვრება და შეხედულებანი“, რომლის რამდენიმე თავის გაცნობის შესაძლებლობაც ჟურნალ „ჩვენი მწერლობის“ მეშვეობით მოგვეცა.

ნაწარმოები, პირველ ყოვლისა, სწორედ მოულოდნელი მიგნებით იპყრობს ყურადღებას. ვრცელი საარქივო მონაცემების შესწავლა, დოკუმენტური მასალების გაცნობა, მოგონებათა თუ გადმოცემების მოძიება გალაკტიონის ოთხსტრიქონიანი ლექსის განსხვავებულ წაკითხვას მოჰყვა და „არაფრიდან“ (ან თითქმის არაფრიდან) აიკინდა ერთი ავანტიურისტის ცხოვრების პირუთენელი მატთანე, 900-იანი წლების ქართული სინამდვილის ვრცელ ეპოპეასაც რომ მოიცავს.

ელგუჯა თავბერიძის ნაწარმოების ფრაგმენტები თავდაპირველად გაზეთ „მწერლურ ცხოვრებაში“ (2006 წ.) დაიბეჭდა. მასალა, რომლის საფუძველზეც იგი აღმოცენდა, ერთი შეხედვით, იმდენად ეფემერული გახლდათ, რომ ძნელი წარმოსადგენიც კი იყო, იმ ნარკვევებს გაგრძელება თუ მოჰყვებოდა. „ჩვენი მწერლობის“ ფურცლებზე გამოქვეყნებულმა ნაწყვეტებმა (№23, 24, 25, 26) და ცნობამ იმის შესახებ, რომ რომანი (თანაც ძალზე სოლიდური, 320 გვერდიანი!) მალე წიგნადაც გამოვა, ყოველგვარ მოლოდინს გადააჭარბა.

ის, რაც უკვე ხელთა გვაქვს, შესაძლებლობას გვაძლევს, განვაცხადოთ: მთავარი მაინც მკვლევრის ალღოა, ალღო და სწრაფვა, ერთი თაღლითი კაცის ოდისეის სა-

ფუძველზე აღადგინოს იმ ნღების სუნთქვა და მაჯისცემა, როცა „ივერია, მართლაც, აირია, აითქვიფა, აიდღვობა, აშორდიასა და მისი მეგობრების მეშვეობით თავადობა, აზნაურობა ადვილად მისალწვევი გახდა და ასეთად შექცეული ქცეულიყო ყველას, ვისაც ფული ჰქონდა და სურვილიც გააჩნდა“.

დიდი მადლობა „ჩვენი მწერლობის“ რედაქციას ესოდენ საინტერესო მასალის დაბეჭდვისა და იმ სასიამოვნო განცდისათვის, ერთ კარგ წიგნთან შეხვედრის მოლოდინი რომ ჰქვია.

როზა დევიდარიანი
ქუთაისი

დაუპინძარი სახელები

თამარ მიქაძე

გურამ პატარაიას მონატრება

მეორე კლასში ვიყავი, ბებიამ და ბაბუამ სკოლაში რომ მომაკითხეს და ეს სურათი გადავიღეთ.

მაშინ ჩემთვის, როგორც ყველა ბავშვისთვის, სურათი სურათი იყო და მეტი არაფერი.

დღეს კი ჩვენს ხელთ არსებული ფოტოები, დოკუმენტები, პირადი წერილები ერთად თავმოყრილი და სათუთად შენახული, ოჯახურ რელიკვიას – ყიფიანების შტოს ხუთი თაობის ისტორიას წარმოადგენს.

არქივის დღის სინათლეზე გატანის აუცილებლობაში დრომ დაგვარწმუნა. მიდიან ჩვენგან საყვარელი ადამიანები, მათთან გატარებული ლამაზი დღეები კი მოგონებებად რჩება. მოგონებები მით უფრო მნიშვნელოვანია, როცა საქმე რჩეულთ ეხება.

ჩვენი სურვილია შეძლებისდაგვარად დავხატოთ პიროვნების პორტრეტი, მისი წინაპრები, ოჯახი, გარემო, თვისებები, რათა მომავალ თაობას ახლო გავაცნოთ ისტორიის რჩეული ადამიანი, ხოლო მის თანამედროვეთ გავახსენოთ საქართველოს სახალხო არტისტი, შოთა რუსთაველის პრემიის ლაურეატი, კინორეჟისორი გურამ პატარაია.

გურამ პატარაია

პატარაიების ოჯახი თბილისში, ბაქრაძის ქ. №11-ში ცხოვრობდა. ვასო პატარაია დრამატურგი იყო, ასევე – სკეტჩებისა და იუმორისტულ-სატირული წიგნების ავტორი.

როგორც მისი ავტობიოგრაფიიდან ვიგებთ, თავდაპირველად იბეჭდებოდა ფსევდონიმებით „დონ ბაზილიო“, „ტრადიცია“. თავიდანვე ცხოვრება ხელოვნებას დაუკავშირა. 1929 წ. დაინიშნა ოპერის თეატრის დირექტორის მოადგილედ; 1934 წ. ჩამოყალიბდა საქართველოს სიმფონიური ორკესტრი ევგენი მიქელაძის სამხატვრო ხელმძღვანელობით, რომლის დირექტორიც ვასო პატარაია გახლდათ. 1936 წლიდან ოპერის თეატრში მიინვიეს რეჟისორად, სადაც დადგა „აიდა“, „ჯამბაზები“, „ტრუბადური“.

მუშაობდა მარჯანიშვილის თეატრის, შემდეგ ოპერის თეატრის სალიტერატურო განყოფილების გამგედ. ქართულ ესტრადაზე შესრულდა მისი ხუთასზე მეტი სკეტჩი და მინიატურა იმ პერიოდის ცნობილი მსახიობების მონაწილეობით. დაკრძალულია დიდუბის მოღვანეთა პანთეონში.

გურამის დედა – ქეთევან სულხანიშვილი დიმიტრი ყიფიანის უფროსი ვაჟის – ნიკოს შვილიშვილი, დახვეწილი გარეგნობის და შინაგანი კულტურის ქალბატონი იყო, დამთავრებული ჰქონდა წმინდა ნინოს სასწავლებელი.

ქეთო ბებიაწი წინაპრები ფრიად განათლებული ადამიანები იყვნენ. იცოდნენ 5-6 ენა და აქტიურად მოღვაწეობდნენ სამშობლოში თუ საზღვარგარეთ.

მათ ორი შვილი ჰყავდათ: ლალი და გურამი. შეიძლება ითქვას, გურამს საუკეთესო გენეტიკური თვისებები ხვდანიდა: დედის გარეგნობა და კეთილშობილება, მამის შე-

მოქმედებითი ნიჭი და იუ-მორი.

ეს იყო ტკბილი და ღიმილიანი ოჯახი, სადაც სუფევდა ურთიერთგაგება, უყვარდათ მისვლა ახლობლებს.

გურამი მეექვსე კლასში იყო, დიდი დაბადების დღე რომ გადაუხდიათ.

სტუმრებს შორის იყვნენ: ვასო გომიაშვილი, აკაკი ხორავა, აკაკი ვასაძე, აკაკი კვანტალიანი, ოდისეი დიმიტრიადი, პეტრე ამირანაშვილი.

იმხანად გურამი ფეხბურთით იყო გატაცებული, ერთ მატჩს არა სტოვებდა თბილისის „დინამოს“ მონაწილეობით. ამდენად, ყველაზე უფრო „დინამოს“ იმდროინდელი მეკარის სტუმრობა გახარებია. მეორე დღეს მთელმა სკოლამ იცოდა, რომ გურამმა აღუქსანდრე დოროხოვი გაიცნო.

მაშინდელი თბილისელებისათვის ეზო იყო მეორე დიდი ოჯახი. მოსკოვიდან გამოგზავნილ წერილებში, ოჯახის წევრების გვერდით, ჩამოთვლილია მეზობლების სახელები, მათი პრობლემები, მოკითხვები.

არ მახსოვს ბაქრაძეზე გატარებული დღეც კი მანაგაძეების გარეშე.

შოთა მანაგაძე, ცნობილი რეჟისორი, წარმოსადეგი გარეგნობის, ამავე დროს საინტერესო პიროვნება გახლდათ.

კაცები ხშირად თავს ირთობდნენ ჭადრაკით; მათი საუბრები კი ძირითადად ხელოვნებას შეეხებოდა.

ქალბატონები, როგორც წესი, ახლოს ეცნობოდნენ ყველანაირი საქმის ვითარებასა და წინააღმდეგობებს, ამავე დროს ხარობდნენ მეუღლეების წარმატებებით.

ბაბუა ხუმრობდა: „ქეთო, შენ ყველაფერი იცი, ისიც გეცოდინება, რა ერქმევა ჩემს შემდეგ პიესასო“.

გურამი თავიდანვე იუმორის მოყვარული ყოფილა. ბეზიას სულ ჰქონდა შიში, აივანი კარგად ჩაკეტეთ, არავინ გაგვეჭურდოსო. ქეთო მანაგაძე ამშვიდებდა – რა გვაქვს წასაღებო. დიდი „ემალის“ ტაშტი მთელი ქონება არისო – პასუხობდა ბეზია.

ერთხელაც, ბეზიას მურაბის მოხარშვა გადაუწყვეტია, შუა მზადებაში ქალბატონ ქეთოს უყვირია: „მართალი ხარ, ქეთო, ტაშტი მიაქვთ აივნიდანო“.

მათ გაკვირვებას საზღვარი არ ჰქონდა, როცა დიდი ტაშტის უკან პატარა გურამი დაინახეს, რომელსაც ქალბატონების საუბარი გაუგია და ასე უხუმრია.

ქეთო ბეზია შვილს იურიდიული ფაკულტეტისთვის ამზადებდა. გურამს წინააღმდეგობა გაუწევია და მოსკოვში გამგზავრებული კინომატოგრაფიის ინსტიტუტში გამოცდების ჩასაბარებლად, რაც იმ დროს ადვილი არ იყო. როგორც ოჯახისადმი გამოგზავნილი წერილიდან ვიგებთ:

ქეთევან სულხანიშვილი, თამარ მიქაძე და ვასილ პატარაია

„ძალიან ძნელია გამოცდების ჩაბარება. პირველი გამოცდა საერთო განვითარების გამოაშკარავება იყო. ზუსტად ორსაათნახევარი ვიჯექი კომისიის წინ. მეკითხებოდნენ რუსულ და დასავლეთ ევროპულ მხატვრობას, კლასიკურ ლიტერატურასა და ხელოვნებას. ბევრს სხვა რამეზეც მაგარ კითხვებს მაძლევდნენ, მაგრამ მეც მაგრად დავეხვედი. ამ გამოცდას სამი პროფესორის გარდა იუსტიციის იუსტიციის უწყვეტიც ესწრებოდა.

შემდეგ იყო დეკლამაცია. ნავიკითხე გალაკტიონის „მერი“, თარგმანი ცაგარელისა.

კიდევ მომცეს სამი სურათი, ავხსენი იდეა და შინაარსი და „რასკადროვკა“ გაუუკეთე.

მეორე გამოცდაზე რეჟისორული გეგმა უნდა გამეკეთებინა, მ საათი ვწერე“.

გურამის წერილები სიყვარულით და ხალისით არის სავსე. შიგადაშიგ იკითხება პრობლემები, მათ შორის მატერიალურიც, რაც კიდევ ერთხელ დაგვაფიქრებს იმაზე, რომ წარმატების გარეგანი ხიბლის მიღმა არსებობს რთული შემოქმედებითი გზა, რომლის გადალახვას ნიჭთან ერთად დიდი ძალა და ნებისყოფა სჭირდება:

„ჩემო დედა, ვასო და ლაკუცი!“

ვეცდები ყოველდღე დავრეკო. ვცდილობ აქ წამოსვლა გავამართლო. ისე კი მოკლედ მოგწერთ.

ჩვენ ერთად სამი ბიჭი ვცხოვრობთ. კარგად მოვენყვეთ ძალიან. საჭმელს რიგრიგობით ვაკეთებთ. გაზიც გვაქვს, ისე რომ, ნავთის პრობლემა გადანყვეტილია.

დედიკო! ჩემთან ერთად რომ არიან ბიჭები – თენგიზ აბულაძე და რეზო ჩხეიძე, ძალიან პატიოსანი და ბეჯითები არიან. სამივე ერთნაირი დარიგებებით ვართ დედებისაგან აღჭურვილი და მშვენივრად შევქმენით პატარა ოჯახი.

პურის წიგნაკი აქამდე არ მქონდა – ახლა კი გავკვაჭე და აღარ გამომიგზავნოთ, თქვენ ტყუილად არ დაკარგოთ ერთი წიგნაკი.

მისაღები გამოცდები კარგად ჩავაბარე. „საბჭოთა ხელოვნებაში“ აღნიშნულია, ქართველმა ნაციონალურმა კადრებმა ყველაზე უკეთ ჩააბარესო.

დილიდან თავაულებლად ვმეცადინებოთ სამივე და ასე თუ გავაგრძელებთ, პირველი სემესტრის მერე თავზე დავაჯდებით რუსებს.

მოკლედ, დედიკო, ვეცდები ვადაზე ადრე ჩავაბარო გამოცდები და თუ მექნა ერთი თავისუფალი თვე იანვარში, ჩამოვიდე ისე, რომ მამაჩემმა, თავის სიცოცხლეში პირველად, სამართლიანად იტრაბახოს თავისი შვილით.

მოსკოვში ორი დღეა თოვლი მოვიდა, წარმოიდგინეთ, ჩემზე როგორ იმოქმედებდა ეს ამბავი. დიდი იმედი მქონ-

და, გაივლის-მეთქი, მაგრამ გუშინ რომ გავიღვიძე, არემარე გადათოვლილი იყო. ჩვენი ინსტიტუტი არის ქალაქგარეთ, სულ გაშლილ მინდორზე. მინდვრის გადალახვას უნდა 15 წუთი. თქვენც კარგად იცით, რომ არაფერი თბილი არ მაქვს. ჯემპრი და ხელთათმანები შემიმსუბუქებდა მდგომარეობას. ვიცი, რომ ძნელია, მაგრამ ფიზიკულ-ტურელივით დავდივარ.

თქვენი იმედი მაქვს, გამოცდების წინ პროდუქტსაც გამომიგზავნით და არ დამსვამთ წმინდა ანტონიოს დიეტაზე. სწავლაში კი ჩემი იმედი გქონდეთ.

მიჭირს ეკონომიურად, მაგრამ მორალურად მაგრად ვარ. ოპტიმიზმს მეგობრების წერილებიც მმატებს. სისტემატურად ვიღებ ლელოს და თემიკო ჩირგაძის წერილებს.

ბაზარში კაცი ქალის საათს ყიდდა, ძალიან მომეწონა, მაგრამ 450 მან. ღირდა. ზუსტად მაგდენი მქონდა, ის კი ნაკლებად არ იძლეოდა. სტიპენდიას რომ ავიღებ, აუცილებლად ვუყიდი ლალის.

მოკითხვა ვალიდას, შოთას და ყველა მეზობელს.

P.S. დედიკო, ვასოს გაახსენე შვილს მიწეროს წერილი. ნუ დაიზარებს. მე მოწმე ვარ, როგორ გადაინერა 3-ჯერ თავისი პიესა.

გკოცნით თქვენი გურამი“.

გურამ პატარაია 1928 წლის 14 თებერვალს დაიბადა. შემოქმედებითი ბიოგრაფია 1945 წლიდან იწყება. მუშაობდა რუსთაველის სახელობის თეატრში რეჟისორის თანაშემწედ, შემდეგ დამდგმელ რეჟისორად სოხუმში, გორში, თბილისში, მოზარდ მახურებელთა ქართულ და რუსულ თეატრებში, მარჯანიშვილისა და რუსთაველის სახელობის თეატრებში, მოსკოვში „მალაია ბრონაის“ თეატრში.

1957 წლიდან საქართველოს სამეცნიერო-პოპულარული და დოკუმენტური ფილმების სტუდიის მთავარი რედაქტორი იყო, 1961 წლიდან სიცოცხლის ბოლომდე საქართველოს ტელეფილმების სტუდიას ხელმძღვანელობდა.

იუმორითა და უშუალობითაა გაჟღერებული მისი მხატვრული ფილმები „რეკორდი“, „კუჩხი ბედნიერი“, „სიყვარული, ხანძარი და პომპიერო“.

იგი გახლდათ სცენარის ავტორი ფილმისა „თოჯინები იცინიან“. და მაინც, ქართული კინოს ისტორიაში ოქროს ასობით ჩაიწერა მისი დოკუმენტური ფილმები სერიიდან: ქართული კულტურის კერები საზღვარგარეთ. ესენია: „რუსთაველის ნაკვალევზე“, „შორია გურჯისტანამდე“, „პალესტი-

გურამ პატარაია ბავშვობაში

ნის სიძველეთა საიდუმლოებანი“, „ათონის მატთანე“, „ტაო-კლარჯეთი“.

1969 წ. თეირანში ჩავიდა ექსპედიცია ფერეიდნელი ქართველების გადასახლება. ექსპედიციაში შედიოდნენ: რეჟისორი გურამ პატარაია, ჟურნალისტი ლამარა ბოკერია, ირანისტი – პროფესორი მაგალი თოდუა, ოპერატორი ირაკლი ონოფრიშვილი.

თეირანში გაირკვა, რომ შაჰის ნებართვის გარეშე ფერეიდანში ჩასვლა და გადაღება შეუძლებელი იყო.

ირაკლი ონოფრიშვილი იხსენებდა, რა სიძნელების გადალახვა დასჭირდათ და როგორ შევლოდათ გურამის გამჭირაობა და მოხერხებულობა. ჯერ იქ მცხოვრები რეზო მიქელანის (მიქელაძის) წყალობით იპოვეს შუამავალი ბატონ შაფასთან, რომელიც იყო ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი, „სპარსეთის ისტორიის“ ავტორი და რაც მთავარია, მესამე კაცი სახელმწიფოში ირანის შაჰის – მუჰამედ რეზა ფეჰლევის შემდეგ.

როდესაც აუდიენცია დაინიშნა, საქართველოდან ჩატანილი ძღვენით ესტუმრნენ მასპინძელს. ბატონ შაფას პატარა ნვეულება გაუმართავს. გურამ პატარაიამ არ დააყოვნა და სუფრის თავში მოექცა და მიუხედავად იმისა, რომ არ სვამდა (ვინაიდან საქმემ მოითხოვა), დაიწყო გულსამაჩუყებელი სადღეგრძელოების წარმოთქმა.

განსაკუთრებით თბილად ბატონი შაფას მშობლები შეუმკია. ბატონი შაფა ჩუმად გასულა ოთახიდან და მამის ჩაღმბიანი პორტრეტი შემოუტანია. გურამისთვის ცრემლიანი თვალებით მიუმართავს, პირველი ადამიანი ბრძანდებით, ვინც მამაჩემი მოიგონა და მოსაგონარი შესვაო.

ამ სადღეგრძელოს წყალობით, ორჯერ მოხდენენ ნიავარანის სასახლეში, გადაიღეს ირანის შაჰი მუჰამედ რეზა ფეჰლევი და დედოფალი ფარადიბა.

ამ შემთხვევითაც ისარგებლა გურამ პატარაიამ, იქვე სთხოვა დედოფალს ფერეიდანში წასვლისა და გადაღების ნებართვა.

ფარადიბამ დააკმაყოფილა მისი თხოვნა. რამდენიმე დღეში მიიღეს გადაღების უფლება და სიხარულით გაემგზავრნენ ფერეიდანში, სადაც შეიქმნა ქართული დოკუმენტური ფილმი: „შორია გურჯისტანამდე“.

გურამ პატარაიას დღიურიდან:

1979 წ. 15 მაისი. იმთავითვე ჩვენი მიზანი იყო სირია-იორდანის ქართული ძეგლების გადაღება და რაც მთავარია, სანდერსის მიერ მითითებული XII საუკუნის ხელნაწერის მოკვლევა. ეს ის სანდერსია, ამერიკელი მეცნიერი, რომელმაც ახლო აღმოსავლეთის ერთ-ერთი მო-

შვილთან, სოფოსთან, ერთად

ნასტრის სხვენზე იპოვა ქართული ხელნაწერი და გადაიღო მისი თავფურცელი.

დიარბეიქრში ერთი კვირა დავყავით. რამდენიმე მონასტერში ჩვენი კვლევა უშედეგო აღმოჩნდა. ბოლოსდაბოლოს, სანდერსის ცნობის ქემპარტიტებაში ეჭვიც კი შეგვეპარა. ეკლესიის სარდაფში აღმოჩნდა რამდენიმე ათეული ხელნაწერი, ამის შესახებ გვითხრა სრულიად შემთხვევით გაცნობილმა სათავსოს მცველმა.

ბნელ სარდაფში, პირდაპირ იატაკზე იღო რამდენიმე ათეული ხელნაწერი. ეს იყო სირიული, გვიანდელი ხელნაწერები. მხოლოდ ერთი აღმოჩნდა საკმაოდ ძველი, სავალალო მდგომარეობაში. ეს იყო ქართული მანუსკრიპტი. სწორედ ის, რასაც ამდენი ხანი ვეძებდით, სწორედ ის, რომელიც სანდერსმა გადაიღო და ელენე მეტრეველს გადასცა. სწორედ ის, რომელიც დიარბეიქრის ერთ-ერთი მონასტრის სხვენზე უნდა გვეპოვნა და საპატრიარქო ეკლესიის სარდაფში აღმოჩნდა.

შევეცადეთ ჩვენი აღლევება დაგვეფარა. ჩვენი სანუკვარი ხელნაწერი მცველმა 800 დოლარად დათმო. მოგვიანებით გავიგეთ, ასეთი ხელნაწერი ლონდონის აუქციონზე 50 ათას დოლარად შეაფასეს.

სარდაფიდან გაოგნებულები გამოვედით, გზისპირა სასაუზმესთან შევჩერდით. სულ იმას ვფიქრობდი, რა მოულოდნელად, უცნაურად მოვიპოვეთ ეს რელიქვია, ის, რაც დამპყრობელმა ნადავლის სახით წაიღო საქართველოდან.

მე და ირაკლი გაშტერებულები შევეყურებით ერთმანეთს. საუბრე ხელუხლებლად იღო მაგიაზე.

გურამ პატარაია 1983 წ. გარდაიცვალა, მოსკოვის საავადმყოფოში, 55 წლის ასაკში. ბოლო წელს მძიმედ ავადმყოფობდა, მაინც სიცოცხლის ბოლომდე ხალისს ინარჩუნებდა. გარდაცვალებამდე ცოტა ხნით ადრე კი დედაჩემს – თავის საყვარელ დას, ლალის ანუგეშებდა: „მე თუ აღარ ვიქნები, იმდენი რამე ვნახე ამ ქვეყნად, გული არ დაგწყდეთო“.

დაკრძალულია დიდუბის მოღვანეთა პანთეონში, მშობლების გვერდით. ჰყავს შვილი – სოფიკო პატარაია, რომელიც მისი საფიცარი და ამქვეყნად ყველაზე დიდი სიყვარული იყო და შვილიშვილები, რომელთაგან უფროსს, მისი სახელი – გურამი ჰქვია.

ყოველმხრივ საინტერესო ცხოვრება განვლო. ნიჭი იყო მისი უსაზღვრო სიკეთე, დახვეწილი იუმორი, ჯადოსნური ხიბლი და რაც მთავარია, დღესასწაულები, რითაც ხშირად გვანებივრებდა ახლობლებს.

ჩვენს მცირე მოგონებას კი მისი უახლოესი მეგობრის, ცნობილი რეჟისორის – მერაბ კოკოჩაშვილის გამოსათხროვარი წერილიდან ამონარიდით დავასრულებთ, რადგან, ვფიქრობთ, მასში არაჩვეულებრივი სიზუსტითაა გამოხატული გურამთან განშორებით გამოწვეული განწყობა:

„მიუხედავად იმისა, რომ გურამი აღარ არის, მაინც არ მტოვებს იმის განცდა, რომ გაიღება კარი, შემოვა გურამი განუყრელი სიგარეტით ხელში, ნაღვლიანად გადმოხედავს და მოულოდნელად გაიხუმრებს.“

წინააღმდეგობებით სავსე კაცი იყო და, ამავე დროს, ჰარმონიული: თითქოს სამყაროს სევდას ატარებდა, და, ამასთან ერთად, უსაზღვრო იუმორით და ირონიით იყო გაჟღენთილი. მის ხასიათში თანაარსებობდნენ სრული მოშვეტულობა, ინერტულობა და დაუშრეტელი ენერჯია. ბავშვური გულუბრყვილობა, ნდობა და, როცა საჭირო იყო, საოცარი ემპათია. მასთან ყოფნისას ნიჭიერებისა და იუმორის მორევი ექცეოდი.

მხოლოდ ახლა ვხვდები, რომ ტახტზე წოლისას, ის, უბრალოდ ენერჯიას იკრებდა იმ მთავარი ბრძოლისათვის, პალესტინისა და სირიის უდაბნოში, ტაოკლარჯეთის ხეობებში, ქალკედონის ნახევარკუნძულზე და სპარსეთის მთიანეთში რომ ელოდა.

აი კიდევ ფოტოები და კინომასალა: სახედარზე შემჯდარი, თავჩაქინდრული გურამი. ეს ხომ

წარმოუდგენელია! გურამ პატარაია – სახედარზე. იგი უმანქანოდ გმირთა მოედნამდეც არ მივიდოდა. როგორც თავად უყვარდა თქმა, კომფორტისა და ცივილიზაციისათვის იყო დაბადებული. ამ დროს უკვე ავად იყო და ძალიან უჭირდა. საშინლად ცხელოდაო, – მითხრა გურამმა, ჯორი ყოველ წყაროსთან ჩერდებოდა და მაღიანად სვამდა, მაგრამ რა მექნა, ჯორიდან რომ ჩამოვსულიყავი, უკან ველარ ავცოცდებოდიო.

ჩვენ იმის მეასედიც არ ვიცით, ნერვების რა დაძაბვით უხდებოდა გურამს კადრის გადაღება. ამ კადრებზე კი აღბეჭდილია სამხარის ქართული მონასტრის წარწერები, სვიმონ მესვეტის ტაძრის ნაშთები, შავი მთის პეიზაჟი, სოფელი მალულა – როგორც მეცნიერები ვარაუდობენ, ყოფილი ქართული სოფელი სირიაში.

სულ ღელავდა, ნუხდა, რომ უამრავი მასალა ჰქონდა დაუმუშავებელი, დაუსრულებელი რჩებოდა ფილმები ლაზერზე და სირიის ქართულ ძეგლებზე.

ეს ფილმები, ჩემო გურამ, დასრულდება. სხვა მრავალი სიკეთის გარდა, შენ იმდენი მეგობარი დატოვე ამ ქვეყნად, რომ არცერთი შენი ჩანაფიქრი დაუსრულებელი არ დარჩება. იმ გზას კი, რომელიც შენ გაკვალე, დასასრული არ უნერია...“

ფილმის გადაღებისას: „სიყვარული, ხანძარი და პომპიერო“

უნდა გააგრძელოთ!

ნაპირები არ უჩანს უდაბნოს, ხოლო შუაგულში ოაზისი უბრწყინავს და შრილებს. მის მწვანე ჭიშკარს რომ შეაღებო, კეთილი მასპინძელი შემოგეგებებათ ხელადით ხელში და სუფთა წყაროს შემოგთავაზებთ. მომრავლდნენ უდაბნოს ხვატითა და ძნელად სავალი გზებით გატანჯული მგზავრები, ხარობენ ამ ოაზისით, ლოცავენ ღვთისნიერ მასპინძელს, რომელმაც ერთხელ, გაგანია პაპანაქებაში, ხელადას ხის უბრალო სასმისი დაახურა და სრულიად მოულოდნელად იკითხა: „რა ვქნა, გავაგრძელო?“ ხმა არავის ამოუღია. მერე ერთ-ერთმა თქვა თავისთვის: „კი, მაგრამ... ამ უდაბნოში სხვა ოაზისი თუ არსებობს? თუ არსებობს, ასე დაღლილი და წყურვილით გათანგულნი, მივალწვეთ კი იმ ოაზისამდე?“

ეს პატარა ჩანახატი „ჩვენი მწერლობის“ მესამე ნომერში გამოქვეყნებული ნაკვეთების მინაწერის გამოძახილია. შეიძლება არავინ დამიჯეროს, მაგრამ თქვენი ჟურნალის ნებისმიერი ნომრის გაცნობა ჩემთვის ნაკვეთებთან შეხვედრით იწყება – იუმორის მარგალიტებით მოოჭვილი მინიატურებით გახალისებული და ფიქრებიდან ცხოვრებისეული წვრილმანების მტვერჩამონმენდილი ვმოგზაურობ ჟურნალის დანარჩენ, ერთმანეთისაგან განსხვავებულ, მაგრამ უერთმანეთოდ ძნელად წარმოსადგენ მამულებში.

იშვიათად თუ გააჩნია რაიმეს ამქვეყნად ისე ზუსტად მოზომილი ადგილები, როგორც პროლოგსა და ეპილოგს (ერთი თავში, მეორე ბოლოში!), მაგრამ ჩემთვის ამჯერად ეს მარადიული კანონი უმტკივნეულოდაა დარღვეული: „ნაკვეთები“ თქვენი მონა-მორჩილისათვის „ჩვენი მწერლობის“ პროლოგია, სადღაც ჟურნალის სიღრმეში მოქცეული. მე რომ ვერ „ნაკვეთებს“ ვკითხულობ და მერე კი – დანარჩენ მასალებს, ეს დაახლოებით იგივეა, მეფოლადა ვერ წყალს რომ გადაივლებს, სულს მოითქვამს, გამსუბუქდება და მერე გადაეშვება ცეცხლის შუქსა და მხურვალეობაში...

ჟურნალი „ჩვენი მწერლობა“ ყველასათვის საჭირო სავანეა, ხოლო „ნაკვეთები“ – ამ სავანის წიაღს ბუნებრივად შეზრდილი დიდი სიბრძნის პატარა ოთახი. ისიც ფაქტია, რომ „ნაკვეთებმა“ ბევრი მკითხველი შესძინა ჟურნალს, სხვებისთვისაც ქცეულა იგი ტრადიციულ ადგილს მონყვეტილ პროლოგად. აქ ბევრი რამეა გულისა და გონების გამხარებელი: კონტრასტული ხასიათები, დროის სევდიანი სარკმლებიდან იუმორის შემონათება, ცრემლი და ღიმილი. თხრობა უბრალო, ლალი და ნათელია, ხოლო ამა თუ იმ ამბის დასასრული (ბოლო წერტილის მოხმობის ნიჭი!) – მართლაც დიდებული – ისეთი, ნოველის ოსტატებსაც რომ მოეწონებათ!

კარგი იქნება, თუ პერიოდულად (თუნდაც წლის მიწურულს) ცალკე წიგნად აიკინძება „ნაკვეთების“ რუბრიკით გამოქვეყნებული მასალები.

ჟურნალი „ჩვენი მწერლობა“ იმ კუნძულს მომაგონებს, რომლისკენაც სხვადასხვა ხასიათის ადამიანები სხვადასხვა ბილიკებით მიისწრაფიან. „ნაკვეთების“ გაუქმება-გაუჩინარებით ერთ-ერთი მშვენიერი ბილიკი წაიშლება და აბალახდება...

**და მაინც რა ვქნა, რა ვიღონო:
გავაგრძელო თუ... ნულა შევწუხდები?!**

უნდა გააგრძელოთ. კვლავაც უნდა დაიხარჯოთ მაგ ოაზისში (ჩვენს გარშემო დიდი უდაბნოა!), ხელადაში წვეთნვეთობით უნდა აგროვოთ სასმელი მწყურვალთათვის და მერე გასცეთ თქვენეული სიუხვითა და უანგარობით, როგორც დიდი შოთა რუსთველი იტყოდა: „რასაცა გასცემ, შენია, რაც არა, დაკარგულია!“

შენუხებითაც უნდა შენუხდეთ და, რაც უფრო შენუხდებით, მით უკეთესი თქვენთვისაც და მკითხველისთვისაც! ვაჟა-ფშაველას სიტყვებით დაგემშვიდობებით:

**მხოლოდ მაშინ ვარ ბედნიერი,
როცა ვარ შანუხებული!**

ვაჟა ხორნაშული

დასანანი იქნება

ერთია, როცა მწერლის, პოეტის, შემოქმედის, მოღვაწის ბიოგრაფიას, ცხოვრებას, შემოქმედებას და ნაღვანს იცნობ, ეცნობი და სულ სხვაა, როცა მის ფსიქოლოგიურ პორტრეტს უყურებ და ხსნი ერთი თითქოსდა სასხვათაშორისო შტრიხით.

ნაკვეთებში განაკვეთი უბრალო შტრიხით ზოგჯერ პიროვნების მთლიანი სახე წარმომიდგება თვალწინ და უფრო ნაცნობი, ახლობელი ხდება. ხშირად მთელი ნარკვევი ვერ გავაცნობს ისე კარგად პიროვნებას, როგორც ნაკვე-

სებში ამოკითხული ერთი ეპიზოდი. თითქოს მთელი ცხოვრება ერთ ნაკვეთად გაგივლებს თვალწინ. ასე გაკრთება სახე შალვა ნუცუბიძისა, გაოგნებული იმით, თუ როგორ ვერ მიაგნო თვითონ თემას, შრომის როლი ადამიანის გამაიმუნებაში. კითხულობ, რა მშვიდად ხსნის სიტყვა „შემაზრუნის“ მნიშვნელობას რევაზ თვარაძე და გიხარია, რომ მის პორტრეტს დამატებული შტრიხი სიტბოს გმატებს... აგრეთვე სულში იხსნება სახე და საოცრად გულწრფელი ბუნება გიორგი წერეთლისა, ძროხების ქურდის კლუპტომანობას რომ უმტკიცებს ავლიპი ზურაბიშვილს. სახელგანთქმული ფსიქიატრის ბუნება იკვეთება თითქოსდა სასხვათაშორისოდ. კითხულობ ოთარ ჩხეიძის სიტყვებს: „იმანაც ფორმით დაიწყეო“, – და თითქოს ეს უბრალო სიტყვები ღვანლმოსილთა ძარღვიან გაფ-

რთხილბად ჩაგვესმის, რათა არ გავამპარტავნდეთ და დიდებულ მოღვაწეებს იოლად არ გავუტოლოთ თავი. ამ ერთი ციციქნა ნაკვესებში ბევრი რამ ოსტატურად, ცოცხლად და დასამახსოვრებლად გადმოსცა როსტომ ჩხეიძემ და ალუზიურად გახსენდება უამრავი ეპიზოდი სახელოვანი ადამიანების სახელოვანი ცხოვრებიდან.

დასანანი იქნება, როცა „ჩვენ მწერლობას“ შევიძენ, ჩვეულებსამებრ ბოლოსწინა გვერდზე გადავშლი და იქ ნაკვესებს ველარ ვნახავ...

ქარდა ქარდუნი
ბათუმი

ლიმილის წუთები

მარტი ლარნი

კუპო სართად

ამერიკელი მისის კუპერის ასაკის განსაზღვრა ამოო გარჯაა. მაგრამ რადგანაც უკვე 41 წელია ბიზნესმენობს, შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ, სულ ცოტა, ორმოცს გადაბიჯებუღია... იგი კოსმეტიკის მწარმოებელი სანარმოსა და ათობით სხვა მაღაზიის მფლობელია.

ორი კვირის წინათ მისის კუპერი მისტერ სანდერსის მაღაზიაში შევიდა და ნოქარს სთხოვა:

- შეიძლება რევიოლვერები ვნახო?
- რევიოლვერის შეძენა გსურთ? - ჰკითხა ნოქარმა მამობრივი ღიმილით.

- დიახ. თანაც ისეთისა, ჩანთაში რომ ჩამეტიოს. - მისის კუპერის ხმაჲ კანტორამდე მიაღწია, სადაც მაგდასთან მაღაზიის მეპატრონე თვლემდა. მისტერ სანდერსი წამოვარდა და დახლისაკენ გაემართა. კლიენტს მიაშტერდა, ცხვირწინ აეტუზა და შესძახა:

- ღმერთო ჩემო, ეს ხომ მისის კუპერია! ვერ გიცანით! წლებთან ერთად სულ უფრო ახალგაზრდულად გამოიყურებით. რით შემიძლია გემსახუროთ?

- რევიოლვერი მომეციო.
- და მისტერ სანდერსმა კლიენტს მიჰყიდა რევიოლვერი ოცი ვაზნითურთ.

მეორე დღეს მისის კუპერი ისევ გამოჩნდა სანდერსის იარაღის ფარდულში. მისი თმის ფერი ერთ ღამეში ღია ოქროსფერიდან წითლად ქცეულიყო და ჯოჯოხეთურ ალს აფრქვევდა. ნოქარისათვის ყურადღება არ მიუქცევია, პირდაპირ კანტორისაკენ გაემართა, ჩანთიდან რევიოლვერი ამოიღო და მეპატრონეს ჰკითხა:

- შემიძლია ფული დავიბრუნო?
- კი, მაგრამ, ძვირფასო მისის კუპერ, წუნი აღმოჩნდა?

- არც გამისინჯავს. მაგრამ აღარ მჭირდება. ჩემი ქმარი გუშინ მანქანამ გაიტანა და მოკვდა.

- გითანავარძნობთ. ვიზიარებ თქვენს მწუხარებას.
- რას გულისხმობთ? უკეთესია, ჩემი სიხარული გაიზიარეთ, ახლა ხომ, სულ ცოტა, ისევ შემეძლება გათხოვება. აი, თქვენი რევიოლვერი. ფული დამიბრუნეთ.

მისტერ სანდერსს სახე დაეძაბა. ფინანსურ კრახთან დაკავშირებით რალაც ჩაიბურტყუნა. ერთი წლის

წინათ ექვსი ათასი ასეთი რევიოლვერი იაფად შეიძინა გაკოტრებული იარაღის ფაბრიკის სანყობიდან. ამ რევიოლვერებში მთელი თავისი კაპიტალი დააბანდა, თუმცა საქონელი ისევ ისე აწყვია სანყობში, რადგანაც იარაღზე მოდაცხრა თვის წინათ შეიცვალა. კაცებმა იარაღი ბავშვებს აჩუქეს, თვითონ კი ავტომატებით დაიწყეს შეიარაღება. ქალებისათვის გამოუშვეს პომადისმაგვარი ხელყუმბარები, რომლებსაც იოლად ატარებდნენ ჩანთით.

ეს სევდიანი ამბავი რომ დაამთავრა, მისტერ სანდერსმა წამოიძახა:

- ძვირფასო მისის კუპერ! არ მოითხოვოთ უკან თქვენი თანხა! გაკოტრების პირას ვარ, წყეულიმც იყოს ეს კონკურენცია!

- დიახ, კონკურენტები ფებს გვაჭერენ, - დაეთანხმა მისის კუპერი. - სულ უფრო რთულდება ჩემი ფაბრიკის ნანარმის გაყიდვაც, თუმცა ისინი მსოფლიოში საუკეთესოა.

- მსოფლიოში რომ საუკეთესოა, თქვენს სახეს ეტყობა. მაგრამ არც ჩემი რევიოლვერებია უვარგისი.

- მოსინჯეთ და რეკლამა გაუნით.
- არ უშველის. რა აღარ ვცადე, ფასი დავაკელი, ერთწლიანი განვადებით ვყიდდი. მაგრამ ეს წყეული კონკურენცია...

როდესაც საქმე ბიზნესს ეხებოდა, მისის კუპერს გული უღებოდა. სურვილი გაუნდა იარაღის გამყიდველს დახმარებოდა და გადაწყვიტა უფასო რჩევა მიეცა.

- მისტერ სანდერს, მყიდველთათვის რალაც პრემია უნდა მოიფიქროთ.

- საამისო სახსრები არ გამაჩნია.
- მაგრამ ხომ თქვით, სანყობში ექვსი ათასი რევიოლვერი ინახებაო. თუ ჩემს რჩევას დაუჯერებთ, ყველას ერთ კვირაში გაყიდით. თვითეულს ხუთი დოლარი მიუმატეთ და მყიდველს უფასო საჩუქარს დაჰპირდით, რომელიც მხოლოდ ერთი დოლარი დაგიჯდებათ.

ადამიანები ყოველთვის ყიდულობენ რამდენსაც გინდა და იხდიან კიდეც, ოღონდაც სართად რაიმე მიიღონ უფასოდ. თუ წინააღმდეგი არ იქნებით, წილში შემოვალ.

მისტერ სანდერსი დაეთანხმა. მეორე დღეს ქალაქის გაზეთებში გაჩნდა ნახევარგვერდიანი განცხადება:

„რევილვერი – ყველა ქალის ჩანთაში! ყოველი კლიენტის, რომელიც სანდერსთან რევილვერს შეიძენს, უფასოდ მიიღებს მსოფლიოში საუკეთესო ორ ქილა ფერ-უმარილს! ქალებო! გახსოვდეთ, კონსტიტუციამ ყველა ჩვენგანს ცეცხლსასროლი იარაღის ტარების უფლება მოგვცა. ისროლე, თორემ შენ გესვრიან! იყიდე რევილვერი და იყავ ახალგაზრდა!“

ორი დღის შემდეგ კი ყველა გაზეთში, ახლა უკვე მთელ გვერდზე, ასეთი განცხადება გამოჩნდა:

„კუპერი და კომპანია“ აზადებს მსოფლიოში საუკეთესო კანის საცხებსა და ფერ-უმარილს! ყველანაირი გემოვნების მდიდარი არჩევანი! ყველას, ვინც შეიძენს მსოფლიოში საუკეთესო კოსმეტიკას, საჩუქრად ეძლევა რევილვერი, რომელიც ქალის ჩანთაში თავსდება. ქალებო! კუპერის კოსმეტიკა შეგინარჩუნებთ ახალგაზრდობას, სანდერსის რევილვერები კი თქვენს სიცოცხლეს დაიცავს.“

კიდეც სამი დღის შემდეგ მისტერ სანდერსს დამატებით ოთხი გამყიდველისა და რიგის მოსაწესრიგებლად კიდეც ერთი ადამიანის დაქირავება მოუხდა... მისის კუპერთან შეხვედრასაც ეცადა, დახმარებისათვის მადლობა რომ გადაეხადა, მაგრამ ის უკვე ჰავაის კუნძულებზე გაფრენილიყო საქორწილო მოგზაურობაში.

მაგალითი გადამდები აღმოჩნდა.

ქალაქის ყველა ფაბრიკანტი და ვაჭარი კლიენტს სართად რაიმეს აძლევდა. ფასები მინი-ქვედაბოლოებით იწვედა ზემოთ, მაგრამ ეს მყიდველებს სულაც არ აწუხებდათ. მათ უფასო საჩუქარი ახარებდათ. ქველმოქმედებას მიჰყო ხელი ცნობილმა ნავთობკომპანიამაც, რომელმაც გამოაქვეყნა განცხადება: „მხოლოდ ჭეშმარიტი კეთილდღეობის სახელმწიფოს ძალუძს შესთავაზოს მოქალაქეებს შემდეგი სარგებელი: თუკი შეიძენთ ათ გალონ ბენზინს, უფასოდ მიიღებთ ორ ბოთლ ტომატის წვენს“. ტომატის წვენის ფაბრი-

კანტი კი ბენზინის გალონს პირდებოდა ყველას, ვინც ოც ბოთლ მის პროდუქციას შეიძენდა. ველოსიპედების გამყიდველი ყველა მყიდველს უფასოდ აძლევდა ოც ყუთ სარეცხ ფხვნილს. ერთმა თავშენახულმა ქვრივმა ექვსი ველოსიპედი შეიძინა, უფასოდ 120 ყუთი სარეცხი ქიმიკალია რომ მიეღო.

ფილანტროპთა რიცხვი იზრდებოდა. საქმეში საავტომობილო კომპანიებიც ჩაერთვნენ. მანქანებზე ფასის აწევამ მათ საშუალება მისცა სართად ხუთი შეკვრა საღებავი რეზინი, ან ციგურები ან ტუალეტის პარფიუმირებული ქალაღლი თუ ფორთოხალი მიეცათ. ბევრი მაშინვე იძენდა ავტომობილს, შემდეგ კი მთელს თავის დარჩენილ ქონებას აგირავებდა, მანქანის მორიგი შენატანი რომ გადაეხადა. კომერციული გამოგონების მწვერვალს მიაღწია საავტომობილო ფირმამ, უზარმაზარი ასოებით შემდეგი განცხადება რომ გამოაქვეყნა: „თქვენი საუკუნის ყველაზე სარგებლიანი და მომხიბლავი წინადადება: ორწლიანი განვადებით ვყიდით უკანასკნელ სიახლეს, რომელიც ყველაზე მომთხოვნ ჯენტლმენებსაც დააკმაყოფილებთ, – ავტომობილი „რექს-603“. ყოველი მისი მყიდველი სართად მიიღებს ახალგაზრდა და მშვენიერ მანდილოსანს!“

ამ რეკლამამ ყველაზე მოულოდნელი შედეგი გამოიღო. მისი ნაკითხვის შემდეგ ავტომობილთა ერთ-ერთი მეფე ისე ალელდა, ამ განცხადებას ასე გამოეხმაურა: „განქორწინებას ვაპირებ. თუკი ვინმე ჩემი ცოლის ნაყვანას მოინდომებს, სართად ვაძლევ სამ დიდებულ ავტომობილსა და ოც სათადარიგო საბურავს.“

ჩვენი ნაცნობი მისტერ სანდერსი კი ზის შინ, ტახტზე და ათვალეურებს გაზეთების სარეკლამო გვერდებს, რომლებზეც მყიდველს სართად ნებისმიერ საქონელს სთავაზობენ, საბავშვო ეტილით დანყებულ და კუბოთი დამთავრებული. იგი დიდად მადლობელია მისის კუპერისა, რომელიც ჯერ კიდეც თაფლობის თვით ტკბება ჰავაის კუნძულებზე. მისტერ სანდერსი თავს დიდ ფილანტროპად მიიჩნევს. ქალაქის მანდილოსნებს უკვე 12 ათასი, მსოფლიოში საუკეთესო ფერ-უმარილი აჩუქა და 6 ათასი რევილვერი კარგ ფასად გაყიდა.

მხატვარი გიორგი ჩაჩანიძე

თარგმნა
თინა ქნელაძე

გივი გამრეკელი

როცა „პასადენელი ბანდებილი“ „რეიკიავიკელ დევნილად“ იქცა

9 მარტს მსოფლიოს მეთერთმეტე ჩემპიონი რობერტ ფიშერი, რომელსაც ექსპერტების უდიდესი უმრავლესობა ყველა დროის უდიდეს მოჭადრაკედ მიიჩნევს, 64 წლისა ხდება. ამ ასაკში დიდოსტატების ერთი ნაწილი თამაშსაც კი განაგრძობს, თვით ბობიმ (ასე უწოდებდნენ მას საჭადრაკო სამყარო) გამოსვლები ჯერ კიდევ 1972 წელს შეწყვიტა, როცა რეიკიავიკში დიდი უპირატესობით სძლია ბორის სპასკის. ამ დროისათვის ამერიკელს, რომელმაც პრეტენდენტთა მატჩებში ჯერ მარკ ტაიმანოვს, შემდეგ კი თვით ბენტ ლარსენსაც პირდაპირ დაუჯერებელი ანგარიშით 6:0 სძლია, მსოფლიოში ღირსეული მეტოქე არა ჰყავდა და თითქოს უახლოეს წლებში არცკი ეყოლებოდა, მაგრამ...

ფაქტი ერთია, მომდევნო მატჩი ახალ პრეტენდენტთან ანატოლი კარპოვთან, მიუხედავად სხვადასხვა ქვეყანაში გამართული ხანგრძლივი მოლაპარაკებებისა, არა და არ შედგა. ნუ გამოვუდგებით ამის მიზეზების ძიებას: ძირითადი დამნაშავე „კომუნისტური მხარე“ იყო, მაგრამ ნურც ბობის ჭირვეულ ხასიათს დავივინყებთ.

ფიშერი, რომელიც არსად თამაშობდა, ქ. პასადენაში დასახლდა, თავისი უზარმაზარი ქონება სხვადასხვა საქველმოქმედო ორგანიზაციებს დაურიგა და აშშ-ს ერთ ჩვეულებრივ მოქალაქედ იქცა. უცნაური ის იყო, რომ ამ პერიოდში ჟურნალისტები მასზე მეტსაც კი წერდნენ, ვიდრე მაშინ, როცა იგი მთელ საჭადრაკო სამყაროს აზანზარებდა. „იგეგმებოდა“ მისი მატჩები სვეტოზარ გლიგორიჩთან, გასტროლები სხვადასხვა ქვეყნებში, თუმცა რეალურად არაფერი მომხდარა.

ასე გაგრძელდა 1992 წლამდე, როცა მითქმა-მოთქმას ბოლო მოეღო, ფიშერი ჩავიდა იუგოსლავიაში და თავისი გაჩემპიონების 20 წლის თავზე კიდევ ერთი ორთაბრძოლა გამართა იმავე ბორის სპასკისთან. შედეგი ზუსტად იგივე იყო – ამერიკელის დიდი უპირატესობა, უზარმაზარი ჰონორარი (ბობიმ 3 268 000 დოლარი მიიღო), მაგრამ

რობერტ ფიშერი

ყოველივე ეს ძალიან ძვირად დაუჯდა. საქმე ის არის, რომ აშშ-ს სახელმწიფო დეპარტამენტმა თავის მოქალაქეებს იუგოსლავიასთან (იუგოსლავიის ტერიტორიაზე!) ყოველგვარი ურთიერთობა აუკრძალა. ფიშერმა სწორედ ეს კანონი დაარღვია (ამასთან მისთვის გამოგზავნილ შეტყობინებას დააფურთხა კიდეც) და სამშობლოში დაბრუნების შემდეგ დიდ ფულად ჯარიმასთან ერთად ათწლიანი დაპატიმრებაც ელოდა. სპასკის კი რა ენაღვლებოდა: მან ფიშერთან დამარცხებისათვის იმდენი ფული მიიღო, რომ პეტერბურგში რამდენიმე ბინა იყიდა და თავის ნათესავებს დაურიგა. როგორ არ გაგვახსენდეს ამასთან დაკავშირებით დიდოსტატ ალექსანდრ კოტოვის ხუმრობა: „სჯობს ფიშერთან ერთი მატჩი წააგო, ვიდრე პეტროსიანს 20 მატჩი მოუგო“.

რახან სამშობლოში ველარ დაბრუნდებოდა, ფიშერს რაიმე ახალი ბინა უნდა ეძებნა. ერთხანს ცხოვრობდა იუგოსლავიაში, შემდეგ უნგრეთში, აქაც ძალიან ეშინოდა, ამერიკელებს არ მიეკითხათ და არ დაეპატიმრებინათ. ბოლოს იაპონიაში გადავიდა, სადაც ნამდვილად მიაკითხეს და ციხეში ამოჰყო თავი. კიდევ კარგი, რომ ყოველივე ეს დიდხანს არ გაგრძელებულა, დახმარების ხელი ისლანდიაში გაუწოდა, რომლის პარლამენტმა (მისი სპიკერი ადრე ცნობილი დიდოსტატი ფრიდრიკ ოლაფსონი იყო) დევნილ ჩემპიონს ამ ქვეყანაში ხანგრძლივად ცხოვრების ნება დართო. აი, მაშინ კი საბოლოოდ გამოირკვა, ჭადრაკის სამყაროში ბობისადმი ვის როგორი დამოკიდებულება ჰქონდა. ზოგმა დიდოსტატმა ისიც კი იკადრა, რომ ისლანდიელთა ხელისუფალთ სპეციალური წერილით მიმართა, რატომ მისცეს დევნილს თავშესაფარი, თუმცა ფიშერი არც მეგობრებმა დაივინყეს:

ბორის სპასკიმ და ჟერარ ლოტიემ იგი რეიკიავიკში მოინახულეს.

ყველაზე ხშირად, ცხადია, რეიკიავიკში ფიშერის მეუღლე ჩადის. მიიოკო ვატაი ჭადრაკის წრეებში ცნობილია თუნდაც იმით, რომ იგი იაპონიის საჭადრაკო ფედერაციის პრეზიდენტია! იგი ფიშერმა კარგა ხნის წინათ გაიცნო, ახლა პატარა ქალიშვილზე ჰყავთ, თუმცა დედამინის სულ სხვადასხვა მხარეში ცხოვრობენ. ტოკიოდან კოპენჰაგენამდე ფრენას 13 საათი უნდა, ამას დაამატეთ კიდევ სამი საათი რეიკიავიკამდე. სწორედ ქალბატონ მიიოკო ვატაისაგან იღებენ ჟურნალისტები ცნობებს ფიშერის შესახებ, ამასთან ბობი სავსებით ენდობა მეუღლეს და დარწმუნებულია, რომ იგი ზედმეტს არაფერს იტყვის.

როგორც ცნობილია, ფიშერს არ მოსწონს თანამედროვე საჭადრაკო სამყაროში შექმნილი სიტუაცია, ადრე ერთხელ გამოუთქვამს უარყოფითი აზრი ანატოლი კარპოვის შესახებ, რომელსაც მოლაპარაკებისას შეხვედრია,

აი, თამაში კი არ დასცალდათ. რაც შეეხება გარი კასპა-როვს, იგი ბობის ამკარად არ უყვარს, ახლანდელი გვართი არასოდეს ახსენებს, არამედ უწინდელით – „ვინმეტიის“ უწოდებს. რაც შეეხება ახლანდელ ჩემპიონ ვლადიმირ კრამნიკს, იგი, ქალბატონ მიიოკო ვატაის სიტყვით, ფიშერს მოსწონს, როგორც მოჭადრაკე და პატივს სცემს მის ადამიანურ ღირსებებსაც. თვით ფიშერი კვლავინდებურად ადევნებს თვალყურს საჭადრაკო მოვლენებს, კითხულობს გაზეთებსა და ჟურნალებს, არც ინტერნეტს უგულვებლყოფს. ტურინის ოლიმპიადის დროს მან თავის მეულ-

ღეს სთხოვა გაეგო, რა საჭადრაკო ლიტერატურა გამოდის რუსეთში და შეეძინა ეს წიგნები. თავის დროზე, ყმანვილმა ფიშერმა სწორედ ამ წიგნების გამო ისწავლა რუსული (გარდა ამისა, იგი ფლობს ესპანურსა და გერმანულს). ყოველივე ეს, ცხადია, საინტერესოა, მაგრამ უსიამოვნო ის არის, რომ ფიშერი, რომელიც მთლიანად კარჩაკეტილად ცხოვრობს, ჭადრაკის თამაშს თითქოს აღარ აპირებს, ამასთან ეს ჩვეულებრივ თამაშსაც შეეხება და იმ „ფიშერის ჭადრაკსაც“, რომლის შესახებაც ჩვენ ადრეც გვისაუბრია.

თევდორე ბენდელიანი

წარსულთან – მისტიკური კავშირი

*

სპარსული პოეზიის საღამო „კავკასიურ სახლში“

10 თებერვალს „კავკასიური სახლის“ პროექტის „კულტურის კალენდარი“ მორიგი საღამო ირანის ისლამური რესპუბლიკის ეროვნულ დღესასწაულს – ისლამური რევოლუციის გამარჯვების 28-ე წლისთავს მიეძღვნა. სწორედ ამ თარიღთან დაკავშირებით გაიმართა სპარსული პოეზიის საღამო, სადაც თავი მოიყარეს სპარსული ლიტერატურის აღიარებულმა მთარგმნელებმა, ირანის-ტებმა თუ უბრალოდ ამ ქვეყნით დაინტერესებულმა საზოგადოებამ.

საღამოს საპატიო სტუმარი იყო საქართველოში ირანის ისლამური რესპუბლიკის სრულუფლებიანი და საგანგებო ელჩი ბატონი მოჯთაბა დამირჩილუ.

„კავკასიური სახლის“ ხელმძღვანელმა, მწერალმა ნაირა გელაშვილმა შესავალ სიტყვაში ბრძანა, რომ ამ „კავკასიური სახლის“ მიზანს კულტურული კავშირების გაბმა და შენარჩუნება წარმოადგენს მსოფლიოს ყველა ქვეყანასთან, უპირველესად კი ჩვენს უშუალო და ისტორიულ მეზობლებთან, რომლებთანაც ურთიერთობის განვითარება რეგიონის სტაბილურობის უმნიშვნელოვანეს პირობად გვევლინება. ამიტომაც, გამუდმებით უნდა ვეცადოთ, გამოვიყენოთ ყველა ის რესურსი, რაც კი საუკუნეების მანძილზე ჩვენ შორის არსებული კავშირების მეოხებით დაგვიგროვდა. პოეზია ამ მხრივ ბრწყინვალე საშუალებას წარმოადგენს, რადგან დიდი პოეტები თანაბრად ეკუთვნიან, როგორც თავიანთ ერებს, ასევე მსოფლიოს ყველა ხალხს, ვისაც მშვენიერების, სამართლიანობისა და სიკეთისაკენ სწრაფვა შერჩენია.

ქალბატონმა ნაირა გელაშვილმა ასევე აღნიშნა, რომ საქართველოში მუდამ აფასებდნენ სპარსულ პოეზიას. საუკუნეთა მანძილზე ქართველი მთარგმნელები ტოლს არ

უდებდნენ მეზობელი ქვეყნის პოეტებს და მათი შესანიშნავი ლექსები მშობლიური ენაზე ადეკვატურად, დედნისეული სიღრმითა და მშვენივრად გადმოჰქონდათ.

ეს ტრადიცია, საბედნიეროდ, აქამდე გრძელდება და ამ სიტყვების დასტურად ალბათ დღევანდელი საღამოც გამოდგება.

„კავკასიური სახლის“ ხელმძღვანელმა აღნიშნა: „ირანი ჩემთვის ის ქვეყანაა, სადაც ერთმანეთს კი არ ეწინააღმდეგება, პირიქით, ავსებს და სრულყოფს ტრადიცია და თანამედროვეობა. ამ სახელმწიფომ მოახერხა ერთი მხრივ აეთვისებინა და გაეთავისებინა ტექნიკური ცივილიზაციის ყველა სასიკეთო მიღწევა და მეორე მხრივ შეენარჩუნებინა ღრმა სულიერება, თავის წარსულსა და კულტურულ სათავესთან მისტიკური კავშირი.“

ამის შემდგომ ირანის ისლამური რესპუბლიკის სრულუფლებიანმა და საგანგებო ელჩმა ბატონმა მოჯთაბა დამირჩილუმ ვრცლად ისაუბრა ირანის ისლამური რევოლუციის მიზეზებსა და შედეგებზე და, სხვათა შორის, ბრძანა, რომ რევოლუციის შემდგომ ირანში შეიქმნა სრულიად ახალი ტიპის ლიტერატურა, რომელსაც ქართველი მკითხველი ჯერჯერობით ჯეროვნად არ იცნობს და ამიტომაც ამ ლიტერატურის უახლესი ნიმუშების ქართულად თარგმნა და გადმოლება საშურ და მნიშვნელოვან საქმედ ესახება.

ბატონმა ელჩმა, რომელსაც აშკარად სასიამოვნო მოულოდნელობად დაურჩა „კავკასიურ სახლში“ შეკრებილი საზოგადოების სიმრავლე, მადლობა გადაუხადა საღამოს ორგანიზატორებს, „კავკასიური სახლის“ ხელმძღვანელობას და აღნიშნა, რომ თითოეული ასეთი საღამო თავის უაღრესად პოზიტიურ წვლილს შეიტანს ორი – ისტორიულად მეზობელი და მეგობარი – ერის ურთიერთობათა განვითარებაში. თავის მხრივ კი ირანის საელჩო მუდმივად მხარს დაუჭერს და წაახალისებს ყველა ანალოგიურ სასიკეთო წამოწყებას.

სპარსული პოეზიის საღამოს ესწრებოდა შესანიშნავი ირანისტი, ირანისტთა არაერთი თაობის აღმზრდელი და, რაც მთავარია, დამოუკიდებელი საქართველოს პირველი ელჩი ირანის ისლამურ რესპუბლიკაში ბატონი ჯემშიდ გიუნაშვილი. მან თავის გამოსვლაში აღნიშნა:

„შემთხვევითი არ იყო ის ფაქტი, რომ ისლამური რევოლუციის ლიდერი და ამ რესპუბლიკის ფუძემდებელი იმამი აიათოლა მუსავი ხომეინი, გარდა იმისა, რომ უაღრესად შორსმჭვრეტელი პოლიტიკოსი ბრძანდებოდა, შესანიშნავ-

ვი პოეტიც იყო და მისი ლექსების კრებული „სიყვარულის ღვინო“ ქართულად ორჯერ, ორ ვარიანტად ითარგმნა და გამოიცა.“

ბატონმა ჯემშიდმა, რომელსაც საქართველოში ალბათ ყველაზე უკეთ მოეხსენება ირანში ამჟამად არსებული ვითარება, საკმაოდ დანვრის ვითარება, საკმაოდ დანვრის ვითარებით ისაუბრა ამ ქვეყნის დღევანდელი მდგომარეობისა და სამომავლო პერსპექტივებზე, სხვათა შორის კი იმ ვარაუდობასაც შეეხო, რომ ერთ-ერთი ნიშანი,

ნაირა გელაშვილი, მოჯთაბა დამირჩილუ, გიორგი ლობჯანიძე

რაც ირანის სტაბილური განვითარების პერსპექტივებზე მიგვიჩვენებს, ქალთა სოციალური აქტივობის მაღალი დონეა. დღევანდელ ირანში ქალი სერიოზულადაა ჩართული ყველა საზოგადოებრივი ინსტიტუტის მუშაობაში და თავისი წვლილი შეაქვს უკლებლივ ყველა სფეროს განვითარებაში. დღეს ირანის უნივერსიტეტების სტუდენტთა 65% ქალია და თავისთავად ესეც უკვე ბევრ რამეზე მეტყველებს.

ბატონმა მოჯთაბა დამირჩილუმ, რომელიც გიორგი ლობჯანიძის მეშვეობით, თვალყურს ადევნებდა ბატონი ჯემშიდ გიუნაშვილის საუბარს, ამაზე ნახევრად ხუმრობით და ნახევრად სერიოზულად განაცხადა, დღეს ირანში უკვე კაცები იბრძვიან საკუთარი უფლებებისათვის. ნათქვამს დარბაზის მხრიდან ადეკვატური რეაქცია მოჰყვა და საზოგადოებაში ხალხიანი განწყობა შემოიტანა.

სპარსული პოეზიის საღამოზე საკუთარ თარგმანებს კითხულობდნენ ზეზვა მედულაშვილი და გიორგი ლობჯანიძე.

ამ ფონზე ჯემალ აჯიაშვილმა, რომელმაც თქვა, რომ იმ დღეს „კავკასიურ სახლში“ შემთხვევით აღმოჩნდა, თავისი თარგმანების კითხვას ვახუშტი კოტეტიშვილის ბრწყინვალე ნიმუშთა გახსენება ამჯობინა, ოღონდ, ეშში შესულს, ნამდვილი მთარგმნელის გამოცხადება დაავინყდა და ვახუშტი კოტეტიშვილის მთარგმნელობითი ხელოვნების შედეგები ლამის საკუთარ დამსახურებად „მიითვალა“.

ეს, რა თქმა უნდა, ხუმრობით, რადგან იმ დღეს „კავკასიურ სახლში“ შეკრებილ საზოგადოებას ვერავინ მოატყუებდა, რადგანაც ყველამ თითქმის ზეპირად იცოდა აქ ნაკითხული თარგმანები და ყველა ლექსი იმდენად გათავისებული ჰქონდათ, რომ თითოეული მათგანი ამ ნიმუშებს თავისად მიიჩნევდა.

ამიტომ ჯემალ აჯიაშვილს ეს ნაბიჯი თავისი მასწავლებლის, ბრწყინვალე მთარგმნელის ვახუშტი კოტეტიშვილის პატივისცემად მიუთვალეს, რომელმაც მიზეზთა გამო, იმ საღამოს „კავკასიურ სახლში“ მოსვლა ვერ მოახერხა.

სამაგიეროდ, „შესანიშნავ ფორმაში იყო“ ზეზვა მედულაშვილი. მან თავისი თარგმანები ჯერ სპარსულად, ხოლო შემდეგ ქართულად იკითხა და ბოლოს, როცა ბოდიში მოიხადა, დავბერდი და ბერი რამ უკვე აღარ მახსოვს, სწორედ მისი მესხიერებით აღფრთოვანებულმა ირანის ელჩმა მიუღო: „ჯერჯერობით სიბერეს ნამდვილად ვერ გამჩნევთ“.

ამის შემდეგ ჩვენმა ალიარებულმა მთარგმნელმა გივი შაჰნაზარმა აღნიშნა, რომ მიუხედავად თავისი სპარსული ძირებისა, იგი სომხური ლიტერატურის მთარგმნელია, მაგრამ ჭაბუკობიდანვე ეტრფის და აფასებს დიდ სპარსულ მწერლობას, რომლის ნიმუშთა გაცნობა ქართველ ირანისტთა ბრწყინვალე ნამუშევართა წყალობით მოუხერხდა.

თავისებურად ყველა გამომცემელს შეეხმინა მწერალი როსტომ ჩხეიძე, რომელმაც „კავკასიურ სახლში“ გამართული მსგავსი საღამოების მნიშვნელობა საგანგებოდ გამოჰკვეთა და აღნიშნა, რომ „კავკასიური სახლი“ ნაირა გელაშვილის დაულაღავი ენერჯის წყალობით მართლაც მზესავით თანაბრად მიმოაფენს სხივებს ყველა მხარეს, დასავლეთსა თუ აღმოსავლეთს და აღუნიშნავი არ რჩება არცერთი მნიშვნელოვანი ფაქტი და მოვლენა ჩვენი საზოგადოებრივი ცხოვრებისა.

დღევანდელი პოეზიის საღამოც ამის მკაფიო დასტურია. საერთოდ, „კავკასიური სახლი“ ყველაფერს მისი მნიშვნელობის მიხედვით აფასებს და არა ჩვენში გავრცელებული სნობური ტენდენციებით, რომლის თანახმადაც, მაგალითად, თარგმნა, თანამშრომლობა მხოლოდ დასავლეთთან ღირს, რადგან აღმოსავლეთში მნიშვნელოვანი დღეს აღარაფერი იქმნება და ეს ქვეყნები საქართველოს ახალს ვერაფერს შეჰმატებენ. ერთ-ერთი პირველი, ვინც ამ მცდარ პოზიციას დაუპირისპირდა, მაშინ გაზეთის და ახლა უკვე ჟურნალ „ჩვენი მწერლობის“ რედაქციაც იყო. ჩვენ თავის დროზე ცალკე ნომერი მივუძღვევით სპარსულ ლიტერატურას და, მიუხედავად იმისა, რომ აქ-იქ გავგავანეს, საგანგებო ნომრები რაღა ირანითა და აღმოსავლეთით, ბარემ მონივნავე დასავლური ქვეყნებით დაგეწყითო, ჩვენ მაინც მიგვაჩინია, რომ მაშინდელმა ინიციატივამ გაამართლა. ჟურნალი იმის ჟურნალია, რომ როგორც ქვეყნის შიგნით, ასევე მის გარეთ, გინდ დასავლეთში და გინდ აღმოსავლეთში გავრცელებული სალიტერატურო ტენდენციები თანაბრად და თანამიმდევრულად ასახოს. ჩვენ ერთნაირი გულისყურით ვეკიდებით ამერიკაში, ინგლისში, საფრანგეთში, გერმანიაში შექმნილ ნიმუშებსაც და აღმოსავლეთის ლიტერატურასაც, რადგან თანამედროვე სამწერლობო პროცესი ერთ მთლიანობად მიგვაჩინია, სადაც ყველა ერს თავისი წვლილი შეაქვს და თავისი განსაკუთრებული ადგილი გააჩნია.

ბოლო ხანს ასეთივე საგანგებო ნომერი არაბული ლიტერატურისაც მოვამზადეთ, შემდგომი ნომრები ამერიკული, ინგლისური და ფრანგული მწერლობისა იქნება.

პოეზიის საღამო თითქმის ორი საათი გაგრძელდა, მაგრამ საზოგადოებას დიდხანს არ ეთმობოდა „კავკასიური სახლი“, სადაც ჩვენი მთარგმნელების წყალობით, აღმოსავლეთი მთელი თავისი მშვენიერებითა და დიდებულებით წარმოგვიდგა.

ნინო სადღობელაშვილი

ნუგეზის წიგნი

*

**შთაბეჭდილება
დავით-დევი გოგიბედაშვილის
რომანისა „დეკემბრის თილისმა“**

არსებობს ასეთი გადმოცემა: ძველად თურმე, წმინდა მამები, განსაკუთრებულად დაზიანებულ, განადგურების პირას მისულ წიგნებს ერთ რომელსამე სუფთა ადგილას წვავდნენ და ფერფლს საგანგებოდ მიწაში მარხავდნენ, იმ რწმენით, რომ ამ წიგნთა სულები ზეცაში დაივანებდნენ და ოდესმე ახალ სიტყვად კვლავ მოველინებოდნენ დედამიწას...

ლიტერატურული რეინკარნაცია იქით იყოს და, თუკი დღესაც იწერება წიგნები, რომლებშიც წმინდა მამათა მიერ იმ დამარხულთა სულები განხორციელდნენ, ერთ-ერთი მათგანი ნამდვილად მეპყრა ხელთ რამდენიმე თვის წინ, და არ მშორდებოდა განცდა იმისა, რომ ის ძალიან, ძალიან დიდი ხნის წინათ, ჩემივე ცნობიერების სამარხებში დაფლულ ჩემსავე თავს წაკითხული ჰქონდა...

დავით-დევი გოგიბედაშვილის რომანი „დეკემბრის თილისმა“.

ის 2001 წელს გამოსცა ჯერ ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობამ, 2004 წელს კი „საარმა“. თუმცა, დღეს მისი ხილვა წიგნის მაღაზიების თაროებზე გაგიჭირდებათ, იმ უბრალო მიზეზის გამო, რომ ის მთლიანად გაიყიდა (ჩვენს ლიტერატურულ სივრცეში ამგვარი ფაქტი სასიამოვნოდ გასაკვირიც კია). ახალი გამომცემელი კი, „დეკემბრის თილისმას“ რატომღაც ჯერ არ გამოსჩენია.

ბავშვობაში, ჩვენი გულუბრყვილო საუბრების დროს, მე და ჩემი მეგობრები წიგნებს იმის მიხედვით „ვახარისხებდით“, თუ ვის რამდენჯერ წაგვაკითხა თავი თითოეულმა მათგანმა. „გამარჯვებულთა“ სიაში ის წიგნები ხვდებოდნენ, რომლებიც, თურმე ყველაზე ბევრჯერ გვქონდა წაკითხული... რადგან, ასეთები ბუნებრივად ბადებდნენ მონატრებას, გვიტყუებდნენ ოთახში, სადაც გვეგულებოდნენ ისინი. და ათასჯერ გადაფურცლული შეგრძნებების ხელახლა გამოწვევით გვანიჭებდნენ ხოლმე უსაზღვრო, განუმეორებელ ტკბობას...

მერე ყველაზე გავიზარდეთ და, წიგნებიც – ყველაზე საყვარლებიც, რატომღაც ამოჩემებულებიც და სახიფათოებიც (!) თავ-თავის ადგილას დალაგდნენ. შეიცვალა დამოკიდებულება მათ მიმართ, და მრავალი წლის შემდეგ, ხანდახან ჩვენს თავში მათ ისე ვაყურებთ, როგორც ყველაზე მთავარ სათქმელს, საუბრის ბოლოსკენ შემონახულს.

„დეკემბრის თილისმა“ იმ წიგნად მექცა, რომელმაც რატომღაც ბავშვობის აი ეს შთაბეჭდილებები წამომიშალა. პირველად წაკითხვის მერე წინ მიდევს იგი და ყველა მიკარებაზე ისევე უცნაურად ვფრთხილობ, როგორც უკვე დაუფლებულ, ჩემად დაგულეებულ და ახდენილ სანადელთან შეხებისას. მაგრამ, ჩვენ ხომ გავიზარდეთ და, ახ-

ლა ყველაზე მეტად ის მინდა, სწორედ ეს შთაბეჭდილებები გავუზიარო ჩემს მეგობრებს.

... და ყველას მათ, ვისთვისაც წიგნი დღემდე სასიცოცხლო ძალად რჩება.

„დეკემბრის თილისმა“ რომანი-დღიურია, „ჩანერილი მინდია ლასარეიშვილის მიერ“. დღიურის ფორმა არც ისე უცხოა ჩვენს მწერლობაში (ქეთი ნიჟარაძის „ავტოპორტრეტი“ მახსენდება), თუმცა ეს წიგნი მკვეთრად განსხვავებული შინაგანი წყობისაა და, ამის გამო – მეტად მომხიბლავიც.

დღიური – ინტიმური, ხშირად ალოგიკური და თვით-შემცნებითი ლიტერატურული ფორმაა. დღიურებს წერენ, როდესაც უყვარდებათ; დღიურებს წერენ, როდესაც თვითგამორკვევას იწყებენ; წერენ ზოგჯერ უბრალოდაც, მიზეზების გარეშე, და ეს ინდივიდუალური „უამთააღწერა“ ხშირად ყველაზე ფაქიზ საქმიანობად ექცევათ ხოლმე... არიან ისეთებიც, რომლებსაც არასდროს მსგავსი არაფერი დაუწერიათ და ეს მათ სულაც არ ჩრდილავს.

თუმცა, საინტერესო ისაა, როდის იწყება ადამიანის ცხოვრებაში დღიურის შექმნის სურვილი?! დავით-დევი გოგიბედაშვილის რომანის შემთხვევაში, მთავარი გმირი – მინდია ლასარეიშვილი, წერას იწყებს ყველაზე მძაფრი სულიერი კრიზისის შეგრძნებისთანავე. მაშინ, როცა ჩნდება დაუძლეველი სურვილი – აღწესხოს ყველაფერი, რასაც ახლა, ამ დროს და ამ სულიერი მდგომარეობით გაცივდება.

დღიურის შექმნისკენ მას უხილავი ხმაც (ალტერ-ეგო, ენიგმა) უბიძგებს. საერთოდაც, ამ უხილავით იწყება რომანი და ეს საკრალური ფონი ბოლომდე გასდევს მას. ის ხან სიზმრებში, ხან მისტიკურ ცხადში გარდაისახება და მთავარ გმირთან ერთად მკითხველიც ცნობიერების მიღმიერ ბუნვის ხიდზე გაჰყავს.

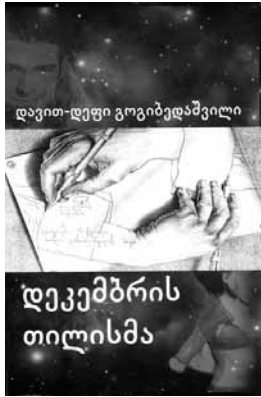
თვითონ სახელიც – „მინდია“ ხომ, ქართველი მკითხველის შეგნებაში ერთხელდასამუდამოდ დაუკავშირა ფშაველმა პოეტმა ზედროულ მითს... ყველა ახალი მინდია ნება-უწებურად იმ პირველის, მითოლოგიურის რაღაც ეტაპზე ინტერპრეტაციაა. მინდია ლასარეიშვილი, თავისი თანამედროვეობით, უპოქალური ტრაგიზმით და რაც მთავარია, სიახლით, იმ თავისი შორეული მოსახელის ანარეკლსაც იტევს.

სხვა რომ არაფერი ჰქონდეთ საერთო, ერთი რამეც კმარა, რაც ამ ორს ერთნაირი ვნებით მოსჭარბებია. ეს – სიმარტოვის შეგრძნებაა. ადამიანის მარადიული თანამდევი, მისი ლხინის და ჭირის მოზიარე-სიმარტოვე.

დღიურის წერაც ძალიან ხშირად იმის სიტყვიერი დადასტურებაა, რომ ირგვლივმყოფთა სიმრავლის მიუხედავად, მაინც მარტო ხარ. და მინდიაც, „იღებს დღიურს, იწყებს წერას, თენდება“.

... ძალიან საგულსხმოა, რომ მთელი წიგნი სწორედ გამთენიისას დაწერილის შთაბეჭდილებას ბადებს. გარიჟრაჟი, ჯერ კიდევ მზეამოუსვლელი ცა, ცისკრის ჟრუანტელიანი სუსხი და თითქოს ფოთლებიდან გადმოსული სისველე – ეს დროის ის შუალედია, რომელშიც ამ წიგნის კითხვისას ცხოვრობ და განუწყვეტილად განიცდი მას. განიცდი საოცრად შთამბეჭდავად აღწერილ გამთენიისპირს და ემზადები რალაცისთვის. ჩვენ ყველანი ხომ, წინაღამიდან მოყოლებული, რალაცას ველით...

ამ ნიგნში ყველა დღე, წუთი, ყველა ნივთი და მოვლენა უხილავი ნიშნითაა აღბეჭდილი. აქ ლამის ასო-ასო უნდა იკითხო სიმბოლოები და ეძებო მათი გაცხადებანი. თვითონ სათაურშიც ხომ ნათლადა – „თილისმა“ – ამ ნიშანთა, სიზმართა და სიმბოლოთა შესაკრებელია, სავანეა, რომელიც თანდათან ივსება და ღვთაებრივი აღსასრულისკენ მიგიყოლებს... სულაც არაა საჭირო მანცდამანც ზედმიწევნით ფლობდე პოსტმოდერნისტულ ტერმინოლოგიას, რომ იგრძნო – არც მთლად ტექსტია ძველებურად ლილინით თვალმისადევნები. აქ ტექსტის შიგნითაც სხვა ტექსტს კითხულობ და იმ სხვის მიღმა – კიდევ ახალი იწყება...

დიდი ხნის წინ, იწერებოდა ნიგნები ძღვევამოსილ გმირთა მოგზაურობებზე. მერე ამ გმირობებს ნაწილ-ნაწილ ვიზუირებდით და ვთხზავდით ახალ „ილიადებს“ და „ოდისეებს“... გვაოცებდა მათი უკიდევანო და ბობოქარი ხეტიალი, ათასი შემხვედრი, ათათასი გამვლელი და უფრო მეტი – თანამგზავრი... „დეკემბრის თილისმაც“ – ნიგნია „მოგზაურობაზე“. ზუსტად იმ მასშტაბის გზები, იმდენივე მრავალფეროვნება და ვნება; სამი თვის განმავლობაში, დასაზღვრულ დროში – 13 ოქტომბრიდან 9 დეკემბრამდე – მოგზაურობა ათასი ხიფათის გავლით!.. ოღონდ, არა „გარეთ“, ხილულში, არამედ – „შიგნით“, ადამიანის სულის უკიდევანობაში. მინდიას „ოდისეა“... მეგობრებო, ბავშვობა გახსოვთ?..

მინდია სიყვარულმა აქცია უცნაურ მოგზაურად. სიყვარულმა, როგორც ყოველივეს მიზეზმა ამქვეყნად. არავითარი უარყოფა სიყვარულის მხრიდან, არავითარი ღალატი ან ამგვარი სისულელები. უბრალოდ, ორმა უსაზღვროდ შეყვარებულმა ადამიანმა ყოფიერების ქაოსში ერთად ველარ ატარა ის. მინდია წავიდა – სიყვარულის გადასარჩენად. ოღონდ, მარტო თავისი გრძნობის კი არა, არამედ – ზოგადად, მთლიანი, ზე-სიყვარულის გადასარჩენად.

უხილავმა ხმამ, სიზმრებმა და საკუთარმა გზებმა ის ბეთანიის მონასტრამდე მიიყვანა. აი მერე კი... როგორ უნდა მოყვე! ან აქამდე რაც მოყვევი. მოვიხელთე კი?!

... ჩამოუსხედით თუნდაც ხუთი წუთით ბეთანიის შავკაბიან ბერებს, ფიქრი მიადევნეთ მათ უცნაურ მეტყველებას. შეეცადეთ ბოლომდე გაუგოთ ხალხში გიჟად მონათლულ კეთილ მწყემსს – თომას, და ნელ-ნელა იგრძნობთ, როგორ გამოგეცალათ ხელიდან ცოდნა, რომელსაც წლების მანძილზე, თარო-თარო აკონინებდით... როგორ მშვიდად და უმტკივნეულოდ დაგავიწყდათ ყველაფერი, რაც კი გსმენიათ, გისწავლიათ, შეგიკრებიათ... როგორ შიშვლდება თქვენი სული, და რჩები თედეობილები, სრულიად თავისთავადები, ბავშვებზე უბინონი, – და ამ მშვიდი, უმტკივნეულო „გადატრიალების“ მერე ისევ ნელ-ნელა იწყება შემოსვა! სამყაროს შესახებ ცოდნა უკვე სხვა გზებიდან, მაღლიანად შემოდის თქვენში!

ყოფიერების ორომტრიალიდან რომ გახედო, სამყარო ჰგავს ქისას, რომელსაც პირამდე შესავსებლად თითო გროში ყოველთვის აკლდება. ზოგი მტკივნეულად განიცდის ამ „დანაკლისს“, ზოგი ვერც ამჩნევს. მეოცნებები და

ხელოვანები სწორედ იმ ერთი გროშის ძებნაში აღამებენ წუთისოველს. ეწირებიან მას და ათას ზღაპარს თხზავენ, რათა თავიანთ აღმოჩენაში დაგვაჯერონ – „აი, თურმე სადა ყოფილა ის დალოცვილი...“ სამყაროს სრულქმნილების გაცდა, მისი „უნაკლობის“ შეგრძნება ნეტარებაა ალბათ და, იმიტომაც არიან ნეტარნი ისინი, რომელთაც მიაგნეს და დაიჯერეს კიდევ.

„ახალ ცოდნაზე“ როცა ვამბობდი, ამას ვგულისხმობდი. ბეთანიის მონასტრის მამები ის დიდი სინამდვილეა, რომლებმაც სამყაროს შესახებ, სწორედ ახლა და სწორედ ამ ნიგნში, ხელახლა მოგვითხრეს.

... და, თუკი ვინმეს უსიამოვნოდ გააჟრჟოლებს ხოლმე, როცა თანამედროვე ლიტერატურაში სასულიერო პირებს შეხვდება, ძველმოდურობაში და მხატვრულ სისუსტეში ჩაუთვლის ამას ავტორს და დამცინავად ჩაილიმებს... ან თუკი ვინმე, ჭარბი რელიგიურობისგან გულაჩუყებული მკითხველი თითო ეპიზოდში თითო ანაფორიანის გამოჩენას, სამ-სამჯერ პირჯვრისწერით შეეგებება და ვაიდა, მათზე რამე „გადაკვრით“ იყოს ნათქვამი, მაშინვე ანათემას გადასცემს მწერალს... – ასეთებისგანაც და მათი ანტიპოდებისგანაც, „დეკემბრის თილისმას“ სწორედ ის თავისი თილისმა დაიფარავს, თავისივე თავი, შინაარსი და დიდი ძალა, რომელიც ამგვარი სისულელებისთვის დროს აღარავის უტოვებს. ეს ნიგნი ყველასთვისაა – მათთვისაც, ვისაც გულით სწამს და, მათთვისაც, ვინც ამ რწმენამდე მისასვლელად გონებას აწვალებს.

მინდია ლასარეიშვილის დღიური, დაწერილი ახალი წამის ძებნის დღიდან მის აღმოჩენამდე, მასში შერწყმადე... – არის ის თილისმა, რომელიც ყველა მისი ნამკითხველის ხელში თავიდან გაცოცხლდება. ეს სიცოცხლე გადამდებია, ისევე, როგორც სიტყვის ძალა ამქვეყანაზე.

ქრისტიანობის დიდი ნიჭი ხომ – ნუგეშია. ჰაერში გამოკიდებული, უსულო სიტყვა კი არა, – ნამდვილი, გულისგულამდე ჩაღრმავებული ნუგეში. თქვენ მას აუცილებლად იპოვით „დეკემბრის თილისმაში“... და კიდევ ერთხელ გავუღიმიებთ ერთმანეთს ახლად წიგნწააკითხები, რადგან ბავშვობა გაგავსხვნიდება, და ბავშვურად მტკიცე რწმენა იმისა, რომ ნიგნები – ადამიანების მანუგეშებლად იწერება მხოლოდ...

და, უკანასკნელ წამზეც. მითუმეტეს, რომ არ ვიცით, ვის როდის გვეახლება ის. მინდა, ორიოდ ფრაზით გითხრა, ახლა უკვე ჩემი საყვარელი წიგნიდან: „როცა იხილავ იმ უკანასკნელ წამს – არავის უთხრა, არ დაწერო, არ მოყვე, არ გაამხილო! არსებობს რალაც, რასაც ფარვა და გულში მარხვა სჭირდება. ამის ნამკითხველი გულით იგრძნობს და გონებით დადუმდება. სიზმარმა წინასწარ იცის მოწვევის ჟამი, ის ხომ წრეზეა. შენს წინ მდგარ შენივე თავში, და სიცოცხლის გასრულებამდე ცოდნას გადასცემს მას, ვინც მის წინაა, ის კიდევ მის წინ მდგომს და ასე შემდეგ უსასრულოდ, სანამ ზურგედან არ გეტყვის შენივე თავი – მას, რაც ჭეშმარიტია!..“

ამ ფრაზიდან კი, სიწუმი იწყება. უბრალოდ, მე „დეკემბრის თილისმას“ გინვდით...

ოსიპ მანდელშტამი

* * *

უძილო ღამე. ჰომეროსი. სავსე აფრები.
 ვწევარ, შუამდე ჩავიკითხე ნუსხა ხომალდთა.
 წეროთა გუნდად, მოფართქალედ, კვლავ ამოლანდდა,
 ელადის მიღმა სამანს იქით გადასაფრენი.

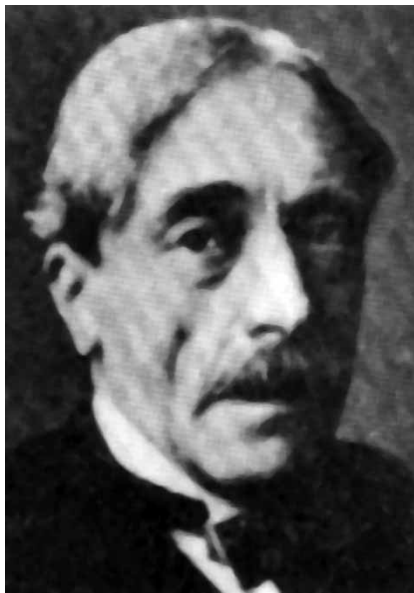
სოლად შეჭრილა, განელილა, ჯერ ისევ დრო აქვს, –
 მეფეთა თხემებს ღვთაებრივი ქაფი ევლება.
 საით მიცურავთ შეჭურვილნი? თუ არ ელენე,
 რას ვაქნევთ მაშინ, აქაველნო ვაჟკაცნო, ტროას?

სიყვარულია, – ჰომეროსად იძვრის და ზღვებად.
 აჰა, ჩერდება ჰომეროსი. მიწყდა თხრობილი.
 ზღვა მოხმაურობს ღამეული, ზღვა ოქროპირი,
 და სასთუმალთან ბნელხმოვანი გრუხუნით წვება.

პოლ ვალერი

ელენე, მჭმუხვარე დედოფალი

აჰა, ლაჟვარდო, კვლავ დავტოვე აჩრდილთა მღვიმე!
 მაღალი ტალღა საფეხურებს აწყდება ჟღერადს
 და განთიადის მსუბუქ ნისლში ირეკლავს მზერა
 მკვდრეთით აღმდგარი ხომალდების ოქროვან ქიმებს.

ჩემი ხელები, მარტოული, მეფეებს მისტირს,
 მათ ხვეულ თმა-წვერს ნაფერები, ზღვისაგან მლაშეს.
 კაცები ომებს გამღეროდნენ, დარახტულ რაშებს,
 კონცხებს, იალქნებს, მე ვტიროდი, მორბეულ ზღვისპირს...

ვუსმენ ნიჟარას – ბუკთა ხმობას, საომარ ძახილს
 ხოფების მოსმას, მიმოქცევას ხმებისა მჭახის,
 შელოცვებს მღერენ მენიჩბენი: ქარიშხალს ველით.

ზღვის მძიმე ბორგვა ნიჟარიდან შავად ხმიანებს...
 ელადის ღმერთებს ვყვარებივარ, ტანნაკეთიანებს,
 მკლავებს მიწვიდან ღიმილებით, ქაფისგან სველით.

რუსულიდან და
 ფრანგულიდან თარგმნა
 დავით ნაჩალიანა

ამ პუბლიკაციას რომ ვამზადებდით, ავტორს ალი მოჰამადზადეს ავტობიოგრაფია და პატარა წინათქმა ვთხოვეთ. ცოტა ხანში თეირანიდან ბარათი მივიღეთ – ვრცელი, ხატოვანი, ზოგი სპარსული სალიტერატურო ტრადიციის გამო და ზოგიც ავტორის ასაკის გამოისობით, მხატვრული ჩუქურთმებით მოვარაყებული.

ბარათში, რომელიც ახალგაზრდა ირანელ პოეტს ასე დაუსათაურებია: „ოცნების ნაპირიდან ჩვენს დღევანდელობამდე“, გვწერდა:

„ეს 26 გაზაფხული ჩემი ყმანვილკაცობისა საკუთარი ცხოვრების ყველაზე უფრო მნიშვნელოვანი ხანა მგონია, რადგან ეს დრო ცხოვრებაში საოცარი გარდაქმნების დასაწყისი გამოდგა. ის შინაგან ძირეულ სახეცვლილებას დაემთხვა, რადგან სწორედ ამ ხანის გარიჟრაჟზე მომაჯადოვა მშობლიურმა ირანულმა ლიტერატურამ ჯერ ძველი მგოსნების – ნიზამის, ფირდოუსის, ჰაფეზის, საადისა და ჯალალ ედ-დინ რუმის შემოქმედებამ, ხოლო შემდგომ ახალი თაობის პოეტთა – ნიმა იუშიჯის, სეფეჰრის, ფორუყის, აჰმად შამლუსა და სეიედ ალი სალემის ბრწყინვალე ლექსებმა. ამ სიყვარულმა ჩემში ნელ-ნელა გააღვივა ლექსის წერის სურვილი და აი, რამდენიმე კრებულის გამოცემაც მოვასწარი“.

ალი მოჰამადზადეს ლექსებს ჯერჯერობით ნამდვილად სჭირდება დაღვინება, მაგრამ პოეტური ნიჭი მართლაც იგრძნობა მის პნკარებში და ალბათ ამ ნაპერწკლებს ქართველი მკითხველიც დააფასებს.

ალი მოჰამადზადე

* * *

მე ზეცის გვარ-ტომის ვარ:
მზე ჩემი უბინო დაა,
მთვარე – ჩემი კუნთმაგარი ძმა,
ვარსკვლავები კი – ჩემი დანინდულნი.

მე ზეცის გვარტომის ვარ,
მე ვარ მცოდნე ცაში თავაღერილი ქარის გზისა,
ღრუბელთა ფარის მწყემსიც მე ვარ და
წვიმის მოსვლის მახარებელიც.

საოცარია,
მე – გამოგონილი –
ზეცის გზათა დასაწყისში
ზღვის ზღურბლზე ვოცნებობ.

* * *

საკვირველ სამყაროში ვცხოვრობთ:
ჩვენი ცოცხლები
დავინყების მიწაში დამარხულან,
მკვდრები
ამაო ქება-დიდებით ჩამოღლილან,
საოცარია,
ყოველი კაცი
თითქოს საკუთარი მარტოობის წრეში მომწყვდეულა.
რა თქმა უნდა, მშვენიერად ვიცი:
სიძნელე არის, იყო და იქნება,
წუნუნისა და მოთქმის ხელახალი გადაკითხვა კი
წარსულს ვერაფრით ველარ შეენევა.
როდემდე აპირებთ თვალები მზეს,
ბაგეები კი სალამს მიანებოთ,

დარეტიანებულო მინის ბინადარნო,
დაიჯერეთ, რომ
ბორბალიც კი დაიღლება
ერთი წერტილის გარშემო ბრუნვით
და თქვენ რალა მოგივათ...
მოდით, მხოლოდ
ადამიანური კავშირის ხათრით,
დავინყების შადრევანს მოშორდით,
ერთთური გაიხსენეთ...

* * *

სადაცაა, ცა ინათებს...
არ მეძინება.
ღანვთა სივრცეებს
ცრემლის ჩქარი ნაბიჯები მიცახცახებენ,
გული ავად შემომკვნესის,
დღეები
დაღლილი რწმენის გროვაში ჩავკარგე,
თავი დავივიწყე,
არა მკითხო, რატომ...
არ ვიცი...
ნეტავ, ვინმე მაინც მოვიდოდეს,
ან მე წავიდოდე
სადმე, სადაც ხალისის ნიავი იქნებოდა,
ადამიანური გაგება,
სიმღერის წკრიალი და
ფრინველთა ლალი, საამო ჭიკჭიკი...
ძალიან ცუდადა ვარ,
არც წასვლის თავი მაქვს და
არც დარჩენის გული...
არ მკითხო, რატომ...
არ ვიცი!
აქ ბებრუხანა ყვავი
ჩემს ხანგრძლივ ძრწოლას
ფანჯრის მიღმა ტკეპნის...

* * *

აქ რას აკეთებ,
უმეგობრო,
პატარა ჩიტო,
გადამფრენ ჩიტოა შენს ქარავანს რატომ ჩამორჩი,
რა გსურს ამ გაძრვილ-გაფიჩხული ტოტებისაგან,
აქ ყველა მტრედი ცუდადაა, ვინც ჩვენთან დარჩა.
რა გულუბრყვილო ჩიტუნა ხარ,
რადგან შენსავით,
ვინც შემოდგომის ნამგლის ჩრდილქვეშ ჩამოიძინა,
მეორედ აქ ძილისათვის აღარ მოსულა,
ვერ ჩაგათბუნებს ეს კალთა, ვერ დაგინანავებს.
ჭკვიანად იყავ,
ნადი, თორემ
წელს შემოდგომა
ყველაზე უფრო სამარცხვინო ქარებს მიგყიდის...

* * *

ლამის მრუმე ტოტები გაიფოთლენ,
დედაჩემი ქარის გემოსა და ზეცის მზერას
ველარ ამჩნევს
და თავი ფანჯრის კალთაში ჩაურგავს...
უხმო მოგონებებს მერამდენედ ფურცლავს
და მისი ტირილის ნაკვალევი
ვარსკვლავთა ხაზებიდან გამოკრთის,
თავი წითლად აჭრელებული,
ცხოვრების საშინაო დავალებებითა აქვს ავსებული,
მისი გული სიყვარულის გაძარცვული საგანძურია,
ხოლო ხელი ერთ ვარსკვლავზეც კი ვერ მიუწვდება.
როგორ სწადია,
ქარმა დაკარგულ ახლობელთა წერილი მოუტანოს,
როგორ ლამობს, დეკებრის ყველა გაყინული მტრედდი
თავისი შვიდი წლის ასაკის
ქუჩათა ტკბილ სიზმარში დააბრუნოს,
როგორ სურს,
აპრილის ყვავილთა მივიწყებული სახელები გაიხსენოს,
ზღვის აკვნის კალთასა და საამო იავნანას დაუბრუნდეს.

* * *

მზის მწველი თოკი
უჭერთ მერცხლებს გამომშრალ ყელზე.
პატარა ბალი კი სავსეა წყლის მოლანდებით
და მეც ვარ ასე, შფოთიანი, მოუსვენარი...
დიდი ხანია,
არცერთ ნიავქარს
წვიმის სუნი არ მოჰყოლია...
აქ ყოველმა დამტვრეულმა ბალახის ღერომ
იცის, ღრუბელთა განშორება
ყვავილისა და პეპლის სიზმარს რადაც დაუჯდა.
და როდისღა,
უგასალებო, ჩაგმანულო მოლოდინო,
მითხარ, როდის გამოიღები?

* * *

შენი შეცდომა სწორედ ის იყო,
რომ გეგონა, ჩემს ოცნებებს სამარეში გავიყოლებდი,
მაგრამ ხომ ხედავ,
ბოლოს და ბოლოს გაზაფხულის ჯანსაღმა ხელმა
ზამთრის ჩაშლილი ვალავანი გადააქცია,
ხედავ, ნატანჯი იადონი
ისევ ვნებით მოფაჩუნე ბალს დაუბრუნდა...
ახლა რომელ ზრახვასაც გსურს
გადანასკვე ამ მცოდნე მარცვლის აღმონაცენი...
სიცოცხლის ველზე ქარს ჯერაც მოაქვს ღმერთის სურ-
ნელი...

* * *

იმ წლებში, როცა ვილღებოდით,
თუთის ხის ჩრდილში ვიძინებდით
და სიზმრად
ღმერთს და ვარსკვლავიან ზეცას ვხედავდით...
აფსუს, დაიმსხვრა ჩვენი ბავშვობის ტკბილი სიზმარი,
ახლა აღარც თევზი დარჩა იმ ჩვენს აუზში
და არც სიმღერა – უკაცური ქუჩის სიღრმეში,
არც პიტინასა აქვს ძველებური მწველი სურნელი...

* * *

არ ვიცი, ეს ჩაჟანგული ბოქლომი
არცერთი ლოცვის გასაღებით რატომ არ იღება
და ეს უზნეო ჯაყვა
მოცახცახე, უსიმღერო იადონს თავს რად არ ანებებს.
ფრთადაჭრილი მტრედები
თავისუფლების ათასწლეულის სიზმრიდან
უკან როდისღა დაბრუნდებიან?
მეტს აღარ გავაგრძელებ...
ზოგჯერ ზოგი რამის თქმისას
ენა მეტმის და ტირილი მივარდება..

სპარსულიდან თარგმნა
გიორგი ლოჟანიძე

უილიამ ფოლკნერი

შეცდომა ქიმიკში

ცოლი მოვკალიო, ჯოელ ფლინტმა თვითონ აუნყა ტელეფონით შერიფს. და როცა შერიფმა და მისმა თანაშემწემ ოც მილზე მეტი გამოიარეს, რომ მოელწიათ შემთხვევის ადგილამდე – მივარდნილ შორეთში, სადაც ბებერი უესლი პრიტჩელი ცხოვრობდა, – ჯოელ ფლინტი თვითონვე შეეგება კართან და შინ შეიპატიჟა ისინი. უცხოელი, ხიზანი, იანკი რომ ეთქმოდა – ფლინტი ჩვენს მხარეში გამოჩნდა ორი წლით ადრე მოხეტიალე ქუჩის ცირკთან ერთად – რულეტს ატრიალებდა განათებულ ჯიხურში, რომლის კედლები დახუნძლული იყო მოსაგები პრიზებით – მონიკელებული პისტოლეტებით, სამართებლებით, საათებითა და გარმონებით, – და როცა ცირკი თავის გზას გაუდგა, ფლინტი არ გაჰყოლია, აქ დაბინავდა და ორი თვის შემდეგ ცოლად შეერთო პრიტჩელის ასული, ერთადერთი რომ დარჩენოდა ცოცხლებში. ეს იყო ორმოც წელს მიტანებული მოჩერჩეტო არსება, რომელიც მანამდე თავისი ფხუკიანი და მძვინვარე მამის განმარტოებულ ცხოვრებას იზიარებდა არცთუ მოზრდილ, ოღონდ დოვლათიან ფერმაში.

მაგრამ ბებერ პრიტჩელს შვილის დაქორწინების შემდეგაც კი, ეტყობა, არ სურდა, რაიმე საერთო ჰქონოდა სიძესთან. თავისი სახლიდან ორი მილის დაშორებით ნეფე-დედოფალს მომცრო სახლი აუშენა, სადაც მისმა ასულმა ხელი მოჰკიდა ქათმების მოშენებას გასაყიდად. მითქმა-მოთქმის თანახმად, ბებერ პრიტჩელს, რომელიც ადრეც თითქმის არსად დაბრძანდებოდა, ახალი სახლის ზღურბლზე ფეხი ერთხელაც არ გადაუბიჯებია. შვილებიდან ეს ქალიღა შემორჩენოდა და იმასაც კვირაში ერთხელ თუ ხედავდა, როცა ის თავის ქმართან ერთად ჯაბახანა სატვირთო მანქანით – რომლითაც სიძე ბაზარში მიაქანებდა ქათმებს – კვირაობით სადილად ეწვეოდა ხოლმე ძველ, მამისეულ სახლს, სადაც პრიტჩელი ახლა თვითონ დიასახლისობდა და თვითონვე უვლიდა კარ-მიდამოს. მეზობლები, მართალია, ლაპარაკობდნენ, თითქოსდა პრიტჩელი კვირაობითაც კი მხოლოდ იმისთვის უშვებს შინ სიძეს, რომ შვილმა კვირაში ერთხელ მაინც ცხელი სადილი გაუმზადოსო.

ამრიგად, მომდევნო ორი წლის მანძილზე, ზოგჯერ ოლქის დედაქალაქ ჯეფერსონში, მაგრამ უფრო ხშირად პატარა სოფელში ამ ახალი სახლის შორიანხლოს მდებარე გზაჯვარედინზე, ნააწყებოდით და კიდევ მოუსმენდით პრიტჩელის სიძეს. ორმოცდახუთი წლის კაცი იყო, არც ტანმალალი და არც ტანდაბალი, არც მჭლე და არც მსუქანი (სხვათა შორის, ის და მისი სიმაშირი ერთსა და იმავე ჩრდილს მოაფენდნენ და მერე ასეც მოხდა მცირე ხნით), იგი გულცივი ზიზლის გამომეტყველებით, გონიერ პირისახეზე რომ ეწერა, ზანტი ხმით ათასგვარ

ზღაპრებს რომავდა ხალხით აფუთფუთებულ უცხო ქვეყნებზე, სადაც მისი მსმენელი თავის დღეში არ მოხვედრილან; თხემით ტერფამდე ქალაქელი კაცი, მისივე სიტყვით, არც ერთ ქალაქში არასოდეს რომ არ დაყოვნებულა, ფლინტი უკვე პირველი სამი თვე იმ ხალხში ყოფნისას, ვისი ცხოვრების წესიც შეითვისა, მთელი ოლქისათვის გახდა ცნობილი, იმათთვისაც კი გახდა ცნობილი, ვისაც თვალთ არასოდეს ენახა იგი. და ეს მოხდა მისი ერთი უცნაური ახირების გამო. გაუთლელი და გამანადგურებელი ზიზლით, უდროოდ და უადგილოდ, ხანდახან ყოველგვარი საბაბისა და ყოველგვარი ცხადი მიზეზის გარეშეც, იგი მასხრად იგდებდა ჩვენებურ სამხრეთულ ჩვეულებას – წყლითა და შაქრით გაზავებული ვისკის სმას. ამ სასმელს ეძახდა „ქალების სიროფს“ და ბალებების ფაფას, თვითონ კი ეტანებოდა ჩვენს შინაურ დაუვარგებელ გაუზავებელ უკანონო სიმინდის შინნახადს და ერთ ყლუპ წყალსაც კი არ აყოლებდა.

და აი ახლა, ამ კვირა დილით, შერიფს დაურეკა, ცოლი მოვკალიო, სიმაშირის კართან შეეგება პოლისმენებს და თქვა:

– უკვე გადავასვენე სახლში, ასე რომ დროს ფუჭად ნუ დაკარგავთ, ნუ დამამუნათებთ, ჩვენს მოსვლამდე ცხედრისთვის ხელი არ უნდა გეხლოო.

– ძალიან კარგი, მინაზე რომ არ დაგიტოვებიათ, – თქვა შერიფმა. – თუ სწორად გაგიგეთ, უბედური შემთხვევა მომხდარა.

– მაშასადამე, არასწორად გაგიგიათ, – შეეპასუხა ფლინტი. – მე გაცნობეთ, ცოლი მოვკალი-მეთქი.

ეს იყო და ეს. მეტი აღარაფერი უთქვამთ.

შერიფმა ფლინტი ჯეფერსონში წაიყვანა და ციხის საკანში ჩაკეტა. იმავე საღამოს, ვახშობის შემდეგ, შერიფი გვერდითა კარიდან შემოვიდა კაბინეტში, სადაც მე, ძია გვეინის ხელმძღვანელობით, საქმის მოკლე შინაარსს ვადგენდი. ძია გვეინი მხოლოდ პროკურორი იყო ოლქისა, მაგრამ შერიფთან, რომელსაც ეს თანამდებობა თუმცა მუდმივად არა, მაგრამ უფრო დიდხანს ეჭირა, ვიდრე ძია გვეინს ოლქის პროკურორის თანამდებობა, მთელი ამ ხნის განმავლობაში მეგობრობდა. მეგობრები ეთქმოდათ, როგორც ორ კაცს, რომლებიც ერთმანეთს ჭადრაკს ეთამაშებდნენ, თუმცა ხანდახან ერთიმეორის საწინააღმდეგო თვალსაზრისი გააჩნიათ. ერთხელ ყური მოვკარი, სწორედ ამ საკითხზე მსჯელობდნენ.

– მე მაინტერესებს ჭეშმარიტება, – თქვა შერიფმა.

– ასევე მეც, – თქვა ძია გვეინმა. – ეს დიდი იშვიათობაა. მაგრამ კიდევ უფრო მეტად მაინტერესებს ადამიანები და სამართლიანობა.

– მაგრამ ჭეშმარიტება და სამართლიანობა ხომ ერთი და იგივეა, – შენიშნა შერიფმა.

– ნეტავი რა დროიდან? – შეესიტყვა ძია გვეინი. – მე თავის დროზე დავრწმუნდი, რომ ჭეშმარიტება ყველაფერია, რასაც კი ინებებთ, ოღონდ სამართლიანობა – ნურას უკაცრავად. და იმაშიც დავრწმუნდი, რომ სამართლიანობისკენ სწრაფვისას მართლმსაჯულება იყენებს ისეთ იარაღსა და ინსტრუმენტებს, რომლებიც უალრესად მეზიზღება.

შერიფი ფეხზე იდგა და ისე გვიამბობდა მკვლელობის ამბავს; ზორბა მამაკაცი, მტკიცე გამოხედვა რომ ჰქონდა წვრილი თვალებიდან, აღმართულიყო მაგიდის ლამპასთან და ზემოდან დაჰყურებდა ძია გვეინის ნაადრევად გაჭაღარავებულ გრუზა თმას და ცოცხალ, გამხდარ პირისახეს. ის კი ლამის საკუთარ კეფაზე ჩამომჯდარიყო და გადაჯვარედინებული ფეხები აენყო მაგიდაზე, სიმინდის ტაროსგან გაკეთებული ჩიბუხის ტარს ღეჭავდა და თითის გარშემო ატრიალებდა საათის ძენკვს, ფი-ბეტა-კაპას პანია გასაღებითურთ, ჰარვარდში რომ მოეხვეჭა.

– მერედა რისთვის? – თქვა ძია გვეინმა.

– მეც სწორედ ეგა ვკითხე, – თქვა შერიფმა. – ასე მიპასუხა: „რისთვის კლავენ ქმრები ცოლებს? აი, ვთქვათ, დაზღვევის საზღაურისათვის“.

– არაა მართალი, – შეეპასუხა ძია გვეინი. – ეს ქალები არიან, უშუალო პირადი სარგებლის გულისათვის რომ კლავენ ქმრებს – მაგალითად, დაზღვევის პოლისის გულისათვის ანდა, როგორც ისინი ფიქრობენ, სხვა მამაკაცის ნაქეზებით, რომელიც თითქოსდა რაღაცას დაჰპირდა. ქმრები კი ცოლებს კლავენ სიძულვილის, მრისხანების ან სასონარკვეთის გამო, ანდა სულაც იმიტომ, რომ გააჩუმონ, რადგან ქალის გული რამდენიც გინდა მოიგო, სახლიდან რამდენჯერაც გინდა გაიქცე, ხმას მაინც ვერ ჩააკმენდინებ.

– სწორია, – დაეთანხმა შერიფი. თავისი წვრილი თვალები მიანათა ძია გვეინს. – გეგონება ენადა, ციხეში ჩამაყუდონო. თითქოს იმიტომ კი არ დაგვაპატიმრებინა თავი, რომ ცოლი მოკლა, არამედ თითქოს იმიტომ მოკლა, რომ დაგვეპატიმრებინა, საკანში ჩაგვეკეტა და დაცვის ქვეშ გვეყოლოდა.

– მერედა რისთვის? – ჰკითხა ძია გვეინმა.

– ეგეც სწორი შეკითხვაა, – განაგრძობდა შერიფი. – როდესაც კაცი განზრახ ჩაიკეტავს კარს, – მაშასადამე, ეშინია. მაგრამ კაცი, რომელიც ციხეში ნებაყოფლობით ჩაჯდება, და მკვლელობაშია ეჭვმიტანილი... – მთელი ათი წამი შეჰყურებდა ძია გვეინს, თავის ხისტ თვალებს ახამხამებდა, ძია გვეინი კი ასეთივე ხისტი მზერით პასუხობდა. – იმიტომ, რომ მას არ ეშინოდა. არც მაშინ და არც არასოდეს. დროდადრო გადაეყრები ადამიანს, რომელსაც არასდროს არაფრისა არ ეშინია. საკუთარი თავისაც კი არ ეშინია. აი, სწორედ ეგეთი ვინმე ბრძანდება.

– თუკი ასე ენადა ციხეში ჩაჯდომა, მას თქვენ რატომღა ჩასვით?

– თქვენი აზრით, ცოტა ხანს უნდა მომეცადა?

ერთხანს შეჰყურებდნენ ერთიმეორეს. ძია გვეინი თავისი ძენკვის ტრიალს შეეშვა.

– კეთილი, – თქვა მან. – ბერიკაცი პრიტჩელი...

– სწორედ მაგას ვაპირებდი, – თქვა შერიფმა. – არაფერი.

– არაფერი? – ჩაეკითხა ძია გვეინი. – ის არც კი გინახავთ?

მაშინ შერიფმა ისიც გვიამბო, თუ როგორ იდგნენ პარმალზე იგი, მისი თანაშემწე და ფლინტი, და უეცრად შენიშნეს, რომ ბერიკაცი ფანჯრიდან უყურებდა მათ – სიავისგან გაშეშებული სახით მძვინვარედ უყურებს ფანჯრიდან და იმნამსვე გაეცლება, ქრება და ტოვებს გესლიანი ზემის, გაცოფებული ტრიუმფისა და კიდევ რაღაცის შთაბეჭდილებას...

– შიშისა? – თქვა შერიფმა. – გეუბნებით, რომ არ ეშინოდა. აჰ, დაიცათ, – დასძინა მან. – თქვენ ხომ პრიტჩელზე...

შერიფი ძია გვეინს ამჯერად ისე დიდხანს შეჰყურებდა, რომ ძია გვეინმა საბოლოოდ თქვა:

– კეთილი. განაგრძეთ.

მაშინ შერიფმა ესეც გვიამბო: როგორ შევიდნენ სახლის წინკარში, როგორ შეჩერდა და იმ ოთახის ჩაკეტილ კარზე დააკაკუნა, რომლის ფანჯარაშიც დაინახეს ბებერი პრიტჩელის სახე, და სახელიც დაუძახა, მაგრამ პასუხი მაინც არ მიუღია. და როგორ გასცდნენ წინკარს და უკანა ოთახში საწოლზე დაინახეს მისი ფლინტი, ზურგში ცეცხლსასროლი ჭრილობით, ხოლო ჯაბახანა სატვირთო მანქანა უკანა პარმალთან იდგა, თითქოსდა ისინი, ეს-ეს არის, იქიდან გამოძვრნენო.

– სატვირთოში სამი მკვდარი ციყვი ეგდო, – თქვა შერიფმა. – მე მგონი, ისინი ჯერ კიდევ განთიადისას დაუხოცავთ... – ხოლო პარმალზე და მიწაზეც, პარმალსა და სატვირთოს შორის, იყო სისხლი, თითქოსდა ქალს სატვირთოდან ესროლესო, თავად თოფი კი, რომელშიც ცარიელი ვაზნა ჩარჩენილიყო, წინკარის შესასვლელს მიღმა აყეუდებინათ, გეგონებოდა, ვილაცამ სახლში შესვლისას იქ მოათავსაო. და როგორ დაბრუნდა შერიფი წინკარში და კვლავ დააკაკუნა ჩაკეტილ კარზე...

– საიდან იყო ჩაკეტილი? – ჰკითხა ძია გვეინმა.

– შიგნიდან, – მიუგო შერიფმა და განაგრძო თხრობა, თუ როგორ იდგა გლუვი, ყრუ კარის წინ, დაემუქრა, შემოვამტვრევ, თუკი არ გამიღებთო, და ამჯერად ხრინწიანმა ხმამ ყვირილით გასცა პასუხი: „გაეთრიეთ ჩემი სახლიდან! წაიყვანეთ ეს მკვლეელი და გაეთრიეთ ჩემი სახლიდან!“

„თქვენ მოგიწევთ ჩვენების მიცემა“, – პასუხობდა შერიფი.

„მოგცემთ ჩვენებას თავის დროზე! – დაუყვირა ბერიკაცმა. – გაეთრიეთ ჩემი სახლიდან, ყველანი უკლებლივ!“

და როგორ უბრძანა მან (შერიფმა) თავის თანაშემწეს, მანქანით წასულიყო უახლოესი მეზობლის მოსაყვანად, და ფლინტთან ერთად ელოდა, ვიდრე თანაშემწე მოიყვანდა ვილაც კაცს ცოლთან ერთად. მერე ფლინტი ქალაქში წაიყვანეს, ჩაკეტეს, შერიფმა დარეკა ბებერი პრიტჩელის სახლში, მეზობელმა აიღო ტელეფონის ყურმილი და თქვა, ბერიკაცი კვლავ ჩაკეტილი ზის, გა-

მოსვლაზე უარს ამბობს, პასუხს არც კი გვცემს და მხოლოდ ღრიალებს, ყველანი წაეთრითო (ამ დროისათვის სხვა მეზობლებიც მოქუჩდნენ, ვინაიდან ტრაგედიის ამბავი უკვე გავრცელებულიყო), მაგრამ ზოგიერთი დარჩა და ყურადღებას არ აქცევდა იმას, თუ რას ამბობდა და რას აკეთებდა აშკარად შეშლილი ბერიკაცი, დაკრძალვა კი ხვალ იქნებო.

– სულ ეს არი? – ჰკითხა ძია გვეინმა.

– სულ ეს არი, – მიუგო შერიფმა. – იმიტომ, რომ ახლა უკვე ძალიან გვიანაა.

– ესე იგი რაო? – ჰკითხა ძია გვეინმა.

– ის არ მომკვდარა, ვინც უნდა მომკვდარიყო.

– ხდება ხოლმე, – თქვა ძია გვეინმა. – ესე იგი რაო?

– ყველაფერი თიხის ორმოს ბრალია.

– რომელი ორმოსი?

დიახაც მთელ ოლქს სმენოდა ბებერი პრიტჩელის თიხის ორმოს ამბავი. მისი ფერმის ზუსტად შუაგულში იყო რბილი თიხის ბუდობი, საიდანაც ახლო-მახლო მოსახლენი ამზადებდნენ ულაზათო, მაგრამ სავსებით გამოსადეგ ჭურჭელს – თუკი მოასწრებდნენ საკმარისი თიხის ამოთხრას, ვიდრე მისტერ პრიტჩელი შეამჩნევდა მათ და გაყრიდა. ამ ბუდობში ბიჭუნები უხსოვარი დროიდან პოულობდნენ ინდიელებისა და პირველყოფილ ადამიანთა კულტურის ნამარხ ნაშთებს – ისრის კაჟიან ბუნიკებს, ცულებს, თევზებს, თავის ქალებს, კანჭის ძვლებსა და ჩიბუხებს, რამდენიმე წლის წინათ კი არქეოლოგიური ექსპედიცია მისისიპის შტატის უნივერსიტეტიდან აქ გათხრებს აწარმოებდა, ვიდრე ბებერი პრიტჩელი თავზე არ დაადგათ, თანაც ამჯერად – თოფით ხელში. მაგრამ ყოველივე ეს ყველამ იცოდა, შერიფი სრულიად სხვა რაღაცას გულისხმობდა და ახლა ძია გვეინი უკვე წელში გამართული იჯდა სკამზე და ფეხები დაშვებული ჰქონდა იატაკზე.

– მე ეს არცა მსმენია, – თქვა ძია გვეინმა.

– ეს ხომ ყველასთვის არის ცნობილი, – შენიშნა შერიფმა. – ეს, შეიძლება ითქვას, სპორტის ადგილობრივი სახეობაა, სუფთა ჰაერზე რომ იმართება. ყველაფერი დანიყო თვენახვერის წინათ. აქ სამი ჩრდილოელი გარეულა საქმეში. როგორც მგონია, ისინი ცდილობენ, რომ პრიტჩელისგან იყიდონ მთელი მისი ფერმა, რათა დაეპატრონონ თიხას და მისგან აწარმოონ მასალა გუბის ფენილისათვის თუ რაღაც ამდაგვარი. ადგილობრივი მცხოვრებნი ინტერესით ადევნებენ თვალს, ნეტავი რით დამთავრდება. ყველასთვის, ამ ჩრდილოელთა გამოკლებით, ნათელია ერთი რამ – ბებერი პრიტჩელი სულაც არ აპირებს მიჰყიდოს მათ არც თიხის ორმო და არც, მით უფრო, მთელი ფერმა.

– მათ, რა თქმა უნდა, უკვე შესთავაზეს რაღაც ფასი?

– და ნაღდად გვარიან ფასს შესთავაზებდნენ. ზოგი ამბობს, ორას ორმოცდაათიო, ზოგიც – ორას ორმოცდაათი ათასიო – ვერაფერს გაიგებ. ამ ჩრდილოელებმა უბრალოდ არ იციან, თუ როგორ მიუდგნენ ამ კაცს. უბრალოდ რომ მოეხერხებინათ მისი დარწმუნება, თითქოსდა მთელი ოლქი იმედოვნებს, იგი თავის ფერმას

არაფრისდიდებით არ გაყიდისო, ისინი ხუთ წუთში, უსათუოდ, შეისყიდდნენ ამ ფერმას. – იგი კვლავ მიაჩერდა ძია გვეინს, თან თვალებს ახამხამებდა. – ამგვარად, ის არ მოუკლავთ, ვინც უნდა მოეკლათ. თუკი ყველაფერი ამ თიხის ბუდობის ბრალია, ფლინტი გუშინდელი დღიდან ერთი ნაბიჯითაც არ მიახლოვია. უფრო შორსაც კი იმყოფება მისგან, ვიდრე გუშინ. დიახ, გუშინ მას და ბებერი პრიტჩელის ფულებს შორის არაფერი იდგა, გარდა ჭირვეულობისა, იმედებისა და გულისწაღილისა, რაც ეგებ გასჩენოდა ამ მოჩერჩეტო დედაკაცს. აი, ახლა კი მათ შორის გაჩნდა ციხის კედელი და, ალბათ, სახრჩობელის ყულფიც. თუკი მას ეშინოდა შესაძლო მოწმისა, არათუ მოსპო ეს მოწმე ჯერ კიდევ მანამდე, ვიდრე საჭირო იქნებოდა რაღაცის დამოწმება, არამედ მანამდეც კი, ვიდრე გამოჩნდებოდა მოწმე, რომელიც უნდა მოესპო. მან გამოაკრა აბრა ასეთი მოწოდებით: „ფხიზლად მადვენეთ თვალი“, რომელიც მიმართავდა არა მარტო ჩვენი ოლქისა და ჩვენი შტატის მცხოვრებთ, არამედ ყველას ამქვეყნად, ვისაც სწამს ბიბლია, სადაც თქმულა: „არა კაც ჰკლა“, მერე კი გამოჩნდა და ჩაჯდა საპატიმროში სწორედ იმ ადგილას, რომელიც დაუარსებიათ, რათა დასაჯონ იგი ამ დანაშაულისათვის და შეაკავონ მომდევნო დანაშაულისგან. აქ რაღაც სხვა უნდა იყოს.

– ვიმედოვნებ, რომ მართალი ბრძანდებით, – თქვა ძია გვეინმა.

– თქვენ იმედოვნებთ, რომ მართალი ვარ?

– დიახ. დაე, რაღაც სხვა უნდა იყოს იმაში, რაც მოხდა. უარესია, თუკი იგი ჯერ არ დამთავრებულა.

– როგორ თუ ჯერ არ დამთავრებულა? – გაოცდა შერიფი. – საინტერესოა, როგორ შეძლებს ის, რომ რამე დაამთავროს? ის ხომ უკვე ზის ციხეში, და ერთადერთი კაცი მთელს ოლქში, ვინც შეიტანდა მისთვის გირაოს, – მამაა სწორედ იმ ქალისა, ვისი მკვლელობაც, აბა სხვა რა ვთქვათ, მან აღიარა.

– ჰო, სწორედ ასე ჩანს, – თქვა ძია გვეინმა. – დაზღვევის პოლისი კი იყო?

– არ ვიცი, – თქვა შერიფმა. – ხვალ შევიტყობ. მაგრამ მე სულაც მაგის გაგება როდი მსურს. მინდა გავიგო, რატომ უნდოდა, საპატიმროში რომ ჩაესვათ. გეუბნებით, არაფრის ეშინოდა-მეთქი – არც მაშინ, არც როდისმე სხვა დროს. თქვენ ხომ უკვე მიხვდით, მათგან რომელს ეშინოდა.

ოლონდ პასუხი ამ შეკითხვაზე ერთბაშად არ მიგვიღია. დაზღვევის პოლისი კი მართლაც არსებობდა. მაგრამ იმ დროისთვის, როცა მისი არსებობა შევიტყვეთ, მოხდა ერთი მოვლენა, რომელმაც ყველაფერი დანარჩენი თავიდან გაგვიფრინა. მომდევნო დღის გარიჟრაჟზე, როდესაც ზედამხედველმა ფლინტის საკანში შეიხედა, იქ კაცის ჭაჭანება არ იყო. ფლინტი არ გაქცეულა. ის უბრალოდ წავიდა – საკნიდან, ციხიდან, ქალაქიდან და, როგორც ჩანს, საერთოდ, ჩვენი ოლქიდანაც – არც კვალი დაუტოვებია, არც ხმა, და არც არავის უნახავს ის ან თუნდაც ვინმე, ვინც შეიძლება ის ყოფილიყო. მზე ჯერ კიდევ არ ამოსულიყო, როცა შერიფი გვერდითა

კარიდან კაბინეტში შევიყვანე; საძილე ოთახს რომ მივადექით, ძია გვეინს უკვე გაღვიძებოდა და სანოლში წამომჯდარიყო.

– ბებერი პრიტჩელი! – თქვა ძია გვეინმა. – ოლონდ უკვე დავიგვიანეთ.

– რა დაგემართათ? – გაუკვირდა შერიფს. – გუშინ ხომ გეუბნებოდით, რომ ფლინტს უკვე დააგვიანდა სწორედ იმ წუთას, როცა ჩახმახი დასხლიტა. და ამასაც გეტყვით, თქვენ რომ არ აღელდეთ – იქ უკვე დავრეკე. სახლში მთელი ღამე ბარე ათმა კაცმა გაატარა – მორიგეობდნენ მისის ფლინტის სარეცელთან, ბებერი პრიტჩელი თავის ოთახში ჩაკეტილიყო უვნებლად და სალსა-ლამათად. განთიადისას მოესმათ, როგორ დაფლატუნობდა და ფუსფუსებდა, და მაშინ რომელიღაც მათგანმა დაუკაკუნა კარზე და მანამდე უკაკუნებდა, სანამ იმან კარი არ გამოაღო და კვლავ წყველა-კრულვა გადმოაფრქვია, აქედან გაეთრითო. მერე ისევ ჩაკეტა კარი. ბერიკაცი, როგორც ჩანს, მაგრად არის თავზარდაცემული. ყველაფერი, ალბათ, მის თვალწინ მოხდა, ხოლო მის ასაკში, თანაც როცა მთელი ჯალაბობა სახლიდან გაუგდია, გარდა ამ თავისი მორჩერჩეტო ასულისა, რომელმაც, ბოლოს და ბოლოს, ასევე მიატოვა და წავიდა უკანმოუხედავად... სულაც არ მიკვირს, რომ ცოლად გაჰყვა ისეთ ტიპსაც კი, როგორცაა ფლინტი. რა თქმულა ერთი ბიბლიაში? „რომელიც ცხოვრობს მახვილით, მახვილითვე წარწყმდება?“ აი, ბებერი პრიტჩელის შემთხვევაში კი მახვილს ნიშნავს ის, რაზედაც მან გადაცვალა მთელი მოდგმა ადამისა, როცა ჯერ კიდევ ჯეელი იყო, ჯანსაღი და ჯანიანი და არავინ არ სჭირდებოდა. მაგრამ თქვენ რომ არ აღელდეთ, ნახევარი საათის წინ იქ გავგზავნე ბრაიან იუელი და ვუბრძანე, ჩემს განკარგულებამდე თვალი არ მოხეციტოს ამ ჩაკეტილ კარს – ანდა ბებერ პრიტჩელს, თუკი ოთახიდან გამოვია, და გავგზავნე ბენ ბერი და კიდევ ვიღაც-ვიღაცეები ფლინტის სახლში და ბენს ვუბრძანე, იქიდან დამირეკე-მეთქი. როცა რაიმეს შევიტყობ, მაშინვე გაცნობებთ. ოლონდ ვერაფერსაც ველარ შევიტყობ, რადგან ის ტიპი გაიქცა. გუშინ, მკვლელობის შემდეგ, ხელი სტაცეს, რადგან შეცდომამ დაუშვა, ხოლო კაცი, რომელსაც ძალუძს ციხიდან გამოსვლა იმგვარად, როგორც ის გამოვიდა, ზედიზედ ორ შეცდომას არ დაუშვებს ჯეფერსონიდან ან მისისიპის შტატიდან ხუთასი მილის მანძილზე.

– შეცდომას? – თქვა ძია გვეინმა. – იმან ხომ გუშინ დილით გვითხრა, რისთვისაც სურდა ციხეში ჩაჯდომა.

– რისთვის?

– იმისთვის, რომ იქიდან გაქცეულიყო.

– კი მაგრამ, რისთვის უნდოდა ისევ გამოსულიყო იქიდან, ის ხომ თავისუფალი იყო და შეეძლო თავისუფალი დარჩენილიყო, უბრალოდ რომ მოეკურცხლა, მან კი, ამის ნაცვლად, ტელეფონით მაცნობა, ცოლი მოვკალიო?

– არ ვიცი, – პასუხობდა ძია გვეინი. – თქვენ დარწმუნებული ხართ, რომ ბებერი პრიტჩელი...

– ხომ გითხარით, რომ დღეს დილით იგი ნახეს და ელაპარაკებოდნენ ნახევრად გაღებულ კარს იქიდან.

ბრაიან იუელი კი, უთუოდ, ახლაც ზის სკამზე, რომელიც სწორედ იმ კარისათვის შეუყენებია, – აბა ერთი გაბედოს და არ იჯდეს! დაგირეკავთ, თუკი რამეს შევიტყობ. მაგრამ უკვე ხომ გითხარით, მეტს ვერაფერს ველარ შევიტყობ-მეთქი.

ერთი საათის შემდეგ დარეკა. ეს-ეს არის ჩემს თანაშემწეს ველაპარაკეო. მას ფლინტის სახლი გაუჩხრეკია და გვაცნობა, რომ ფლინტი ღამით იქ ყოფილა – უკანა კარი ღიაა, იატაკზე ყრია ნამსხვრევები ნავთის ღამპისა, რომელიც ფლინტს, ალბათ, ხელიდან გაუვარდა, როცა ბნელში ფართიფურთობდა, რადგანაც ნაჩქარევად გადაქოთებული დიდი სკივრის მიღმა თანაშემწემ იპოვა ჩალიჩით დაგრაგნილი ქალაღდი – ფლინტმა, ეტყობა, ცეცხლი მოუკიდა, როცა სკივრში იქექებოდა, – ქალაღდის ნაგლეჯია, ბილბორდიდან მოხეული...

– რისგან? – ჰკითხა ძია გვეინმა.

– აი, მეც ეგ ვიკითხე, – უპასუხა შერიფმა. – ბენი კი ამბობს: „თუკი არ მოგწონს, როგორ ვკითხულობ, აქ სხვა ვინმე გამოგზავნე. ეს ქალაღდის ნაგლეჯია, ალბათ, ბილბორდის კიდეს მოხიეს, რადგანაც ზედ ინგლისურად წერია, მეც კი შემოძლია წავიკითხო“, ხოლო მე ვეუბნებო: „ზუსტად მითხარი, ხელში რა გიჭირავს“. ჰოდა, მითხრა. ესაო, მეუბნება, ფურცელია ჟურნალიდან ან გაზეთიდან, სახელად „ბილბორდი“ (ანონსი) რომ ჰქვიაო. იქ კიდევ რაღაც სიტყვებია დაბეჭდილი, მაგრამ ბენს ვერაფრით ვერ გაურჩევია – სათვალე დაკარგა ტყეში, როცა ალყას არტყამდა სახლს, ფლინტი რომ დაეჭირა, რითაც გინდა ყოფილიყო დაკავებული იქ – ეგებ თვითონ იმზადებდა საუზმეს. თქვენ იცით, რა არის ეს?

– ჰო, ვიცი, – თქვა ძია გვეინმა.

– იცით, რას ნიშნავს ყველაფერი ეს და რატომ იყო იქ?

– ჰო, – უპასუხა ძია გვეინმა. – მაგრამ რისთვის?

– ვერაფერს გეტყვით. და თვითონაც არასოდეს არ იტყვის. რადგანაც წავიდა, გვეინ. რასაკვირველია, ჩვენ მას დავიჭერთ, ესე იგი ვინმე დაიჭერს, სადმე, როდისმე. ოლონდ აქ არა და ამისთვის არა. მაშასადამე, ეს უბედური უწყინარი მორჩერჩეტო დედაკაცი იმდაც არ ღირდა, რომ მისთვის შური ეძია იმ სამართლიანობას, რომელსაც თქვენ ჭეშმარიტებაზე მაღლა აყენებთ.

ფიქრებდი, საქმე ამით დამთავრდაო. იმავე დღეს მისის ფლინტი დაკრძალეს. ბერიკაცი ისევ ჩაკეტილი იყო თავის ოთახში, მაშინაც კი არ გამოსულა, როდესაც ყველანი სასაფლაოსკენ გაჰყვინენ კუბოს, ხოლო სახლში დარჩა მარტოოდენ შერიფის თანაშემწე, თავისი სკამი რომ მიებჯინა ჩაკეტილი კარისთვის, და ორი მეზობელი ქალი, რომლებმაც ბებერ პრიტჩელს ცხელი სადილი გაუშზადეს და ბოლოს და ბოლოს დაიყოლიეს, კარი გაეღო კერძიანი სინის გამოსართმევად. მან ბუზღუნით და პირქუშად გადაუხადა მადლობა მეზობლებს ყველაფრისათვის, რაც ამ ბოლო დღეს გაუკეთეს. ამან ისე აუჩვილა გული ერთ მათგანს, რომ პრიტჩელს შესთავაზა, ხვალაც მოვალ და სადილს კვლავ გაგიმზადებო, მაგრამ ბერიკაცი ისევ სიფიცხემ და უშურობამ შეიპყრო, და გულკეთილმა ქალმა კიდევ ინანა, რატომ ვუთხარო,

როცა ოდნავ გაღებულ კარიდან გაისმა ხრინწიანი, ჭრიალა ბებრული ხმა: „არავითარი შექმნობა არა მჭირდება. უკვე ორი წელია, მაინც აღარა მყავს შვილი“, რის შემდეგაც მეზობლებს ცხვირწინ მიუხურა კარი და კლიტემაც გაიჩხარუნა.

მერე ორივე ქალი გავიდა სახლიდან და მარტო შერიფის თანაშემწე დარჩა კარს მიბჯენილ სკამზე. იგი დაბრუნდა ქალაქში მერე დილით და მოჰყვა, რომ ბერიკაცმა ანაზდად გამოალო კარი და მთვლემარე თანაშემწემ ვერც კი მოასწრო გახტომა, რომ ბერიკაცმა ფეხის დარტყმით სკამი გამოაცალა და საშინელი ლანძღვა-გინებით უბრძანა, აქედან წაეთრიეო, და როცა მან (შერიფის თანაშემწემ) მოგვიანებით გამოიხედა ფარდულის კუთხიდან, სამზარეულოს ფანჯრიდან გასროლამ იღვრა, ციყვებისთვის განკუთვნილი საფანტის მუხტი კედელს შეასკდა და სულ რაღაც ერთი იარდით ასცდა თანაშემწის თავს. შერიფმა ძია გვეინს ტელეფონით ესეც აუწყა:

– ამრიგად, ის ისევე მარტოა იქ. და თუკი თვითონ ასე სურს, მეც ყაბულსა ვარ. რა თქმა უნდა, მებრალება. ყველა მებრალება, ვისაც ამგვარი ხასიათით უწევს ცხოვრება ამქვეყნად. ბებერი, ეული, თანაც ასეთი უბედურება დაატყდა თავს. თითქოს გრიგალს ნაუღიხარ, დაუტრიალებიხარ და უკან გადმოუტყორცნიხარ ზუსტად იმავე ადგილზე, და არც ხეირი დაგყრია, არც სიამე გიგემია, თითქოსდა სულაც არსად დაგიდგამს ფეხი. გუშინ მახვილის თაობაზე რას გეუბნებოდით?

– არ მახსოვს, – თქვა ძია გვეინმა. – გუშინ ბევრი რამ ილაპარაკეთ.

– და ბევრიც მართალი გამოდგა. მე ვთქვი, გუშინ ყველაფერი დამთავრდა-მეთქი. და ასეც არის. ეს ტიპი როდისმე ისევე ჩავარდება, მაგრამ ეს ჩვენთან აღარ მოხდება.

მაგრამ მხოლოდ ეს როდი იყო უცნაური. იფიქრებდი, რომ ფლინტი აქ არასოდეს გაჭაჭანებულა – არც კვალი ჩანდა, არც ნაკანრი იმ საკნის კედელზე, სადაც იჯდა. ერთი საცოდავი მუჭა ჭირისუფალნი – ისინი თანაუგრძობდნენ, მაგრამ არა გლოვობდნენ – მალევე დაიშალნენ, მიატოვეს ახლად გათხრილი საფლავი ქალისა, რომელიც, უკეთეს შემთხვევაში, ერთი ბენოზეც არ გაჰკარებია ჩვენს ცხოვრებას; რომელსაც ზოგი ჩვენგანი იცნობდა კიდევ, თუმცა თვალთ არასოდეს უნახავს, ზოგს კი უნახავს, მაგრამ არასოდეს გაუცნია... უშვილო ბერიკაცი, რომელიც მრავალ ჩვენგანს საერთოდ თვალთ არ ენახა, ისევე მარტოდმარტოა სახლში, სადაც, მისივე სიტყვით, უკვე ორი წელიწადი იქნება, შვილებიც აღარ ყოფილან...

– თითქოსდა ყოველივე ეს სულაც არ მომხდარა, – თქვა ძია გვეინმა. – ტრიუმფირატი – მკვლეელი, მსხვერპლი და ნუგეშმისილი მამა – სამი ცოცხალი, სისხლითა და ხორციით სავსე ადამიანი როდია, არამედ – მარტოდენ ილუზია, ლანდების თეატრი ზენარზე; ესენი არც მამაკაცები არიან და არც დედაკაცები, არც ახალგაზრდანი და არც მოხუცნი, მარტოდენ სამი იარლიყია, ორ ჩრდილს რომ მოაფენენ ერთადერთი მარტივი მიზეზით – იმისათვის, რომ პოსტულატად მიიჩნიო უსა-

მართლობისა და ვარამის არსებობა, საჭირო არის მინიმუმ ორი. დიახ. მათ არასოდეს დაუფენიათ ორ ჩრდილზე მეტი, თუმცა ატარებდნენ სამ იარლიყს, სამ სახელს. ამ უბედურმა ქალმა, თითქოსდა მხოლოდ თავისი სიკვდილის წყალობით, ხორცი შეისხა და იმდენად მოიპოვა რეალობა, რომ ჩრდილი დააფინა.

– მაგრამ ვილაცამ ხომ მოკლა ის, – ვთქვი მე.

– ჰო, – დამეთანხმა ძია გვეინი. – ვილაცამ მოკლა.

ეს საუბარი შუადღისას გვექონდა. საღამოს ხუთ საათზე კი ტელეფონი ანკარუნდა. შერიფი რეკავდა.

– ბიძაშენი შინ არის? – მკითხა მან. – უთხარი, რომ დამელოდოს. ახლავე მოვდივარ.

შერიფს მოჰყვა უცნობი კაცი – ქალაქელი, გულდასმით მორგებული ქალაქური კოსტუმი რომ ეცვა.

– ეს მისტერ უორკმენი გახლავთ, – თქვა შერიფმა. – დაზღვევის აგენტი. დაზღვევის პოლისი არსებობდა. ხუთას დოლარზე, მისი შედგენიდან წელიწადი და ხუთი თვე იქნება გასული. არა მგონია, რომ ასეთი თანხის გულისათვის ადამიანის მოკვლა ღირდეს.

– თუკი ეს, საერთოდ, მკვლევლობა იყო, – თქვა დაზღვევის აგენტმა. სუსხიანი კილოთი ლაპარაკობდა, თუმცა, იმავდროულად, მრისხანებისგან ლამის დულდა.

– პოლისი დაუყოვნებლივ განაღდდება, ყოველგვარი შეკითხვებისა და შემდგომი გამოძიების გარეშე. მე გეტყვით იმასაც, რაზედაც თქვენ, როგორც ჩანს, არაფერი გცოდნიათ. ეს ბერიკაცი ჭკუიდან შეირყა. ქალაქში წასაყვანი და საპატიმროში ჩასაკეტი ფლინტი როდი ყოფილა.

და ოღონდ ესეც შერიფმა გვიამბო: დაზღვევის კანტორამ მემფისში წინა დღეს როგორ მიიღო დეპეშა, რომელსაც ბებერი პრიტჩელი აწერდა ხელს და რომელიც იუნყებოდა დაზღვეული ქალის სიკვდილს, და დაზღვევის აგენტი ბებერ პრიტჩელს შინ ეწვია დღეს, შუადღის ორ საათზე, და ნახევარ საათში თვით ბებერ პრიტჩელს გამოსცინცლა მთელი სიმართლე მისი ასულის სიკვდილზე: ფაქტები, რომელთაც ადასტურებდა ნივთიერი საბუთები – სატვირთო მანქანა, სამი მოკლული ციყვი და სისხლი პარმალსა და მინაზე. აი, რა მომხდარა: როცა პრიტჩელის ასული სადილს ამზადებდა, პრიტჩელი და ფლინტი სატვირთო მანქანით გაემგზავრნენ ტყეში, ვახშმისათვის ციყვების დასახოცად...

– ესეც მართალია, – თქვა შერიფმა. – მე გამოვიკითხე. ყოველ კვირადღეს, დილით, მიემგზავრებოდნენ ხოლმე ტყეში. პრიტჩელი თავის ციყვებზე ნადირობის ნებას არავის აძლევდა, გარდა ფლინტისა, მაგრამ ფლინტსაც კი მხოლოდ მაშინ აძლევდა ნებას, თუკი მასთან ერთად ინადირებდა, – ჰოდა, ეს სამი ციყვი მოკლეს და ფლინტი სატვირთო მანქანით პირდაპირ სახლის უკანა პარმალს მიადგა, ქალი გამოვიდა გარეთ ციყვების წასაღებად, ფლინტმა კი კარი გამოალო, თოფი აიღო ხელში და კაბინიდან უნდა გამომძვრალიყო, როცა ფეხი გაუცურდა, ფეხსაცმლის ქუსლი წამოედო საფეხურის კედეს და თოფიანი ხელი აიქნია, არ დავეცეო, ასე რომ, როცა თოფი გავარდა, ლულა მიმართული იყო პირდაპირ მისის ფლინტის თავისაკენ და ბებერი პრიტ-

ჩელი არათუ უარყოფდა დეპეშის გაგზავნას, არამედ იფიცებოდა, ღმერთმანი, არავითარი პოლისი საერთოდ არა მსმენიაო. იგი გადაჭრით უარყოფდა, თითქოსდა თოფი შემთხვევით გავარდაო. ცდილობდა უკან წაეღო თავისივე ჩვენება იმის შესახებ, თუ სახელდობრ რა მოხდა, როცა მისი ასული სახლიდან გამოვიდა მოკლული ციყვების წასაღებად, თოფი კი გავარდა; საკუთარი ნათქვამის უარყოფას მოჰყვა, როცა მიხვდა, რომ თვითონვე გააქარწყლა სიძის მიმართ აღძრული ეჭვი მკვლელობაზე, მერე კი აგენტს ქაღალდი გამოგლიჯა ხელიდან, ეტყობა, ეგონა, რომ სწორედ ეს იყო დაზღვევის პოლისი და აგენტს ხელი რომ არ შეეშალა, ნაკუნ-ნაკუნ დახვდა.

– რისთვის? – ჰკითხა ძია გვეინმა.

– როგორ თუ რისთვის? – გამოეხმინა შერიფი. – ჩვენ მივუშვით ფლინტი, რომ გაქცეულიყო; მისტერ პრიტჩელმა იცოდა, რომ ის თავისუფალია და სადაც ახლომახლო დაეხეტება. მაშ, თქვენი აზრით, ენდომებოდა, რომ იმ კაცისთვის, ვინც შვილი მოუკლა, ფულიც გადაეხადათ?

– შესაძლოა, – თქვა ძია გვეინმა. – მაგრამ მე ეგრე არა ვფიქრობ. არა მგონია, რომ მას, საერთოდ, ანუხებდა ეს. მე მგონი, მისტერ პრიტჩელმა იცის, რომ ჯოელ ფლინტი ვერ მიიღებს ვერც ამ პოლისს და საერთოდ ვერაფერს. შესაძლოა, მან იცოდა, რომ მივარდნილ პატარა ციხეში, როგორც ჩვენია, ვერ დააკავებ ბევრის მნახველ ფოკუსთამქმნელს; ელოდა, ფლინტი უკან დაბრუნდებოდა და ამჯერად მზად იყო საამისოდ. და მე მგონი, როგორც კი მეზობლები გულს აღარ გაუნვრილებენ, თქვენ გამოგიძახებთ და თვითონ გეტყვიან ყველაფერს.

– ჰოო, – წარმოთქვა დაზღვევის აგენტმა. – მაშასადამე, მეზობლები უკვე აღარ უწვრილებენ გულს. მისმინეთ. როდესაც დღეს იქ ჩავედი, პრიტჩელთან ვილაც სამი კაცი იმყოფებოდა. მათ ჰქონდათ დამონებული ჩეკი. დიდ თანხაზე. ისინი ყიდულობდნენ ფერმას – მთლიანად, უკანასკნელ ლურსმნიანად, – და სხვათა შორის, მე არც კი ვიცოდი, რომ თქვენს მხარეში მინა ასეთი ძვირი ყოფილა. პრიტჩელს უკვე გამზადებული ჰქონდა ბეჭედდასმული დოკუმენტი, მაგრამ როცა ჩემი ვინაობა ვაუწყე, დათანხმდნენ, მოვიციდითო, ვიდრე ქალაქში დავბრუნდებოდი და ამას ვაცნობებდი ვინმეს, აი, მაგალითად, შერიფს. გამომგზავრებისას ეს დამთხვეული

ბერიკაცი ისევ იდგა კარში, თავის ქაღალდს მჩრიდა პირში და ჭრიჭინებდა: „ემმაკმაც წაგილოთ, უთხარით შერიფს! და ადვოკატიც ჩამოიყვანეთ! ჩამოიყვანეთ ეგ სტივენსი! როგორც ამბობენ, ჰგონია, ამგვარ საქმეთა დიდოსტატი ვარო!“

– დიდ მადლობას მოგახსენებთ, – თქვა შერიფმა. იგი ლაპარაკობდა და მოძრაობდა იმ გაზვიადებული, ოდნავ მაღალფარდოვანი, ძველმოდური თავაზიანობით, რაც ხელენიფებათ მხოლოდ ძალზე ახოვან მამაკაცებს, მაგრამ ის ყოველთვის ასეთი იყო; პირველად ვხედავდი, რომ ვისიმე სახლიდან გასვლისას არ შეყოვნებულა კარში, როგორც სჩვეოდა, თუნდაც განზრახული ჰქონოდა იქ მისვლა მეორე დღესვე. – ჩემი მანქანა ქუჩაში დგას, – უთხრა ძია გვეინს.

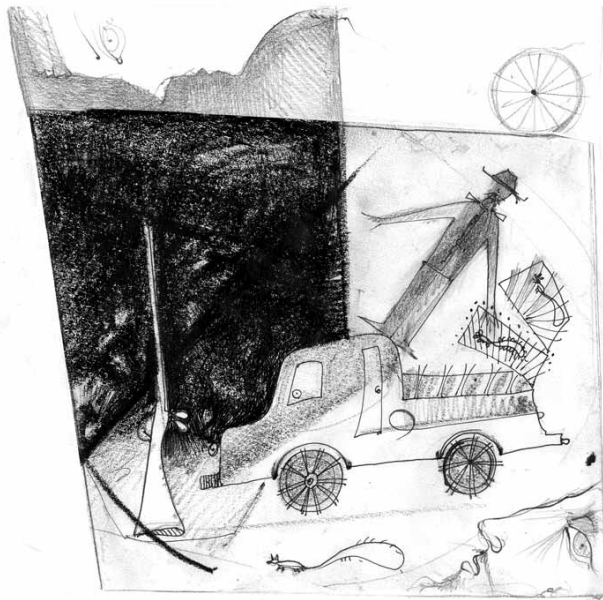
და აი, დაისამდე ცოტა ხნით ადრე მანქანით მივადექით მონესრიგებულ ღობეს, რომელიც გარს შემორტყმოდა მონესრიგებულ ცარიელ ეზოს და ბებერი პრიტჩელის მონესრიგებულ მომცრო სახლს; წინა პარმალთან იდგა ვეება დამტვერილი ავტომობილი ქალაქის ნომრებით და ფლინტის ჯაბახანა სატვირთო მანქანა, რომლის საჭესთან იჯდა უცნობი ზანგი ჯეელი – ნამდვილად უცხო, ვინაიდან ბებერ პრიტჩელს არასოდეს არავითარი ფარეში, გარდა თავისი ასულისა, არა ჰყოლია.

– ისიც მიემგზავრება, – თქვა ძია გვეინმა.

– უფლება აქვს, – შეეხმინა შერიფი.

ავედით პარმალზე. მაგრამ კარამდე მისვლაც კი ვერ მოვასწარით, რომ ბებერმა პრიტჩელმა იყვირა, მობრძანდითო, – ხრინნიანი ჭრიალა ბებრული ხმა მოგვესმა სასადაილო ოთახიდან, სადაც სკამზე იდო დიდრონი ძველმოდური დასაკეცი საკოიაჟი, პირთამდე გატენილი იყო და ქამრები ჰქონდა შემოჭერილი; სამი ჩრდილოელი, დამტვერილი ტანსაცმელი რომ ეცვათ, იდგა და კარს შეჰყურებდა, თავად ბებერი პრიტჩელი კი მაგიდას მისჯდომოდა. და პირველად მაშინ დავინახე (ძია გვეინი მეუბნებოდა, სულ ორჯერ მინახავსო) ჭალარა თმის აბურდული ბულული, ფოლადის ჩარჩოიანი სათვალის ზემოთ მძვინვარედ აბურძგვული წარბები, შეუკრეჭავი უღვაში და ბლუჯა-ბლუჯა წვერი, საღეჭ თამბაქოს რომ გაემუქებინა.

– მობრძანდით, – თქვა მან. – რაო, ეს არის ადვოკატი სტივენსი?

მხატვარი ვახტანგ მეგრელიშვილი

– დიას, მისტერ პრიტჩელ, – თქვა შერიფმა.

– ჰმ, – ჩაიბლუკუნა ბერიკაცმა. – რაო, ჰებ, მაქვს უფლება, რომ ჩემი მინა გავყიდო თუ არა მაქვს?

– რა თქმა უნდა, გაქვთ, მისტერ პრიტჩელ, – პასუხობდა შერიფი. – ჩვენ არა გვსმენია, რომ გაყიდვას აპირებდით.

– ჰე, – თქვა ბერიკაცმა. – შესაძლოა, გადავიფიქრე – აი, ამის გამო. – ჩეკი და დაკეცილი ქაღალდი წინ ედო მაგიდაზე. ჩეკი მიუჩოჩა შერიფს. ძია გვეინისთვის აღარ შეუხედავს, ისე უთხრა: თქვენც ნახეთ. – ძია გვეინი და შერიფი მაგიდას მიუახლოვდნენ და ჩეკი შეათვალიერეს. არც ერთსა და არც მეორეს მისთვის ხელი არ მიუკარებია. მათ სახეებს ვხედავდი. ზედ არაფერი ეწერათ. – აბა, რას იტყვით? – იკითხა მისტერ პრიტჩელმა.

– კარგი ფასია, – თქვა შერიფმა.

ამჯერად ბერიკაცმა მოკლედ და მკვახედ ჩაიბურტყუნა:

– აგერ! – ქალაღი გაშალა და ცხვირწინ მიაჩეჩა – ოღონდ შერიფს კი არა, არამედ ძია გვეინს: – აბა რას იტყვით? – გაიმეორა. – ადვოკატო, რას ბრძანებთ?

– ყველაფერი რიგზეა, მისტერ პრიტჩელ, – თქვა ძია გვეინმა.

ბერიკაცი სკამის ზურგზე გადაწვა, ხელეები მაგიდაზე დააწყო, თავი მიაბრუნა და შერიფს შეხედა.

– როგორ მოგწონთ? – თქვა მან. – ჰო თუ არა?

– მინა თქვენია, – შეეხმინა შერიფი. – რასაც იზამთ, თქვენი ნებაა, არავის არაფერი არ ეკითხება.

– აჰა! – წარმოთქვა მისტერ პრიტჩელმა. არ განძრეულა. – კეთილი, ჯენტლმენებო. – ერთი ბენოზეც არ განძრეულა; ჩამოსულთაგან ერთ-ერთი მაგიდას მიუახლოვდა და ქალაღი აიღო. – ნახევარ საათში აქ აღარ ვიქნები. როგორც კი წავალ, მაშინვე შეგიძლიათ დაეპატრონოთ აქაურობას ანდა ხვალ დილით იპოვით გასაღებს ფეხსანმენდის ქვეშ.

მე მგონი, არც კი გაუყოლებია თვალი, როდესაც ისინი ოთახიდან გადიოდნენ, თუმცა მტკიცებას არ მოვყვები, რადგანაც სათვალე უბრჭყვიალებდა. მერე მივხვდი, რომ იგი შეჰყურებდა შერიფს, შეჰყურებდა მთელი ერთი წუთი და ეგებ მეტიც, მერე კი დავინახე, რომ კანკალი აუტყდა, ბებრულად აცახცახდა და აძიგძიგდა, თუმცა ხელეები, თიხის ორი კომტივით, უძრავად ეწყო მაგიდაზე.

– მაშ, ხელიდან გაუშვით, – თქვა მისტერ პრიტჩელმა.

– მართალია, – თქვა შერიფმა. – მაგრამ გვადროვეთ, მისტერ პრიტჩელ. ჩვენ მას დავიჭერთ.

– რამდენი გადროვით? ორი წელიწადი? ხუთი წელიწადი? ათი წელიწადი? მე სამოცდაათოთხმეტი წლისა ვარ, ცოლი და ოთხი შვილი დამიმარხავს. ერთი მითხარით, ათი წლის შემდეგ სად ვიქნები?

– ვიმედოვნებ, რომ აქ იქნებით, – თქვა შერიფმა.

– აქ? – გაიმეორა ბერიკაცმა. – თქვენ რაო, ვერ გაიგონეთ, იმ ჯეულს რომ ვუთხარი, ნახევარ საათში ჩემი სახლი თქვენი იქნება-მეთქი? ახლა სატივროთ მანქანის პატრონი ვარ; ფული ოხრად მაქვს და ვიცი, რაშიც უნდა დავხარჯო.

– რაში დავხარჯავთ? – ჰკითხა შერიფმა. – მაგარი ჩეკია. აგერ, იმ ბიჭსაც კი ათი წელიწადი დილიდან საღამომდე ოფლის ღვრა მოუწევდა, ამხელა ფული რომ დაეცალა ხელიდან.

– ამ ფულს იმაში დავხარჯავ, რომ ის კაცი დავიჭირო, ვინაც ჩემი ელი მომიკლა! – უეცრად ზეზე წამოხტა და სკამი გადააყირავა. მერე შებარბაცდა, მაგრამ როცა შერიფი მივარდა მისაშველებლად, ხელი ჰკრა და ლამის ერთ ნაბიჯზე უკუაქცია. – თავიდან მომწყდით, – ქოშინით თქვა. მერე ხმამაღლა და მკვახედ დაიყვირა თავისი აკანკალებული ჭრიალა ხმით: – წაეთრიეთ აქედან! წაეთრიეთ ჩემი სახლიდან, ყველანი წაეთრიეთ, ყველანი უკლებლივ! – მაგრამ არც შერიფი, არც ძია გვეინი და არც მე ადგილიდან არ დავძრულვართ; მალე დამშვიდდა და წყნარი ხმით თქვა:

– ვისკი მომანოდეთ. აგერ, ბუფეტზე დევს. და სამი ჭიქაც. – შერიფმა მოიტანა ძველმოდური გრაფინი, სამი ზონზროხა ჭიქა და ცხვირწინ დაუწყო მაგიდაზე. ახლა, როცა პრიტჩელი ალაპარაკდა, მისი ხმა თითქმის ალერსიანად ჟღერდა, და მაშინდა მივხვდი, თუ რა იგრძნო იმ საღამოს მეზობელმა ქალმა, როცა შესთავაზა, ხვალაც მოვალ და სადილს კიდევ ერთხელ დავიმზადებო. – გეთაყვა, უნდა მაპატიოთ. გადავიქანცე. ისეთი უბედურება დამატყდა თავს, რომ, ეტყობა, ღონე გამიწყდა. ეგება სჯობდეს, აქედან გავემგზავრო.

– ოღონდ დღეს არა, მისტერ პრიტჩელ, – თქვა შერიფმა.

და კვლავ, როგორც იმ საღამოს, როცა მეზობელმა ქალმა შესთავაზა, ხვალაც მოვალ და კერძს დავიმზადებო, პრიტჩელმა ყველაფერი წაახდინა.

– ეგებ, დღეს არც გავემგზავრო, – თქვა მან. – ანდა, ვინ იცის, ეგებაც გავემგზავრო. მაგრამ თქვენ კი, ბიჭებო, ქალაქში მიგეჩქარებათ, მაშ მოდი, გამოთხოვებისას, უკეთეს დროთა დადგომისა შევსვათ. – გრაფინს თავი მოხადა, სამი ჭიქა გაავსო ვისკით, მერე გრაფინი დადგა და მაგიდა შეათვალიერა. – აბა ერთი, ბიჭიკო, ვედროთი წყალი მომიტანე. აგერ, იქ არის, უკანა პარმალზე.

კარისკენ მივბრუნდი გასასვლელად და დავინახე, როგორ იშვერს ხელს, იღებს საშაქრეს, შიგ უშვებს კოვზს და მაშინ კი ერთ ადგილზე გაქვავავდი. მახსოვს, რა ეწერათ სახეზე ძია გვეინსა და შერიფს, და მეც თვალებს არ ვუჯერებდი, როცა მან ერთი კოვზი შაქარი ჩაყარა სუფთა ვისკი და მორევა დაუწყო. მე ხომ არაერთხელ მენახა, რომ ძია გვეინი, და შერიფიც, როცა ჭადრაკის სათამაშოდ მოდიოდა ძია გვეინთან, და ძია გვეინის მამაც, ესე იგი პაპაჩემი, და მამაჩემიც, როცა ცოცხალი იყო, და სხვანი ყველანი, ვინც კი პაპაჩემის სახლში მოსულა, სვამდნენ ეგრეთწოდებულ ცივ პუნშს, მაგრამ განა მე თვითონაც არ ვიცოდი, რომ ცივი პუნშისთვის ვისკი შაქარს არ ყრიან, რადგან შაქარი კი არ იხსნება სუფთა ვისკი, არამედ პანია კომბად რჩება ჭიქის ფსკერზე, ქვიშასავით, რომ ჯერ წყალი უნდა ჩაასხა ჭიქაში და შაქარი წყალში უნდა გახსნა – თითქოსდა რაღაც ღვთაებრივს ასრულებდე, – და ვისკის მერეღა უმა-

ტებენ, და ყველას, ვინც ბებერი პრიტჩელის მსგავსად მთელი სამოცდაათი წელიწადი გაბმულად ხედავდა, როგორ ამზადებენ ცივ პუნშს, და თვითონაც ამზადებდა და სვამდა არანაკლებ ორმოცდაცამეტი წლის განმავლობაში, ასევე უნდა სცოდნოდა ეს. და მახსოვს, რომ იმ კაცმა, რომელიც ბებერი პრიტჩელი გვეგონა, ძალზე გვიან იაზრა, რასაც აკეთებდა, თავი მაღლა ასწია სწორედ იმ წამს, როცა ძია გვეინი გაიჭრა მისკენ, ხელი მაგრად მოიქნია და ჭიქა პირდაპირ თავში გაუქანა ძია გვეინს; მახსოვს ჭიქის რაკუნი კედელზე, მუქი ლაქა, რომელიც დაეტყო მას, გადაყირავებული მაგიდის ბრახუნის, გრაფინიდან დაღვრილი ვისკის ყროლი და ხმა ძია გვეინისა, შერიფს რომ უყვიროდა:

– დაიჭით, ჰებ! დაიჭით!

მერე ჩვენ სამივენი იმ კაცს ზედ დავასკდით. მახსოვს ჯოჯოხეთური ღონე და მოქნილობა სხეულისა, რომელიც ვერასდიდებით ვერ იქნებოდა მოხუცებული კაცის სხეული; დავინახე, როგორ დაუსხლტა ხელიდან შერიფს და როგორ ჩამოუვარდა პარიკი; მომეჩვენა კიდევ, თითქოს ვხედავდი, თუ როგორი მრისხანებით თავისუფლდებოდა მთელი მისი სიფათი გრიმისგან, ჭაღარად შეღებულ საფეთქლებსა და ხელოვნურ წარბებს ძირს იგდებდა. როდესაც შერიფმა წვერ-ულვაში ჩამოაგლიჯა, გეგონებოდა, მათთან ერთად კანიც ასძვრაო და გაშიშვლდა ხორცი, რომელიც ჯერ გავარდისფერდა, მერე წამოუჭარხლდა, თითქოსდა ამ უკანასკნელი, სასონარკვეთილი ფსონის დადებისას მოუწია, რომ წვერქვეშ, ნიღბქვეშ იმდენად თავისი სახე კი არ დაემალა, რამდენადაც თავისი ხელით დაღვრილი სისხლი.

ბებერი პრიტჩელის ცხედრის საპოვნელად სულ რაღაც ნახევარი საათი დაგვჭირდა. ის იწვა თავლაში, ბაგის ქვეშ, ვინრო, ნაჩქარევად ამოთხრილ ორმოში, ძნელად რომ გამოეპარებოდა თვალს. თმა არა მარტო შეღებილი ჰქონდა, არამედ შეკრეჭილიც, წარბებიც – შეკრეჭილი და შეღებილი, წვერ-ულვაში – გაპარსული. სწორედ ის ტანსაცმელი ეცვა, რომლითაც ციხეში გაისტუმრეს ფლინტი, ხოლო სახე დაეჩერქვა ერთ შემამუსვრელ დარტყმას, ეტყობა, იმავე ცულის ყუით, რომელმაც უკნიდან გაუპო თავი. ასე რომ, ნაკვთებს თითქმის ვეღარ იცნობდი, და მიწაში კიდევ ორი-სამი კვირა რომ დარჩენილიყო, ალბათ, საერთოდ ვეღარ მიხვდებოდი, რომ ბებერი პრიტჩელი იყო. თავქვეშ რუდუნებით ჰქონდა ამოდებული უზარმაზარი დავთარი, სისქით ექვსი დუიმი და წონით ოცი გირვანქა, რომელშიც გულდასმით იყო ჩანებებული ამონაჭრები ოცი წლის წინანდელი, თუ მეტი არა, გაზეთებიდან. ეს გახლდათ ანგარიში, მონათხრობი ბუნებრივ ნიჭზე, ტალანტზე, რომელიც მან, ბოლოს და ბოლოს, ბოროტად გამოიყენა და უღალატა, და რომელიც მის წინააღმდეგ მოიქცა და მისივე დაღუპვა გამოიწვია. აქ იყო ყველაფერი: დასაწყისი, გზა ცხოვრებისა, მწვერვალი, მერე კი დაცემა – სარეკლამო ფურცლები, თეატრალური პროგრამები, საგაზეთო ამონაჭრები და ერთიც ნამდვილი ათფუტია-ნი აფიშა:

სინიორ კანოვა

ილუზიის ოსტატი

ძრება მაჭურებელთა თვალწინ

ადმინისტრაცია ათას დოლარს სთავაზობს ნებისმიერ მოზრდილს ან ბავშვს, რომელიც...

და, დასასრულ, ფინალი – ამონაჭერი ჩვენი ყოველდღიური, ქალაქ მემფისისა, გაზეთიდან ასეთი სათაურით: „ჯეფერსონიდან გვაცნობებენ“. ეს იყო ანგარიში იმ უკანასკნელ კარტზე, რომელზედაც მან შეაგდო თავისი ტალანტი და თავისი სიცოცხლე ფულისა და სიმდიდრის წინააღმდეგ და წააგო – გაზეთიდან ამოჭრილი ზოლი, სიცოცხლის აღსასრულს რომ იუნწყებოდა – ერთი კაცის აღსასრულს როდი, არამედ ერთბაშად სამისას, თუმცა აქაც ორი მათგანი აფენდა მხოლოდ და მხოლოდ ერთ ჩრდილს – არა მარტო მოჩერჩეტო ქალის სიცოცხლის აღსასრულს, არამედ ჯოელ ფლინტისა და სინიორ კანოვას სიცოცხლის აღსასრულსაც, ხოლო მათ შორის ჩადებული იყო გარიგებანი, ამ სიკვდილის თარიღსაც რომ აღნიშნავდნენ, გულდასმით მოფიქრებული განცხადებანი ჟურნალებში „ვერაიეტი“ და „ბილბორდი“, სადაც ეწერა უკვე ახალი, შეცვლილი სახელი, მაგრამ ამ განცხადებებს, ჩანს, არავინაც არ გამოეხმაურა, რამეთუ სინიორ კანოვა დიდი იმ დროისათვის უკვე მომკვდარიყო და თავის ვადას განსაწმენდელში იხდიდა – ექვსი თვე ერთ ცირკში, რვა თვე მეორეში – ორკესტრანტად, უნიფორმისტად, ბორნეოს კუნძულის მკვიდრ ველურად, უფრო და უფრო ძირს ვარდებოდა და, საბოლოოდ, მთლად ფსკერზე დაემვა: პროვინციულ ქალაქებში დაეხეტებოდა რულეტით, სადაც პრიზებად ჰქონდა სათამაშო საათები და პისტოლეტები, რომელთაც ვერ გაისროდი, ვიდრე ერთ მშვენიერ დღეს ეგებ ინსტინქტმა უკარნახა, რომ კიდევ ერთი შანსი რჩებოდა თავისი ტალანტის გამოყენებისა.

– და ამჯერად კი სულმთლად წაგებული დარჩა, – თქვა შერიფმა. ჩვენ ისევ კაბინეტში ვისხედით. ზაფხულის ღამით გაღებულ გვერდითა კარს მიღმა ციმციმით მიმოქროდნენ ციციანათელები, ყიყინებდნენ ბაყაყები, ჭრიჭინებდნენ კუტკალიები. – ყველაფერი ამ დაზღვევის პოლისმა ქნა. აგენტი რომ არ დაბრუნებულიყო ქალაქს, და ჩვენ კი მისი თხოვნით იქ არ ჩავსულიყავით სწორედ იმ დროისათვის, როცა შევძლებდით დაგვენახა, თუ როგორ ღამობდა ის კაცი შაქრის გახსნას სუფთა ვისკი, მაშინ იგი იმ ჩეკს გაანაღდებდა, სატვირთოში ჩაჯდებოდა და თვალის დახამხამებაში გაქრებოდა. ამის ნაცვლად იგი იძახებს დაზღვევის აგენტს და საგანგებოდ გვაიძულებს ჩავიდეთ მასთან და შევხედოთ მის პარიკსა და გრიმს...

– თქვენ ამას წინათ მსჯელობდით იმაზე, რომ მან ძალიან ადრე მოსპო თავისი მოწმე, – თქვა ძია გვეინმა. – მოწმე მისი ცოლი არა ყოფილა. მოწმე, რომელიც მან მოსპო, ის იყო, ვინც უნდა გვეპოვა ბაგის ქვეშ.

– რისი მოწმე? იმისა, რომ ჯოელ ფლინტი ამქვეყნად აღარ არსებობს?

– ნაწილობრივ. მაგრამ უმთავრესად პირველი, ძველი დანაშაულის მოწმე – იმ დანაშაულისა, რომლის

დროსაც მოკვდა სინიორ კანოვა. მას ენადა, რომ სწორედ ეს მოწმე ეპოვათ. ამიტომაც არ დამარხა იგი, უკეთესად და უფრო ღრმად არ ჩამალა. როგორც კი ცხედარს იპოვიდნენ, ის ერთხელ და სამუდამოდ არათუ გამდიდრდებოდა, არამედ გათავისუფლდებოდა კიდეც, თავს დაიხსნიდა არა მარტო სინიორ კანოვასგან, რომელმაც უღალატა მას, რვა წლის წინათ რომ მოკვდა, არამედ ჯოელ ფლინტისგანაც. თუკი ჩვენ ვიპოვიდით ცხედარს მანამდე, ვიდრე აქედან გაემგზავრებოდა, თქვენი აზრით, ის რას იტყოდა?

- უფრო მაგრად უნდა დაესახიჩრებინა სახე ბერიკაციისათვის, - თქვა შერიფმა.

- არაფერი მაგის მსგავსი, - შეეპასუხა ძია გევინი. - რას იტყოდა-მეთქი?

- კეთილი, - დაეთანხმა შერიფი. - მაშ რას იტყოდა? - „დიახ, მე ბოლო მოვუღე მას. ჩემი ასული მოკლა“.

აბა, თქვენ რაღას იტყოდით, თქვენ, კანონის ებგურო?

- არაფერს, - ხანმოკლე დუმილის შემდეგ უპასუხა შერიფმა.

- არაფერს, - გაიმეორა ძია გევინმა. სადღაც აყეფდა ძალი; მერე თუთის ხეზე, უკანა ეზოში რომ იდგა, მოფრინდა ბუ და სანყალობელი მთრთოლვარე ხმით გნიახი ატეხა და, ალბათ, აფუსფუსდებოდა ყველა ბენვიანი ნადირი - მინდვრის თავგეები, ოპოსუმები, ბოცვრები, მელიები და უფეხო ხერხემლიანნიც - მორთეს სირბილი და ხოხვა ბნელ მიწაზე, რომელიც გვალვიანი ზაფხულის ვარსკვლავებქვეშ სწორედ რომ ბნელი იყო და პირქუში თუ უდაბური არ ეთქმოდა. - ეს არის ერთი მიზეზთაგანი, რატომაც არ დამალა ცხედარი.

- ერთი? - ჩაეკითხა შერიფი. - მეორე რაღაა?

- სწორედ მეორე მიზეზი არის ნამდვილი. იგი არანაირად არ უკავშირდება ფულს; ამ მეორეს, ალბათ, ვერ გაუნევედა წინააღმდეგობას, თუნდაც მოენდომებინა. ეს მისი ტალანტია. ახლა იმას კი არ ნანობს უფრო, რომ დაიჭირეს, არამედ იმას, რომ ძალზე ადრე დაიჭირეს, მანამდე დაიჭირეს, ვიდრე ცხედარს იპოვიდნენ, და შე-

საძლებლობა ექნებოდა - ამოეცნო ეს ცხედარი, როგორც ვითომდა თავისი; დაიჭირეს მანამდე, ვიდრე სინიორ კანოვა, გამქრალი მის ზურგსუკან, მოასწრებდა დაექნია თავისი ბრჭყვიალა ცილინდრი, თავი დაეკრა განცვიფრებულ მაყურებელთათვის, მქუხარე ტაშით რომ აჯილდოებდნენ, შებრუნებულიყო, კიდეც ორი-სამი ნაბიჯი გადაედგა და მერე საბოლოოდ გამქრალიყო რამპის შუქს მიღმა - წასულიყო, სამუდამოდ მიმალულიყო. დაუფიქრდით, რა გააკეთა: აღიარა, მკვლელობა ჩავიდინეო, თუმცა შეეძლო, ალბათ, თავი გადაერჩინა გაქცევით; თავი გაიმართლა მკვლელობაში მას შემდეგ, რაც უკვე თავისუფალი იყო კვლავინდებურად. მერე საგანგებოდ გვაიძულა მივსულიყავით მასთან და, არსებითად, მისი მოწმენი და თავდებნი გავმხდარიყავით იმ აქტის დასრულებისას, რომელიც, როგორც მან იცოდა, გვსურდა აგვეცილებინა. კაცობრიობისადმი უდიდესი ზიზღის გარდა რას შეეძლო გაჩენა ამგვარი ტალანტისა, როგორიც მას ჰქონდა? და თავის ტალანტს რაც უფრო წარმატებით იყენებდა, მისი ზიზღი მით უფრო იზრდებოდა. თქვენ ხომ თავად მითხარით, თავის სიცოცხლეში არასოდეს არაფრისა არ ეშინოდაო.

- დიახ, - დაუდასტურა შერიფმა. - ბიბლიაშიც კი სადღაც არის თქმული: შეიცან თავი შენით. ნუთუ კიდეც სხვა რომელიმე წიგნი არ არსებობს, სადაც უთქვამთ: ადამიანო, გეშინოდეს შენი თავისა, შენი კადნიერებისა, ზვაგობისა და ამპარტავენებისა. თქვენ უნდა იცოდეთ, თქვენ ხომ განსწავლული კაცი ბრძანდებით. თქვენ ხომ თავად მითხარით, რომ ავგაროზი თქვენი საათის ძენკვზე სწორედ ამას ნიშნავს. მაშ რომელ წიგნში უთქვამთ ეს?

- ყველა წიგნში, - უპასუხა ძია გევინმა. - უფრო სწორად, მე იმის თქმა მინდა, კარგ წიგნებში-მეთქი. სხვადასხვაგვარად უთქვამთ. მაგრამ ეს ყველა კარგ წიგნში შეგხვდება.

თარგმნა
ლასა გიორგაქია

უილიამ ფოლკნერი - დაიბადა 1897 წელს, გარდაიცვალა 1962 წელს. ნობელის პრემია მხატვრული ლიტერატურის დარგში მიანიჭეს 1950 წელს. ფოლკნერზე სხვა რაღა უნდა თქვა?!

მთარგმნელისაგან

კნერს გაუჩნდა იდეა - გამოეცა წიგნი, მისივე სიტყვით, „მეტნაკლებად დეტექტიური მოთხრობებისა“ იმავე გმირით, რომელიც გახლავთ ოლქის პროკურორი გევინ სტივენსი.

აქ გამოქვეყნებული მოთხრობა პირველად დაიბეჭდა ამერიკულ დეტექტივთა ჟურნალში (ივნისი, 1946). დაიმსახურა მე-2 პრემია ამ ჟურნალის რედაქციისაგან, რომელიც ატარებდა კონკურსს 1945 წლის საუკეთესო დეტექტიურ მოთხრობაზე.

„მე მაქვს ოთხი თუ ხუთი ნოველა, რომლებშიც სტივენსი იძიებს ან იცდენს დანაშაულს, იცავს სუსტებს, აღადგენს სამართალს და სჯის ბოროტებას“, - სწერდა ფოლკნერი გამოცემლობის რედაქტორს.

როდესაც ფოლკნერმა შეიტყო, მეორე პრემია მომანიჭესო, თავის ლიტერატურულ აგენტს მისწერა: „საფრანგეთში მთვლიან ახალი ლიტერატურული მოძრაობის ფუძემდებლად; ევროპაში მასახელებენ საუკეთესო ამერიკელ მწერლად და ლამის საუკეთესოდ - საერთოდ მწერალთაგან. ამერიკაში კი ჩემი მუშაობა სცენარისტად ისეთ უზადრუკ გასამრჯელოს მაძლევს, რომ იძულებული ვარ, ლუკმაპური მოვიპოვო მეორე პრემიის მოხვეჭით საუკეთესო დეტექტიურ მოთხრობაზე გამომცხადებულ კონკურსში“.

აღნიშნული კრებული სათაურით „მხედრის გამბიტი“ გამოქვეყნდა 1949 წლის ნოემბერში. სხვა ნოველებთან ერთად კრებულში შევიდა „შეცდომა ქიმიამი“, სადაც მოთხრობლად გვევლინება გევინ სტივენსის ძმისწული - ჩარლზ მელისონი.

1948 წლის შემოდგომაზე „ნახევრადდეტექტიური“ რომანის („ნეშტის შემბილწველნი“) წარმატების შემდეგ ფოლ-

გევინ სტივენსი - ფოლკნერის საყვარელი პერსონაჟია, რაინდი სიმართლისა და სამართლიანობისა, რომელიც სიკეთის ბურჯად აღმართულა იოკნაპატოფას ჯუნგლებში და მთელი ძალისხმევით ლამობს შეაფერხოს სნოუპსთა მოდგმის შემოსევა, კანონიერების ფარგლებში გაუმკლავდეს მათი ძალმომრეობის ნიაღვარს; ოლქის გავლენიანი პროკურორი, ამჯერად, წარმატებით ასრულებს რიგითი დეტექტივის როლს.

როდესაც ჰარისონ სოლზბერი მოსკოვში მიემგზავრებოდა გაზეთ „ნიუ-იორკ ტაიმის“ კორესპონდენტად, უცხოეთის განყოფილების რედაქტორს ემანუელ ფრიდმენს შეუთანხმდა, რომ სტალინის სიკვდილისთანავე, საბჭოთა ცენზურისათვის თვალის ასახვევად, გაზეთის მთავარი ბულალეტრის სახელზე გამოგზავნიდა დეპეშას ამგვარი ტექსტით: „იძულებული ვარ, ვითხოვო ხარჯების გაზრდა – დანებებული ამა და ამ დღიდან“ (და ჩანერდა სტალინის გარდაცვალების თარიღს).

იდგა 1949 წლის თებერვალი. ერთი წლის წინათ გაჩაღებულ იქნა „ცივი ომი“ უფრო და უფრო მეტ მხურვალეობას იძენდა.

გავიდა ოთხი წელიწადი მოსკოვში სოლზბერის ჩასვლიდან და სტალინი არა და არ კვდებოდა, მაგრამ ამერიკელ ჟურნალისტს რაღაც წინათგრძნობა გაუჩნდა და 1953 წლის თებერვალში ფრიდმენს მისწერა, რომ შეეცვალათ კოდირებული დეპეშის ტექსტი.

სოლზბერი დაუფრევებია საბჭოთა პრესაში გამოქვეყნებულ მასალებს, სადაც ლაპარაკი ყოფილა ქართველთა სიცოცხლის ხანგრძლივობაზე – საქართველოს მთებში არცთუ იშვიათად შეხვდებით სალსალამათ ბერიკაცებს, 130-140 წლისანი რომ არიანო.

ამერიკელი ჟურნალისტი უკვე ოთხი წელია მოუთმენლად ელოდა უზარმაზარ სენსაციას, რომელიც გაამართლებდა მოსკოვში მისი მუშაობის პერიპეტეიებს, ტანჯვა-წვალებას საბჭოთა ცენზურის მარწმუნებში და ესოდენ გაჭიანურებულ მოლოდინს. მას სურდა, დარწმუნებული ყოფილიყო, რომ თუკი გაგზავნიდა კოდირებულ დეპეშას, იგი არ ჩაიკარგებოდა ქალაქებში. საქმე ის გახლავთ, რომ სოლზბერის სიტყვით, გაზეთის რედაქცია იკვებინდა, დღეში დაახლოებით მილიონ სიტყვას ვამუშავებთო. ამიტომაც სწერდა ფრიდმენს: „ჩემი ცნობები იმდენად უწყინარია, რომ თუკი სპეციალურად არ გაგაფრთხილეთ, ყურადღებას არ მიაქცევთ“.

სოლზბერი თავის მოგონებებში წერს, რომ თებერვლის თვეში სტალინმა სამჯერ მიატოვა განმარტობა, რათა შეხვედროდა უცხოელებს. ესენი იყვნენ: არგენტინის ელჩი ბრაუო, ინდოეთის ელჩი მენონი და ე.წ. მშვიდობის მომხრეთა მოძრაობის ლიდერი ინდოეთში დოქტორი კიტჩლუ. სამივე აღნიშნავდა სტალინის „საუცხოო ჯანმრთელობას“, მისი გონების სისხარტეს და მის უნარს, სწრაფად გარკვეულიყო მოვლენათა არსში.

თებერვლის დღეები ნელა მიედინებოდა და მოლოდინს დასასრული არ უჩანდა. სოლზბერი ერთობოდა სარკასტული წერილების შეთხზვით. ასე მაგალითად, სწერდა მთავარ ცენზორს ომელჩენკოს: „ნეტავი ვიცოდე, ერთი საათი და ორმოცდახუთი წუთი რას უშვრება ცენზორი დეპეშას, რომელიც სრულიად უცვლელად უნდა გადასცეს? ლამის ორი საათი ზის და შეჰყურებს დეპეშას? ეგებ ჩაის სევამს ანდა გასართობ ნიგნს კითხულობს, ვიდრე სინდისი არ აიძულებს გაინძრეს? ერთგვარად გალიზიანებული თქვენი ჰარისონ სოლზბერი“.

ამერიკელი ჟურნალისტი ამბობს, მოსკოვის ატმოსფეროში რაღაც აპოკალიფსურს ვგრძნობდიო. თურმე კანით შეიგრძნობდა. შიშისგან პირში ლითონის გემო მიჩნდებოდაო. პირდაპირ მისტიკაა!

1953 წლის 4 მარტს, დილის რვა საათზე შეიტყვეს, რომ სტალინს სისხლი ჩაექცა ტვინში, დამბლა დაეცა და უგონოდ არისო.

მოლოდინი

სოლზბერის სიტყვით, ცხადი იყო, რომ სტალინის გადარჩენის შანსები თითქმის აღარ ჰქონდა.

ამერიკელი ჟურნალისტი წერს: „გულზე მომეშვა. მე ხომ ველოდი ცნობას ექიმთა შეთქმულებაზე, ახალ საზარელ მხილებაზე, პოლიტიურს წევრთა დაპატიმრებას, უცხოელ კორესპონდენტთა გასამართლებას. ერთი სიტყვით, რაღაც ამის მსგავს ამბებს. ახლა კი დარტყმა მიენია თვით სტალინს. ეს საამური ცნობა იყო, თუმცა არ მასვენებდა ფიქრი, თუ ვის დაადასამაულებდნენ სტალინის სიკვდილი“.

მომდევნო ორი დღე სოლზბერის ცნობიერებაში ერთ დღედ გადაქცეულა. ვიცოდი, სტალინი კვდებოდაო. ამერიკელი ჟურნალისტი ხვდებოდა, რომ ყოველი სიტყვა, ყოველი წუთი, რომელთა აღნუსხვას შეძლებდა, ისტორიის ფურცლებზე დაიდებდა ბინას. ერთ ადგილზე ველარ ჩერდებოდა. დაეხეტებოდა მოსკოვის ქუჩებში. ელაპარაკებოდა ამერიკელებს, ინგლისელებს, ფრანგებს. დაარღვია თავისი ჩვეულება და უცნობ რუსებსაც გამოელაპარაკა. ისინი თავშეკავებული იყვნენ და არ სურდათ უცხოელთან საუბარი სტალინის ავადმყოფობის თაობაზე.

სოლზბერის შეუვლია სინაგოგაში. ნაღვლიანად უსმენდა მთავარი რაბინის შლიფერის მოწოდებას თავისი მრევლისადმი – ელოცათ „ჩვენი ძვირფასი ბელადისა და მასწავლებლის იოსიფ ვისარიონოვიჩ სტალინისათვის“. მერე მოუწახულებია მართლმადიდებლური ტაძარი, სადაც სრულიად რუსეთის პატრიარქი პარაკლისი იხდიდა. „მთელი რუსი ხალხი და სხვა ხალხები ევედრებიან ღმერთს სწეულის დღეგრძელობას“, – წარმოთქვამდა იგი წამღერებით.

სოლზბერი წერს, ჟრუანტელმა დამიარა, როდესაც თვალის მოკვარი მუხლმოყრილ მლოცველებს, ხნიერებსა და ახალგაზრდებს, ღმერთისგან ამ აკვაცის დღეგრძელობას რომ ივედრებოდნენო.

5 მარტს მთელი დღე მოსკოვის ქუჩებში დავრბოდიო, ამბობს ამერიკელი ჟურნალისტი.

მორიგი სამედიცინო ბიულეტენი სტალინის მდგომარეობის გაუარესებას იუწყებოდა.

არავითარ შემთხვევაში არ უნდა გამორჩენოდა მოსალოდნელი სენსაცია.

სალამოს ხუთ საათზე ვეებერთელა, მოკლეტალღიანი რადიომიმღები შეუტანია ცენტრალური ტელეგრაფის შენობაში. ათი წუთიც არ იყო გასული და ორმა თოფანამა ჯარისკაცმა მოსთხოვა, აქაურობას მოაშორეო. სოლზბერიმ აპარატი ჩააბარა თავის რუს მძღოლს და სთხოვა, როგორც კი სტალინზე ცნობას გადმოსცემენ, წყნარად შემოდი დარბაზში და ყურში მითხარო. ლამის ოთხ საათზე მძღოლი შემოვიდა დარბაზში და პირდაპირ სოლზბერისკენ გამოემართა.

ამერიკელი ჟურნალისტი მშვიდად წამოგდა და თავისი კოდირებული დეპეშა ჩააბარა ოპერატორს: „ფრიდმენ, უკანასკნელი საფინანსო ანგარიში გამოგზავნილია გუშინ ღამით. სალამო, სოლზბერი“.

ოთხი გრძელი წელიწადი ელოდა, როდის აფრენდა ნიუ-იორკში ასე მარჯვედ დაშიფრულ ინფორმაციას და პირველი ამცნობა მთელ ამერიკას საბჭოთა დიქტატორის სიკვდილს.

პოლივუდის თითრი ყვავი

უკვე ღვაწლმოსილ კინორეჟისორს არც პოპულარობა აკლდა და არც შემოსავალი, მაგრამ ერთი ოცნება თან სდევდა და აწვალებდა თითქმის ორმოცი წელიწადი. ფილმს ფილმი მოჰყვებოდა, შემოსავალს – შემოსავალი და ოცნება კი ოცნებად რჩებოდა. ჯერჯერობით აუხდენელი ოცნება ერქვა.

პოლივუდის ერთ-ერთი თვალსაჩინო რეჟისორი, პოლონეთიდან ამერიკაში გადახვენილი რომან პოლანსკი ოცნებობდა, რომ ეკრანზე აემეტყველებინა თავისი ბავშვობის წლები, რომლებიც მერე მსოფლიო ომის პერიოდს დაემთხვა, როდესაც ნაცისტთა აღვირახსნილმა ანტისემიტებმა მთელს ევროპაში გაინავარდა და ყველაზე

ნოციერი ნიდაგი კი პოლონეთის ტერიტორიაზე ჰპოვა. პიტ-ლერელთა ოკუპაციამ უკიდურესად მძიმე პირობებში ჩააგდო პოლონელები და, ადვილი წარმოსადგენია, რა დღე დაადგებოდათ ებრაელებს (რომან ბრატნის რომანში წინააღმდეგობის მოძრაობაში ჩაბმული ახალგაზრდა ებრაელი თავის ეროვნებას პოლონელ თანამებრძოლებსაც კი უმაღლესს!).

მრავალი წლის განმავლობაში ეძებდა სიუჟეტს ზემოხსენებულ თემაზე ფილმის გადასაღებად. ავტობიოგრაფიული ფილმის გადაღება არ სურდა. ეძებდა ამბავს, სადაც გამოიყენებდა თავის განცდილსა და ნაფიქრალს, მაგრამ პირდაპირი ასლი არ ექაშნიკებოდა. უარი თქვა სპილბერგის მიერ შემოთავაზებულ „შინდლერის სიაზე“, რადგანაც ეს სიუჟეტი ძალზე ახლოს იყო მის გამოცდილებასთან. პოლანსკის ერთიერთ ბოდა უშუალო შეხება საკუთარ წარსულთან, ერთიერთ ბოდა სიარული ნაცნობ ქუჩებში.

როდესაც ნაიკითხა ვლადისლავ შპილმანის წიგნი „პიანისტი“, მყისვე მიხვდა, რომ მიაგნო სიუჟეტს თავისი საოცნებო ფილმისათვის. აქ შეეძლო გამოეყენებინა თავისი გამოცდილება და პირად მოგონებებს ახლოსაც არ მიჰკარებოდა.

„პიანისტის“ ხორცშესასხმელად უბრალოდ ნიჭიერ სცენარისტს როდი ვეძებდიო, გვაუწყებს რომან პოლანსკი. საჭირო იყო პოვნა ავტორისა, რომელიც კარგად იცნობდა ომისდროინდელი პოლონეთისა და ვარშავის გეტოს ისტორიას.

წიგნში არ მოიპოვებოდა სცენები, რომელთა გადაღება შეიძლებოდა ისე, როგორც ენერა. წიგნს სიუჟეტიც კი არა ჰქონდა. „გერმანელთა სისასტიკე უსაზღვრო იყო“, – წერდა შპილმანი. ამას ხომ ვერ გადაიღებდი! უნდა აჩვენო მათი ქცევა, უნდა მიაგნო დამაჯერებელსა და გამომსახველობით სიტუაციებს.

და რაც მთავარია, პოლანსკის გულით ენადა, რომ აესახა კონცეფციას, რომელიც გააქარწყლებდა იმ ადამიანთა თვალსაზრისს, აღნიშნულ მოვლენათა გახსენებისას რომ ამბობდნენ: „რატომ არ აჯანყდნენ ებრაელები?“

პოლანსკი წერს: „ჩემთვის, როგორც იმ ტრაგედიის თვითმხილველისა და მონაწილისათვის, ამგვარი კითხვა-საყვედური აბსურდულად ჟღერს“.

რეჟისორი ასე ხსნის მოსახლეობის პასიურობას თუ ინერტულობას: ჯერ ფიქრობდნენ, რომ პოლონეთი ომს არ წააგებდა. როცა გერმანელებმა დაიპყრეს ქვეყანა, იმედი ჰქონდათ, თავს გადავირჩინოთ. შემდეგ გერმანელებმა აუკრძალეს ებრაელებს საზოგადოებრივი თავშეყრის ადგილებში გამორჩენა, უბრძანეს ეტარებინათ ტანსაცმლის სახელოზე დავითის ვარსკვლავი. შემდეგ მოითხოვეს, რომ ეცხოვრათ ერთ უბანში, რომელსაც მალე კედელი შემოავლეს. ყველაფერი თანდათანობით ხდებოდა. არ არსებობდა რომელიღაც ერთადერთი

უდავო საბაბი აჯანყებისა. პოლანსკი თავის ოპონენტებს საპასუხო შეკითხვას უსვამს: როცა 1940 წელს გერმანელებმა საფრანგეთის ოკუპაცია მოახდინეს, ფრანგები მაშინვე რატომ არ აჯანყდნენო?

პოლანსკის სიტყვით, ყოველ ეტაპზე ებრაელებს უფრო და უფრო რომ ავიწროებდნენ, ისინი თავს ინუგეშებდნენ, ყველაფერი მალე მოგვარდება, ამაზე უარესი რაღა იქნებო? მაგრამ კიდევ და კიდევ უარესი ხდებოდა და ებრაელთა უმრავლესობა გაჟღეტილ იქნა!

პოლანსკი ცდილობს, რომ ფილმში თავი აარიდოს სპეცეფექტებს და რაც შეიძლება უბრალოდ გადაიღოს ყველაფერი. ეს მისი დევიზია, მისი ურყევი მისწრაფება და მრწამსი, რაც ჩამოუყალიბდა თავისი ხანგრძლივი პრაქტიკის საფუძველზე.

როდესაც ამ ფილმს იღებდა, აუარებელი ცდუნებანი ჰქონდა სპეცეფექტების გამოყენებისა. ვთქვათ, რომ გადაეღო შავ-თეთრ ფორზე (სამხედრო ფილმების მიზაძვით), დაეტრიალენ ბინა კამერა, რათა ყველაფერი დატრიალებულიყო, როგორც კალატოზოვ-ურუსესკის ფილმში „მიფრინავენ წეროები“, ანდა შეეტანა ფილმში ონანიზმის სცენა (დღეს ეს ხომ მოდამი არისო), მით უმეტეს, რომ ლაპარაკია ჯველზე, რომელიც იმალება და სამი წლის განმავლობაში ეულად ცხოვრობს.

პოლანსკის სიტყვით, რაც კი გადაულა „პიანისტიმდე“, იყო მისადგომები ამ ფილმთან, რომელმაც მთავარი ადგილი დაიკავა მის შემოქმედებით ბიოგრაფიაში.

... სხვათა შორის, პოლანსკის შეიძლება ვუნოდოთ ჰოლივუდის „თეთრი ყვავი“. საქმე ისაა, რომ იგი პრინციპულად და ჯიუტად არ იზიარებს ამერიკულ კინემატოგრაფში გავრცელებულ „ჰეპი-ენდის“ ტენდენციას. როდესაც პოლანსკი იღებდა „ჩინურ უბანს“, სცენარისტს არ სურდა ფილმის მთავარი გმირი ქალის სიკვდილი ფინალში. რეჟისორი კი უმტკიცებდა, რომ კორუფციისა და ტოტალური უსამართლობის ამსახველ სურათში ამერიკული მართლმსაჯულების აპოლოგეტებად ვერ გადავიქცევითო. პოლანსკი ამბობს: დარწმუნებული ვიყავი, რომ დადებითი გმირი უნდა დამარცხდეს, რათა მაცურებელი კინოთეატრიდან გამოვიდეს ალშოთეობული და დათრგუნული და უკანონობის მსხვერპლნი ებრაელებოდესო.

პოლანსკის თურმე დღემდე ახსოვს, რამდენი ცრემლი დაუღვრია, როდესაც უნახავს მაილსტოუნის ფილმი „თავგებისა და ადამიანების შესახებ“ (ჯონ სტიანბეკის მოთხრობის მიხედვით). იქ რომ ჰეპი-ენდი ყოფილიყო, არც ვიტყვებდი და ეს სურათი რამდენიმე დღეში დამავიწყდებოდაო. მაშინ თხუთმეტი წლისა ყოფილა და უკვე ესმოდა დრამატურგიის ეს მარტივი კანონი. ახლა კი გაკვირვებას გამოთქვამს, ვერაფრით ვერა ვხვდები, ჰოლივუდში მოღვაწე მოზრდილ ძიებს ეს რატომ არ ესმითო.

ქართული საბავშვო ლიტერატურის კლასიკოსის შიო მღვიმელის საიუბილეო თარიღს (140 წლისთავი დაბადებიდან) მიეძღვნა ღონისძიება, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სხდომათა დარბაზში რომ გაიმართა 20 თებერვალს.

დაიღო ორი შესანიშნავი გამოცემა: „რჩეული“ შიო მღვიმელისა და აღმანახი საუბილეოდ. ეს მშვენიერი წიგნები საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს მხარდაჭერით მომზადდა. სარედაქციო საქმიანობას ჩინებულად გაართვეს თავი უნივერსიტეტის სტუდენტებმა და მაგისტრებმა, ასოცირებული პროფესორის, რუსუდან ნიშნიანიძის თაოსნობით.

ღონისძიებას უძღვებოდა ჰუმანიტარული ფაკულტეტის ფილოლოგიის მიმართულების მაგისტრი გიორგი კეკელიძე.

მოსხენება შიო მღვიმელის ცხოვრება-შემოქმედებაზე რუსუდან ნიშნიანიძემ ნაიკითხა.

სიტყვებით გამოვიდნენ: განათლებისა და მეცნიერების მინისტრის მოადგილე ბელა ნიფურია, პროფესორები: გრიგორ ფარულავა და მიმოზა სოსელია, პოეტები ცირა ქიტიაშვილი, მარიამ ნიკლაური და თემურ ჩალაბაშვილი, მაგისტრები: ზაქრო ქიტიაშვილი, ლევან გელაშვილი, ზაალ ჩხეიძე, მზია კაპანაძე, ბრეთის საჯარო სკოლის დირექტორი ირაკლი ედილაშვილი, ღვანლმოსილი ექიმი მერი კანდელაკი.

საზეიმო ღონისძიება დაამშვენეს მოსწავლეებმა დედაქალაქის საჯარო სკოლებიდან, აგრეთვე ქუთაისიდან და ბრეთიდან, მომავლის სკოლის აღსაზრდელებმა.